T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

1736-1739 SAVAŞLARINDA KARADENİZ'DE OSMANLI DONANMASI

İlhami DANIŞ
2501030309

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. İdris BOSTAN

İstanbul 2007

ÖZ

Kurulduğu ilk yıllardan itibaren gemi yapımı ve donanma faaliyetlerine önem veren Osmanlı Devleti'nin üç kıtaya yayılmasında denizlerdeki başarıları önemli bir yere sahiptir. Karadeniz'in kısa sürede bir Türk gölü haline gelmesinde, Akdeniz ve Hint denizinde Osmanlı'nın söz sahibi olmasında donanmanın büyük etkisi vardır.

Bu çalışma ile 1736-1739 savaşlarında tersanede yeniden yapılan gemi inşa hazırlıkları ile donanmanın Karadeniz'deki faaliyetleri incelenmiş olup bunun Osmanlı donanma tarihi açısından önemi ve gemi teknolojisi açısından yeri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Giriş bölümünde Osmanlı donanma tarihi ile Karadeniz'in tarihi incelenmiştir. Birinci bölümde öncelikle 1736 savaşı öncesi Osmanlı'nın genel durumu hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca savaşın başlaması ve Rusya ile Avusturya cepheleri ve savaşın sonundaki antlaşma incelenmiştir. İkinci bölümde Karadeniz'e gönderilmek üzere yapılan donanma hazırlıkları ve yeniden inşa edilen gemiler hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise donanmanın Karadeniz'deki faaliyetleri ve savaştaki önemi incelenmiştir.

ABSTRACT

Ottoman Empire's which gives importance the construction of the ship and the activities of fleet from the first years of the foundation, spreading over three continents the success on the sea has an important place.

Fleet has a great effect to the Black Sea's became a turkish lake in a short time and Ottoman's be qualified to speak in Mediterrinean Sea and India Sea.

With in this study in the war 1736- 1739 preparation for constructing ships again at dockyard and the fleets activities at the Black Sea were examined and the importance of it for ottoman fleet history and the place of it at the view of ship technology were tried to be opened. İn he first part the ottoman fleet history and Black Sea history were investigated and information were given about the situation of Ottoman Empire before 1736. İn the second also starting of the war and treaty at the end of the war were examined. In the third part fleet preparations made about sending fleet to the black sea and the ships constructed again were examined. In the part three the activities of fleets at the black sea and the importance of the war were examined.

ÖNSÖZ

1718'deki Pasarofça Antlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti batı sınırlarında meydana gelecek bir savaşı arzu etmiyordu. 1722'den itibaren doğuda İran seferiyle uğraşmaya başlayan Osmanlı Devleti için batıdaki tehlike Rusya ve Avusturya arasındaki gizli anlaşma sonucunda ortaya çıkacaktı.

1733 yılında Polonya kralının ölümünün ardından yeni kralın seçiminde Avusturya ve Rusya bir tarafı Fransa ise diğer tarafı oluşturuyordu. Osmanlı Devleti ise çekimser kalmakla beraber Rusya'nın faaliyetlerinden rahatsızlık duymaktaydı.

Rusya ve Avusturya arasında başlayan ittifak Osmanlı Devleti'ne karşı düzenlenecek bir savaşın oluşumuna zemin hazırladı. Nitekim devam eden İran seferine yardımcı kuvvet olarak Kırım kuvvetlerinin Rusya'ya ait bazı bölgelerden geçmesi Rusya tarafından bir savaş sebebi olarak ilan edilmiş ve Rusya 1736'da Osmanlı'ya savaş ilan etmiştir.

Rusya'nın savaşı başlatmasından hemen sonra sözde sulh müzakereleriyle Osmanlı Devleti'ni oyalayan ve bu sürede hazırlıklarını tamamlayan Avusturya'da Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmiştir.

İran seferini antlaşma ile sonuçlandırmak zorunda kalan Osmanlı Devleti 1736-1739 yılları arasında Rusya ve Avusturya ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Savaşın büyük kısmı Avusturya cephesinde yaşanmıştır. Fakat Osmanlı Devleti Rus cephesini de ihmal etmemiştir. Bu amaçla Karadeniz'e gönderilmek üzere donanma hazırlıklarına başlanmıştır. Kısa sürede yapılan hazırlıklar neticesinde 1149 (1736) baharında donanma Karadeniz'e hareket etmiştir. Donanmanın ilk seferdeki amacı Azak kalesini Rus muhasarasından kurtarmaktı. Ertesi yıl (1147 / 1737) Osmanlı donanması tekrar Karadeniz'e çıkmış ve yapılan muharebelerde Rus donanması mağlup edilmiştir.

Savaş neticesinde yapılan Belgrad Antlaşmasıyla Osmanlı XVIII. yüzyıldaki önemli başarılarından birini elde etmiştir. Hem Avusturya hem de

Rusya'yla mücadele edebilecek donanma ve kara kuvvetlerine sahip olduğunu göstermiştir.

Bu tezle hazırlıkları yapılan donanma faaliyetleri incelenip Osmanlı donanma tarihi açısından bu hazırlıkların önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla gerekli kaynaklar özellikle arşiv belgeleri incelenip tezin hazırlanması sağlanmıştır.

Bu konunun seçiminde ve hazırlanmasında tez danışmanım olarak bana yardımcı olan, büyük bir anlayışla bana yaklaşan, sayın hocam Prof. Dr. İdris BOSTAN'a, teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İlhami DANIŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ iii
ABSTRACT iv
ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER vii
KISALTMALAR x

GİRİŞ

OSMANLI DENİZCİLİĞİ VE KARADENİZ'DE
OSMANLI DONANMASI 1

BİRİNCİ BÖLÜM

1736-1739 OSMANLI-RUS SAVAŞININ SEBEPLERİ VE KARA CEPHESİ

A. 1736 ÖNCESİ OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN
GENEL DURUMU 14
B. I. MAHMUD'UN TAHTA GEÇMESİ VE GELİŞEN
SİYASİ OLAYLAR 16
C. 1736-1739 (H.1149-1152) OSMANLI-RUS SAVAŞI 19
1. Rusya ve Avusturya'nın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri 19
2. Savaşın Sebepleri 19
3. Savaşın Başlaması 20
4. Rusya'nın İlk Taarruzu 21
4.a. Azak kalesinin düşmesi 21
4.b. Rusların Kırım'ı İstilası 23
5. Barış Görüşmeleri 25
6. Ruslar'ın Özi'yi İşgali 29
7. Özi'nin Ruslar'dan Geri Alınması 30
8. 1739 Rus Saldırıları 32

9. Belgrad Antlaşması (1739) 36
9.a. Avusturya Tarafı 36
9.b. Rusya tarafı 36
10. Arabulucu Fransa'ya Verilen İmtiyazlar 37

İKİNCİ BÖLÜM

1736-1739 OSMANLI RUS SAVAŞI İÇİN YAPILAN DONANMA HAZIRLIKLARI

A. 1736-1739 YILLARI ARASINDA VAZİFE YAPAN KAPTAN-I DERYALAR 39
1. Canım Hoca Mehmed Paşa 39
2. Laz Ali Paşa 40
3. Süleyman Paşa 40
B. 1736-1739 TARİHLERİ ARASINDA KARADENİZ SEFERİ İÇİN YAPILAN DONANMA HAZIRLIKLARI 40
1. 1149-1150 (1736-1737) Seferlerinde Karadeniz'e Gönderilen Kaptanlar 41
2. 1149-1150 (1736-1737) Seferlerinde Karadeniz'e Gönderilen Gemiler ve Gemi Neferatı Hakkındaki Bilgiler 46
3. Asker, Mühimmat ve Gemi Nakli 49
4. Gemi İnşası ve Techizi 50
5. Zahire ve Mühimmat 56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1736-1739 SAVAŞLARINDA DONANMANIN KARADENİZ'DEKİ FAALİYETLERİ

A. DONANMANIN KARADENİZ'E GÖNDERİLMESİNİN AMACI 58
B. 1149 (1736) KARADENİZ SEFERİ 59
1. Rusların Saldırıları ve Donanmanın Karadeniz'e Hareketi 59
2. Donanmanın İstanbul'a Dönüşü 62

C. 1149-1150 (1737) KARADENİZ SEFERİ 66
1. Donanmanın Karadeniz'e Hareketi 66
2. İnceki Muhârebesi 68
3. Lori burnu Muhârebesi 72
4. Donanmanın İstanbul'a Dönüşü 74
SONUÇ 76
BİBLİYOGRAFYA 77
EKLER 79

KISALTMALAR

M.	Muharrem
S.	Safer
Ra.	Rebiü'l-evvel
R.	Rebiü'l-ahır
Ca.	Cumade'l-ûlâ
C.	Cumade'l-ahıre
B.	Receb
Ş.	Şaban
N.	Ramazan
L.	Şevval
Za.	Zilkade
Z.	Zilhicce
bk.	bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	Cilt
D.İ.A.	Diyanet İslam Ansiklopedisi
h.	hüküm
İ.A.	İslam Ansiklopedisi
M.D.	Mühimme Defteri
s.	sayfa

GİRİŞ
OSMANLI DENİZCİLİĞİ VE KARADENİZ'DE OSMANLI DONANMASI

Türklerin denizlerle karşılaşması Anadolu'nun ilk fetih yıllarına kadar uzanır.1085'te İzmir ve civarını fetheden Çaka Bey kurduğu 40 parça donanmasıyla denizlerde ilk ciddi faaliyetlere başlayan Türk beyi olmuştur. Selçuklular Alanya da kurdukları tersane ile Akdeniz için; Sinop'ta kurdukları tersane ile Karadeniz için donanma hazırlayıp Kırım'a seferler düzenlemişlerdir[1].

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra kurulan ve fetihler neticesinde kısa bir süre içinde Marmara denizi ve Rumeli ile sınırları olan Osmanlı Devleti kendini denizlere yönelme noktasında mecbur hissetmiştir. Karesi Beyliği'ni kendi sınırları içine kattıktan (1347-1348) sonra denizlere ulaşınca bir donanmaya sahip olma ihtiyacını ilk defa ciddi bir şekilde görmüş ve kuvvetli bir donanma kurma çabası içine girmiştir[2].

Ege Denizi ve Karadeniz kıyıları ile Akdeniz sahillerindeki memleketler Osmanlı Devleti topraklarına katıldıkça donanmaya ve deniz gücüne duyulan ihtiyaç artmış ve Osmanlı Devleti denize yönelik politikasında gelişime sebep olmuştur[3]. Osmanlı Devleti kuruluş döneminden itibaren gemiciliğe büyük önem vermiştir. Devletin kuruluş döneminde denizden kıyı sahibi olunduğu zaman, komşu Türk beyliklerinden Karesi Beyliği gemilerinden faydalanılmıştır. Hatta Rumeli'ye bu beyliğin gemileriyle geçilmiştir[4].

Osmanlı Devleti ilk yıllarında topraklarına kattığı Batı Anadolu sahillerinde kurulmuş olan denizci beyliklerinin donanma ve denizcilerinden yararlanma yoluna gitmiştir. Menteşeoğulları, Aydınoğulları, Saruhanoğulları ve Karesioğulları beylikleri Osmanlı denizciliğinin kuruluşuna önemli katkıda

---

[1] İdris Bostan, "Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği", **Osmanlı Denizciliği**, İstanbul, 2006, s. 13.
[2] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 14.
[3] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 14; Ali İhsan Gencer, **Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezaretinin Kuruluşu (1789-1867),** İstanbul, 1985 s. 6.
[4] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s.14.

bulunmuşlardır[5]. Bu amaçla bu beyliklere ait mevcut tersaneler geliştirilmiş ve bunun yanında yeni tersaneler ve gemi inşa tezgahları inşa edilmiştir[6].

Fakat denize kıyısı olan Anadolu Türk beyliklerinin deniz güçleri ve tecrübeleri o devirdeki Venedik ve Ceneviz gibi deniz devletleriyle mücadele edecek kuvvette olmadığı ve bütünüyle aktarılamadığı için Osmanlı Devleti donanma ve denizcilik faaliyetlerine her şeyiyle yeniden başlamak zorunda kalmıştır[7].

Osmanlı Devleti'nin Marmara sahillerine ulaşma ve denize komşu olan Türk beyliklerle temasla başlayan devir "denizlerle tanışma" dönemi olmuştur. Yıldırım Bayezid döneminde Gelibolu'nun donanma merkezi ve tersane olarak yapılandırılması ve Venedik'le rekabet çabaları Osmanlı denizciliğinin ikinci dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü dönem ise İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed'in Karadeniz ile Akdeniz'e açılması ve Osmanlı deniz imparatorluğunun temellerini atmasıyla başlayan devirdir[8].

Osmanlı Devleti kısa zamanda Edincik, Gemlik Karamürsel ve İzmit'te kurup geliştirdikleri tersaneler sayesinde Osmanlı deniz kuvvetlerinin ilk örneklerini ortaya koymuştur[9]. Bu çalışmaların içinde, meşhur Karamürsel Bey'in kendi icadı olup, onun adıyla anılan çektiri tipi küçük geminin yüzyıllarca Osmanlı denizlerinde kullanılması ilk gayretlerin önemli ölçüde kalıcı olduğunu göstermektedir[10].

Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı Devleti'nin sınırları Ege Denizi'ne ulaşmış oldu ve bu denizde ilk Osmanlı donanma faaliyetleri başlamış oldu[11]. Yine Yıldırım Bayezid döneminde Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'ni muhafaza etmek amacıyla Gelibolu'da bir deniz üssü kurulmaya karar verilmiş ve

---

[5] Bostan, Osmanlı Denizciliği s. 14; Gencer, **Bahriye Nezareti**, s. 6; Gencer, "Bahriye Osmanlı Dönemi", **DİA**, c IV, s. 502.
[6] Bostan, Osmanlı Denizciliği**,** s. 14; Gencer, **Bahriye Nezareti**, s. 6.
[7] Bostan, **Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri,** İstanbul, 2005**,** s.21.
[8] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s.13. ; Gencer, **Bahriye Nezareti**, s. 6.
[9] İ.H.,Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, TTK Yayınları, Ankara, 1948, s.390; Gencer, **Bahriye Nezareti**, s. 6.; Bostan, Osmanlı Denizciliği, s.13.; Bostan, **Osmanlı Gemileri,** s.21**.**
[10] Bostan, **Osmanlı Gemileri ,** s.21**.**
[11] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s.13. ; Gencer, **Bahriye Nezareti**, s. 6.

Gelibolu tersanesi inşa edilmiştir[12]. Gelibolu, Osmanlılar'ın Balkanlar'a açıldığı ilk kapısı ve hareket üssü olmakla beraber, aynı zamanda denizlere çıkışının da ilk hareket noktası olmuştur[13].

Ege sahillerine yerleşen Türklerden korsanlık faaliyetlerinde bulunanlar da Osmanlı'nın kuruluşuyla bu devletin donanmasına hizmet etmeye başlamışlardır[14].

Yıldırım Bayezid zamanında Osmanlı donanması büyük bir gelişme göstermiş ve Sakız, Eğriboz adalarına akın düzenlemiştir. Çelebi Mehmet döneminde Osmanlı donanması tecrübeli kaptanların idaresine girmeye başladı[15]. Fakat 1415'te Venediklilerle yapılan deniz muharebesinde Osmanlı donanmasının önemli kaptanlarından Çalı Bey şehit olmuş ve Osmanlı donanması da mağlup olmuştur.

II. Murad, Fatih ve özellikle II. Bayezid döneminde donanma da önemli gelişmeler olmuştur. Venedik donanmasıyla yaptığı savaşlarda başa baş mücadele veren Osmanlı donanması Akdeniz'de önemli bir güce erişmeye başlamıştı. II. Murad döneminde Karadeniz'de faaliyette bulunan Osmanlı donanması Trabzon Rum Devleti'ni vergiye bağladı[16].

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra kendisine "sultan-ı berr u bahr" (kara ve denizlerin sultanı) ünvanı verilmiş ve bu dönemden sonra Osmanlıların denizlerde giriştikleri yoğun fetihler de Osmanlı deniz imparatorluğunun kuruluşunu başlatmıştır. İstanbul'un fethi Osmanlı deniz politikalarının daha uzak denizlere yöneldiği ve iç denizlerdeki mücadelenin açık denizlere taşındığı bir dönemin başlangıcı oldu[17].

Fatih zamanında Karadeniz sahillerinin ve Trabzon Rum İmparatorluğu'nun Osmanlı topraklarına katılması ve Kırım Seferi ile Kefe başta

---

[12] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s.13.; Gencer, **Bahriye Nezareti**, s. 6.
[13] Bostan, **Osmanlı Gemileri,** s.22.
[14] Korsanlık faaliyetleri için bk: İdris Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 24 ve Bostan, **Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri**, s. 47-48.
[15] Gencer, **Bahriye Nezareti,** s. 6.; Bostan, Osmanlı Denizciliği, s.16.
[16] Gencer, Bahriye, s. 503; Gencer, **Bahriye Nezareti**, s.7
[17] Bostan, Osmanlı Denizciliği**,** s. 17.

olmak üzere bazı mühim mevkilerin Cenevizlerden alınması Karadeniz'in bir Türk gölü olması yolunda atılan önemli adımlardır[18].

Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarındaki deniz kuvveti bir savaş donanmasından ziyade bir "akın donanması" hüviyetine sahipti[19]. Fatih Sultan Mehmed devriyle beraber Osmanlı donanması deniz aşırı fetihlere katılacak bir donanma özelliğine bürünmeye başlamıştır. Nitekim Fatih Sultan Mehmed Osmanlı donanmasının Karadeniz ve Ege de faal bir rol oymasını hedeflemiş ve Osmanlı deniz gücünün gelişimine önem vermiştir.Bu amaçla tersaneyi önce Kadırga'ya ardından Haliç'e naklettirerek kurduğu yeni gözler ile yeni bir donanma inşasına başlamıştır[20].

Tersanenin kuruluşunda "Akdeniz dünyasının en ünlü deniz imparatorluğu" Venedik 'in [21] örnek alındığı anlaşılmaktadır. Çünkü Venedik tersanesi (Arsenale) dönemin en ünlü kuruluşu olarak tanınıyordu[22]. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra ilk yıllarda Kadırga Limanı tersane olarak kullanılmıştır. Sonraki yıllarda Haliç'in Aynalıkavak semtinde ilk Galata Tersanesi inşa edilmiştir.

II. Bayezid döneminde Karpat dağlarının ve Toros dağlarının Osmanlı'nın nüfuz sahasına girmesiyle bu dağlardan getirilen kereste ile II. Bayezid'in arzu ettiği açık deniz filosunun temelleri yavaş yavaş atılmağa başlanmıştır. II. Bayezid döneminde donanmanın başına getirilen Kemal Reis'in Osmanlı donanmasının gelişiminde önemli bir rolü vardır[23]. Bu devirden itibaren Osmanlı kudretli donanma komutanlarının varlığına rastlanılmaktadır.

II. Bayezid döneminde Akdeniz'e yönelen Osmanlı deniz politikası doğrultusunda, bir taraftan tersaneler geliştirilirken diğer taraftan hummalı çalışmalarla gemiler inşa edilmekteydi[24]. Bu dönemde Osmanlı donanması sayıca

---

[18] Gencer, **Bahriye Nezareti,** s. 8.
[19]Gencer, **Bahriye Nezareti,**, s.8, Bostan, **Osmanlı Gemileri**, s.21; Bostan, Osmanlı Denizciliği, s.16.
[20] Gencer, **Bahriye Nezareti**, s.7; Bostan, **Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire**, Ankara, 1992, s.3.
[21] Bostan İdris, **Osmanlı Gemileri**, s.25.
[22] Şerafettin Turan, **Türkiye-İtalya İlişkileri** , c I., Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2000, s.25.
[23] Gencer, **Bahriye Nezareti,** s.7
[24] Bostan, "Osmanlı Denizciliği", s. 22.

Akdeniz'in en kuvvetli donanmasına sahip Venedik donanmasını geçmiş olsa bile yeterince tecrübeli denizcilere sahip değildi[25].

Yavuz Sultan Selim döneminde donamanın geliştirilmesi amacıyla Haliç'teki mevcut tersanenin Galata'dan Kağıthane'ye kadar genişletilmesine ve çok sayıda gemi inşa tezgâhı kurulmasına başlanmıştır. Sadrazam Pîrî Mehmed Paşa ve çok sayıda devlet ricalinin de tersane inşasıyla yakından ilgilenmesiyle İstanbul'daki Galata tersanesi bir imparatorluk tersanesi olarak hizmet vermek üzere inşa edildi. (1515) [26].

Kanuni döneminde Barbaros Hayredin Paşa, Turgut ve Kılıç Ali Reis gibi denizcilerin Osmanlı Devleti himayesindeki faaliyetleriyle Karadeniz ve Kızıldenizden sonra Akdeniz de bir Türk gölü haline gelmiştir. Osmanlı donanmasının en şanlı zaferleri bu dönemde yaşanmıştır. Kanuni Sultan Süleyman Osmanlı padişahları içinde denizlerin önemi en fazla idrak eden ve kara siyasetine verdiği önem kadar deniz siyasetine de önem verendir.

Değerli donanma adamları da yetiştirmiş olan Osmanlı Devleti'nin donanma çalışmaları her yüzyılda daha da gelişmiş ve Kanuni döneminde doruk noktasına ulaşmıştır. Türk denizcilik tarihinin en parlak zaferi olan Preveze deniz savaşı bu tarih dönemine denk gelmektedir. Şüphesiz bu zaferin baş mimarı Barbaros Hayreddin Paşa'nın Osmanlı donanmasındaki yeride çok önemlidir. Barbaros Hayrettin Paşa'nın Osmanlı Devleti'nin hizmetine girmesi ile (1534) Osmanlı donanmasının altın çağlarını yaşamasını sağlamıştır. Bizzat padişah tarafından kabul edilen Barbaros Hayrettin Paşa kaptan paşa olduğu 1534 kışını İstanbul tersanesinde, Osmanlı donanmasını bir imparatorluk donanması olarak Akdeniz'e çıkarmak amacıyla yoğun bir çalışmayla geçirmiş ve Mayıs 1534'te 100 gemiden oluşan donanmasıyla Tunus'a doğru yola çıkmıştır[27]. Osmanlı denizciliği için bir dönüm noktası olan 1538 Preveze Savaşı Barbaros Hayreddin Paşa'nın ve Osmanlı donanmasının en önemli zaferi olarak tarihe geçmiş ve Akdeniz'de kesin hakimiyet sağlanması bu dönemde olmuştur.

---

[25] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 22.
[26] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 26.
[27] Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 28.

İnebahtı mağlubiyetinden sonra kaptanpaşalık makamına getirilen Kılıç Ali Paşa'nın on altı yıl süren kaptan-ı deryâlığı sırasında ise Türk denizciliği en yüksek derecesine ulaşmıştı[28].

Kıbrıs'ın fethinden sonra 1571 İnebahtı felaketi Osmanlı donanmasını önemli ölçüde yıpratmışsa da altı ay içinde yeniden 250 parça donanma gemisi inşa edilmiştir. Fakat özellikle XVII. asrın başlarından itibaren dünyadaki donanma faaliyetlerine ve gelişmelere ayak uydurulamaması ve tecrübeli denizcilerin eksikliği Osmanlı donanmasının eski ehemmiyet ve gücünü kaybetmesine sebep olmuştur.

Karadeniz'in Coğrafi ve Jeopolitik Önemi

Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki hakimiyeti denizdeki başarılarına parelel olarak gelişmiştir. Karadeniz, kıtaların içine fazla sokulmuş olması ve Okyanus ile bağlantısının ancak birtakım boğazlar ve iç-denizler ile te'min edilmiş olması (İstanbul ve Çanakkale boğazları ile Marmara, Ege denizleri ve Akdeniz) nedeniyle bir iç-deniz haline gelmiştir.

Kabaca elips biçiminde olan ve sahillerinin yaklaşık yarısı Avrupa, yarısı Asya topraklarında bulunan Karadeniz'in boyutları doğu-batı doğrultusunda 1170 km. (Poti-Burgaz), kuzey-güney doğrultusunda en geniş 600 km. (Ereğli-Odesa), en dar 265 kilometredir (İnebolu-Kırım kıyıları). Güneybatısındaki İstanbul Boğazı aracılığıyla Marmara denizi, dolayısıyla Ege ve Akdeniz'le ilişkili olan Karadeniz kuzeyinde bulunan Kerç Boğazı ile de yüzölçümü 40.000km² ye yaklaşan Azak denizine bağlıdır ve dar anlamda 420.000 km² yi bulan yüzölçümü bu denizle birlikte 460.000km² ye ulaşır. En derin yeri Ayancık'ın yaklaşık 80 km kuzeyinde olup 2245 metredir[29].

Eskiçağ'da Pontus Eukseinos denilen deniz Anadolu'daki Türk hakimiyetinden sonra Karadeniz adıyla anılmaya başlanmış. Karadeniz tabirine XIII. asırdan itibaren tesadüf olunur. Bu ad öteki dillere de karanın 'siyah' anlamında tercüme edilmesiyle Blacksea (İng.), Mer Nero (Fr.), Çernove More (Rusça), Marea Neagra (Rumence), el Bahrû'l-esved (Ar.) şekillerinde girmiştir.

---

[28] Gencer, Bahriye, s. 506.
[29] Metin Tuncel, "Karadeniz", **DİA,** c XXIV s.385.

İsmin başındaki kara kelimesi ise, eski Türk dilinde renklerin aynı zamanda yön ifade etmeleri sebebiyle 'kuzey' anlamındadır[30].

Karadeniz'de Osmanlı Varlığı

Bir iç deniz özelliği taşıyan Karadeniz'in kıyı kesimleri, tarih boyunca pek çok kavmin yerleştiği, değişik kültürlerin etkili olduğu bir bölge olarak ön plana çıkmıştır. Eski çağlarda Kimmerioslar ve Yunan kolonileri Karadeniz'in batı ve güney sahilleri boyunca yerleşmişler, kuzeyde ise Asya menşeli kavimler etkili olmuşlar. IV. yüzyılda Türk kavimleri bu bölgeye gelmeye başlamışlardır. 370'lerden itibaren Hun Türkleri Kuzey Kardenizin bozkırlarına yerleştiler. IV. yüzyılın sonlarında ise Slavlar Karadeniz'in kıyılarına ulaştılar. VI.-X. yüzyıllar arasında Hazarlar, Kırım'dan Kafkasya'ya kadar olan kesimi ellerinde bulundurdular. Bu dönemde Karadeniz, ticarî münasebetler içerisinde Baltık sahilleriyle Akdeniz dünyasını irtibatlandıran önemli bir mevki kazandı. Bu ticari canlılık içinde Bizans İmparatoluğunun hakimiyetinde olan İstanbul, Karadeniz'in Akdeniz'e açılan kapısı hükmüne geçmiştir.

Selçuklular'ın Anadolu'da etkili hale gelmesiyle Türkler Karadeniz'in Anadolu sahillerine yavaş yavaş yerleşmeye başladılar. Akdeniz'in önemli bir liman şehri Antalya'yı ellerinde tutan Selçuklular Karadeniz'in önemli limanlarından Sinop'u da ele geçirince güney-kuzey ekseninde siyasi ve iktisadi yönden avantaj elde etmiş oldular[31].

Moğol istilası ve Altın Orda Devleti'nin etkin olduğu devirden sonra XIV. yüzyıldan itibaren Latin tüccarlar özelikle de Cenevizliler Karadeniz' de ön plana çıkmaya başladılar[32]. Bu dönemde Sinop hem batı ticaretinin uğradığı bir pazar hem de bir korsan yatağı idi[33]. Akdeniz ile kuzeydeki Baltık denizi arasındaki ticari faaliyetler Karadez'deki limanlarda kesişmekteydi. Azak ve Tuna deltasındaki limanlar da hayli hareketlenmişti. Karadeniz'deki bu ticarî

---

[30] Tuncel, "Karadeniz", s.386.
[31] Faruk Bilici, "Karadeniz-Tarih", **DİA,** c. XXIV, s.388.
[32] W. Heyd, **Yakın Doğu Ticaret Tarihi,** çeviren E.Z. Karal, TTK Basımevi, Ankara, 1975, s. 614.
[33] W. Heyd, **Yakın Doğu,** s. 616.

faaliyetlerin artması buradaki büyük limanlar üzerinde Venedik-Ceneviz çekişmesinin başlamasına sebep oldu[34].

Osmanlı Devleti kuruluş döneminde kısa sürede Karadeniz'in güney sahillerine ulaştı. Çelebi Mehmed zamanında Karadeniz'in batı sahillerine doğru uzanan Osmanlı Devleti diğer Türk beyliklerinide hakimiyet altına alıp Karadeniz'in güney sahillerinde söz sahibi olmaya başladı. Karadeniz'in güney sahillerinin doğusunda ise Trabzon Rum Devleti Türkmen boylarının baskısıyla giderek küçülmüş, Giresun'un daha da doğusuna çekilmek mecburiyetinde kalmıştı.

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesi Osmanlı Devleti'nin Karadeniz ile Akdeniz'e açılmasına ve Osmanlı deniz imparatorluğunun temellerinin atılmasına zemin hazırlamıştır[35].

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra Osmanlıların denizlerde giriştikleri yoğun fetihler Osmanlı deniz imparatorluğunun kuruluşunu başlatmıştır. İstanbul'un fethi Osmanlı deniz politikalarının daha uzak denizlere yöneldiği ve iç denizlerdeki mücadelenin açık denizlere taşındığı bir dönemin başlangıcı oldu[36].

Fatih Sultan Mehmed fethi müteakip Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan boğazlarda daha önce sağladığı hakimiyeti kuvvetlendirdi. Bundan sonraki fetih politikasını Karadeniz'e yöneltti. Sadrazam Mahmud Paşa'nın yönetimindeki Osmanlı donanması Karadeniz'in Anadolu kıyılarını kendi topraklarına katmak amacıyla 1459 da Amasra'yı Cenevizliler den 1461 de yüz kadırgadan oluşan donanma ile Sinop ve civarını Candaroğullarından aldı. Aynı yıl karadan ve denizden kuşatılan Trabzon Rum İmparatorluğu Osmanlı hakimiyetine girdi. Gedik Ahmet Paşa'nın Kırım seferi ile Kefe başta olmak üzere bazı mühim mevkileri Cenevizler'den alması Fatih'in Karadeniz'i bir Türk gölü haline getirmek için attığı ilk ve önemli adımlardı[37].

---

[34] W. Heyd, **Yakın Doğu,** s. 590.
[35]Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 17.
[36]Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 18.
[37]Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 17.

Kırım'ın Osmanlı devletine bağlanması kuzey steplerinin dolaylı olarak da olsa Osmanlı Devleti tarafından kontrol altına alınması anlamını taşımaktadır. Ayrıca doğu ticaret yolları Osmanlıların eline geçmiş oldu[38]. Kefe'nin fethinin ardından kısa süre içerisinde stratejik öneme sahip bölgedeki diğer kaleler Suğdak, Taman ve Don nehri ile Kerç boğazı mansıbında bulunan Azak kalesi alındı. Kırım yarımadasının iç kesimlerinin yönetimi Kırım hanlarına bırakılmış olmasına rağmen sahil kesiminde özellikle Azak denizi çevresinde Osmanlı Devleti düzeni kuruldu ve doğrudan merkezden yönetim yolu tercih edildi. Böylece Karadeniz'in kontrolünü daha kolay sağlanması amaç edinilmişti. Ayrıca Kefe sancağı aracılığı ile Osmanlı Devleti Karadeniz'in kuzey bölgesini ve burada kuzey ticaret yolunu doğrudan kontrol altına almış oldu[39].

II. Bayezid döneminde Kili ve Akkirman'ın Osmanlı topraklarına dahil edilmesiyle Karadeniz'in batı sahili tamamen Osmanlı topraklarına katılmıştır. II. Bayezid devri Osmanlı denizciliği, Fatih devrinde geliştirilen Osmanlı deniz politikalarının devamı mahiyetindeydi. 1484'te Karadeniz'in en önemli limanlarından olan Kili ve Akkirman'ın alınması üzerine güney kuzey ticaretinin bütün çıkış noktaları Osmanlı hakimiyeti altına girmiş oldu. Bu sayede Karadeniz'in ünlü ticaret limanları imparatorluğun başşehri İstanbul ile Doğu Avrupa arasındaki ticaretin antrepoları haline geldi[40].

Fetret devrinden sonraki bu gelişmeler; Osmanlı Devleti'nin yeniden yükselişine ve Karadeniz'in bütünüyle bir Türk gölü haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Böylece Osmanlı Devleti idaresi altındaki Karadeniz önemli sayılabilecek bir ticari faaliyete sahip oldu; bu ticarette ana merkez ise İstanbul idi. Karadeniz bölgesi ile Ege ve Akdeniz arasında yoğun bir ekonomik münasebet şekillenmişti.

Az nufuslu Kuzey Karadeniz kesimleri önemli miktarda üretilen tahıl, et, balık ve diğer hayvani ürünleri sık nüfuslu güney kesimine aktaran bir ihracat kapısı özelliği kazanmıştır. Güneyden ise Kefe, Kili, Akkirman gibi kuzey

---

[38]Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 19.

[39]Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 19; Zübeyde Güneş Yağcı, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Doğu Karadeniz Politikası", **Türkler**, c. XII, Ankara, 2002, s. 554-555.

[40]Bostan, Osmanlı Denizciliği, s. 22.

limanlarına büyük miktarda ipek, pamuk, kenevirden üretilmiş kumaşlar gönderiliyordu. XV. ve XVI. yüzyılda kuzey-güney ticareti önemli sayılabilecek boyutlara ulaşmıştı[41].

Fatih'in İstanbul'u fethiyle boğazları ve II. Bayezid devrinde Kili ve Akkirman'ın alınmasıyla bütün Karadeniz kıyılarını kontrolü altına alan Osmanlı Devleti çok geçmeden bu denize geçişi yabancılar için imkansız hale getirdi. Böylece XVI. yüzyılın sonlarında dış ticarete tamamen kapanan Karadeniz, siyasi, idari ve ticari bakımdan bir iç deniz haline geldi ve bu durumunu XVII. yüzyıl boyunca devam ettirdi[42].

XVIII. yüzyılın başlarında Osmanlıların ticari maksatla bile olsa yabancı bir devletin Karadeniz'e girmesi konusundaki düşünceleri tavizsizdi ve hiçbir yabancı devleti bu denize yaklaştırma niyetinde değildi. Nitekim aynı muhtevayla kaleme alınan ve aynı muhtevayla III. Ahmed tarafından Rus çarına gönderilen mektupta "Karadeniz bi'l-külliye kabza-i tasarruf-ı husrevanemizde olup kimesnenin alakası olmamağla ahidname-i hümayunum muktezasınca ahardan bir kayığın Karadeniz'e çıkmasına mesağolmayup" denmek suretiyle bu denizin statüsü açıklanmak isteniyordu[43].

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Karadenizdeki Rus tüccarların statüsüne temas eden ilk antlaşma 1739 tarihli Belgrad Antlaşması dır. Antlaşmanın dokuzuncu maddesinde Osmanlı ve Rus tüccarlarının karşılıklı olarak ülkelerinde serbest ticaret yapabilmeleri kabul ediliyor ve "Karadeniz de vaki urusların ticareti Devlet-i Aliyyemin reayasına müteallik sefineler ile olmak caiz ola" hükmü getiriliyordu. Nitekim rus tüccarlarının bu maddeden yararlanarak Karadeniz deki ticaretlerini geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Ancak bu antlaşmayla Rusya'nın Azak'ta harp ve ticaret gemisi bulundurmayacağı tekit edildiğinden Karadeniz'in tamamen Osmanlı hükmünde olduğu Rusya tarafından da kabul edilmiş oldu[44].

---

[41] Bilici, Karadeniz, s.388.
[42] Bostan, "Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu, 1700-1787", **Osmanlı Denizciliği**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006 s.285.
[43] Bostan, Rusya'nın Karadeniz Ticareti, s.285.
[44] Bostan, Rusya'nın Karadeniz Ticareti, s.288.

Karadeniz üç asır kadar, Türklerin mutlak hakimiyeti altında, bir Türk denizi halinde kaldı. XVII. yüzyıldaki Kazak saldırılarına kadar belirli bir tehditle karşılaşmayan Osmanlı Devleti bu durumu Küçük Kaynarca Antlaşması'na kadar korumayı başarmıştır. II. Mustafa'nın 1703'te Büyük Petro'ya yazdığı bir nâmede dile getirilen, Karadeniz'e yabancı bir kayığın dahi çıkmasına tahammül edilemiyeceğine dair ifadeleri bu denizin Osmanlı Devleti için özel durumunu açıkça göstermektedir.

Osmanlı Devleti, Mısır-Girid ve Mora üzerinden geçtiğini farz ettiği hattın doğusundaki sahillerin tamamının kendi toprakları ile sarılmış olması gerçeğinden hareketle, bu sahayı kendisine mahsus bir "içdeniz" olarak görmüştür. Bu hattın doğusunu Avrupa ticaretine açık tutan Osmanlı Devleti, yine tüm sahilleriyle hakim ve sahibi bulunduğu Karadeniz'e yabancı gemilerin girmelerini ve ticaret yapmalarını kesin olarak yasaklamış ve bu yasaklamasını yüzyıllar boyu özenle sürdürmüştür[45].

Yüzyıllar boyu özen ve kıskançlıkla sürdürülen bu yasaklama, ancak özel şartların ve durumların istisnai uygulamaları şeklinde aşılabilmiştir. 1601'de İngiltere'ye, 1680'de Hollanda'ya, 1740'ta ise Fransa'ya verilen ahidnamelerde Karadeniz'de serbestçe ticaret yapma hakkı verilmişse de bu kullandırılmayan ve kullanılamayan bir hak olarak saklı kalmıştır[46].

Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki hakimiyetinin önündeki en büyük engel, gittikçe büyüyen ve sıcak denizlere inme arzusu güden Rusya olmuştur. Rusya'nın Karadeniz'e çıkma emelleri her zaman politikasının temellerinden birini oluşturmuştur. Nitekim Karadeniz'in bu, yabancılara yasaklanmış, "kapalı deniz" statüsü, Rusya'nın gösterdiği gelişme ile sarsılmaya başlamıştır[47].

Osmanlı Devleti Karadeniz'i, bu denizde yer tutmaya başlayan Rusya'ya rağmen, diğer devletlere kapatma; Rusya ise ticari filosunun yetersizliğiyle doğru orantılı olarak, buradaki ticaretine bir yoğunluk kazandırabilmek gayesiyle, bu

---

[45] Bostan, "Rusya'nın Karadeniz Ticareti", s.287; Kemal Beydilli, "Karadeniz'in Kapalılığı Karşısında Avrupa Küçük Devletleri ve Mîrî Ticâret Teşebbüsü" **Belleten,** c. LV, sayı 214, TTK Yayınları, Ankara, 1991, s.687-688.
[46] Beydilli, Karadeniz'in Kapalılığı, s.688.
[47] Beydilli, Karadeniz'in Kapalılığı, s.688.

denizin diğer devletlerin ticaret gemilerine de açık tutulmasının teminine çalışmaktaydı[48].

1700 tarihli İstanbul antlaşması'nda Rusya Azak denizine açılma imkanı elde etmişse de 1711 Prut Antlaşması'yla bu durum eski haline getirilmiştir. 1736 Belgrad Antlaşmasıyla Rusya'nın Karadeniz'e çıkma emelleri ertelenmiştir. Fakat 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nın ağır maddeleri neticesinde Karadeniz'de ilk defa Ruslar'ın gemi bulundurulmalarına imkan tanınmış ve Karadeniz'in kullanımı Ruslara açılmıştır[49].

Karlofça Antlaşması ile Avusturya'ya Karadeniz'e açılmamak kaydı ile Osmanlı topraklarında ticaret yapabilme hakkı tanınmıştır. 1718 Pasarofça ve 1739 Belgrad antlaşmalarıyla bu hak teyit edilmiştir. Avusturya ancak 24 Şubat 1748 tarihinde verilen müstakil senetle Karadeniz'e çıkma ve kendi bayrağıyla ticaret yapma imkanı bulmuştur[50].

XVII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin yaşadığı askeri mağlubiyetler ve bazı iç karışıklıklar kurumları da etkisi altına almıştır. Donanma faaliyetleri de bundan olumsuz yönde etklenmiş ve donanmaya yön verecek yeni devlet adamlarının azlığı da bunda etkili olmuştur. Fakat bu yüzyıldan itibaren elde edilen başarılarda göz ardı edilemez. Tüm olumsuzluklara rağmen devletin kurmuş olduğu sağlam temeller ve ülkenin her tarafında kurulan tersaneler donanmaya ihtiyaç duyulduğunda devreye girip ihtiyaca cevap vermeye çalışmıştır.

1736 da başlayan Osmanlı- Rus ve Avusturya savaşlarında Osmanlı kara ordusunun yanında donanmayı da hazırlama ihtiyacı hissetmiştir. Bu amaçla hemen hazırlıklara başlanmış ve oluşturulan ince donanma Karadeniz'e gönderilmiştir.

Bu savaşlar donanma açısından faal senelere vesile olmuş ve yeni bir takım gemilerin inşasına zemin hazırlamıştır.

---

[48] Beydilli, Karadeniz'in Kapalılığı, s.747.
[49] Beydilli, Karadeniz'in Kapalılığı, s.689.
[50] Bostan, "Rusya'nın Karadeniz Ticareti", s. 297; Beydilli, Karadeniz'in Kapalılığı, s.689; Bilici, "Karadeniz", s. 388; Aurel Decei, "Karadeniz-Tarih", **İslam Ansiklopedisi (MEB. İ.A.)**, c. VI, s.245.

Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'e gönderdiği donanma Rus saldırılarına karşı yardımcı bir güç teşkil etmiş ve Karadeniz'de karşılaştığı Rus donanmasını mağlup etmiştir. Savaşın neticesinin Osmanlı lehinde olmasında bu donanma faaliyetlerinin de etkisi söz konusudur.

Bu savaş sonucunda kara ordusunun ve hazırlanan donanmanın elde ettiği başarı Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılın başlarında yaşadığı askeri başarısızlıkların ardından toparlanma süreci yaşamasını sağlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1736-1739 OSMANLI-RUS SAVAŞININ SEBEPLERİ VE KARA CEPHESİ

A. 1736 ÖNCESİ OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN GENEL DURUMU

XVI. yüzyılın başlarında cihan devleti haline gelen Osmanlı İmparatorluğu hem doğuda hem batıda hakimiyetini geliştirmişti. Karada elde edilen başarılar XVI. yüzyılda denizlerde de görülmeye başlanmıştı. Bu asırda Habsburglar hanedanıyla hem karada hem denizde başa baş mücadele ediliyordu.

1538 Preveze zaferi, 1552 Piri Reis'in Umman ve 1553-54 Turgut Reis'in Akdeniz seferleriyle taçlanan denizlerdeki muzafferiyet 1560'da Cerbe'nin alınmasıyla devam etmiştir. 1571'de Kıbrıs'ın alınmasından hemen sonra Osmanlı donanmasının İnebahtı'da hezimet yaşaması 1538'den beri devam eden Osmanlı deniz gücünün üstünlüğünün sarsılmasına yol açtı. Fakat ertesi yıl tekrar güçlü bir donanma inşa edilip Akdeniz'e çıkarıldı[51].

XVI. yüzyılın ikinci yarısı Habsburg ve İran mücadeleleriyle geçti. İran seferlerine XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde devam edildi. 1618-1648 yıllarında Avrupa'daki Otuzyıl savaşları nedeniyle Osmanlı Devleti'nin batı sınırları güven içinde olup devlet tüm gücünü doğuya yöneltmiştir. Devam eden İran sorunu 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşmasıyla çözüme kavuşturulmuş oldu. Fakat bu uzun savaşlar Osmanlı'nın temel müesseselerinde, sosyal hayat, idare ve maliyede olumsuz gelişmelere sebep oldu.

XVII. yüzyılın ilk yarısı kapanmadan doğu meselesine belirli bir çözüm getiren Osmanlı Devleti tekrar gözünü Avrupa'daki gelişmelere çevirmiştir. 1645'te Venediklerle yapılan mücadelelerde Osmanlı donanmadaki

---

[51] Halil İnalcık, "Osmanlı Deniz Egemenliği", **Türk Denizcilik Tarihi,** Ankara, 2002, s. 62-63.

eski gücünü kaybettiğini fark etti. 1656'da bir Osmanlı filosu Çanakkale'de mağlup oldu, İstanbul abluka altına alındı, payitahtta büyük bir kıtlık yaşandı. 1645-1669 yılları arasında süren Osmanlı Devleti ve Venedik arasındaki bu Girit Savaşı esnasında boğazlar ilk defa tehlike altına düşmüş oldu[52]. Bu gelişmeler neticesinde Köprülülerin etkin olduğu bir devir başlamış oldu. 1664'te Avusturya ile Vasvar Antlaşması imzalanıp Erdel'in Osmanlı hakimiyetinde olduğu tasdik edildi. 1666'da Girit'e giren Osmanlı kuvvetleri üç yıl sonra Kandiye kalesini alıp Girit'i Osmanlı topraklarına dahil etmiştir. Bunun sonucunda Venedik'le 25 yıl süren savaş sona ermiş ve sulh yapılmıştır[53].

Girit ve Erdel meselelerinin hallinden sonra Osmanlı-Rus mücadelesinin başlangıcını oluşturan gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti Rus saldırılarına karşı Ukrayna kazaklarını himaye temiştir. 1682 Osmanlı-Rus Antlaşmasıyla Ukrayna'nın Osmanlı Devleti'ne bağlı olduğu tasdik edilmiştir.

1682'de başlayan Viyana seferinde Osmanlı kuvvetlerinin mağlup olması Osmanlı Devleti için çözülme döneminin başlangıcını oluşturmuştur. Habsburglarla girilen mücadelede 1697 Zenta mağlubiyetinden sonra 1699 Karlofça Antlaşmasıyla Osmanlı Devleti, Habsburgların Macaristan üzerindeki hakimiyetini tanıdı. Böylece Belgrad artık bir sınır bölgesi oldu. Bu çözülme içte de bazı olumsuz gelişmelere sebep olmuştur. 1703 Edirne Vak'ası içte bazı huzursuzlukların yaşanması neticesinde meydana gelmiştir[54].

Lehistan üzerindeki Rus-İsveç mücadelesi neticesinde mağlup olan İsveç kralının mağlup olmasından sonra Osmanlı Devleti'ne sığınması Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yeni bir savaşın başlamasını kaçınılmaz hale getirdi. Osmanlı Devleti'nin bu mücadelede elde ettiği başarı neticesinde 1711 Prut Antlaşması imzalanmıştır[55].

1716'da başlayan Osmanlı-Avusturya (Habsburglar) savaşı neticesinde imzalanan Pasarofça Antlaşması (1718) ile Osmanlı Devleti Belgrad'ı

---

[52] İnalcık, "Osmanlı Deniz Egemenliği", s. 63
[53] İnalcık, "Osmanlı Deniz Egemenliği", s. 64
[54] İ.H. Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, Ankara 1995, s. 24-44
[55] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV./I, s. 84-85

kaybetmiştir. Osmanlı Devleti'nin bundan sonraki ilk hedefi toparlanıp tekrar Belgrad'ı ele geçirmek olacaktı[56].

B. I. MAHMUD'UN TAHTA GEÇMESİ VE GELİŞEN SİYASİ OLAYLAR

Osmanlı padişahı II. Mustafa'nın büyük oğlu olan I. Mahmud, 2 Ağustos 1696'da (3 Muharrem 1108) Edirne sarayında dünyaya geldi. Vâlidesi Saliha Sultan'dır[57].

II. Mustafa'nın diğer şehzâdelerine tercih ettiği Mahmud, 8 yaşında iken, babası tahtan indirilince (23 Ağustos 1703), babası ve kardeşleri ile berâber, hapsedildi ve III. Ahmed tarafından İstanbul' a getirilerek, Saray-i Âmirede bir daireye yerleştirildi.

Patrona Halil isyanı neticesinde, III. Ahmed'in tahtan indirilmesi üzerine, 19 Rebiü'l-evvel 1143 (2 Ekim 1730) günü tahta geçen I. Mahmud yirmi dördüncü Osmanlı padişahıdır[58].

I. Mahmud'un ilk günlerinde devlet idaresi tamamen asilerin elinde kaldı. Patrona Halil ve taraftarları, şeyhülislâmlığa, Rumeli ve Anadolu kazaskerlerine, İstanbul kadılığına, yeniçeri ağalığına ve ocak ağalığına kendi adamlarını getirdiler; sadareti Silâhdar Mehmed Paşa'ya verdirdiler[59].

İsyancıların İstanbul kadılığına getirdiği Deli İbrahim, Üçüncü Ahmed zamanında, Lale devrinde İstanbul'un her tarafında yapılmış olan ve Türk zevk ve mimarisinin en zarif örnekleri olan köşklerinin yakılmasına fetva vermişti. Bu fetva padişaha gösterildiği vakit gözlerinden yaş gelecek kadar müteessir olmuş, fakat isyancıların arzularına karşı da durmak tehlikeli olduğu için "yakılmasına

---

[56] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 140-141.
[57] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 210; M Münir Aktepe, "Mahmud I", **İA**, c. VII., s.158.
[58] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 210; Aktepe, "Mahmud I", s.158; İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Kronolojisi**, c.IV, İstanbul, 1972, s. 20.
[59] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 212; Aktepe, "Mahmud I", s.159.

rızam yoktur, bari yıkılsın!" demiştir. Kağıthane'deki ve İstanbul'un dört köşesindeki bu zarif sanat abideleri yıkılmıştır[60].

I. Mahmud makam ve para teklifi suretiyle İstanbul'dan uzaklaştırılamadığı Patrona Halil'in nufûzunu, nihayet yeniçerileri ondan ayırmak suretiyle, biraz olsun kontrol altına alabilmişti.

Patrona, Bursa'da menfi bulunan Kaplan Giray'ı, ileride mecbur kalınca kendisine sığınmak düşüncesi ile, İstanbul' a getirip, Kırım hanı yaptırdı ve padişahın arzusu hilafına, kasap Yanaki'yi Boğdan prensliğine tayin ettirdi.

Bu olaylar, I. Mahmud için asilerin ortadan kaldırlmasını zorunlu hale getirdi ve divanda bu hususta gizli tutulan bir karar verildi. Isyancıların başı olan Patrona Halil ortadan kaldırılırsa, cemiyetleri dağılırdı. Sultan Mahmud'ta buna karar vermişti. Bu düşüncesini Nezir ağa, Kaptan-ı Derya Canım Hoca ile Kırım Hanına da açtı. Netice olarak isyancıların saraya davet edilerek katillerine karar verildi[61].

Muhsinzâde Abdullah Paşa ile Canım Hoca Mehmed Paşa'nında aralarında bulunduğu bir grup asilerin öldürülmesi vazifesini almışlardı. Asiler divanda toplantı yapılacak deyip davet edildiler ve o gece Revan köşkünde öldürüldüler.

I. Mahmud böylece vaziyete hâkim olmuş ise de, tehlike henüz ortadan kalmış değildi. Müteakip günlerde asiler ile birlikte hareket etmiş olanlar idâm edilmekle birlikte beraber, buna benzer hadiseler çıkmaması için, İstanbul'daki yeniçeriler taşralara, Boşnaklar ile Arnavutlar da muhtelif yerlere sevk edildi[62].

Birinci Mahmud tahta çıktığında, İran harpleriyle meşgul olmaya başladı. İran seraskerliğine Bağdad valisi Ahmed Paşa'yı tayin etti. Ahmed Paşa, (15 Eylül 1731) de Kurican muharebesinde İran ordusunu mağlub etti. Değerli bir kumandan olan Hekimoğlu Ali Paşa'da Urmiye ve Tebriz'i ele geçirdi.

---

[60] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 213; Aktepe, "Mahmud I", s.159; Danişmend, **Osmanlı Kronolojisi**, s. 20

[61] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 215; Aktepe, "Mahmud I", s.159; Danişmend, **Osmanlı Kronolojisi**, s. 20

[62] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 217; Aktepe, "Mahmud I", s.159.

Tebriz, Ardelan, Kermenşah, Hemedan, Huveyze ve Luristan tarafları İran'a bırakıldı, Gence, Tiflis, Revan, Şirvan, Şamahi, Dağıstan havalisi Osmanlılara kalıyordu. Fakat padişah, Tebriz'in İranlılara terkine şiddetle itiraz etti. Buna taraftar olan sadrazam Osman Paşa ile Şeyhülislam Paşmakçızadeyi azletti (Mart 1732). Hekimoğlu Ali Paşa sadrazamlığa getirildi. Bunun üzerine (6 Ekim 1732) de İran'a yeniden harp ilan edildi. İran şahı Nadir Ali, (1 Aralık 1732) de Bağdad'ı muhasara etti[63].

8 aydan beri devam eden muhasarayı kurtarmak için Erzurum valisi Osman Paşa yetişerek 19 Temmuz 1733'te Bağdad yakınında Nadir'in ordusunu hezimete uğrattı. Bağdad muhasaradan kurtarıldı. Daha sonra da Tebriz'i geri aldı.

Fakat kısa bir zaman sonra Nadir, az bir kuvvetle Kerkük'e dönmüş olan Osman Paşa'yı gafil avladı ve bir baskınla mağlup ederek Tebriz'i aldığı gibi Bağdad'ı da tekrar muhasara etti.

İran seraskerliğine tayin edilmiş olan Abdullah Paşa da 14 Haziran 1735' te Erivan yakınında Arpaçay muharebesinde mağlup ve şehit oldu. Bunun üzerine Birinci Mahmud Hekimoğlu Ali Paşa'yı azletti. Bağdad valisi Gürcü İsmail Paşa sadarete getirildi. Kırım Hanına da İran üzerine hareket etmesi emri verildi.

Bu hal, Osmanlı ile Rusya ile arasının bozulmasına yol açma ihtimalini gösterdiği için İran ile barış antlaşması yapılması lüzum görüldü. Gence muhafızı Ali Paşa murahhas tayin edildi ve Genç Ali Paşa ile birlikte sulhun esaslarını tesbite memur edildi.

Türk murahhas heyeti, Kasr-ı Şirin muahedesi esaslarına göre hudut çizilmesini teklif etti. Nadir şah bu sırada Afganistan taraflarıyla meşgul olduğu için antlaşmayı kabul etti. Böylece bir müddet Osmalı'nın doğu sınırında savaş sona ermiş oldu.

---

[63] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 218

C. 1736-1739 (H.1149-1152) OSMANLI-RUS SAVAŞI

1. Rusya ve Avusturya'nın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri

Osmanlı Devleti İran ile savaş halindeyken bu durumdan istifade etmek isteyen Avusturya yani Alman İmparatoru VI. Şarl, 1733 senesinde Rus çariçesi Anna De-korland (Anna İvatavta) ile Osmanlı devleti aleyhinde bir ittifak yaparak fırsat beklemeye koyuldular. Avusturya (Alman) imparatoru'nun asıl hedefi Bosna Hersek tarafları idi. Rusların amacı ise kendi topraklarını genişletmek ve Osmanlı'nın zaafindan istifade edip Karadeniz kıyılarına yerleşmekti[64]. Avusturya ve Rusya arasında bu ittifaka göre savaşı Ruslar başlatacak, Avusturya ise görünüşte Osmanlı ve Rusya arasında barışı tesis etmeye çalışan devlet olarak görünecekti. Böylece yeteri kadar zaman kazanacak olan Avusturya ordusu aniden hücuma geçip Osmanlı Devleti'ni gafil avlayacaktı.

2. Savaşın Sebepleri

Osmanlı Devleti I. Mahmut'un tahta geçmesinden sonra öncelikle Patrona İsyanını neticelendirmiş daha sonra da İran seferiyle uğraşmaya başlamıştı.

İranla savaş devam ettiği esnada kendilerine yardımcı kuvvet olarak hareket eden Fetih Giray komutasındaki Kırım kuvvetlerinin Ruslara ait Kabartay ve diğer yerlerden geçerek İran'a doğru hareket etmelerini Ruslar protesto ettiler[65].

İran seferinin henüz neticelenmemiş olması dolayısıyla Osmanlı Devleti Ruslarla yeni bir sorun yaşamamak için Fetih Giray'ın Kırım'a geri dönmesini sağlamıştır. Fakat Ruslar Osmanlı'nın antlaşmaya aykırı hareket ettiğini iddia ederek Lehistan içlerine müdahale etmeye ve Kazak ülkeleri ile Ukrayna ve

---

[64] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 253
[65] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 251

Podolya'yı işgal etmeye başladı. Ayrıca Azak kalesine sekiz saat mesafede Kirman kalesi karşısındaki harab haldeki kaleyi yeniden tahkim edip içine asker yerleştirdi[66].

Rusların İran muharebesinden istifade ederek birden bire taarruz etmeleri üzerine Osmanlı hükümeti İran'la Dördüncü Murad zamanındaki hudud üzerine bir anlaşma yaptı[67].

Osmanlı Hükümeti bir yandan İran seferini yapılan antlaşma ile neticelendirirken bir yandan da her ihtimale karşı kalelerin tamiri ve donanmanın Karadeniz'e gönderilmesi gibi ilk hazırlıklara başlamıştı[68].

3. Savaşın Başlaması

Ruslar iyice hazırlandıktan sonra biri Azak kalesi ve diğeri Kırım yarımadasına olmak üzere iki koldan taarruza geçtiler.

Bu ani hücum karşısında hazırlıksız olan Osmanlı hükümeti Azak kalesinin muhasara haberini aldıktan sonra başka çaresi kalmadığından Ruslara ilan-ı harbe karar verildi (20 Zilhicce 1148 / 2 Mayıs 1736). Padişah I. Mahmud İstanbul'da kalıp, Silahtar Mehmed Paşa'yı serdar-ı ekrem yapıp cepheye göndermeye karar verdi. İran seferleri hazineye zarar vermişken yine de kısa sürede sefer hazırlıkları yapıldı. Rus seferi münasebetiyle İran'la yapılan musalahadan sonra İran seferinden dönen askerlerin de Kefe'ye gönderilmesine karar verildi[69].

6 Sefer 1149'da (16 Haziran 1736) Osmanlı ordusu sadrıâzam Silahdar Mehmed Paşa maiyetinde Babadağı'na varmak üzere Davutpaşa'dan hareket etti. 12 Sefer 1149'da (22 Haziran 1736) ordu Edirne'ye ulaştı[70]. Vezir-i azam Silahdar Mehmed Paşa, Rusların antlaşmaya aykırı bu hareket ve muhasarasını

---

[66] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 252; **Şemdânizâde Fındıklılı Süleyman Efendi Tarihi, Mür'i't-Tevarih**, neşreden M. Münir Aktepe, İstanbul, 1976, s. 40.
[67] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 253
[68] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I ,s. 253; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 43.
[69] Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 44.
[70] **Subhi Tarihi**, v. 80; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 43.

Fransa, Avusturya, İngiltere Hollanda ve Venedik hükümetlerine mektuplar yollayarak protesto ettiği gibi aynı zamanda bu devletlerden arabulucuk yapmalarını talep etti. Ayrıca, Rusların antlaşmayı ihlal eden saldırılarını beyan ederek Osmanlı ve Avusturya arasındaki dostluğun da teyidini istemiştir[71].

Fakat buna mukabil Avusturya başvekili, sadr-ı âzamın mektubuna cevaben Rusların yirmi seneden beri Osmanlılardan şikayetçi olduğunu beyan ederek Rusların taleplerine cevap verecek bir antlaşmaya varılmaması halinde Avusturya'nın da savaş ilan edeceğini ifade etmiştir.

Rus başvekili bulunan Kont Osterman tarafından sadr-ı azama gönderilen mektupta; Osmanlı hükümeti sulh istiyorsa hududa bir murahhas göndermesini ve kendisi tarafından da bir murahhas göndereceğini beyan etmiş ve eğer sulh istenmiyorsa İstanbul'daki elçisinin maiyyeti ile birlikte emniyet içinde iadesini rica etmiştir[72].

Vezir-i azam Silahdar Mehmed Paşa, bu mektuba verdiği cevapta Rusya, harp ve sulhten hangisini ihtiyar ederse Osmanlı hükümetinin de öylece hareket edeceğini bildirdi.

4. Rusya'nın İlk Taarruzu

Rusya Osmanlı ile arasındaki barışa aykıtı hareket edip Osmanlı sınırlarına girdi ve Azak'ı muhasara etti.

4.a. Azak kalesinin düşmesi

Ruslar 17 Zilka'de1148 (10 Nisan 1736) günü bir miktar kuvvetle Azak kalesinin etrafını yağma edip ele geçirdikleri müslümanları öldürdüler. Kaledeki halka "bizim sizinle musalahamız devam ediyor bizim işimiz tatarlar iledir siz müsterih olun" dediler[73]. Bir gün sonra da Lassi (Lascy) kumandasındaki büyük bir ordu ile gelip hem kara hem de nehirden kaleyi muhasara ettiler. Rus ordusu doksan bin civarındaydı[74].

---

[71] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 255.
[72] Uzunçarşılı **Osmanlı Tarihi** , c. IV/I , s. 262;
[73] **Subhi Tarihi**, v. 78.
[74] **Subhi Tarihi**, v. 78; Uzunçarşılı **Osmanlı Tarihi** , c. IV/I, s. 262; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 42.

Ruslar öncelikle Azak kalesine yakın Paşakalesi'ni ve karşısındaki Yeniçeri kalesini aniden basıp içindeki yeniçerileri şehit ettiler. Ruslar, Osmanlı Devleti'ne kırk sekiz saattan fazla uzak ama kendi memleketlerine 8 saat mesafedeki Azak'a İstanbul'dan yardımın ancak yetmiş seksen günde ulaşacağı ve iki günde muhasara ile ele geçireceklerini düşündükleri için Azak kalesini muhasara etmişlerdi[75].

Osmanlı Devleti Kefe taraflarına kuvvet sevkettiği gibi Özi kalesinin muhafaza ve müdafaası için de Trabzon valisi Yahya Paşa'yı memur etmişti[76]. Dolayısıyla Azak kalesinin muhafazı için yeteri miktarda kuvvet bulunmadığı gibi yardımcı kuvvet gönderme noktasında da sıkıntılar yaşanmaktaydı.

Osmanlı hükümeti Rumeli ve Bosna valileriyle Vidin muhafızına acele fermanlar gönderip oralardaki süvari ve piyade kuvvetlerinin yirmi neferde birinin bütün techizatiyle Rus cephesine gönderilmesini emretmiştir. Fakat Azak kalesi kuşatılmış olduğundan içeriye yardımcı kuvvet gönderme imkanı mevcut değildi. Kırım tarafları da tehlikede olduğundan Kırım hanının buranın yardımına koşmasına da imkan yoktu[77].

3000 Osmanlı ordusuna karşı 10.000 Rus askeri mevcuttu. Osmanlı kuvveti Rusların kale etrafında toplanmasına mani olamıyordu. Kırk gün içinde 160.000 kişilik bir kuvvete ulaşan Rus ordusu daima top ateşiyle kalenin mukavemetini kırmaya çalışıyordu. Ruslar günde 800 bin humbarayı gemilerinden atıyorlardı. Kalenin yakınlarında sağlam hane bırakmadılar.

Doksan altı gün düşmana mukavemet etmiş olan Azak kalesi her tarafı yıkılıp barınacak yer kalmadığı için teslime mecbur oldu[78].

Rus hükümdarı Azak kalesindeki ve civarındaki müslümanları ve paşa ile defterdar ve erleri serbest bıraktı. Onları mukavemetleri dolayısıyla tebrik etti.

---

[75] **Subhi Tarihi**, v. 78.
[76] **Subhi Tarihi**, v. 96; Uzunçarşılı **Osmanlı Tarihi** , c. IV/I, s. 262; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 43.
[77] Nicolae Jorga, **Osmanlı İmaparatorluğu Tarihi**, çeviri: Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005 s. 348; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 42.
[78] Jorga, **Osmanlı İmaparatorluğu Tarihi**, s. 349; Uzunçarşılı **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s.256; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 44.

Eşyalarını kendilerine verip onları serbest bıraktı. Denizden gideceklere kayık verdi. Karadan gidenlerin yanına asker verip onları Azak'tan uzaklaştırdı.

Böylece Karadeniz'deki Osmanlı varlığı için kilit konumundaki Azak kalesi savaşın başında Rusların eline geçmiş oldu[79].

4.b. Rusların Kırım'ı İstilası

Ruslar'ın Azak'tan sonraki ikinci hedefleri Kırım'dı. Mareşal Münich komutasındaki yaklaşık 55.000 kişilik Rus kuvvetlerinin Kırım'a saldırmaları üzerine Kırım Hanı bunları Ur kapısı (Prekop) dışında karşılayıp muharebe etmiştir. Fakat sayıca az olduklarından mukavemet edemeyip Kırım'a çekilmek zorunda kalmışlardır[80].

Kırım hanının çekilmesi üzerine Ruslar tekrar saldırıya geçerek Ur kapısından içeri girmişlerdir. Buradaki Ur kalesi kuvvetleri Rus saldırısına ancak bir hafta dayanabilmiş ve neticede teslim olmak zorunda kalmışlardır. Şemdânizâde tarihinde Ur kalesi muhafızlarının savaşmadan kaleyi teslim ettiklerini fakat Rusların buna rağmen hepsinin mallarına el koyduklarını ve onları esir ettiklerini belirtmektedir[81]. Kırım yarımadasının kilidi olan Urkapı kalesi elden gidince Kırım Rusların istilasına açık hale gelmişti.

Rus kumandanı Münich Ur kalesine on iki bin kadar muhafız kuvvet bırakıp yirmi bin kişilik bir kuvveti de Kılburun kalesini muhasaraya gönderdikten sonra diğer kuvvetleriyle Kırım'a girmiş[82], önüne gelen kasaba ve köyleri yıkıp yakarak; Bahçesaray, Akmescit, Gözleve'ye doğru ilerlemiştir. Buradaki birçok kütüphane, han, saray ve binlerce ev yakılmıştır (Mayıs 1736) [83].

Rusların bu tahribkar saldırıları Kefe'ye kadar ulaşamadı. Çünkü sonbahar yaklaşmaktaydı ve erzak yokluğu baş göstermeye başlamıştı. Kaplan Giray Hanın

---

[79] Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 63-64.
[80] Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, c. XIII, İstanbul 1991, s.469-470; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 256; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 64.
[81] Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 64.Hammer, **Osmanlı Tarihi**, s.469-470.
[82] **Subhi Tarihi**, s.81; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. IV/I, s.256; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 64; Hammer, **Osmanlı Tarihi**,
[83] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s.256.

süvarileri geri çekilen Ruslara saldırarak Rus ordusuna büyük zayiatlar verdirdiler. Rusların kayıpları o kadar büyüktü ki, sefer başlamadan önce tamamı bir araya gelen taburlar Eylül ayında 600 kişiye kadar düşmüştü. Bilinmeyen topraklarda yolunu bulamamaktan kaynaklanan zorluklar ya da açlık, salgın hastalıklar ve Tatar atlılarının okları altında binlerce Rus askeri hayatını kaybetti. Rusların Kırım'dan çekilmesinden sonra Kırım hanı Kaplan Giray azlolunarak yerine Kalgay Fetih Giray Kırım Hanı oldu[84].

Bu istiladan sonra Kırım'ın yalnız kendi kuvvetleriyle muhafaza ve müdafaası mümkün olamıyacağı için burasının Osmanlı kuvvetleriyle de muhafazası için Trabzon valiliği ile Kefe Seraskerliğine vezir Mehmet Paşa tayin edilmiştir.

Mehmed Paşanın vefatı sonrası tayin edilen Ali Paşa'nın da vefatı üzerine ikinci defa Kırım Hanı olan Mengli Giray Han'ın ricası üzerine Kefe seraskerliğine sabık Bender seraskeri olup mazul bulunan Giritli vezir Numan Paşa tayin edilmiştir.(Muharrem 1152 / Nisan 1739) [85].

Rusların Kırım'ı boşaltarak dönmeleri sırasında hududa yaklaşmış olan (Babadağı mevkii) serdar-ı ekrem ne yapmak lazım geleceğini ordu erkaniyle görüştü. Vezir-i azam Mehmed Paşa müteredddid bir yapıya sahip olduğundan çoğu zaman kethüdası Halisa Osman Efendi'nin tesiri altındaydı. Yapılan münakaşa esnasında kethüda Osman Halisa Efendi'nin telkiniyle ordunun cephede kalarak kışlaması münasip görülüp asker kışlalara dağıtıldı[86].

Vezir Babadağı'nda kışlamaya karar verdi. 4 bölük Kefe'ye; topçu ve arabacılar İsakçı'ya kışlamak için gönderildiler. Yeniçeri ve Cebecilerin bir kısmı Babadağı'nda kaldı. Geri kalanları Kili, İsmail ve İbrail'e gönderildiler. Boşnaklar ve Levendât ise Boşnak'ta kışladılar[87].

---

[84] **Subhi Tarihi**, v. 82; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s.257; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 64.
[85] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s.257.
[86] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s.258.
[87] Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 64.

5. Barış Görüşmeleri

Avusturya imparatoru Altıncı Şarl Osmanlı Devleti aleyhindeki maksadını gizleyerek Osmanlı-Rus harbini önlemek için görünüşte arabuluculuk vazifesi üstlendi. Bu amaçla İstanbul elçisi Talman'ı murahhas tayin etti (Eylül 1736).

Bunun üzerine Talman Osmanlı ordusunun bulunduğu Babadağı'na davet edilip geldi ve imparatorun sadr-ı azama üç teklifini bildirdi; bunlardan biri Rusların Osmanlılardan şikayetlerini içermekteydi; ikincisi Avusturya ile Rusya arasında (hiç bir devletin aleyhinde olmamak üzere) harpte ve sulhte ittifak olduğu ve bundan dolayı Osmanlı-Rus husumetinin kış esnasında halledilmesiydi ve üçüncüsü de Avusturya'nın Osmanlılarla daimi surette sulh içinde yaşamak istemesiydi[88].

Avusturya elçisi "Bizim Osmanlılarla dostluğumuz vardır; ancak Rusya cenk ve sulhte müttefikimiz olup hangimiz harp ederse ikimiz birden harp etmeğe mecburuz. Eğer Osmanlı hükümeti gücenirse müsaleha münasiptir hemen görüşülsün." [89] deyip sulh görüşmelerine başlanmasını talep etmiştir.

Osmanlı Devleti antlaşma sağlanabilmesi için Azak Kalesi'nin iadesinin esas şart olduğunu ileri sürmüştür. Bütün bu görüşmelerde sadr-ı azam kethüdası Osman Halisa Efendi başrolü oynuyordu. Osman Halisa Efendi Avusturya'nın iki taraf arasını bulacağına inanmakta ve Talman'ın bu noktada yardımcı olacağını düşünmekteydi. Bu amaçla Nisan ayında Osmanlı mürahhasları Reis Mustafa Efendi, Ruznamçeci Mehmed Bey, mektubî Ragıp ve Silahdar katibi Said Mehmed Efendi bin asker sekizyüz tüfenkçi, ve tercümanı ile İsakçı'ya varıp sulh görşmelerinin yapılacağı yerin belirlenmesini beklediler[90].

Avusturya elçisi Talman'ın asıl amacı ise görüşmeleri ilkbahara kadar uzatarak Osmanlı hükümetini sulh yapılacak diye hazırlıksız bırakmak istiyordu[91].

---

[88] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s.258.
[89] **Subhi Tarihi**, v. 84; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 258.
[90] Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 66.
[91] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s.259

Osmanlı Devleti bir barış antlaşması olacak ümidiyle herhangi bir savaş hazırlığı yapmamış; Avusturya ise bu oyalama taktiğiyle savaş hazırlıkları için zaman kazanmıştı.

Sulh görüşmeleri devam ederken, Özi ve Bender muhafızları olan Yahya ve Muhsinzade Abdullah Paşa'lardan acele yardım talebiyle sadrı-azam Mehmed Paşaya mektuplar geldi. Sadrı-azam kethüdası Osman Halisa Efendi, bu mektupları istihfafla karşılayarak herhangi bir telaşa lüzum olmadığı cevabını iletmişti. Sadr-ı azam Silahdar Mehmed Paşa aciz ve müteredddid bir kişiliğe sahip olduğundan kethüdası Osman Halisa Efendi'nin etkisi altında kalmakta ve verilen kararlarda uzun yıllar bu görevde olduğundan nüfuzu kuvvetli olan kethüdası etkili olmaktaydı[92].

Bender muhafızı Muhsinzade Abdullah Paşa Osman Halisa'ya gönderdiği mektupta, bu üslupla yani küffara karşı izhar-ı tevazu ile sulh görüşmelerinin fayda vermeyeceğini, sulh olsa dahi Rusların ve Avusturya'nın bu tavrı acizlik olarak kabul edeceklerini ve mutlaka sulha mugayir hareket edeceklerini ifade etmiştir. Ayrıca Bende'de yeterli miktarda asker, zahire ve top bulunmadığını ve sulh görüşmeleri esnasında meydana gelecek bir saldırıya karşı mukavemet edilemeyeceğini ve bu yüzden acil olarak bu eksikliklerin tedarikini talep etmiştir. Fakat Halisa Osman Efendi "havfi gelir ise biraz cesaret etsin" deyip mizah yoluyla cevap göndermiştir[93].

Özi valisi Yahya paşa ise casus vasıtasiyle Rusların yüz bin kişilik bir kuvvetle Özi kalesine gelmekte olduğunu ve sulh görüşmelerinin bir zaman kazanma yolu olduğunu, murahhasların barış olacak ümidiyle iğfal edildiklerini belirtmiş ve Özi muhasara olunursa askerin az olup acele kuvvet yetiştirilmesini bir kaç defa yazmış ve kale tamiri için de amele istemişti.

Osman Halisa Efendi bunlara cevaben; "Paşa sevdaya uğramış; Tatar sözüyle kendisine zahmet vermesin, müsaleha tekmil olmuştur; cümleten avdet

---

[92] **Subhi Tarihi**, v. 96; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s.260; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 67.
[93] **Subhi Tarihi**, v. 96; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.260; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 67.

ederiz" sözleriyle Yahya Paşa'nın endişesinin gereksiz olduğunu ifade edip adamını geri göndermiştir[94].

Sadr-ı azamdan bir kuvvet gelmiyeceğini anlayan Yahya Paşa Bender muhafızından bir miktar asker alıp bütün ahaliyle birlikte çalışıp Özi'nin muhafazası için kaleyi tahkim etmeye başladılar.

Vidin muhafızı İvaz Mehmed Paşa'da Yahya Paşa ile aynı endişeleri yaşıyor ve bunu sadr-ı azama gönderdiği mektuplarında ifade ediyordu. O da Avusturya'nın sulh görüşmelerindeki amacının hükümeti iğfal etmek olduğunu beyan ile gaflet edilmemesini ve Vidin ile Niş'e de güçlü bir vezir ile acele asker sevkini yazmıştı[95].

Mahmud Osman Halisa Efendi buna da; "Nemçe'nin ahdi bozmıyacağına ben kefilim; paşa safasında olsun" cevabını göndermiştir[96].

Avusturya, Osmanlı ve Rusya arasında müzakerelerin başlaması amacıyla bir yer belirlenmesini sağlamak istiyordu. Osmanlı murahhasları Lehistan hududunda Kodak mevkiini belirlediler. Avusturya murahhaslarından Ostein burasının Ruslara uzak olup Rusya ile Avusturya arasındaki anlaşma gereğince iki taraf anlaşamadığı takdirde Mayıs ortalarında İmparatorun Ruslara yardım etmesi ihtimaline binaen bir an evvel görüşüp anlaşmak için daha yakın bir yerin belirlenmesinin gerektiğini beyan ederek oradan Sorika'ya ve daha sonra da Lehistan'da müzakereye karar verdiler[97].

Yer belirleme konusundaki bu kararsızlık vakit kazanmak isteyen Avusturya murahhasının oyalama taktikleriydi. Mayıs ortalarından önce iki tarafı anlaştırmak isteyen Avusturya murahhası üç aydan fazla Osmanlı murahhaslarını bekletti. Hatta Mayıs ayında yapılan görüşmede Talman Rus çarına yazdığı mektuba cevabın geldiğini fakat kendisinin akşam mektubu okurken mumdan dolayı mektubun yandığını ifade etmiş ve kendisinin ikinci bir suret talep ettiğini

---

[94] **Subhi Tarihi**, v. 96; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.260; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 67.
[95] **Subhi Tarihi**, v. 96; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.260; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 67.
[96] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.261.
[97] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.259.

bunu beklediğini Osmanlı elçilerine aktarmıştır[98]. Böylece Haziran'a kadar beklenilmiş oldu. Nitekim sulh görüşmeleri devam ederken Rusların ikinci saldırıları vukua gelecekti.

En son belirlenen yere beklenen Rus murahhasları Şabirov ile Valinski'nin gelmemeleri üzerine; son mükâleme yeri olarak Boğ nehrinin sağ sahilinde olup Osmanlı tarihlerinde Nimrave denilen Niyemirov kabul edildi.

Niyemirov'daki görüşmelerde Ruslar beş teklif ile geldiler. 1- Osmanlı-Rus muahedelerinin yeniden tanzimi. 2-Kırım ile Koban'ın ahalileriyle Rusya'ya teslimi. 3-Eflak ve Boğdan'ın Rus himayesinde müstakil prenslik olması. 4-Rus gemilerinin Karadeniz ve Akdeniz boğazlarından serbestçe girip çıkmaları 5-Name-i hümâyûnlarda Rus çarına imparator diye hitap edilmesi. Avusturya'da kendince bu hizmetten dolayı bazı taleplerde bulundular. Sınırlarının Bosna'dan Bihke'ye; Eflak ve Boğdan'da Dömboviçe'ye kadar genişletilmesini ayrıca yapılan harp hazırlıkları karşısında on iki milyon filori tazminat talep ettiler[99].

Bu talepler Osmanlı mürahhas heyetince ve özellikle de Babadağı'nda bulunan sadrıazam ve kethüdası tarafından hayretle karşılanmıştır. Talepler red edildi ve Osmanlı mürahhasları Niyemirov'dan ayrıldılar. Osmanlı murahhas heyetinin Niyemirov'a gitme tarihi Zilhicce1149 (1737 Nisan), geri dönmesi ise 9 Receb 1150 (2 Kasım 1737) tarihidir. Böylece yedi ay boyunca görüşmeler yapılmaya çalışılmış ama bir netice alınamamıştır[100]. Hatta sulh müzakereleri devam ederken Niyemirov'daki görüşmeler başlamadan iki ay önce Ruslar Özi'ye saldırmışlardır.

Bütün bu gelişmeler sonucunda Rusya'nın ani saldırısı karşısında cepheye geç yetişen Osmanlı Ordusunun Babadağı'nda kışladığı sırada gerek Rus ve gerek Avusturya hudut kumandanlarının ikazlarını dikkate almayan, kalelere asker göndermek istemeyen sadr-ı azam kethüdası Osman Halisa Efendi katledilmiş, vezir-i azam Silahdar Mehmed Paşa da azlolunarak yerine Bender muhafızı Muhsin-zade Abdullah Paşa vezir-i azam olmuştur[101].

---

[98] Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 66.
[99] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.262.
[100] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.262.
[101] **Subhi Tarihi**, v. 101; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** s.263; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 69.

Bütün bu yapılan görüşmeler samimi bir yaklaşımdan uzak olup, daha ziyade Avusturya ile Rusya'nın uzun süreden beri planladığı saldırıya Osmanlı Devleti'nin hazırlıksız yakalanmasını sağlamak, ordu ve donanmasının hazırlanmasını engellemek için yapılmıştı. Rusya ve Avusturya, 9 Ocak'ta bir saldırı ittifakı kurmuşlar ve Avusturya, Rusya'ya 50.000 kişi ile destek vermeyi vaat etmiş ve Mart ayının ortalarında Avusturya'nın askeri desteğinin esasları belirlenmişti. Bu yüzden arabulucu olarak hareket eden Almanların nihayet yaz aylarında maskelerini düşürüp basit bahanelerle Osmanlı'ya saldırmaları Osmanlı Devleti'nde büyük şaşkınlıkla karşılanmıştır[102]. Çünkü Osmanlı Devleti sadr-ıazamı ve kethüdası Avusturya'nın bu görüşmelerde bir barış ortamına vesile olacaklarına inanmaktaydı.

6. Ruslar'ın Özi'yi İşgali

Sulh görüşmeleri yoluyla vakit kazanan Rusların ikinci saldırısı 1150 (1737) baharına yani Niyemirov konferansından iki ay öncesine denk gelmektedir. Rusların ilk saldırıları neticesinde Azak Kalesi Ruslar'ın eline geçmiş ve Kırım Ruslar tarafından istila edilip birçok tarihi eser yakılıp yıkılmıştı.

Niyemirov barış görüşmeleri devam ettiği esnada hazırlıklara başlayan Rus ordusu Temmuz ayı ortalarında harekete geçip Özi kalesini doğru yol aldılar. Rus ordusu 180.000 civarındaydı[103]. Yolda herhangi bir direniş ile karşılaşmayan Ruslar Turla nehri kenarındaki bu güçlü kaleyi kuşattılar. Özi de 100 top ve 15 bin asker hazır olup, nehir girişine 18 kadırga demirlenmişti[104]. Ruslar top atışlarıyla kaleyi ateşe vermeye başladılar. Özi muhafızı Yahya Paşa tehlikeyi önceden sezip sadr-ı azama mektupla iletmiş ve yardım talep etmişti. Ancak sadr-ı azam kethüdası sulh olacak düşüncesiyle yardımcı kuvvet göndermemişti. Yahya Paşa Bender muhafızı olan Muhsin-zade Abdullah Paşa'dan yardım talep etmiş ve üç bin kadar kuvvet Bender muhafızı tarafından Özi'ye gönderilmişti.

---

[102] Jorga, **Osmanlı Tarihi**, s. 351.
[103] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.263; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 67.
[104] Jorga, **Osmanlı Tarihi**, s. 351.

Özi'nin muhafazası için 30.000 kişilik kuvvet gerekirken yardıma gelenlerle beraber toplam 6.000 kişi kalede mevcuttu[105].

Özi muhafızı Yahya Paşa üç gün arka arkaya kale dışına çıkarak Ruslara ağır zayiatlar verdi. Üç gün içinde 30.000 civarında Rus askerini öldürmesine rağmen ve ordusunun tüm mukavemetine karşın kale içinde çıkan yangın Rusların kaleyi istila etmelerine imkan tanımıştı[106].

Rusların humbarasıyla çıkan yangın kale içinde yayılmış ve kaleye ait yedi kulede bulunan cephanede ateş almış ve yıkılmıştır. Yıkılan kulelerin altında birçok kişi hayatını kaybetmiştir. Rusların kalenin suyunu da kesmiş olmalarından dolayı yangın söndürülememiş ve susuz kalan halk mukavemet edemeyecek hale gelmişti. Kale içinde yapılan muharebede Yahya Paşa ile beraber sadece yetmiş kadar muhafız hayatta kalabilmiş ve Ruslar tarafından esir edilmişlerdir (15 Rebiulevvel 1150 / 13 Temmuz 1737)[107]. Hiçbir engelle karşılaşmadan kaleye giren Rus ordusundaki Kazaklar buradaki Osmanlı halkına vahşi muamelelerde bulundular.

Rus ordusu sekiz bin neferini Özi'ye bırakıp geri çekildi. Rusların geri çekilmesinden sonra Tatar ve Osmanlılardan oluşan bir kuvvet Özi'yi ele geçirmek için baskında bulundular ancak muvaffak olamadılar[108]. Özi'nin Rusların eline geçmesi, sulh olur düşüncesiyle herhangi bir askeri yardım göndermeyen kethüda Osman Halisa Efendi'nin katledilmesine ve sadr-ı azam Mehmed Paşa'nın yerine Muhsin-zade Abdullah paşa'nın gelmesine vesile olmuştur.

7. Özi'nin Ruslar'dan Geri Alınması

1737 yılında Özi'nin geri alınması için Osmanlı Devleti ilk teşebbüsünde bulundu. General Stoffeln komutasındaki Özi kalesinin Osmanlı kuvvetleri

---

[105] Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 67.
[106] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.264; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 68; Jorga, **Osmanlı Tarihi**, s. 351.
[107] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.264; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 68; Jorga, Osmanlı Tarihi, s. 351.
[108] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s.264; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 68; Jorga, **Osmanlı Tarihi**, s. 351.

tarafından kuşatılması 10 Kasım'da başlayıp 17 gün boyunca devam etti (1737). Erzak temininin yetersiz olması ve Osmanlı ordusunun büyük kayıp vermesi ve ordunun başında bulunan Köprülüzade Hafız Ahmet Paşa'nın son anda esir alınmaktan kurtulması sonrasında Kartal'daki karagahta bulunan sadr-ıazam Muhsinzade Abdullah Paşa İstanbul'a çağrıldı. 19 Aralık 1737'de mühür elinden alındı. Onun yerine Kaymakam Yeğen Mehmed Paşa sadr-ı azamlığa getirildi. Yeni sadr-ıazam Bab-ı Âli'nin beklediği zaferlerin kazanılmasında önemli rol oynayacak ve barışı ihlal edip Osmanlı halkının ölümüne sebep olan Ruslara karşı muvaffak olacaktı[109].

Mart 1738'de Osmanlı ordusu İstanbul'dan hareket etti. 14 Nisan 1738'de Edirne'ye varıldı. Osmanlı Devleti bu seferde mutlaka muvaffak olmak istiyordu. Kuvvetlerin büyük çoğunluğu Avusturya cephesine sevk edildi. Sadrıazam da 10 Mayıs 1738'de (20 Muharrem 1151) Sofya'ya; 1 Haziran 1738'de (12 Safer 1151) Niş'e vardı[110].

Osmanlı hükümeti sulh olacak düşüncesindeyken karşılaştığı bu ani saldırılar karşısında galeyana gelmiş ve acil önlemler almaya başlamıştı. Rusların eline geçmiş olan Kılburun ve Özi kalelerinin mutlaka geri alınmasını istemekteydi[111]. 1737'deki kuşatmadan sonra Osmanlı kuvvetleri devamlı taaruzlar düzenlenmekte ve bu sayede Özi ve Kılburun kaleleri mukavemet edemeyecek bir tahribe uğramaktaydı. Bir yıl sonra Rus kuvvetleri mukavemet edemeyeceklerini düşündüklerinden kalenin sağlam yerlerini tahrip ederek bu iki kaleden ayrılmak zorunda kaldılar (Aralık 1738).

Rusların Özi ve Kılburundan ayrılamaları neticesinde bu iki kale savaş yapılmadan tekrar Osmanlı'nın eline geçmişti. Buna parelel olarak Avusturya cephesindeki bazı muvaffakiyetler Osmanlı hükümeti ve ordusunun kuvve-i maneviyesinin yeniden güçlenmesine zemin hazırlamıştır[112].

---

[109] Jorga, **Osmanlı Tarihi**, s. 356
[110] Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 79.
[111] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 266
[112] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 266

8. 1739 Rus Saldırıları

Osmanlı Devleti kuvvetinin büyük çoğunluğunu Avusturya üzerine göndermişti. Rusya cephesinde bir serasker ve az bir kuvvet mevcuttu. Osmanlı Devleti Avusturya ile sulh görüşmelerine başlamak üzere iken Rus kumandanı Münich seksen bine yakın kuvvetle Prut nehrini aşıp Lehistan hududundaki Hotin'e doğru ilerledi. Buradaki Osmanlı kuvvetinin sayıca azlığı ve öncü kuvvetin mağlup olması nedeniyle Hotin kalesi Ruslar'ın eline geçmiştir (Eylül 1739).

Rus ordusu ayrıca Boğdan ve Yaş üzerine saldırıp buraları ele geçirdi ve Tuna'ya doğru ilerlemeye başladı.

Bu esnada Avusturya ile Osmanlı arasında sulh müzakereleri başlamıştı. Ruslar sulh müzakereleri neticelenince Osmanlı'nın tüm kuvvetiyle Rus cephesine yardımcı olacağı düşüncesinden ve Fransa'nın arabulucu olması nedeniyle sulh görüşmelerine dahil oldular.

Osmanlı Devleti 1736-1739 yıllarında Rusya ile savaşırken aynı zamanda batı cephesinde Avusturya (Alman) kuvvetleri ile de mücadele etmekteydi. Rusya ve Osmanlı arasında sulh tesis etme amacıyla Osmanlı'yı oyalayan Avusturya kuvvetlerinin Vidin, Niş, Eflak ve Bosna taraflarına saldırmaları Osmanlı hükümetinin karşı karşıya olduğu zor durumu geç de olsa farketmesini sağlamıştır. Sultan I. Mahmud acil olarak hazırlıkların tamamlanmasıyla uğraşmıştır.

Avusturya, 1737'de Osmanlı'ya savaş ilan etti. Üç ayrı ordu ile üç yerden Osmanlı sınırını aşarak Eflak (Romanya), Bosna ve Sırbistan'a girdiler.

Niemirov'da üç devlet murahhasları arasında sulh görüşmeleri devam ettiği esnada Rusların ısrarı üzerine Avusturya imparatoru Osmanlı'ya savaş ilan ederek Mayıs 1737'de Niş üzerine harekete geçmiştir.

Sulh olacak düşüncesiyle Avusturya sınırında herhangi bir hazırlık yapılmadığından Niş kalesi komutan ve halkı bu saldırı karşısında aciz durumda kaldılar. 12 Temmuz'da hududu geçen Avusturya ordusu on dört gün sonra Niş'e varıp kaleyi muhasara etti. Kale muhafızı ve ileri gelenler belli bir süre

mukavemetten sonra bu muhasaraya karşı koymanın mümkün olmadığını görüp yüz on beş top ve elli havan topu ile kaleyi Avusturya kuvvetlerine teslim ettiler.

Avusturya ordusu Niş'i ele geçirdikten sonra Priştine, Yenipazar ve Kalkandelen taraflarını da burada yaşayan hristiyan nüfusu kışkırtarak onların da yardımıyla ele geçirdi[113]. Yenipazar, Rumeliden Bosna'ya bir geçiş kapısı hükmünde olduğundan buranın Avusturya'nın eline geçmesi Osmanlı'nın elinde olan Bosna'nın tehlikeye düşmesine sebep oldu.

Osmanlı ordusu Ahmed Paşa komutasında on iki bin kişilik bir kuvveti gönderip Niş'i muhasara ettirmiştir.

Avusturya'nın Niş kumandanı bu kuvvete karşı mukavemet edemiyeceğini anlayıp kaleyi tekrar Osmanlı'ya teslim etmek zorunda kalmıştır. Böylece kısa süre içinde Niş kalesi tekrar Osmanlı'nın eline kolaylıkla geçmiş oldu.

Avusturya'nın Vidin üzerine hareket etmesi üzerine Vidin muhafızı olan İvaz Mehmed Paşa tehlikenin farkında olduğundan gerekli hazırlıklarını yapmıştı. Hatta bu hususta sadr-ı azam ve kethüdasını gönderdiği mektuplarla uyarmış ve gerekli tedbirin alınmasını istemişti. Ancak arzu ettiği cevabı alamayınca kendi hazırlıklarını yapmak zorunda kalmıştı.

İvaz Mehmet Paşa yaklaşan Avusturya ordusunu Timok nehrinden önce karşılamış ve meydan muharebesinde Avusturya ordusuna büyük bir zayiat vermişti. Bundan sonra Vidin üzerine gönderilen Avusturya orduları Bosna ve Belgrad cephelerindeki Osmanlı ordusunun başarıları nedeniyle geri dönmek zorunda kalmışlardır (1737). Eflak ve Boğdan'da da Avusturyalılar geri püskürtülmüştü.

Avusturya ile savaşın asıl önemli noktası Bosna'da yaşanmıştı. Bosna valisi Hekimoğlu Ali Paşa sulh müzakereleri devam ederken Avusturya'nın yaptığı savaş hazırlıklarından haberdar olmuştu. Sadr-ı azamdan gerekli yardımı alamadığından hazırlıklara başlamıştı.

Harekete geçen Avusturya ordusu öncelikle Usturumca kalesini muhasara etti. Hekimoğlu Ali Paşa, kale halkı ve muhafızlarının yardımına altı bin kişilik bir kuvvet gönderdi. Onbeş gün süren muhasaradan sonra gelen Osmanlı ordusu

---

[113] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 270

karşısında tutunamayan Avusturya kuvvetleri savaşı kaybedip Usturumca'dan geri çekildiler.

Bir diğer Avusturya kuvveti ise Banyaluka üzerine doğru harekete geçmişti. Yaklaşık seksen bin kişilik Avusturya kuvveti Banyaluka'yı kuşattı. Hekimoğlu Ali Paşa bu çok sayıdaki kuvveti mağlup etmek için gece vakti Verbas nehrinden kuvvetlerini geçirerek Avusturya kuvvetlerinin karşısında ordusunu düzenledi. Yapılan muharebede düşman büyük bir yenilgiye uğradı[114]. Birçoğu nehirde boğularak hayatını kaybetti. Hekimoğlu Ali Paşa askeri dehasıyla ve yaptığı planlarla Avusturya ordusu karşısında muzaffer olmuştu. Savaş sonunda on iki top, üç havan topu, iki bin üç yüz çadır, on beş bin varil barut, çok sayıda tüfenk ve ganimet elede edilmişti.

Hekimoğlu Ali Paşa bu muzaffereriyetiyle Banyaluka ile başlayan Bosna muhasarasını tamamen ortadan kaldırmış oldu[115]. Kendisine bu başarısı nedeniyle hil'at olarak samur kürk, kılıç ve beş bin altın verildi. Maiyyetinden bazılarına da hil'at, altın ve gümüş çelenkler yollandı.

1150 yılı kışını İstanbul'da geçirmek için ordu avdet etti. Osmanlı hükümeti, sulh görüşmesi yapılırken aniden saldıran Avusturya cephesine güçlü bir ordu gönderme kararı aldı. 1738 Mart'ında (1150 Zilhicce) Avusturya'nın tekrar hücumundan endişe edilerek ve hudud sınırlarının güvenliği için büyük bir ordu veziri-i azam Yeğen Mehmed Paşa komutasında İstanbul'dan hareket etti[116].

1150 tarihinde Avusturya'nın da isteğiyle Fransızlar arabulucuk görevini üstlendiler. Yeğen Mehmed Paşa bunu memnuniyetle karşılayacağını ifade etti. Fransa Avusturya'nın taleplerini Osmanlı hükümetine iletti. Buna göre Avusturya hükümeti Pasarofça Antlaşması esas olmak üzere sulh görüşmelerine başlamak istiyordu. Fakat sadr-ı azam Yeğen Mehmet Paşa bunun kabul edilemiyeceğini ve ancak Karlofça Antlaşması kabul edilir ise barış görüşmelerine başlanacağını ifade etmiştir[117]..

---

[114] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s. 275
[115] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s. 276
[116] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s. 279
[117] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV/I, s. 280

İran seferi ve Rus-Avusturya savaşları nedeniyle hazinede para kalmadığı ve artık bir sulh yapılması gerektiğini ifade eden bazı devlet ricalinin bu düşüncesi sadr-ı azam tarafından uygun görülmedi. 1151 Muharrem (1738 Nisan)'de Fransa elçisinin Pasarofça Antlaşmasına dayanan bu sulh görüşmesi kabul edilmemiştir. Fransa elçisinin getirdiği sulh görüşmelerinde şunlar vardı;

1- Özü ve Kılburun Osmanlı Devleti'ne iade bırakılacak

2- Azak kalesi eski hududuyla Ruslara terk edilecek

3- Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında Pasarofça Antlaşaması esas olmak üzere barış görüşmelerine başlanacak[118].

Yeğen Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu 1738 Mayıs'ta Sofya'ya ve Haziran başında Niş'e geldi. Bu esnada yüzbin kişilik bir Avusturya ordusunun Muhadiye'ye doğru ilerlediği duyulunca İvaz Mehmed Paşa Muhadiye deki Osmanlı kuvvetine yardıma koşmuş ve Avusturya ordusu mağlup edilmiştir.

Sadr-ı azam Yeğen Mehmet Paşa'nın amacı Belgrad'ı kuşatmaktı. Bu amaçla Erdel ve Macaristan'ın kilidi hükmündeki Ada kalesini kuşattı. Üç aylık bir muhasaradan sonra 1738 Ağustos'unda (1151 Cemaziyelevvel) Ada kalesi ele geçirildi.

Osmanlı ordusu İstanbul'a döndükten sonra Fransa'nın sulh müzakerelerinin başlaması için girişimleri Ruslar'ında dahil olmasıyla devam etti. Fakat bir netice alınamadı. Çünkü Yeğen Mehmed Paşa Karlofça Antlaşması esas olmak üzere yapılacak müzakereler dışında hiçbir sulh girişimine sıcak bakmıyordu. Asıl amacı da Belgrad'ı ele geçirmekti ve bu amaçla hazırlıklara başlamıştı. Fakat bazı devlet ricalinin kendisiyle aynı görüşte olmaması ve bu noktada padişaha telkinlerde bulunmaları neticesinde Sultan I. Mahmud Yeğen Mehmed Paşa'dan mühr-ü hümayunu alıp Vdidin seraskeri İvaz Mehmed Paşayı sadarete tayin etmiştir. Yeğen Mehmed Paşa'da Sakız adasına sürgün edilmiştir[119].

10 Nisan 1739'da orduyu hümayun yeni sadr-ıazamın komutası altına girmek için Edirne'ye doğru hareket etti. Sadr-ıazam İvaz Mehmed Paşa ordunun başına Edirne'de geçip Avusturya'ya doğru harekete geçti.

---

[118] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 281
[119] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 285

Ordu Niş'e geldiğinde burada müzakereler yapıldı. Müzakereler neticesinde Belgrad üzerine hareket edilmesine karar verildi. Osmanlı ordusuna mukavemet için toplanan Avustuya ordusu Hisarcık önlerine gelmişti. Burda yapılan savaşta Avusturya ordusu mağlup edilmiştir(22 Temmuz 1739) [120]. Bu zaferden sonra Omanlı ordusu 25 Temmuz Pazar günü Belgrad'ı kuşattı. Uzun bir muhasaradan sonra Belgrad kale komutanı Vallis imparatora mukavemet edemeyeceklerini iletmiştir. Avusturya imparatoru Fransa'nın arabulucu olduğu sulh görüşmelerine bir murahhas göndererek sulh müzakerelerine başlama talebinde bulundu.

Osmanlı murahhasları Belgrad kalesinin teslim edilmesi şartıyla sulh müzakerelerine başlanacağını ifade ettiler. Avusturya murahhası ise kalenin ancak yıkılarak teslim edileceğini iletti[121]. Neticede Fransa'nında araya girmesiyle Belgrad'ın Osmanlı zamanındaki hali ile Osmanlı'ya teslimi kararlaştrıldı.

9. Belgrad Antlaşması (1739)

9.a. Avusturya Tarafı

Yirmi üç madde ve bir hatime üzerien yirmi üç sene müddetince geçerli olmak üzere imzalanan Belgrad Antlaşmasına göre

Avusturya'nın idaresinde iken Osmanlı Eflak'ından ayırt etmek için Çasar Eflak'ı denilen Küçük Eflak yani Aluta nehrinin batısına düşen kısım, Ada kalesi bütün içindekilerle, Pasarofça hududundan Belgrad'a kadar olan kısım, bir tarafı Tuna ve bir tarafı Sava nehri ile mahdud Sırbistan kısmı ve Belgrad kalesi Osmanlı'ya terk edilmiştir[122].

9.b. Rusya tarafı

15 madde ve bir hatimeden oluşan antlaşmanın en önemli maddeleri şöyle sıralanabilir;

---

[120] Hammer, **Osmanlı Tarihi**, s. 505
[121] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 291
[122] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 289

Madde 3: Azak kalesi yıkılacak ve arazisi 1113 (1700) hududu ile her iki devletin tasarrufundan çıkarılıp boş arazi olarak bırakılacak. Buna mukabil Osmanlı hükümeti eski Rus hududu olan Don nehrinin üzerinde Çerkaski adası ve Azak denizi yanında yeni bir kale yaptıracak. Ruslar gerek Azak denizinde ve gerek Karadeniz'de savaş ve ticaret gemisi bulundurmayacak ve inşa edemeyecek.

Madde 5: Kırım tatarları ile Rus devletine tabi Kazak ve Kalmukların birbirleriyle mücadeleleri men edilecek. Ayrıca Kırım Tatarlarının Rus şehir ve kasabalarına akın edip esir almaları da men edilecek

Madde 6: Kuzey Kafkasyadaki büyük ve küçük Kabartaylar iki devlet arasında hatt-ı fasıl olarak serbest yani müstakil kalacaklar. Osmanlılar, Ruslar ve Tatarlar tarafından hiçbir içişlerine müdahale edilmeyecek[123].

Madde 9: Her iki devletin ticareti diğer devletlerle olan ticaret ahkamna göre olacak. Karadeniz'de mevcut Rus ticareti Osmanlı devleti reayası gemileriyle yapılacak.

Bu madde ile Osmanlı Devleti Rusların Azak denizi ve Karadeniz'de yalnız donanma inşasına değil aynı zamanda kendi ticaret gemileriyle ticaret yapmalarına dahi müsaade etmiyordu.

Madde 12: Rus hükümdarına İmparator lakabıyla mektup yazılacak.

Ayrıca bu antlaşma ile Ruslar Hotin kalesiyle Boğdan kıtasından işgal ettikleri yerleri geri verecekti.

Bu antlaşmanın tarihi 21 Cemaziyelahir 1152 (18 Eylül 1739) olup her iki tarafın imzası ve Fransız elçisinin arabuluculuğuyla tamamlanmıştır[124].

10. Arabulucu Fransa'ya Verilen İmtiyazlar

Fransa hükumeti, Rusların öncelikle Karadeniz'e ve ardından Akdeniz'e inme emellerine mani olmak istiyordu. Çünkü Karadeniz'e ve oradan da Akdeniz'e inecek bir Rusya Fransa'nın doğu ticaretine zarar verebilirdi. Bunu önlemek amacıyla Osmanlı'nın Avrupadaki galip durumundan da yaralanarak

[123] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 290
[124] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 293

Osmanlı devleti ile Rusya ve Avusturya arasında meydana gelen 1736-1739 savaşının antlaşma ile neticelenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Neticesinde de Belgrad Antlaşması imzalanmıştır.

Rusya ve ardından Avusturya gibi iki büyük devletin ani saldırıları karşısında şaşıran Osmanlı hükümeti on üç yıl boyunca İran ile yapılan savaşlarda iyice yorulmuştu. Henüz İran savaşı sona ermeden batı hududunda çıkan bu iki devletin saldırısı karşısında Osmanlı Devleti geç de olsa toparlanmış ve genelde muvaffak olmuştu. Kendisine sulh görüşmelerinde yardımcı olan Fransa hükümetine karşı Sultan I. Mahmud teşekkür etme ihtiyacı duyuyordu. Fransayı kara gün dostu olarak kabul etmiş ve eski ahidnamedeki maddelerden daha geniş imtiyazlar vermiştir. Bu yeni imtiyazlar eski ahidnameye zeyl olarak yedi madde üzerine düzenlenmiştir[125].

Bu ahidnamenin (kapitülasyon) birinci maddesinde Fransa elçileri diğer hristiyan devletlerinin elçilerine nazaran kıdem mevki muafiyet serbestiyet ve konsolosluk teşkilatı itibariyle daha üstün muamaleye tabi olmaları kabul edildi.

Ahidnamenin iki, üç ve dördüncü maddeleri elçilik, konsolosluk, tercümanlara ve elçi sarayında (seferethanede) istihdam olunacak hademelere ve bunların cizyeden muafiyetlerine dairdir[126].

---

[125] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 295
[126] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, s. 296

İKİNCİ BÖLÜM

1736-1739 OSMANLI RUS SAVAŞI İÇİN YAPILAN DONANMA HAZIRLIKLARI

Osmanlı Devleti 1736 yılında Rusların ani saldırıları ve Azak'ı işgal etmeleri üzerine acilen donanmayı Azak taraflarına gönderdiler. Bu durum Tersane'de yeni bir faaliyetin de başlangıcı oldu. Arşiv belgeleri ışığında 1736-1739 yılları arasındaki donanma faaliyetlerini incelemeye çalışacağız.

A. 1736-1739 YILLARI ARASINDA VAZİFE YAPAN KAPTAN-I DERYALAR

1736-1739 yıları arasında Osmanlı donanmasında 3 kaptan-ı deryanın görev yaptığı görülmektedir. Bunlar Canım Hoca Mehmed Paşa, Laz Ali Paşa ve Süleyman Paşa'dır.

1. Canım Hoca Mehmed Paşa

Kalyon kaptanı olan Canım Hoca Mehmed Paşa III. Ahmed zamanında 1126 (1714) yılında mirimirân rütbesiyle kaptan-ı derya oldu. Hicri 1127, miladi 1715'te İstendil ve 1128'de (1716) Çuka adalarının fethinde kaptan-ı derya olarak bulundu ve bu onun ününü arttırdı. 1129'da (1717) azledildikten 14 yıl sonra 1143'te (1730-31) vezaret mertebesiyle tekrar kaptan-ı derya oldu[127]. Bir yıl sonra tekrar azledildikten sonra üçüncü ve son kaptan-ı deryalık dönemini 1145-1149 (1732-1736) tarihleri arasında yaşadı. 1149 (1736) yılındaki Karadeniz seferinde Osmanlı donanmasının başında bulundu. Sefer dönüşünde 10 Recep 1149'da görevinden alındı[128].

---

[127] Ramizpaşazade Mehmed İzzet, **Harita-i Kapudanan-ı Derya**, 1868, s. 90.
[128] Mehmed İzzet, **Harita-i Kapudanan-ı Derya**, s. 90.

Hammer, tarihinde Canım Mehmed Hoca'dan bahsederken "bir delikanlı çevikliğiyle canlılığını muhafaza eden Canım Mehmed Hoca nüfuz sahibi kethüda Halisa Osman ile haksız yere çekişmesinin cezasını tamamen gözden düşmekle aldı" ifadesini kullanmaktadır. Azak kalesine yardım işini ihmal etmekle suçlandığı ve şehrin kaybedilmesinden doğan sorumluluğun onun üzerinde kaldığını netice olarak da azledilip savaş masraflarını karşılamak üzere bin kese para cezasına çarptırıldığını ifade eder[129]. Subhi ise "donanmanın Kırım taraflarında kışlaması ferman olunmasına rağmen İstanbul'a döndüğünden vazifesinden azl edildiğini ifade eder"[130].

2. Laz Ali Paşa

Kalyon kaptanı olan Laz Ali Paşa, Canım Hoca Mehmed Paşa'nın Karadeniz seferi dönüşünde azledilmesinden sonra 1149 Recep ayında (Kasım-Aralık 1736) kaptan-ı deryalığa getirilmiştir[131]. Karadeniz seferi için hazırlıklara başlamış fakat sefer başlamadan hastalanıp vefat etmiştir (Şaban 1149 / Aralık 1736).

3. Süleyman Paşa

Laz Ali Paşa'nın ani vefatından sonra Şaban 1149 (Aralık 1736) tarihinde kaptan-ı derya olan Süleyman Paşa 1153 (1740) tarihine kadar kaptan-ı derya olarak Osmanlı donanmasına hizmet etmiştir. 1153'te azl edildikten 2 yıl sonra 1155'te (1742) vefat etmiştir[132]. Süleyman Paşa 1150 (1737) Karadeniz seferine Osmanlı donanmasının başında kaptan-ı derya olarak katılmıştır.

B. 1736-1739 TARİHLERİ ARASINDA KARADENİZ SEFERİ İÇİN YAPILAN DONANMA HAZIRLIKLARI

Osmanlı Devleti Azak muhasarı üzerine mevcut ince donanmayı 1149 Muharrem ayında (Mayıs 1736) acilen Karadeniz'e göndermiştir. Bu tarihten itibaren hem Tersane'de hem de imparatorluğun diğer iskelelerinde donanma faaliyetlerine raslamaktayız.

---

[129] Hammer, **Osmanlı Tarihi**, s. 456.
[130] **Subhi Tarihi**, v. 101; Şemdânizâde, **Mür'i't-Tevarih,** s. 64..
[131] Mehmed İzzet, **Harita-i Kapudanan-ı Derya**, s. 95.
[132] Mehmed İzzet, **Harita-i Kapudanan-ı Derya**, s. 95.

1. 1149-1150 (1736-1737) Seferlerinde Karadeniz'e Gönderilen Kaptanlar

24 Zilhicce 1148 (10 Mayıs 1736) tarihli bir takrirde Tersane-i Âmire de yeniden yapılan fırkateler üzerine serasker olarak Süleyman Paşa'nın tayin olduğu belirtilmektedir. Bunun yanında yeni yapılacak fırkatelerin düzeninin sağlanması ve inşa çalışmalarının takibi ile fırkate kaptanlarının ihtiyaçlarının karşılanması için bir başbuğ tayin edilmesine ihtiyaç duyulmuş ve bunun için uygun birinin belirlenip atanmasına karar verilmiştir. Bu vazife için en uygun kişinin ise Akdeniz'de fırkateler başbuğu olan Kızılhisarlı Mustafa kaptanın olduğuna karar verilmiş ve en uygun kişinin o olduğuna dair hem serasker Süleyman Paşa'nın onayı hemde tersane ricalinin tasdiklerinden dolayı kendisine emir gönderilmiştir. Acilen başbuğ olarak yeni görevine başlaması için İstanbul'a getirilmiştir[133]

Rusların ilk saldırıları üzerine Karadeniz'e ilk donanma 1149 (1736) tarihinde gönderilmiştir. 1149 (1736) seferine katılan kaptanların isimleri arşiv belgelerinde mevcut olup aşağıda sıralanmıştır. 1149 tarihli hükümde; Karadeniz seferi için görevlendirilen kaptanlara kancabaş gemilerinin teslim edildiği ve bu gemilerin her birinde mevcut olan 28 neferin ücretleriyle gemi kaptanlarının salyanelerinin yarısının verildiği ve sefer dönüşünde bu gemilerin tersaneye tesliminin kaptanlarca taahhüt edildiği belirtilmiştir.

Kaptanların isimleri şöyle sıralanmıştır;

Genç Hasan kapudan paşa ibn-i Ali,

Boşnak Mahmud damadı küçük Süleyman kapudan ibn-i Abdullah,

Pehlivan Mustafa kapudan ibn-i Mehmed,

Balatlı Mustafa kapudan İbn-i Ahmed,

Kasımpaşalı elhac Mehmed Kapudan ibn-i Ali,

---

[133] **Başbakanlık Osmanlı Arşivi, (BOA), Cevdet Bahriye (C. BH.)** 7852.

Tabancacı Ali kapudan ibn-i Mustafa,
Seyyid Hasan kapudan ibn-i Hüseyin,
Fındıklılı kara Hüseyin kapudan ibn-i Mustafa,
Altıncı Ahmed kapudan ibn-i Mehmed,
İslam kapudan ibn-i Mehmed,
Tophaneli Ömer kapudan ibn-i Osman,
Hasan kapudan ibn-i Ahmed,
Amasralı Mustafa kapudan ibn-i Ahmed,
Kapudane oğlu Mustafa kapudan ibn-i Ahmed,
Abdullah kapudan kaynı Mehmed kapudan ibn-i Ali,
Galatalı Mustafa çavuş kaynı Mehmed kapudan ibn-i Yusuf,
Nevelioğlu elhac Mustafa kapudan ibn-i Ahmed,
Kasımpaşalı esseyyid Ahmed kapudan elhac Mustafa,
Kasımpaşalı İbrahim kapudan ibn-i Hüseyin,
Çökelez Halil kapudan ibn-i Mustafa.

Kaptanlık salyanesinin seksen kuruş ve her neferin ücretininde 37 kuruş olduğu ifade edilmiştir. Bunun tamamının bin yüz otuz bir kuruş olup ilk olarak yarısı olan beş yüz altmışbeş kuruşun bir defada verildiği ve kaptanlara kancabaşların tüm malzemeleriyle teslim edildiği ve sefer dönüşünde herhangi bir zayiat ve noksan olursa kaptanların kendi mallarından iade edeceği de belirtilmiştir[134].

1150 (1737) tarihli bir mazbatada ise Karadeniz de seferde bulunan ince donanma kaptanları şu şekilde sıralanmıştır;

Kırım taraflarında muhafazaya memur olan **miri fırkate kaptanları:**
Elhac Ali kaptan ibn-i İbrahim bin Abdullah,
Mustafa kapudan ibn-i Şaban bin Abdullah,
Ahmet kapudanzade Mustafa kapudan,
Burgucu Ahmet kapudan ibn-i Abdullah bin Abdurrahman,
Elhac Mehmed kapudan ibn-i Ahmed bin Abdullah,
Siyahi Mehmed kapudan ibn-i Mahmud bin Abdurrahman,

[134] **BOA, C. BH.** 8536 (M 1149 / Mayıs 1736).

Mustafa kapudan ibn-i Yahya bin Abdullah,
Sakızlı Mehmed kapudan ibn-i Osman bin Abdurrahman,
Kasımpaşalı Halil kapudan ibn-i Ali bin Abdurrahman,
Güvercinoğlu Ali kapudan ibn-i Süleyman bin Ahmed,
Vardiyan Ahmed kapudan ibn-i Mustafa,
Kasımpaşalı Ahmed kapudan ibn-i Osman bin Mehmed,
Kasımpaşalı İbrahim kapudan ibn-i Abdullah bin Abdullah,
Tataroğlu Mehmed kapudan ibn-i İbrahim bin Abdullah,
Kaymak Hüseyin kapudan ibn-i Ahmed bin Mehmet,
Çağa Halil kapudan ibn-i Mustafa bin Mehmet,
Galatalı elhac Ebubekir kapudan ibn-i Ali bin Ahmet,
Trablusi İbrahim kapudan ibn-i Kasım bin Abdullah,
Kasımpaşalı Mustafa kapudan ibn-i Hüseyin bin Mehmet,
Mustafa kapudan ibn-i Abdunnebi bin Abdullah,
Mehmed kapudan ibn-i Mustafa bin Ebubekir,
Karadenizli Ebubekir kapudan ibn-i Şaban bin Abdullah,
Esseyyid Ali kapudan ibn-i Abdullah,
Süleyman kapudanzade elhac Mustafa kapudan,
Kıbrıslı Hüseyin kapudan ibn-i Mahmud bin Abdurrahman,
Karadenizli elhac Ali kapudan ibn-i Abdullah bin Abdullah,
Galatalı Hüseyin kapudan ibn-i Ahmed bin Abdurrahman,
Kasımpaşalı İdris kapudan ibn-i Hasan bin Mehmet,
Fındıklılı Hüseyin kapudan ibn-i İsmail bin Mehmed,
Galatalı Mehmed kapudan ibn-i Yusuf,
Baştarda kapudanı Mustaf kapudan ibn-i Osman,
İbrahim kapudanzade Ahmet kapudan,
Kasımpaşalı Hüseyin kapudan ibn-i Abdurrahman,
Paşa reisi Mahmud kapudan ibn-i Ali,
Seydi Ali kapudan ibn-i Memi kapudan,
Mahmud kapudan ibn-i Mustafa,
Yazıcızade İbrahim kapudan ibn-i Mehmed,

Garb kapılı Mahmud kapudan ibn-i Hasan,

Mağribi ali kapudan ibn-i Mustafa;

Miri kancabaş kaptanları olarak:

Mehmed kapudan ibn-i İbrahim,

Mustafa kapudan ibn-i Receb,

Fındıklılı Ali kapudan ibn-i elhac Mustafa,

Kasımpaşalı elhac Mehmed kapudan ibn-i elhac Ali,

Kasımpaşalı İbrahim kapudan ibn-i Abdullah,

Kasımpaşalı Süleyman kapudan ibn-i Mevlüt,

Mağribi İsmail kapudan ibn-i Mustafa,

Mustafa kapudan ibn-i Abdi,

Mehmed kapudan ibn-i Osman,

Ali kapudan ibn-i Mustafa,

Kapudanzade Ali kapudan,

Küçük Ahmed kapudan ibn-i Halil,

Ahmet kapudanzade Süleyman kapudan,

Kasımpaşalı Hüseyin kapudan ibn-i İbrahim,

Hüseyin kapudanzade ibn-i Osman,

Kasımpaşalı elhac İbrahim kapudan ibn-i Halil,

Pehlivan Mustafa kapudan ibn-i Mehmet,

Halil kapudan ibn-i Mustafa,

Abdullah kapudan kaynı Mehmed kapudan,

Nevelizade elhac Mustafa kapudan ibn-i Mehmed,

Kasımpaşalı esseyyid Abdurrahman kapudan ibn-i Ahmed,

Kazdağlı Abdunnebi kapudan ibn-i Süleyman,

Kasımpaşalı Ebubekir kapudan ibn-i Mehmed,

Giridli İbrahim kapudan ibn-i Yusuf,

İznikmidli Ali kapudan ibn-i Mustafa,

Kasımpaşalı Mustafa kapudan ibn-i Abdullah,

Kalyoncu Mehmed kapudan ibn-i Hasan,

Abdulbakizade Mehmed kapudan,

Kasımpaşalı Süleyman kapudan ibn-i Ahmet,
Galatalı elhac İsmail kapudan ibn-i Hüseyin,
Cezayirli Ahmed kapudan ibn-i Recep,
Oymacı Ebubekir kapudan ibn-i İbrahim,
Kasımapaşalı elhac Halil kapudan ibn-i İbrahim,
Kasımpaşalı Mehmed kapudan ibn-i selim,
İbrahim kapudan ibn-i Ali,
Unkapanlı Süleyman kapudan ibn-i Mehmed,
Sakız ağaçlı Mehmed kapudan ibn-i Zülfikar,
Kasımpaşalı Osman kapudan ibn-i Ali,
Kasımapaşalı Salih kapudan ibn-i Mehmed,
Tophaneli Mustafa kapudan ibn-i Himmet,
Kıbrıslı Hüseyin kapudan ibn-i Mehmed,
Mehmed kapudan ibn-i Mustafa,
Ali kapudan ibn-i Mehmed,
Galatalı Mustafa kapudan ibn-i Mahmud,
Marangoz Osman kapudan ibn-i Ömer,
Kasımpaşalı esseyyid Hansa kapudan ibn-i Hüseyin,
Esir Mustafa kapudan ibn-i Abdullah,
Cezayirli Abdunnebi kapudan ibn-i Ömer,
Mehmet kapudan ibn-i Ebubekir,
Mehmet kapudan ibn-i Abdullah,
Bağdadlı Süleyman kapudan bn-i Abdurrahman,
İstanbuli Mehmed kapudan ibn-i Hüseyin,
Marangoz İsmail kapudan ibn-i Ali,
Fındıklılı Hüseyin kapudan ibn-i ali,
Hüseyin kapudan ibn-i Mıslı,
Kasımpaşalı Ahme dkapudan ibn-i Abdullah,
Andelibzade elhac Mehmed kapudan ibn-i İbrahim,
Kasımpaşalı Ali kapudan ibn-i Ahmet,
Üsküdari İbrahim kapudan ibn-i Hasan,

Piyadeci Ahmed kapudan ibn-i Hüseyin,
Cezayirli Selim kapudan İbn-i Mehmed,
Amasyalı marangoz Ahmet kapudan ibn-i Mehmet,
Ali kapudan ibn-i Hüseyin,
Marmaralı Ali kapudan ibn-i Mehmed,
Fındıklılı Ahmet kapudan ibn-i Mehmet,
Hoca Abdi kapudan ibn-i Ahmet,
Kasımpaşalı Süleyman kapudan ibn-i Abdullah,
Hasan kapudan ibn-i Yusuf.

Bu kaptanların, miri kalyonların baş halifesi olan Ömer Efendi ibn-i elhac Ahmet ve donanma kaptanları üzerine serasker tayin olunan Kızılhisarlı Mustafa kaptan ibn-i Ahmet huzurunda salyanelerini ve neferatının ücretlerini aldıklarını tasdik ettikleri, ayrıca Özi tarafında olan 16 adet fırkate kaptanları ve neferatının dahi salyane ve ücretlerini aldıkları mazbatada ifade edilmiştir[135]

2. 1149-1150 (1736-1737) Seferlerinde Karadeniz'e Gönderilen Gemiler ve Gemi Neferatı Hakkındaki Bilgiler

Tablo 1. 1149 senesinde Karadeniz'e Gönderilen Gemiler

fırkate	
kızılhisarlı Mustafa kapudan	
kıtaat	1
neferat	170
kapudan	1
	171
bedel-i neferat	6375
salyane-i kapudan	500
yekun	6875

fırkate			
kıtaat	9	oturak	18
neferat	720		
kapudan	9		
	729		
bedel-i neferat	27000		
salyane-i kapudan	1800		
yekun	28800		

fırkate			
kıtaat	11	oturak	18
neferat	880		
kapudan	11		
	891		
bedel-i neferat	33000		

fırkate			
kıtaat	13	oturak	16
neferat	936		
kapudan	13		
	949		
bedel-i neferat	35100		

[135] **BOA, C. BH.** 3594; **BOA, C. BH.** 12376 (5 Ş 1150 / 28 11 1737).

salyane-i kapudan	2200
yekun	35200

salyane-i kapudan	2340
yekun	37440

fırkate			
kıtaat	1	oturak	16
neferat	72		
kapudan	1		
	73		
bedel-i neferat	2700		
salyane-i kapudan	180		
yekun	2880		

fırkate			
kıtaat	3	oturak	15
neferat	204		
kapudan	3		
	207		
bedel-i neferat	7650		
salyane-i kapudan	540		
yekun	8190		

fırkate			
kıtaat	30	oturak	14
neferat	1890		
kapudan	30		
	1920		
bedel-i neferat	70875		
salyane-i kapudan	5400		
yekun	76275		

kancabaş			
kıtaat	73	oturak	12
neferat	2044		
kapudan	73		
	2117		
bedel-i neferat	76650		
salyane-i kapudan	5840		
yekun	82490		

yekun			
kıtaat	141	bedeli neferat	259350
kapudan	141	salyanei kapudan	18800
neferat	6916		
yekun	7057	yekun	278150

Tablo 2. 1149 yılında Özi Kalesi tarafına gönderilen gemiler

fırkate			
kıtaat	13	oturak	14
neferat	882		
kapudan	13		
	895		
bedel-i neferat	33075		
salyane-i kapudan	2340		
yekun	35415		

kancabaş			
kıtaat	3	oturak	12
neferat	84		
kapudan	3		
	87		
bedel-i neferat	3650		
salyane-i kapudan	240		
yekun	3390		

yekun			
kıtaat	16	bedeli neferat	36825
kapudan	16	salyanei kapudan	2580
neferat	966		
yekun	982	yekun	39305

Tablo 3. 1150 senesinde Karadeniz'e Gönderilen Gemiler;

Kızılhisarlı Mustafa Kapudan			
kıtaat	1		
neferat	170		
kapudan	1		
	171		
bedel-i neferat		6375	
salyane-i kapudan		500	
yekun		6875	

fırkate			
kıtaat	21	oturak	18
neferat	2310		
kapudan	21		
	23331		
bedel-i neferat		86625	
salyane-i kapudan		5250	
yekun		91875	

fırkate			
kıtaat	75	oturak	16
neferat	6750		
kapudan	75		
	6825		
bedel-i neferat		253125	
salyane-i kapudan		18750	
yekun		271875	

fırkate			
kıtaat	30	oturak	14
	3	oturak	15
	33		
neferat	2640		
kapudan	33		
	2673		
bedel-i neferat		99000	
salyane-i kapudan		5940	
yekun		104940	

işkampoye			
kıtaat	30	oturak	12
	6		
	36		
neferat	1440		
kapudan	36		
	1476		
bedel-i neferat		54000	
salyane-i kapudan		4500	
yekun		57500	

kancabaş			
kıtaat	92	oturak	12
neferat	2760		
kapudan	92		
	2852		
bedel-i neferat		103500	
salyane-i kapudan		7360	
yekun		110860	

yekun			
kıtaat	258	bedeli neferat	602625
kapudan	258	salyanei kapudan	42300
neferat	16070		
yekun	16328	yekun	644925

Ayrıca 1149 tarihli bir başka hükümde ise Karadeniz'e düzenlenecek sefer dolayısıyla yüz on altı fırkate, beş işkampoye, aktarma tabir olunan altı büyük kayık, seksen altı kancabaştan oluşan ince donanmanın hazırlandığı ve donanmanın kaptan, ümera, erkân ve mürettebâtının mevaciplerini aldıklarını şer'i mecliste tasdik ettikleri ifade edilmiştir[136].

[136] **BOA, C. BH.** 3494, (15 Z 1149 / 16 4 1737).

1150 tarihinde kaptan-ı derya vezir Süleyman Paşa huzurunda sefer için Karadeniz tarafındaki Akkirman ve Tuna nehrinde olan ince donanmadan on dokuz adet miri fırkatenin ve bir adet miri kancabaşın kaptanları kendi saliyaneleri ve neferatının mevaciplerinin ilk üçde bir taksitlerini kaptan-ı derya Süleyman Paşa ve Kasımpaşa kadısı huzurunda kalyon katibi Ömer Efendi' den aldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca yüz on neferin *ücret-i bedeliyeleri* olan otuz yedişer buçuk kuruşun üçte biri olan bin dört yüz elli sekiz kuruş ve kırk akçe alıp seferle görevli oldukları 1736 Haziran'ından 1736 Kasım'ına kadar altı ay boyunca hizmetlerini, en iyi şekilde yapacaklarına dair taahhütte bulunmuşlardır. Fırkateleri tüm malzemeleriyle sefer dönüşünde teslim edeceklerini ve gemiye veya gemideki malzemeye her hangi bir şey olursa da bedelini kendi mallarından karşılayacakalarını da taahhüt etmişlerdir[137].

4 Safer 1150 tarihli hükümde Akkirman muhafızı vezir Hüseyin Paşa'ya gönderilen hükümde Özi tarafından gelip Akkirmana dahil olan ve buranın muhafazası ile görevlendirilen 13 miri fırkatenin kaptan ve leventlerinin tamamının 1151 senesine kadar olan mevaciplerinin ödendiği ifade edilmiştir[138].

1150 tarihinde Karadeniz'e gönderilecek donanma çekdirmelerinin her birine savaş için 150'er levendin daha yazılması ve Mart ayına kadar tüm hazırlıkların eksiksiz yapılması hususu kaptan-ı derya Ali Paşa'ya 26 Recep 1149 tarihli hükümle iletilmiştir[139].

3. Asker, Mühimmat ve Gemi Nakli

1149 Rebiü'l-evvel'in son günlerinde (Mayıs-Haziran 1736) kaptan-ı derya vezir Canım Hoca Mehmed Paşa'ya gönderilen hükümde Rusların ani saldırıları nedeniyle donanmanın Mehmed Paşa'nın emrinde Karadeniz'e gönderildiği ve kendi maiyyetine 2000 levent, 3000 yeniçeri, 1000 cebeci ve 4000 topçu askerlerinin verildiği ifade edilmektedir. Ayrıca İran seferinden dönen yeniçerilerin Sinop iskelesinden Kırım'a doğru gönderileceği belirtilmektedir. Rusların saldırıları karşısında Kırım hanı ile devamlı haberleşip ona göre hareket

---

[137] **BOA, C. BH.** 9605, (22 L 1150 / 12 2 1738).
[138] **BOA, C.BH**. 11350, (4 S 1150 / 3 6 1737).
[139] **BOA, C.BH**. 5477, (26 B 1149 / 6 7 1736).

etmesi ve Rusları Kırım havalisinden uzaklaştırmak için gayret göstermesi ferman olunmuştur. Ayrıca gönderilen asker ve mühimmat kendisine ulaştığında sayılarıyla beraber Saray'a bildirmesi emir olunmuştur[140].

Aynı tarihte (1149 Rebiü'l-evvel) Sinop ve civarındaki kadılara gönderilen hükümde Kırım tarafına gönderilmek üzere Bolu ve Kastamonu taraflarından 3.000 askerin gemilerle Sinop'a nakledilmesi ve Sinop'ta dahi bir gün bekletilmeden Kırım tarafına gönderilmeleri emir olunmaktadır. Hatta bu askerlerin nakli için tüccar gemilerinin veya isklelerde mevcut olan gemilerin asker gelmeden önce hazır hale getirilmesi ve herhangi bir aksama olması halinde kusur kabul edilmeyeceği kesin bir şekilde ifade edilmektedir[141].

Canım Hoca Mehmed Paşa'ya gönderilen hükümde ise Sinop ve Trabzon iskelerinden asker ve mühimmat gönderilen gemilerin Kefe'ye ulaştığında asker ve mühimmatın gemiden çıkarılmasın ve gemilerin İstanbul'da zahire için kullanıldığından acilen gönderilmesi ferman olunmuştur[142].

1149 Safer ayının ortalarında Canım Hoca Mehmed'e gönderilen hükümde İstanbul'dan Varna iskelesine 7 gemi gönderildiği ve bu gemileirn Varna'dan asker ve cephane alıp Kefe'ye ulaştıracağı belirtilmiş. Kefe'ye ulaştığında asker ve cephanenin acilen gemilerden indirilmesi ve gemilerin İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir. Çünkü bu gemiler İstanbul'da zahire taşıyan gemilerdendi[143].

Canım Hoca Mehmed tarafından 1149 seferinde Kırrm taraflarında 300 Rus askeri esir edilmiş donanma gemileriyle Tersane-i Amire zindanına gönderilmiştir[144].

4. Gemi İnşası ve Techizi

1736-1739 yılları arasında Karadeniz'e yapılan iki sefer nedeniyle hem mevcut gemilerin techizine hem de yeni gemilerin inşasına ihtiyaç duyulmuştur.

---

[140] **BOA, Cevdet Askeriye,** 43675; **BOA, Mühime Defteri (MD) 143** sayfa (s.) 8, hüküm (h.) 6 (evahiri Ra 1149 / Ağustos 1736); **BOA, MD 143, s. 28, h.** 34, (evaili S 1149 / Haziran 1736).
[141] **BOA, MD 143**, s.10, h. 7, (evahiri Ra 1149 / Temmuz 1736); **BOA, MD 143**, s. 41, h. 38, (evasıtı S 1149 / Haziran 1736)
[142] **BOA, MD 143**, s. 41, h. 38, (evahir-i S 1149 / Mayıs 1736)
[143] **BOA, M.D. 143** s. 28, h. 33, (evasıtı S. 1149 / Haziran 1736)
[144] BOA, C.BH. 5452 (22 C 1149 / 28 10 1736)

1149-1150 (1737) ilkbaharında Akdeniz'e donanma kalyonlarından 7 kalyon ve Karadeniz'e 4 kalyon ile ikiyüz kıta ince donanmanın gönderileceği kaptan-ı derya Laz Ali Paşa'ya ferman ile iletilince hemen hazırlıklara başlanmıştır. Akdeniz tarafına gönderilecek kalyonlarla beraber Karadeniz'e gönderilecek kalyonların da techizi için hazırlıklar yapıldı. Karadeniz'e gönderilecek dört kalyon (Karavele-i Gazali, Hediyet-ü'l-Mülük, Karavele-i Şehbaz-ı Bahri ve Tonbaz) ile ikiyüz kıt'a ince donanma gemilerinin techizine başlanmıştır. Ayrıca Özi'de kışlakta olan 16 fırkate ile fırkateler seraskeri Kızılhisarlı Mustafa Bey'in kendi fırkatesinden başka 84 fırkate ile 100 kıta kancabaş da Kardeniz seferi için görevlendirilmiş ve Tersane'de Tersane Emini tarafından bakıma alınmıştır[145].

8 Şevval 1150 (Ocak 1738) tarihli hükümde bahar aylarında olacak sefer nakliyatı için kullanılacak olan 277 üstü açık gemiye techiz olunması için Tersane'den 2832 top yelken bezi verildiği belirtilmiştir[146].

Osmanlı Devleti'nin donanmaya verdiği önem için Tersane emini Mehmed Efendi'ye gönderilen hükmü incelemek gerekir. Eski Tersane Emini olan ve Midilli'de kalyon inşasıyla vazifelendirilen Mehmed'e 1149 Safer ayının ilk günlerinde gönderilen hükümde kalyon inşasının Osmanlı devletinin en önemli hususlarından olduğu ifade edilmektedir. Bu yüzden kalyon inşasını zamanında yetiştirmemiş olmasından dolayı kendisinin *ikaba* maruz kalacağı ifade edilmektedir. Bu hükümle kendinden bir an önce kalyonların inşasını bitirmesi ve kesinlikle bir gün dahi geciktirmemesi istenmiştir. Eğer bir gün dahi gecikirse *eşedd-i ikab ile muaheze* olacağı belirtilmiştir[147]. 4 ay sonra Mehmed Efendi'ye gönderilen hükümde alyonların inşa edilip İstanbul2a gönderildiği ifade edilmiş. Mehmed Efendi'nin de Gelibolu'dan *berren* (karadan) İstanbul'a gelmesi emir olunmuştur[148].

Tersane'de inşa edilen donanma kalyonu için ihtiyaç duyulan kereste için Kocaeli mutasarrıfına ve İzmit kadısına gönderieln hükümde mevcut bulunan tüm

---

[145] **BOA, C.BH.** 5883; **BOA, C.BH**. 5477 (26 B 1149 / 30 11 1736).
[146] **BOA, C.BH.** 11357 (8 L 1150 / 29 1 1738).
[147] **BOA., M.D. 143 s.**22, h. 22 (evaili S 1149 / Haziran 1736).
[148] BOA, MD. 143, s.70, h. 104 (evasıtı C 1149 / Ekim 1736)

kerestenin kayıklarla vakit geçirilmeden İstanbul'a gönderilmesi hususu ifade edilmiştir[149].

1151 senesindeki hükümde bahar ayında sefer-i hümayuna memur askerlerin zahireleri, cephaneleri, toplarının nakli ve gerekli olan diğer hizmetlerin yerine getirilmesi için üstü açık gemilerin lazım olduğu ve bundan dolayı mevcut olan üstü açık gemiler dışında 140 kıta üstü açık gemi dahi inşa edilmesi emir olunmuştur. Yapılacak üstü açık gemilerden altmış kıtasının üstü açıklar ağası Mahmud Bey vasıtasıyla ve seksen tanesinin yine Mahmud beyin nezaretinde Eflak voyvodası yardımıyla yapılmasına başlanması ve ücretinin cizyeleri malından alınması, gerekli olan kerestenin de Eflak'dan tedarik edilmesi ferman olunmuştur[150].

Zilkade 1150 tarihinde Tersane'de 55 zıra boyunda yeni bir kalyon inşa edilmeye başlanmıştır[151].

Karadeniz seferine gönderilecek tersanede gemilerin techizi de önemli bir yer edinmekteydi. 1148 tarihli bir arzda Azak denizine gönderilmek üzere tersanede yapılan dört fırkatenin techizi için sekiz küçük tunç fırkate topu ile 32 demir saçma topuna ihtiyaç olduğu kaptan-ı derya Hoca Mehmed tarafından ifade edilmiştir. Lazım olan malzeme Tersane mahzeninden verilmişitir[152].

Gemilerin neferatı ve bu neferatın seferdeki ihtiyaçlarının karşılanması da hazırlıkların önemli bir kısmını oluşturmaktaydı. 1149 senesinde Karadeniz'e düzenlenecek sefer münasebetiyle görevlendirilen askerlerin tayinatıyla, zahire (yiyecek malzemeleri) ve mühimmatın nakli için ve diğer hizmetler için kullanılmak amacıyla mevcut olan gemilerin yanında yeni gemilerin inşasına karar verilmiştir. Mevcutlarla beraber mühimmat nakli için üstü açık gemilerden toplam seksen üç kıta hazırlanmıştır. Bu gemilerin mühimmatlarının temini için üç bin ıhlamur ve bin iki yüz kırk beş top yelken bezi kullanılmıştır. Ayrıca zahire için 229 kilo una ihtiyaç duyulmuştur. Ihlamurun Eflak'dan ve zahirelerin ise mühürdar Mustafa Ağanın zahiresinden verilmesi için üstü açıklar ağası olan

---

[149] **BOA, C. BH.** 10261 (Ra 1149 / Temmuz 1736)
[150] **BOA, C. BH.** 3207 (3 L 1151 / 14 1 1739)
[151] **BOA,C.BH**. 7118 (24 Za 1150 / 15 3 1738)
[152] **BOA,C. BH**. 7312 (27 Za 1148 / 9 4 1736)

Mahmud Kaptan görevlendirilmiş ve onun vasıtasıyla yerine getirilmiştir. Üstü açıklar ağasının maaşı ve dümenci neferlerle kürekçilerin ücretlerinin toplamı 19.590 kuruş tuttuğundan ilk defada 5.000 kuruş ödenmiştir[153].

12 Zilhicce 1150 tarihli hükümde Sinop'ta inşa edilen iki donanma kalyonu için lazım olan kerestenin Samsun, Köprüağzı ve civar iskelelerde mevcut olan kerestenin Sinop'a gönderilmesi emir edilmiştir. Keresteler Samsun, Ünye ve Sinop'ta bulunan gemilerle Samsun ve Köprüağzı'ndan Sinop'a nakledilmiştir[154].

13 safer 1151 tarihli hükümde Sinop iskelesinde yapılan donanma kalyonları için lazım olan 500 kantar demir ile 70 kantar gamananın gönderilmesi için Tersane Emini tarafından tutulan gemiyle gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Gemiye taşıma ücreti olarak her kantar için 12 akçe olmak üzere toplam 57 kuruş ödendiği ve demir gamananın Sinop'a gönderildiği belirtilmektedir.

1 Zilhicce 1150 tarihinde Rusçuk kadısı ve Yergöğü naibine gönderilen fermanda donanmadaki vazifeler için kullanılmak amacıyla İsakçı'da bulunan üstü açıkgemilerden başka 20 adet üstü açık geminin daha inşa edileceği belirtilmiştir. Yergöğü'nde Eflak voyvadası vasıtasıyla inşa edilen Tonbazlar ve üstü açık gemilerin malzemesinden çok miktarda kereste kaldığı ifade edilmektedir. Bir üstü açık gemi inşası için 60 adet talpa tahtası ve 55 adet kavakın gerektiği belirtilmekle 20 adet üstü açık gemi için 1200 adet talpa tahtası ile 1100 adet kavakın lazım olduğu ifade edilmiştir. Yergöğü iskelesindeki mevcut yeterli değilse eksiğinin Yergöğü ve Rusçuk iskelelerindeki tüccarlardan alınıp İsakçı'ya gönderilmesi emir olunmuştur[155].

1150 Şevval ayında Tersane'de donanma ile Karadeniz'e gönderilmek üzere inşa edilecek olan iki karavele kalyonu için 200 adet keresteye ihtiyaç duyulmuştur. 18 Şevval 1150 tarihinde İzmit kadısı ve kereste eminine gönderilen hükümde İzmit iskelesinde den 200 kerestenin rençber kayıklarıyla acilen Tersane'ye gönderilmesi istenmiştir. Hükümde donanmanın yakın bir zaman

---

[153] **BOA, C. BH**. 8971, (9 Z 1149 / 10 4 1737).

[154] **BOA, C.BH**. 3879 (12 Z 1150 / 2 4 1738).

[155] **BOA, C.BH**. 3912 (Z 1150 / Nisan 1738).

içinde Karadeniz'e gönderileceği ve bu yüzden kalyonların bir an önce inşa edilmesi için kerestenin beş on gün içinde mutlaka Tersane'ye ulaştırılması emir edilmiştir[156]. 19 Rebiü'l-evvel 1149 tarihli surette Karadeniz'e sefere gönderilecek olan 3.000 kalyoncu neferi için lazım olan sekban çerkesi ve çeşmelerin listesi şöyledir;

Tablo 4. Abdullah Hoca'ya verilen;

Müsta'mel sekbân çerkesi: 3 aded	Müsta'mel çadır: 3+4=7 aded Harbende. 12+10	Müsta'mel çeşme: 6 depeli + 4 açık=10

Tablo5. Mehmed ibn-i Hasan'a verilen;

Müsta'mel sekbân çerkesi: 3 aded	Müsta'mel çadır: 3+4=7 aded Harbende. 12+10	Müsta'mel çeşme: 10 depeli

Tablo 6. Hacı Kasımpaşalı Mehmed kaptana verilen;

Müsta'mel sekbân çerkesi: 3 aded	Müsta'mel çadır: 4+3=7 aded Harbende. 12+10	Müsta'mel çeşme: 6 depeli+4 açık= 10

Tablo 7. Şaban Beyzâde Mehmed kaptana verilen (250 nefer için);

Müsta'mel çerke: 2 çerke+3 bayağı çadır=5 aded, yalnız beşdir	Çeşme: 5 aded

Tablo 8. Tophaneli Hasan kaptana verilen;

Müsta'mel çerke-i sekbân: 3 aded	Müsta'mel çadır: 7 aded	Depeli çeşme: 10 aded

Karadeniz deferine gitmek için Tersane'ye yazılan toplam 3.000 kalyoncu neferi için 60 adet çerke-i sekbân ve altmış aded çeşme verilmiştir[157].

25 Rebiü'l-evvel tarihli takrir Karadeniz'e seferle görevlendirilen 17 kaptana gülle verilmesi hakkındadır. Kaptanlardan Kasımpaşalı Mustafa Bey ile Kara Murtazâde Numan Paşa padişahın fermanıyla Tersane hizmetinde görevlendirildiklerinden 15 kaptanın gemilerindeki topların çaplarına göre her birine üçyüzer adet gülle tanesi Tophane'den verilmiştir.

[156] **BOA, C.BH.** 3857, (18 L 1150 / 8 2 1738).
[157] **BOA, C. BH.** 3375 (19 Ra 1149 / 25 7 1736).

Tablo 9. Karadeniz'e safere gönderilecek 15 kaptana verilen gülleler.

Baştarda-i Hümâyûn: 350 aded Mermer gülle: 14 kıyye; 50 aded Yuvarlak: 3 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1 kıyye, 100 aded	**Abdulkâdir Paşa**: 300 aded Yuvarlak: 7 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 5 kıyye, 100 aded 3 kıyye, 100 aded	**Derviş Ağa-zâde İsmâil Paşa**: 300 aded Yuvarlak: 11 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1 kıyye, 200 aded
Tersâne-i âmire Kethudâsı Lala Mehmed Paşa: 300 aded Yuvarlak: 14 kıyye, 10 aded Yuvarlak: 11 kıyye, 15 aded Yuvarlak: 9 kıyye, 80 aded Yuvarlak: 1 kıyye, 195 aded	**Elçi-zâde Osman Paşa**: 300 aded Yuvarlak: 5 kıyye, 150 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 150 aded	**Süleyman Paşa-zâde Mustafa Paşa**: 300 aded Yuvarlak: 5 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 200 aded
Menku-zâde Ali Paşa: 300 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 250 aded Yuvarlak: 0,5 kıyye, 50 aded	**Ömer Paşa**: 300 aded Yuvarlak: 7 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 200 aded	**Kara Murta-zâde Nu'mân Paşa** Tersane hizmetinde kalmıştır
Kasım Bey-zâde Mustafa Paşa Tersane hizmetinde kalmıştır	**Mardul-zâde Ali Paşa**: 300 aded Yuvarlak: 9 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 200 aded	**Ebubekir Bey**: 300 aded Yuvarlak: 5 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1 kıyye, 50 aded Yuvarlak: 0,5 kıyye, 50 aded
Halil Bey: 300 aded Yuvarlak: 9 kıyye, 50 aded Yuvarlak: 1 kıyye, 250 aded	**Kurunlu-zâde Ali Bey**: 300 aded Yuvarlak: 7 kıyye, 50 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 200 aded Yuvarlak: 0,5 kıyye, 50 aded	**Ömer Paşa-zâde Ahmed Bey**: 300 aded Yuvarlak:3 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1,5 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 1 kıyye, 80 aded Yuvarlak: 0,5 kıyye, 20 aded
Deli Bey-zâde: 300 aded Yuvarlak: 7 kıyye, 100 aded 5 kıyye, 100 aded 3 kıyye, 100 aded	**Ali Paşa-zâde Süleyman Bey**: 300 aded Yuvarlak: 7 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 5 kıyye, 100 aded Yuvarlak: 3 kıyye, 100 aded	

Karadeniz'e sefere gidecek 15 kaptanın gemilerine toplan 4.450 adet yuvarlak gülle verilmiştir. Ayrıca Baştarda'ya yuvarlak gülle dışında 50 adet mermer gülle verilmiştir[158].

[158] **BOA, C. BH.** 10664 (1149 / 1736).

Tablo 10. 1150 senesinde Karadeniz seferinden dönen gemilerden bazılarındaki top miktarları 3 Zilhicce 1150;

Tersâne'de yeniden inşa edilen veya mevcut olup gönderilen Fırkate: 53 6 Toplam: 59 İşkampoye : 20	Kızılhisarlı Mustafa Bey vasıtasıyla Akdeniz'de yeniden inşa edilen ve mevcut olan gemiler Fırkate: 10 (mevcut olan) 20 (yeni inşa edilen) Toplam :30 İşkampoye:10

Toplam

Fırkate: 89 -27 62	İşkampoye: 30	Tuc top: 196 -54 142	Timur Top 12

Kızılhisarlı Mustafa Bey'in fırkatesinden donanmaya teslim edilen toplar:

Tuc top: 77 + 17 Toplam: 94	Âhen top: 7

28 Şevval 1148'de arzuhal de sefere çıkacak Aybahçe kalyonuna 2 kantar kurşun verilmesi emir olunmuştur[159].

5. Zahire ve Mühimmat

6 Zilkade 1149'da padişahtan kaptan-ı derya Süleyman Paşa ve Tersane Emini Murteza Efendi'ye gönderilen hükümde Kefe'ye zahire gönderilmesi hususu ifade edilmiştir. İnce donanmadan kırk kıta velika gemisine Bolayır ve Bandırma iskelelerinden İstanbul'a gönderilip Tersane ambarlarına konulması gereken arpa ve unun yüklenip Kefe'ye gönderilmesi emrolunmuş. Fakat Tersane'ye zahire (arpa ve un) ulaşmamış olduğundan dolayı gemilerin Bergos iskelesine gönderilmesi ve her birine taşıyacakları miktarda zahire yüklenilip Kefe'ye gönderilmesi emir olunmuş[160].

20 Rebiü'l-ahir 1149 tarihli hükümde Karadeniz'e gönderilecek 2250 kalyoncu neferi için üçer aylık zahire ihtiyaçları için 2250 kilo pirinç, 1125 kilo mercimek, 3375 kilo zeytinyağı ve 2290 kilo peksimedin verilmesi ifade edilmiştir.

[159] **BOA, C.BH**. 4080 (28 L 1148 / 10 3 1736).
[160] **BOA, C.BH**. 3026; **BOA, C.BH**. 7926 (6 Za 1149 / 8 3 1737).

1149-1150 baharında Karadeniz seferine çıkacak olan donanmanın peksimed ihtiyacıda önemli bir yer tutmaktaydı. Bu hususta 26 Recep 1149 tarihli Kefe defterdarına gönderilen hükümde Karadeniz'e sefer için gidecek kaptan ve levendlerin altı aylık ihtiyaçları için 18.220 kantar peksimedin üçer aylık kısmı olan 9.110 kantarının donanma ekmekbaşısı olan el-hac Nureddin tarafından verildiği belirtilmiş. Geri kalan 9.110 kantarın da Kefe deftardarı Süleyman tarafından Kefe ve Kırım taraflarından gönderilen peksimedin ince donanma Kefe'ye vardığında kaptan-ı derya Laz Ali Paşa'ya teslim edilmesi emir olunmuştur[161].

1150 Senesinde Karadeniz'de kışlayan donanma gemilerine İstanbul'dan mühimmat ve levazımat gönderilme ihtiyacı duyulmuştur.

Tablo 11. Mühimmat ve levazımatın gönderildiği gemiler.

Kefe İskelesine	Akkirman İskelesine	Tuna'ya
Sinoplu Hacı Süleyman Kapudan	Fındıklılı Süleyman Kapudan	Mustafa Kapudan

Bu gemilerin kaptan ve neferlerinin ücretleri ödenip Karadeniz'de kışlayan gemilere lazım olan mühimmat gönderilmiştir[162].

Kalyonlar ekmekçibaşı el-hacc Nureddin'e gönderilen 26 Recep 1149 tarihli hükümde ilkbaharda Karadeniz'e sefere gidecek 4 donanma kalyonu ile 2 tüccar kalyonun neferleri için lazım olan 5024 kantar peksimed ile ince donanma gemilerinin neferleri için lazım olan 1220 kantar peksimedin kendisinin hazırlamakla yükümlü olduğu mevcut peksimedden verilmesi emir olunmuştur. Ayrıca Gelibolu naibine de gönderilen aynı tarihli hükümde ilkbaharda Karadeniz'e gönderilecek 7 donanma kalyonu neferleri için lazım olan 7056 kantar peksimedin 5502 kantarının Gelibolulu peksimedçi Bulgar oğlu Zımmi'nın hazırlanması için görevlendirildiği peksimedden alınıp gönderilmesi emir olunmuştur[163].

[161] **BOA, C. BH.** 5472 (26 B 1149 / 30 11 1736). (Laz Ali Paşa sefere çıkmadan vefat etmiştir.)
[162] **BOA, C.BH.** 3858 (16 Za 1150 / 7 3 1738).
[163] **BOA, C.BH.** 5477 (26 B 1149 / 30 11 1736).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1736-1739 SAVAŞLARINDA DONANMANIN KARADENİZ'DEKİ FAALİYETLERİ

Osmanlı tarih geleneğinde sefer günlüğünün önemli bir yeri vardır. Birçok sefer ile ilgili günlükler, gazavatnâmeler yazılmıştır. 1736-1739 yılları arasındaki Osmanlı-Rus savaşında Karadeniz'e gönderilen donanmada bulunan bir Türk denizcisi bu sefer ile ilgili hatıratını kaleme almıştır[164]. Bu sefer günlüğünü göz önünde bulundurup Osmanlı donanmasının bu tarihler arasındaki Karadeniz faaliyetlerini incelemeye çalışacağız.

A. DONANMANIN KARADENİZ'E GÖNDERİLMESİNİN AMACI

Rusların Azak kalesini birdenbire muhasara etmeleri ve Kırım'ı da işgal edecekleri haberleri Osmanlı Devleti tarafından duyulunca kaptan-ı derya Canım Hoca Mehmed Paşa kumandasıyla Karadeniz'e ince donanma gönderildi.

Donanmanın vazifesi Azak Denizi'ne geçip Azak kalesini almaktı. Fakat Rusların Kırım'a saldırmaları üzerine donanmanın Azak kalesi yerine Kırım sahillerinde kalıp Ruslara karşı mücadelede Kırım hanına yardımcı olmasına karar verilmiştir. Ur kapısından Kırım sahrasına giren Rusların Gözleve'ye kadar ilerlemeleri üzerine donanmadan asker ve top çıkarılarak Ruslara karşı Kırım hanı ile beraber mücadele edilmiştir. Rusların tamamen Kırım'ı işgal etmeleri önlenmiş oldu[165].

Osmanlı Devleti 1 yıl sonra Karadeniz'e tekrar donanma gönderdi. Bu donanma Kerç Boğazı'ndan Azak Denizi'ne girdi. Rebiü'l-ahir 1150 (Ağustos

---

[164] Sefere katılan Türk denizcisinin hatıratı, Topkapı Saray Kütüphanesi Hazine 1627'de kayıtlı olan "Keyfiyet-i Rusya der Sal-i 1122" adlı eserin içinde bulunmaktadır. Eserin hatırat kısmı Fevzi Kurtoğlu tarafından "1736-1737 Seferine İştirak Eden Bir Türk Denizcisinin Hatıraları" adıyla 335 sayılı Deniz mecmuasında neşredilmiştir.

[165] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV / I, s. 266

1737) tarihinde Lori Burnu muharebesinde Ruslar mağlup edildi. Bu mücadele ile Ruslar'ın Azak'tan ileriye ilerlemeleri önlenmiş oldu[166].

B. 1149 (1736) KARADENİZ SEFERİ

Osmanlı Devleti Karadeniz'e ilk donanmayı Ruslar'ın Azak'ı muhasarası üzerine göndermiştir. Donanma 1149 Muharrem (Mayıs 1736) ayında İstanbul'dan Karadeniz'e doğru hareket etmiştir. Donanmanın Karadeniz Seferi'ni tamamlayıp İstanbul'a dönüşü ise 1 Cemâziye'l-âhır 1149 tarihine denk gelmektedir.

2. Rusların Saldırıları ve Donanmanın Karadeniz'e Hareketi

Rusların 1736 yılında ani bir saldırı ile Azak kalesini ele geçirmeleri ve Kırım'ı istila etmeleri Osmanlı Devleti'nin tüm dikkatini Karadeniz'e çevirmesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti bu ani saldırı ve istila karşısında hemen hazırlıklara başladı. Kara ordusunun hazırlanmasının yanında bir donanma kuvvetinin de Karadeniz'e gönderilme ihtiyacı hissedilmiş ve bu amaçla hazırlıklara başlanılmıştı. Vezir Canım Hoca Mehmed Paşa kaptan-ı derya olarak atanmış ve hazırlıkların bir an önce tamamlanıp yola koyulması kendisine emredilmiştir.

Osmanlı donanması bu savaşın ilk seferine 1149 yılının Muharrem ayında çıkmıştır. Kaptan-ı derya Canım Mehmed Hoca Kefe'de iken geri kalan donanma[167] Muharrem ayının son gününde (Mayıs 1736) serasker olan vezir kaptan Süleyman Paşa maiyyetinde dört çekdiri ve kırk firkate ve kancabaş ile Kefe'ye varıp donanmaya dahil olmuşlardır[168].

Kefe'ye varıldığında on bir çekdiri, iki kalyon ve fırkate ve kancabaşlardan[169] oluşan Osmanlı donanması buraya demirlendi.

---

[166] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. IV / I, s. 267.
[167] Eserin müellifi de donanmaya sonradan dahil olan gemilerle sefere katılmıştır.
[168] **Keyfiyet-i Rusya** v. 33a – 33b.
[169] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 33b.

Osmanlı donanması Kefe'ye vardığında Ruslar yüz binden fazla askerle Ur kalesini muhasara etmişlerdi (Muharrem 1149 / Mayıs 1736). Kırım hanı Giray Han Ur kalesinin dışında Ruslarla muharebe etmişse de Rus kuvvetlerinin kendilerinden dört, beş misli fazla olması nedeniyle mukavemet edemeyip Kırım'a geri çekilmek zorunda kalmıştır[170]. Kırım kuvvetlerinin çekilmesiyle Ruslar kale muhasarasını şiddetlendirdiler. Kalede savaşabilecek kalyoncu, yeniçeri ve tatarlardan oluşan ancak bin beş yüz kişilik kuvvet mevcuttu[171]. Kale bir hafta mukavemetten sonra Rusların eline geçti[172]. Rus komutanı Münich 12.000 kişilik bir kuvveti kaleye bırakıp geri kalan taburuyla Kırım içlerine doğru ilerlemeye başladı. Ordusunda çok sayıda araba mevcuttu. Bu yüzden ağır ilerliyordu[173].

Bütün bu gelişmeler esnasında Osmanlı donanması Kefe'de toplanmıştı. En son fırkateler seraskeri Kızılhisarlı Mustafa Bey fırkatesiyle donanmaya dahil olmuştu[174]. Osmanlı donanma kaptan-ı deryası Canım Hoca Mehmed ve diğer kaptanlar Rusların Kırım'a ilerlemeleri sonucu durum değerlendirmesi yapma ihtiyacı hissettiler[175]. Donanma İstanbul'dan Azak için gönderilmişti. Çünkü Azak Rusların eline geçmişti. Donanmanın Azak'ı Ruslardan geri almaktı. Fakat Kırım'ın Rus istilası tehlikesi altında olmasından dolayı padişah I. Mahmud'un fermanıyla donanmanın Azak yerine Kırım'a gönderilmesi kararlaştırılmıştır[176].

Ruslar Kırım'ın köylerini yıkıp Gözleve'ye ulaştılar ve burayı da tahrib ettiler. Ruslar ilerlerken Nogay tatarları ve Kırım hanının kuvvetleri geceleri Rus taburuna saldırıp birçok Rus askerini esir ettiler[177].

8 Safer 1149'da ince donanma Çürük'e vardı. Bütün çekdirmelerden 15'er asker, fırkate ve kancabaşlardan ise mevcut askerlerin yarısı ve Kefe'den gelen bir miktar asker[178] ile Çürük'te birkaç gün bekledikten sonra Rus ordusunu takip ettiler. Ruslar Bahçesaray'a yakın taburlarını kurup 25.000 kişilik bir kuvveti

---

[170] **Keyfiyet-i Rusya** v. 33b
[171] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 33b.
[172] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** c. IV / I, s. 256.
[173] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 34a.
[174] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 34b.
[175] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 34b.
[176] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 35a.
[177] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 35b.
[178] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 35b.

Bahçesaray'a doğru gönderdiler. Bu Rus kuvveti Bahçesaray yakınındaki köyleri ve haneleri tahrip etmeye başladılar[179].

Osmanlı donanması askeriyle Rus taburu Bahçesaray yakınında karşılaşıp muharebeye başladılar. 1.500 kişilik donanma askeri ve bir kaç yüz süvari ve bin miktar askerden oluşan Osmanlı kuvveti[180] Rus taburuyla dört-beş saat müddetince savaşmıştır. Bu savaş esnasında Rusların altı topu ele geçirilmiş ve Ruslara ağır zayiat verilmiştir[181]. Bu arada İran tarafından gelen yeniçerilerin bir kısmı şaykalar ile Kefe şehrine gönderilmişti. Bu kuvvette Bahçesaray'daki Osmanlı kuvvetine dahil oldu[182]. Ruslarla mücadele Akmescit'te de devam etti. Ruslar Akmescit ve etrafını tahrip etmeye başladıklarında donanma ile gelen askerlerinde mevcut olduğu Osmanlı Kuvveti[183] Akmescit dışındaki Rus taburuna ağır zayiat verdiler. Ruslar Kırım içlerine kadar ilerledikten sonra geri dönmeye başladılar. Fakat geri dönüşlerinde Osmanlı kuvvetleri tarafından takip edildiklerinden çok sayıda askerlerini kaybettiler. Bu esnada Rus ordusu içinde yayılan bir hastalık nedeniyle çok sayıda asker hayatını kaybetmişti. Rusların durdukları her yerde beş yüz altı yüz hatta bazen bin askerin ölüsüne rastlanılmaktaydı[184].

Ruslar Zilka'de 1148'de Azak'ı kuşatmışlardı. Doksan gün boyunca mukavemet eden Azak kalesi 160.000 kişiye ulaşan Rus kuvveti karşısında dayanamadı. Kalede yıkılmadık yer kalmadığından az sayıdaki Osmanlı kuvveti mukavemet edemeyip 20 Safer 1149'da teslime mecbur oldu[185]. Rus komutanı Azak kalesindeki Osmanlı kuvvetinin mukavemeti karşısında onlara hayran kalmış ve hepsini serbest bırakmıştır. Hatta Ruslarla savaşmamak kaydıyla kendi kayıklarıyla Açuk'a bıraktı[186]. Azak kalesinin Ruslar'ın eline geçtiği Kefe'deki Osmanlı donanmasınca duyulunca Rusların Yenikale'ye saldırma ihtimali nedeniyle 11 Rebiü'l-evvel 1149 Perşembe günü (Temmuz 1736) ümera-i

---

[179] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 35b.
[180] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 36a.
[181] **Keyfiyet**-i **Rusya** v. 36b.
[182] **Keyfiyet-i Rusya** v. 36b.
[183] Donanma askerleri dışında Osmanlı kuvvetinde Kırım Hanı kuvvetleri ve Nogay tatarları mevcuttu. **Keyfiyet-i Rusya** v. 37a.
[184] **Keyfiyet-i Rusya** v. 37b.
[185] **Keyfiyet-i Rusya** v. 39b.
[186] **Keyfiyet-i Rusya** v. 40a.

deryadan kaptanlar; Süleyman paşa, Osman paşa, Mustafa Paşa, Maryollar beş çekdiri ile Yenikale'nin savunmasına gönderildiler[187]. Birkaç gün sonra Kızılhisarlı Mustafa Bey'de Yenikale'ye gönderildi.

Ruslar dönüş yolunda Ur kalesi yakınlarına geldiklerinde taburlarını kurdular. 20.000 kadar süvari ve piyadesi, 20'ye yakın topu ve 3.000 kadar arabaları mevcuttu[188]. Buradan Moskova'ya doğru hareket ettiler.

Osmanlı donanmasından Yenikale'ye gönderilen çekdirmelerden Ömer Bey ve Süleyman Paşa Özi'ye gönderildiler[189]. Padişah tarafından Rebiü'l-ahirin ilk günlerinde Canım Mehmed Hoca'ya gönderilen hükümde Özi'nin Rus muhasarasından muhafazası için donanmadan 2 çekdiri, 5 fırkate ve 5 kancabaşın acilen Özi kalesi tarafına gönderilmesi emir olunmuştu[190]. 10 Rebiü'lahir 1149 (6 Ağustos 1736)'da bütün fırkate ve kancabaşlar Yenikale'ye geldiler. Kaptan-ı derya Canım Hoca Mehmed'in buyuruldusu ile çekdirilerin Taman'da tamir edilmesi ve fırkate ile kancabaşların Yenikale'nin muhafazasında kalmalarına karar verildi[191].

19 Rebiü'lahir 1149 (15 Ağustos 1736)'da çekdiriler Taman'dan hareket edip Kerş'in açıklarında demirlendiler[192]. Ardından buradan hareketle Kefe'ye varıldı. Baştarda Kefe'de kalmıştı. Donanmanın İstanbul'dan Kefe'ye gelmesi üzerinden kırk gün geçmişti. Donanma 19 günde Eğriboz'dan İstanbul'a gelmiş, 11 gün sonra 9 Muharrem 1149'da (8 Mayıs 1736) İstanbul'dan hareket etmişti. 6 gün Karataş'ta bekledikten sonra Ereğli, Çitros, İnebolu, İstefan, İnceburun güzergahından geçip Kefe'ye varılmıştı[193].

2. Donanmanın İstanbul'a Dönüşü

24 Rebiü'l-ahir 1149 günü (20 Ağustos 1736) Osmanlı donanması Kefe'den hareket edip İstanbul'a doğru yola çıktı[194]. Kaptan-ı derya Canım Hoca

---

[187] **Keyfiyet-i Rusya** v. 40a – 40b.
[188] **Keyfiyet-i Rusya** v. 40b – 41a.
[189] **Keyfiyet-i Rusya** v. 42b.
[190] **BOA, MD 143**, evail-i R. 1149, (06 08 1736), h. 9,s. 12.
[191] **Keyfiyet-i Rusya** v. 42b.
[192] **Keyfiyet-i Rusya** v. 43a.
[193] **Keyfiyet-i Rusya** v. 43a.
[194] **Keyfiyet-i Rusya** v. 43b.

Mehmed Paşa kalyonda bulunuyordu. Geri dönüş yolunda Balıklova ya varıldığında denizin şiddetli esmesinden dolayı Yalta'ya demirlendi. Yalta'da bir gün dinlendikten sonra 3 Cemaziyelevvel 1149 Cumartesi günü (Ağustos 1736) İstanbul'a doğru yola çıkıldı. Donanma İstanbul'a doğru dönüyordu ama padişahın izni henüz gelmemişti. Fakat yapılacak herhangi bir iş olmadığından kalyoncular gemilere bindirilmiş ve yola çıkılmıştı[195].

Donanma Ereğli'ye vardıktan sonra 5 Eylül 1736 günü padişahın hatt-ı hümayunu ulaştı. Padişah hatt-ı hümayununda "düstur u mükerrem vezirim kapudan paşa işbu sene-i mübarekede Kırım cezîresini bırakup gelmek bir vechle münasib değil iken istima' oldu ki ol taraftan azm-i râh etmişsiz. İmdi donanma-i hümâyûnum ile bulunduğun mahalde meks edup ahir hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrunum gitmeyince bulunduğun mahalden hareket etmiyesiz" diye fermanda bulunmuştu[196].

Padişahın bu hatt-i hümayunu üzerine donanma birkaç gün Ereğli'de bekledikten sonra haseki ağa padişahın izin fermanı ile gelip hatt-ı hümayunu okuduktan sonra İstanbul'a doğru tekrar hareket edildi. Vezir Süleyman Paşa kalyondan çıkıp Baştarda'ya gitti. Baştarda ve çekdiriler Ereğli ye geldikten sonra birkaç kere Kefken'e gidip dönülmüştü. Fakat kuvvetli fırtınada birkaç fırkate ve kancabaş tahrib olmuştu[197].

Bir hafta sonra akşamdan hareketle Cuma günü Kavak'a varıldı. Sarıyer önlerindeki kalyonlar çektirmelerle yedeğe alınıp donanma buradan Beşiktaş önüne vardı. Burada kaptan paşa Canım Hoca Mehmed Paşa'yı saray-ı hümayuna davet için haseki ağa gelip padişahın fermanını okudu[198].

Canım Hoca Mehmed Paşa padişah fermanını beklemeden İstanbul'a döndüğünden görevinden azledildi. Yerine Laz Ali Paşa kaptan-ı deryalığa getirildi[199]. Laz Ali Paşa bu esnada kalyonu ile Akdeniz'de olduğundan hemen İstanbul'a çağırıldı[200].

---

[195] **Keyfiyet-i Rusya** v. 43b.
[196] **Keyfiyet-i Rusya** v. 44a.
[197] **Keyfiyet-i Rusya** v. 44b.
[198] **Keyfiyet-i Rusya** v. 44b.
[199] **Keyfiyet-i Rusya** v. 44b. Şemdanizade tarihinde olayı şöyle anlatır; Ruslar'ın Kırım'ı istila edip hasar vermelerinden dolayı Azak'ın yardımına gönderilen donanmayı hümayun

Donanmanın İstanbul'a varması 1 Cemaziye'l-âhir 1149 tarihinde oldu. Donanmanın Karataş'tan hareket edip Karadeniz'e varması ve geri dönmesi toplam yüz otuz dört gün sürmüştü. Donanmanın Kefe şehrinden hareketi ise otuz yedi gün olmuştu.

Laz Ali Paşa İstanbul'a geldikten birkaç gün sonra yeni yapılan üç kantarlı kalyonun denize indirildiği gün padişah üç anbarlı kalyondan bakıp bütün devlet erkanı da hazır olup Laz Ali Paşa padişahın huzurunda kürk giyip iki tuğlu kaptan paşa oldu[201].

Donanmanın Tersane'ye vardığı 34. gün, padişahın fermanıyla bütün çektirilerin Tersane-i Amire'ye bağlanması emrolundu. O gün donanmanın Eğriboz'dan ayrılışının 203. günü idi.

Vezir ve kethüdası Babadağı'nda kışladığından ve askerlerin bir kısmı Babadağı'nda bir kısmı da İsakçı'da kışladıklarından dolayı donanmanın da İstanbul'da kışlamasına karar verildi. Donanma İstanbul'da iken yapılacak hazırlıklar için kaptan paşa ordu-yu hümayuna müşavere için gittiğinde tersane emini Mürteza efendi kendisine vekil oldu. Fakat kaptan paşa gidip döndükten sonra rahatsızlandı ve 3 Ramazan 1149 Cuma günü vefat etti (Aralık 1736). Yerine ümerâ-yı deryadan Süleyman paşa iki tuğ ile kaptanpaşa oldu [202].

1148'de Eğriboz'dan İstanbul'a gelen ve Muharrem 1149'da İstanbul'dan Karadeniz'e doğru hareket eden donanmanın yol haritası şöyleydi;

Aymana,

Talande,

Ergice,

Karataş,

Bülbülce,

İşkotos,

İşkopolos,

Karadeniz'de münasib mahalde kışlaması ferman olunmuşdu. Fakat kaptanpaşa Canım Hoca asker dağılır, boş tekneler ile kışlamak uygun olmaz düşüncesiyle Tersane'ye geri döndüğünden azl edildi. Yerine Ali Kaptan kaptan-ı deryalığa getirildi. Müruttevarih s. 64.

[200] **Keyfiyet-i Rusya** v. 45a.

[201] **Keyfiyet-i Rusya** v. 45b

[202] **Keyfiyet-i Rusya** v. 46a

Çamlıca,
Keçi Limanı,
Bozbaba,
Limnide Mendez,
Bozacaada,
Boğazağzı,
Paşa limanı,
Eregli,
Bozukhisar,
Çitroz,
İnebolu,
İstefan,
İnceburun,
Kefe Limanı,
Kerş,
Kerş Limanı,
Kal'a-ı Cedid,
Taman,
Kerş,
Kefe Limanı,
Yalta ve Sudak,
Eloşta,
Balyata,
Eregli Limanı,
Kevken Limanı,
Beşiktaş,
Tersane[203].

[203] **Keyfiyet-i Rusya** v.47a.

C. 1149-1150 (1737) KARADENİZ SEFERİ

Osmanlı Devleti 1736 seferinin ardından Karadeniz'e ikinci bir donanma gönderme ihtiyacı hissetmiştir. Bu amaçla 1149 (1736) Karadeniz seferi dönüşünden sonra kış aylarında İstanbul'da olan ince donanmanın tedarikleri görülüp gemiler bakımdan geçirildi[204].

1. Donanmanın Karadeniz'e Hareketi

1737 Şubat'ın son 10 günü başta Baştarda olmak üzere çekdirmeler ve diğer gemilerin bakımı yapılıp direkleri bağlandı[205]. 2 Mart 1737 (20 Zilkade 1149 Perşembe) günü bütün çekdirmeler iskelelerini bırakıp kürek üzerine çıktılar. Böylece eksikliklerin görülmesi sağlanmış oldu[206]. Gemiler bir hafta daha Tersane-i Amire'de demirlendi. Gazâli Bahrî, Şehbâz-ı Bahrî, Sarı Kuşaklı ve Tonbaz kalyonları Sarayburnu'na çekildiler. Burada bulunan Baştarda tezyin edildikten sonra, yüz seksen adet firkate ve kancabaşla birlikte 27 Zilkade 1149'da Alay Köşkü'nün önünde demirlendiler[207].

Sefere katılacak olan ümera-yı derya (gemi kaptanları), padişah I. Mahmud huzurunda, kendilerine mahsus elbiselerini giydikten sonra düzenlenen törenle çekdirmelerinin başlarına geçtiler. Baştarda'ya kaptan-ı derya Süleyman Paşa geldikten sonra demir alınıp mehter eşliğinde top ve tüfenk atışlarıyla Karadeniz'e doğru yola çıkıldı (27 Zilkade 1149 / 9 Mart 1737)[208]. Fakat kuvvetli poyraz olduğundan donanma Tophane'de demirlenmek zorunda kaldı. 28 Zilkade'de Beşiktaş'a doğru hareket eden donanma buradan Yeniköy'e vardı. Yeniköy'de peksimed ihtiyacını karşılayan Osmanlı donanması Karataş ve Büyükdere'den sonra Sarıyer'e varıp demirlendi. Donanma Sarıyer'de iken meydana gelen şiddetli fırtınada birkaç fırkate su ile doldu. Fırtına durduktan sonra bu fırkateler tamir edildi[209].

---

[204] **Keyfiyet-i Rusya** v.47b.
[205] **Keyfiyet-i Rusya** v.47b.
[206] **Keyfiyet-i Rusya** v.47b.
[207] **Keyfiyet-i Rusya** v.48a.
[208] **Keyfiyet-i Rusya** v.48b.
[209] **Keyfiyet-i Rusya** v.48b.

Donanma Kurban Bayramı (10-13 Zilhicce 1149 / 22-25 Mart 1737) süresince Sarıyer'de kaldı. Bayram süresince kış mevsimine benzer soğuklar görülmeye başlandı[210]. Hatta aşırı soğuktan hayatını kaybedenler oldu. Donanma bu soğukta hareket edemez diye beklenmeye karar verildi. Donanma Sarıyer'de beklerken Tersane kethüdasının yeni gemisi Sakız adasından gelip donanmaya katıldı. Onun dışında fırkateler seraskeri Kızılhisarlı Mustafa Bey'de Akdeniz'de yapılan on fırkate ve kendi mükemmel fırkatesi ile gelip donanmaya dahil oldu. Ayrıca İsmail Paşa'da yeni gemisiyle Midilli den gelip donanmaya katıldı[211].

1 Muharrem 1150 günü kalyonlar Karadeniz'e doğru yola çıktı. Ardından Tersane'de kalan çekdirmeler ve ince donanma Karataş'a vardıktan birkaç gün sonra 6 Muharrem 1150 Pazartesi (17 Nisan 1737) günü bütün donanma Karataş'tan hareket ederek Karadeniz'e doğru sefere çıktılar[212].

Osmanlı donanması Kevken'den sonra Ereğli'ye vardığında donanmanın düzeni için burada birkaç gün beklenildi. Daha sonra Bartın Çayı'nda demirlendi. Daha sonra donanma Amasra ve Çitros karşısından geçip Karaağaç'da demirlendi. Karaağaç'ta da birkaç gün bekledikten sonra Kerenpe burnuna doğru yola çıkıldı. Ertesi gün lodos olduğundan yelkenler açılıp bütün gün yola devam edildi[213]. Akşama doğru Sinop burnunda Karakumlar tabir olunan yere (şehir) demir bırakıldı. Gece tüm fırkate ve kancabaşlar gelip toplandı[214]. Buradan Baştarda önde olmak üzere mehter eşliğinde Sinop'a doğru hareket edildi. 17 Muharrem 1150 (28 Nisan 1737) günü Sinop' varıldı. Sinop'ta iki gün kaldıktan sonra Karakumlar'a ordan da Kefe Burnuna varıldı[215]. Bütün gemiler bir araya geldikten sonra Kefe Limanına varıldı (21 Muharrem 1150 / 2 Mayıs 1737) [216].

4 gün Kefe'de durduktan sonra burada yeterli miktarda asker mevcut olduğundan Yenikale'ye doğru hareket edildi. 28 Muharrem 1150 Salı günü Kefe'ye varıldı. Fakat Sarı Kuşaklı Kerç burnundan geçemediğinden Kefe'ye dönmüştür. Osmanlı donanması buraya demirlendikten sonra Rubat tarafından bir

---

[210] **Keyfiyet-i Rusya** v.49a.
[211] **Keyfiyet-i Rusya** v.49a.
[212] **Keyfiyet-i Rusya** v.49b.
[213] **Keyfiyet-i Rusya** v.49b.
[214] **Keyfiyet-i Rusya** v.50a.
[215] **Keyfiyet-i Rusya** v.50a.
[216] **Keyfiyet-i Rusya** v.50b.

grup Rus kuvvetinin ilerlediği haberi kale dizdarı tarafından vezir Silahdar Mehmed Paşa'ya ulaştırıldı (Safer 1150 / Mayıs 1737)[217]. Vezir Silahdar Mehmed Paşa'dan gelen emirle donanmanın Rubat'a doğru hareket etmesi kararlaştırıldı. Osmanlı donanması daha önce hiç Rubat tarafına gitmediğinden Kaptan-ı derya Süleyman Paşa, fırkateler seraskeri Kızılhisarlı Mustafa Beyi bölgeyi taraması için görevlendirdi. Kızılhisarlı Mustafa Bey denizi iskandil ile tarayarak Rubat'a vardı[218]. Etrafı iyice keşfettikten sonra donanmanın Rubat'a varmasında bir sakınca olmadığını Kaptan-ı derya Süleyman Paşa'ya haber vermiştir.

2. İnceki Muhârebesi:

1 Rebiü'l-evvel 1150 Cumartesi günü baştarda ve bütün gemiler Yenikale'den hareket edip bir gün sonra Rubat'a vardılar. Donanma Rubat'a vardığında Rus ordusunun İnceki Boğazı tarafından kaleye doğru ilerledikleri kale halkı tarafından donanmaya iletilmiştir[219]. Bunun üzerine kaptan-ı derya Süleyman Paşa, fırkateler seraskeri Kızılhisarlı Mustafa Bey'i Rus ordusu hakkında haber almak için görevlendirmiş fakat Rus ordusunun mahiyeti hakkında tam bilgi alınamamıştır. 9 Rebiü'l-evvel 1150 günü bütün donanma Rubat kalesinden hareket ederek ilerlerken Rubat dilinde karada Rusların taburu göründü[220]. Kalmok ve Moskov kazaklarınndan oluşan Rus taburu yaklaşık 3.000 kişi civarındaydı. Fırkateler ile Rus taburu arasında başlayan muharebe diğer gemilerin de katılmasıyla devam etti. Çekdirmeler kıyılara top menzilinden yakına varıp muharebeye katıldılar[221]. Bu muharebede Kızılhisarlı Mustafa Bey'in fırkatesinin gayretleri diğerlerinden daha fazlaydı. Suyun derinliği bilinmediğinden kalyonlar top menziline yaklaşmadılar. Kancabaşlar ise kıyıya yaklaşıp toplarıyla Rus taburuna ateş ediyorlardı[222]. Rus kuvveti akşama yakın 30.000 kişiye ulaştı. Ayrıca İnceki'de deniz kenarında dört yüze yakın küçük ve

---

[217] **Keyfiyet-i Rusya** v.51a.
[218] **Keyfiyet-i Rusya** v.51a.
[219] **Keyfiyet-i Rusya** v.51b.
[220] **Keyfiyet-i Rusya** v.51b.
[221] **Keyfiyet-i Rusya** v.52a.
[222] **Keyfiyet-i Rusya** v.52a.

büyük kayıklardan Rus askerleri karaya çıkıp siper oluşturdular[223]. Osmanlı donanması ertesi gün karaya çıkan Rus kuvvetlerinin karşısında demirlendi. Bir gün sonra Azak tarafından Rus gemilerinin geldiği Osmanlı donanması tarafından müşahede edilmiştir[224].

Fırkateler serkaskeri Kızılhisarlı Mustafa Bey ve Akdeniz fırkateleri Rus kayıkları üzerine doğru hareket edince Rus gemileri taburlarına doğru geri dönmeye başladılar.

Osmanlı donanması Rus gemilerine yetişince muharebe başladı. Fırkatelerden sonra Baştarda ve çekdirmelerde muharebeye katıldılar. Muharebe esnasında Kızılhisarlı Mustafa Bey bitr tonbazı ve bir gemiyi ele geçirdi. Akdeniz fırkateleri de bir kayığı ele geçirdiler. Kırk Rus askerinin olduğu bir kayıkta yarım saatlik muharebe neticesinde ele geçirildi[225]. Bütün gün yapılan muharebe neticesinde dokuz kayık ele geçirip 200 Rus askeri esir alındı[226]. Muharebenin ikinci gününde Gazâl-i Bahri, Tonbaz ve Şehbâz-ı Bahri kalyonları rus siperlerinin karşısına gelip alabanda toplarını gönderdiler. Bu toplar Rus ordusuna ağır zayiat verdi[227]. Kalyonlardan sonra Baştarda ve bütün donanma gemileri mehter eşliğinde Rus taburunun karşısına yerleştiler.

Baştarda ortada olup sağ tarafında Tersâne kethüdâsı İsmail Paşa, Rodos valisi Abdülkadir Paşa ve oğlu Mustafa Paşa, Maryolzâde Ali Paşa, Yedek Delibeyzâde ve Mankozâde Ali Paşa ile altı tane çekdiri ve Baştarda'nın sol tarafında ise Osman Paşa, Halil Bey, Koronluzâde Ali Bey, Lala Mehmed Paşa, Ebubekir Bey ve Serhoşzâde Ahmed Bey olmakla birer kol olup ve fırkate ve kancabaşların bir kaçı da birer kol oldular. Bu şekilde savaş öğle vaktine kadar devam etti. Rus çadırları denize yakın olduğundan çoğu top ateşi altında yandığı ele geçirilen Rus dilleri tarafından haber verilmiştir. Ruslar Osmanlı donanmasının bu saldırısına mukavemet edemeyince siperlerini boşaltıp geriye çekildiler[228]. Osmanlı donanmasındaki çekdirmeler kıyıya iyice yaklaşıp geride

---

[223] **Keyfiyet-i Rusya** v.52b.
[224] **Keyfiyet-i Rusya** v.53a.
[225] **Keyfiyet-i Rusya** v.53b.
[226] **Keyfiyet-i Rusya** v.53b.
[227] **Keyfiyet-i Rusya** v.54a.
[228] **Keyfiyet-i Rusya** v.54b.

kalan kayıklardaki ve siperlerdeki Rus askerleriyle muharebe etmiştir. Rusların da top atışlarıyla karşılık verdiği muharebe oldukça şiddetli geçti. Hatta Baştarda'ya bir Rus güllesi isabet etti. Fakat herhangi bir zarar vermedi[229].

Rus kuvvetinin çoğu Çongar'dan Kırım'a doğru hareket etmişti. Rubat'ta kalan 5.000 civarında Rus askeri mevcuttu. Bunların da amacı mevcut Rus gemilerini muhafaza etmekti. Rusların asıl amacı Rubat'a gitmekti. Bu amaçla İnceki'den Rubat'a doğru hareket ederken Osmanlı donaması ile karşılaşınca Çongar'dan Kırım'a doğru hareket etmişlerdir[230].

Muharebeden sonra 14 Rebiü'l-evvel Cuma gecesi donanma Rubat'a geri döndü. Bir gün sonra Rusların bir kayığı göründüğünden birkaç kancabaşla, Şehbâz-ı Bahrî kalyonu bu kayığı on sekiz askeriyle iki kıta toplariyle ele geçirdiler[231].

Ruslar Krım'ın içlerine doğru ilerleyip yolu üzerindeki köyleri tahrip ediyorlardı. 70.000 kişilik Rus taburu Küçük Karasu'da mevzilendi.

Muharebenin bitiminde Osmanlı donanması su ihtiyacını Kazandibi'nden karşıladıktan sonra firkateler seraskeri Kızılhisarlı Mustafa Bey birkaç firkate ile ve Şehbaz-ı Bahri kalyonu ile İnceki'ye doğru denizi taramaya çıktlar. İnceki burnu boğazında Keç tabir olunan bir Rus gemisiyle karşılaştılar. (keç gemisi: oniki tane top çeken, bir buçuk kantar humbara ve yetmiş nefer taşıyan rus gemisi) fırkatelere doğru ateş edilince meydana gelen savaşta rus gemisi ele geçirildi. Gemide bulunan Rus askerleri de esir edildi[232]

Osmanlı donanma Rubat'ta toplandığında şenlikler yapıldı. Serasker Kızılhisarlı Mustafa Bey denizi taradıktan sonra donanmaya dahil olduğunda kaptan-ı deryaya gönderilen fermanda Özi tarafına kırk elli fırkate gönderilmesi emir olundu[233]. Aynı günde kırk elli fırkate ve kancabaş ve Tonbaz kalyonu ve Kefe'de olan Sarı Kuşaklı tayin olunup Özi tarafına gönderildiler. Çünkü Ruslar Özi kalesine doğru ilerlemekteydiler.

---

[229] **Keyfiyet-i Rusya** v.55a.
[230] **Keyfiyet-i Rusya** v.55b.
[231] **Keyfiyet-i Rusya** v.56a.
[232] **Keyfiyet-i Rusya** v.56b-57a.
[233] **Keyfiyet-i Rusya** v.57b-58a.

Donanma gemilerinin hareket ettiği gün Ruslar'ın Özi kalesini muhasara ettikleri haber alındı. Kalenin etrafı yıkıldıktan sonra Ruslar ile Osmanlı ordusu arasında kalenin içinde yapılan savaşta müslümanların çoğu şehit oldu. Serasker veziri Ekrem Yahya Paşa ve kaledeki Arnavut ve Boşnak beyleri de Ruslar tarafından esir alındılar[234]. Ruslar Özi kalesini de Osmanlı Devleti ile sulh görüşmeleri devam ederken ve Osmanlı ordusu Babadağı'nda beklerken ani bir muhasarayla ele geçirdiler.

24 Rebiü'l-evvel 1150 pazartesi günü Rus ordusu Çongar'dan Karasu'ya doğru hareket etti. Rubat'ta bulunan donanma askerleri ile mevcut piyade süvarilerden ve Kırım hanı kuvvetlerinden oluşan 12.000 kişilik Osmanlı ordusu da Karasu'ya doğru hareket etti[235]. Buradaki muharebede Osmanlı ordusu Ruslara ağır zayiat verip Rusların geri çekilmesini sağlamıştır. Ruslar Karasu kasabasının bazı hanelerini yakıp geri çekilmeye başladılar[236]. Osmanlı ordusu Rusları Çongar'a kadar takip etti. Fakat çoğunluğu süvariden oluştuğundan Ruslara yetişemeyip geri döndüler[237].

26 Rebiü'l-evvel 1150 günü Rubat'ta meydana gelen şiddetli fırtına neticesinde Osmanlı donanmasından Baştarda ve sekiz çekdirinin kayalıkları kırıldı. Birkaç kancabaşta battı[238].

Bu fırtımadan sonra 8 Rebiü'l-âhir Pazartesi günü donanma Rus kayıklarının tekrar İnceki'ye gelmesi ihtimali nedeniyle Rubat'tan hareket edip İnceki'ye doğru yol aldı. Yalnız Ömer Beyzâde Ahmet Bey'in çekdirmesinin (tirenkete) direği kırıldığından mecburen Yenikale'ye gönderildi. Mankozade'de hasta olduğundan onunla beraber Yenikale'ye gönderildi. Zarar görmüş birkaç tekne ise Kazandibi'ne gönderildi[239].

11 Rebiü'l-âhir 1150 Perşembe günü donanma İnceki'ye vardı. Burada Rus kayıkları olmadığından aynı gün Yalısıra'ya doğru hareket edildi. Aynı gün akşam vakti Deveboynu'na varıldı ve burada demirlendi.

---

[234] **Keyfiyet-i Rusya** v.58a.
[235] **Keyfiyet-i Rusya** v.58b.
[236] **Keyfiyet-i Rusya** v.59a.
[237] **Keyfiyet-i Rusya** v.59b.
[238] **Keyfiyet-i Rusya** v.59b-60a.
[239] **Keyfiyet-i Rusya** v.60a.

3. Lori burnu Muhârebesi.

12 Rebiü'l-ahir 1150 Cuma günü sabah vakti Osmanlı donanması Deveboynunda iken Azak'a doğru giden Rus donanması görüldü. 200 gemi ve 5 Keç kalyonundan oluşan Rus donanması Azak'a doğru hareket etmek niyetindeydi[240]. Osmanlı donanması Rusların üzerine hareket edince Ruslar denizden mukavemet etmeye cesaret etmeyip gemilerinin dibinin düz olmasından dolayı kıyıya doğru hareket ettiler[241].

Ruslar gemilerindeki çoğu topları ve savaş malzemelerini indirip kıyıda siperler oluşturdular. Osmanlı donanması ikindi vakti top menziline varıp demirlendi. Osmanlı donanması gemilerden toplarını ateşlemeye başladığında Ruslar da hem gemilerden hem de kıyıdan karşılık vermeye başladılar[242]. Osmanlı donanmasının topları Rusların keç gemilerine isabet edip zara vermekteydi. Suların derin olmasından dolayı Gazal-i Bahri ve Şehbaz-ı Bahri kalyonları da top menziline varıp Ruslarla muharebeye katıldılar. Fırkateler de koğuş toplarıyla muharebe de en fazla gayreti gösteren gemilerdi[243]. Muharebe esnasında Rusların kıyıya yetişemeyen bir gemisi yapılan muharebeden sonra Bozcaadalı tarafından 25 esirle ele geçirildi.

Muharebenin ikinci günü (13 Rebiü'l-ahir 1150 Cumartesi) Gazal-i Bahri kalyonu[244] top menziline girip dokuz saat aralıksız Ruslarla muharebeye devam etmiştir. Şehbâz-ı Bahri kalyonu da on defa alabanda toplarını Rus gemileri ve siperlerine doğru gönderdi. Aynı gün şiddetli bir yağmur yağdığından çekdirmeler bir araya toplanamadı. Çekdirme, fırkate, kancabaş ve kalyonların her birinden karaya asker çıkarma düşüncesi hakim olduğunda, Rusların toplarını ve askerlerinin çoğunu siperlere taşıdığı ve siperlerde 6.000 civarında Rus askeri olduğu haber alındı. Bunun üzerine "karaya çıkarılacak yeterli sayıda askerimiz yok" düşüncesiyle bu fikirden vazgeçildi[245].

---

[240] **Keyfiyet-i Rusya** v.60b.
[241] **Keyfiyet-i Rusya** v.60b.
[242] **Keyfiyet-i Rusya** v.61a.
[243] **Keyfiyet-i Rusya** v.61a.
[244] Bu kalyon Canım Hoca Mehmed Paşa tarafından inşa edilmiştir. **Keyfiyet-i Rusya** v.61b.
[245] **Keyfiyet-i Rusya** v.62a.

14 Rebiü'l-ahir 1150 Pazar günü Ruslar 5 kalyonunu bayraklarla süsleyip bütün çarmıklara ve direklere yüzden fazla bayrak astılar. Sabah vaktinde top ve tüfek ateşleriyle Ağustos ayının başlangıcı dolayısıyla şenlikler yaptılar[246]. O gün ele geçirilen Rus askerlerinden alınan bilgiye göre Rusların bütün çırnık, tonbaz ve kayıklarının bin civarında olduğu, birkaç yüzünün fırtınada battığı, gemilerinin bir kısmının Azak'a gittiği ve geriye kalanların muharebeye katıldığı, muharebe esnasında bazılarının top atışları altında kırıldığı haber alındı[247].

Osmanlı donanması muharebeden sonra Rusların denize çıkma ihtimali olmadığından Yenikale'ye doğru hareket etti. 15 Rebiü'l-ahir 1150 Pazartesi (1 Ağustos 1737) günü Kazgandibi açıklarında demirlendi. Ertesi gün donanma Yenikale burnuna vardı. Donanmanın Yenikale'den ayrılışının 47. günüydü[248]. Yenikale'ye varıldığında donanmanın muvaffakıyeti nedeniyle şenlikler düzenlendi. Aynı gün Mankozada Ali Paşa vefat etti.

Yenikale'nin muhafazası tatar paşalarından birine verilip onaltı gün burada kalındıktan sonra 17. gün (3 Cemaziye'l-evvel 1150 Perşembe / 8 Ağustos 1737) Yenikale'den hareket edilip Kerş karşısında demirlendi. Şehbazı Bahri ve fırkateler seraskeri Mustafa Bey Yenikale'nin muhafazası için görevlendirildiler[249].

Osmanlı donanması Yelken kayası ve Tuzla açıklarından geçip Kefe'ye vardı. Burada demirlenen Osmanlı donanması padişahın fermanının gelmesini bekledi. 20 Cemaziye'l-evvel 1150 (4 Eylül 1737) günü padişahın fermanı ulaştı. Fermanda Baştarda ve donanmanın İstanbul'a doğru hareketi emir olunmaktaydı. Ayrıca fermanda; Kırım halkına teselli olmak babında beş çekdiri ve 50 kadar fırkate ile kancabaşın orada kışlaması emir olunmaktaydı. Fermanda Muhsinzade Abdullah Paşa'nın sadrazam olduğu, Kırım hanının azledilip yerine Mengli Giray hanının tayin edildiği de ifade edilmekteydi[250].

Bu esnada İstanbul'da bir takım tebdil ve tağyirler olduğu duyuldu. Kaymakam vezir Köprülüzade Ahmed Paşa'nın sefere serasker tayin edildiği ve

---

[246] **Keyfiyet-i Rusya** v.62b.
[247] **Keyfiyet-i Rusya** v.62b.
[248] **Keyfiyet-i Rusya** v.63a.
[249] **Keyfiyet-i Rusya** v.63b.
[250] **Keyfiyet-i Rusya** v.65a-65b.

Yegen Mehmed Paşa'ya vezaret ihsan edildiği ve kaymakamlık verildiği haber alındı. Ayrıca Avusturya ordusunun Rus çarı ile beraber hareket ettiği duyuldu. Ayrıca Avusturya kıralı ile Boğdan reayasının ortak hareket ettiği ve boğdan reayasının Avusturya'ya destek verdiği ve Avusturya ordusunun Niş kalesini muhasara ettiği duyuldu[251] Aynı gün (20 Cemaziye'l-evvel 1150 (4 Eylül 1737) Yenikale'de kalan kalyon ve fırkateler gelip donanmaya dahil oldular. Bu esnada İnceki muharebesinden sonra rus kayıklarının ne kadarının ihrak olduğunu öğrenmek için kara yoluyla daha önce gönderilen serasker Mustafa Paşa'nın kapıcılar kethüdası ve bir fırkate kaptanı ve beraberlerindeki askerler geri döndüler. Beraberlerinde on altı kayık topu ve kırk kadar dökme lenger demirleri ve bir miktar mühimmat getirdiler[252].

İki gün daha bekledikten sonra 22 Cemaziye'l-evvel 1150 Salı (6 Eylül 1737) günü azlolunan Kırım hanının yanına Osman Paşa ve Ebubekir Bey'in çekdirmeleri tayin olundu. Çekdirmeler buradan hareket ederek Cuma günü (25 Cemaziye'l-evvel 1150 / 9 Eylül 1737) Balıklova limanına vardı. Özi tarafında olan Boruzâde Süleyman Paşa'nın gemisi de limandaydı[253].

4. Donanmanın İstanbul'a Dönüşü

25 Cemaziye'l-evvel 1150 (9 Eylül 1737) günü Baştarda ve donanma Kefe'den hareket edip Yalta'ya ve oradan Ereğli'ye doğru hareket ettiler[254]. Kaptan-ı derya Süleyman paşa kalyonlar ise donanmanın gerisinde kaldı. 5 Cemaziye'l-âhir 1150 Pazar (19 Eylül 1737) günü Boruzade ve Süleyman Paşa ile beraberlerindeki fırkateler Balıklova'dan Ereğli'ye doğru hareket ettiler[255]. Rüzgarın keşişleme olmasıyla hızlı yol alıp 8 Cemaziye'l-âhir Çarşamba günü Kiligra'ya varıldı. Akşam Bergos kasabası karşısında demirlendi. Aynı gün donanmanın İstanbul Boğazına girdiği haber alındı[256]. İki gün burada durduktan sonra hareket edilip 17 Cemaziye'l-âhir 1150 Cuma günü (30 Eylül 1737)

---

[251] **Keyfiyet-i Rusya** v.65b.
[252] **Keyfiyet-i Rusya** v.66a.
[253] **Keyfiyet-i Rusya** v.66a.
[254] **Keyfiyet-i Rusya** v.66b.
[255] **Keyfiyet-i Rusya** v.67a.
[256] **Keyfiyet-i Rusya** v.67a.

Sariyer'e varıldı[257]. Bir gün önce kaptan-ı derya Süleyman Paşa Baştarda ile Tersane-i Amire'ye varmıştı (Kaptan-ı derya Süleyman Paşa kalyonlar ile gelip İstinye'de Baştarda'ya geçmişti). Yalnız Şehbaz-ı Bahri kalyonu Kasım ayına kadar Kefe'de beklemek için görevlendirilmişti[258]. Abdülkadir paşa ve Halil bey ve Koronluzade üç çekdirme ile kışlaya bağlanmış ve Boruzade Süleyman Paşa ile Balıklıova'dan beraber hareket edilmesine rağmen henüz Tersaneye varmamıştı.

Sarıyer'den Arnavutköy'e varan gemiler de Tersane'ye vardılar. Boruzade Süleyman Paşa ise bir hafta sonra tersane'ye vardı. Tersane'de 10 gün bekledikten sonra Cemaziye'l-âhir'in son günü tekrar Tersane'den Arnavutköy'e varılıp demirlendi[259]. Aynı gün Niş kalesinin tekrar Osmanlı devleti'nin eline geçtiği ve Bosna ve Vidin'de Avusturya kuvvetlerinin mağlup olduğu haberi alındı.

---

[257] **Keyfiyet-i Rusya** v.67b.
[258] **Keyfiyet-i Rusya** v.68a.
[259] **Keyfiyet-i Rusya** v.68a.

SONUÇ

Osmanlı Devleti XVII. yüzyılın sonları ve XVIII. Yüzyılın başlarında içte ve dışta sıkıntılı dönemler yaşamaya başlamıştı. Batı ve doğu sınırındaki muzafferiyetlerin duraklaması, batıda Avusturya ve Rusya ile yapılan mücadeleler ve doğuda İran ile uzun süren muharebeler, içte bazı ayaklanmaların olmasına zemin hazırlamıştı. Tüm bu olumsuz sartlar dahilinde Osmanlı İran seferiyle uğraşırken batıda Avusturya ve Rus ittifakıyla mücadele etmek zorunda kalmıştı.

1736-1739 yılları arasındaki bu mücadele Osmanlı'nın kazancıyla sona ermiştir. Rus cephesinde donanma ile mücadele ihtiyacı hissedilmiş ve bu amaçla hazırlıklar yapılmıştır. Bu amaçla yeni gemiler inşa edilmiş. Bunların inşası için farklı bölgelerden gerekli malzemeler acil bir şekilde temin edilmeye çalışılmıştır.

Kısa süre içinde hazırlıkları tamamlanan donanma Karadeniz'e gönderilmiştir. Yapılan ilk sefer Rusların Kırım'a saldırmaları nedeniyle Kırım'ı koruma seferi olarak ifade edilebilir.

1737 yılında tekrar Karadeniz'e çıkan Osmanlı donanması İnceki ve Lori burnunda Rus donanmasını mağlup etmiş ve savaşın Osmanlı lehinde neticelenmesinde önemli rol oynamıştır.

Sonuç olarak yapılan hazırlıklar ve inşa edilen gemiler ve elde edilen muzafferiyet Osmanlı donanmasının başarısı olarak tarihe geçmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

ARŞİV KAYNAKLARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Cevdet Bahriye**;**

1149, 3026, 3207, 3375, 3494, 3594, 3857, 3858, 3879, 3896, 3912, 4080, 5452, 5472, 5477, 5883, 7118, 7312, 7852, 8536, 8971, 9605, 10261, 10664, 11350, 11357, 12376.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Cevdet Askeriye;

43675

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Mühimme Defterleri;

6, 7, 9. 10, 22, 33, 34, 38, 41, 45, 104, 251, 404.

YAZMA ESERLER

Keyfiyet-i Rusya der Sal-i 1122, Topkapı Saray Kütüphanesi, Hazine 1627.

İNCELEME- ARAŞTIRMA ESERLERİ

Akdes, Nimet Kurat; **IV. XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri**, Ankara 1992.

Aktepe, M Münir; "Mahmud I", **İA**, c. VII., s. 158-165.

Beydilli, Kemal; "Karadeniz'in Kapalılığı Karşısında Avrupa Küçük Devletleri ve Mîrî Ticâret Teşebbüsü" **Belleten**, c. LV, sayı 214, TTK Yayınları, Ankara, 1991, s. 687-757.

Bilici, Faruk; "Karadeniz-Tarih", **DİA**, c. XXIV, s. 386-390.

Bostan, İdris; **Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri**, İstanbul, 2005

Bostan, İdris; "Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği", **Osmanlı Denizciliği**, İstanbul, 2006, s. 13-32.

Bostan, İdris; **Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire**, Ankara, 1992

Bostan, İdris; "Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu, 1700-1787", **Osmanlı Denizciliği**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006 s. 285-324.

Danişmend, İsmail Hami; **İzahlı Osmanlı Kronolojisi**, c.IV, İstanbul, 1972

Decei, Aurel; "Karadeniz-Tarih", **İslam Ansiklopedisi (MEB. İ.A.)**, c. VI, s. 238-246

Gencer, Ali İhsan; **Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezaretinin Kuruluşu (1789-1867**), İstanbul, 1985.

Gencer, Ali İhsan; "Bahriye Osmanlı Dönemi", **DİA**, c IV, s.501-509.

Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, c. XIII, İstanbul 1991.

İnalcık, Halil; "Osmanlı Deniz Egemenliği", **Türk Denizcilik Tarihi**, Ankara, 2002, s. 47-66.

Kurtoğlu, Fevzi; "1736-1737 Seferine İştirak Eden Bir Türk Denizcisinin Hatıraları" **Deniz mecmuası** sayı 335, İstanbul, 1935.

Nicolae, Jorga; **Osmanlı İmaparatorluğu Tarihi**, çeviri: Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005

Ramizpaşazade Mehmed İzzet, **Harita-i Kapudanan-ı Derya**, 1868

Subhi, **Tarih-i Subhi.**

Şemdânizâde Fındıklılı Süleyman Efendi Tarihi, Mür'i't-Tevarih, neşreden; M. Münir Aktepe, İstanbul, 1976

Tukin, Cemal; **Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi**, İstanbul 1947.

Tuncel, Metin; "Karadeniz", **DİA**, c XXIV s.385-386.

Turan, Şerafettin; **Türkiye-İtalya İlişkileri** , c I., Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2000,

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; **Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, TTK Yayınları, Ankara, 1948

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; **Osmanlı Tarihi**, c. IV/I, Ankara 1995

W. Heyd; **Yakın Doğu Ticaret Tarihi**, çeviren E.Z. Karal, TTK Basımevi, Ankara, 1975,

Yağcı, Zübeyde Güneş; "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Doğu Karadeniz Politikası", **Türkler**, c. XII, Ankara, 2002, s. 554-563.

EKLER

A. KEYFİYET-İ RUSYA BİRİNCİ SEFER

[33 b] Nesîm-i anber-şemîm ve şükr [û] senâ nâmzede-i hizmet-sâha-i bârgâh-ı cenâb-ı Kibriyâ-penâh ve cevâhir-i hurşîd-zâ-yı tasliye ve teslîm-nisâr u îsâr-ı pişgâh-ı hazret-i destgâh kılınup ve ashâb-ı kirâm cenâblarına dahi zevâhir-i tuhfe-i tarziyye ve ta‘zîm ithâf ve ihdâ takdîminden sonra bu hakîrin görüp anlayup fehm etdugi üzre bir tarih olsun deyü donanma-i hümâyûnun Moskov keferesiyle ceng u cidâli ve kırk dokuz ve elli sene [sinde] Kırım cezîresine gelen tabûr-ı makhûrun ahvâli ve mukaddemâ olunan ceng Moskov çarıyla vukû'u üzre bi-avnillâhi Teâlâ zikr u beyân olunur. Bin yüz kırkdokuz senesi Muharremin selhi cum‘aertesi gecesi ümera-yı deryâdan vezîr-i mükerrem Kapudân Paşa olan Süleyman Paşa hazretleri seraskerimiz olub dört çekdiri ve kırk firkate ve kancabaş ile Kefe'ye gelüp Kapudân Paşamız olan **[34a]** Vezîr-i mükerrem Cânım Hoca Mehmed Paşa hazretlerine mülâki olduğumuzda onbir çekdiri ve iki kalyon ve firkate ve kancabaşlar cümle donanma-i hümâyûn Kefe'ye bi-fadlillah-i Teâlâ selâmet dâhil ve lenger-endâz olunup ve lâkin Muharrem'in yirmidördüncü pazar günü küffâr-ı hâkisâr-ı Moskov Or kal‘asına zuhûrla alâ vechi'l-mübâlağa yüz binden mütecâviz kâfir tabur-ı makhûruyla bizim askerimiz devletlû Kaplan Giray Hân âlişân hazretleri dahi yüz bin mikdârı Tatar askeriyle ve beş altı yüz mikdârı sipah ve iki yüzden tecâvüz kalyoncu askeri kal‘a-i Or'a vezîr-i müşârünileyh irsâl idüp Hân-ı âlişân hazretleri Tatar askeriyle Or'un taşrasında bir kaç gün savaş idüp amma Tatar askeri top ve tüfenk kâdir olmadıklarından mâ‘adâ küffâr-ı hâkisârın azîm hilesi ve taburunun kuvveti anlardan ziyâdece ve topları olduğu hasebiyle mukâvemete gereği gibi kâdir olamadıklarından kal‘a-i mezbûru muhâsara ve esna-i muhâsarada dahi kal‘a-i mezbûrun derûnunda kalyoncular ve bin mikdârı yeniçeri ve bir mikdârı dahi yerlisi ve tatar makulesi **[34b]** olup cengâver ancak bin beş yüz adam mikdârı var idi böyle iken bir hafta avn-i hudâ-i müteâl-birle bunca kâfir ile cenk idüp kal‘a topların taneleri kat‘ı

vâfir küffârın cân-ı nâpâklerin esfel-i nîrâna revân edüp âhir bazı kal'a derûnunda olan başbuğları bunca kâfire biz cevab veremeyiz vire edelim. Askeri kâil olmayup cevabları cümlemiz haşr oluruz dediklerinde selametimiz vire ile olur dediklerinde cümlesi rıza verüp vire etdiklerinde kâfir-i bî-din virelerini sahîh ve ısgâ etmeyüp cümlesini esir ve bend ve zincir edüp ve kal'a-i mezbûre on iki bin mikdârı kâfir bırakup tabur-ı makhûruyla Kırım içine yürüyüp yevmen fe-yevma azm-i râh ederek küffâr günde bir yahud iki saat gidüp konardı zirâ gayet arabalarının kesreti var idi. Hân-ı âlişân-ı nusret kâfir-i bî-dine lütf [-ı] hak ile cevab vermede usretleri ancak Osmanlı askeri olmadığından idi. Ve firkateler seraskeri Mustafa Bey dahi firkatesiyle gelüp donanma-i hümâyûna mülhak oldu. Bu esnada birkaç gün mürûrunda kapudân-ı deryâ vezîr-i âsaf-nişân**[35a]** müşâvere etdiği mukaddemâ Âsitâne-i saadetten hareketimizde donanma-i hümâyûn Azak içün irsâl olunmuştu. Çünkü hem Azak muhâsara ve hem Kırım'da dahi küffârın taburu var Azak'a râhî olunsa Kırım ahvâli diğer gün devletlu Hân-ı âlişân hazretleri dahi Kırım'dan donanmanın gayrı mahalle gitmesi bir vechile münâsib değildir deyü haberi dahi gelmekle Azak cânibine gitmeden men ü def' olundu. Çünkü küffâr Kırım'ın karyelerini ihrâk ederek Gözleve kurbuna karîb gelüp şecâatlu Hân hazretleri küffârın cevânib-i erba'asın daim olurdu bir vechile tabur-ı makhûrundan taşra ferd-i vâhidi çıkmağa kadir değildir ve lâkin tabur-ı menhûsuyle ubûr ederdi. Tatar askeriyse bir vechile tabura varmaz ve lâkin taşra dahi çıkarmazlardı. Toptan gayet havf iderler ve lâkin bi-lûtfullah-i Teâlâ Nogay Tatarı Kalgay Sultân hazretlerine tâbi' olmakla beher şeb Nogay dilâverleri tabur-ı menhûsun kurbüne varup ve emekleyüp derûnuna girüp urganı rakaba-i menhûsuna vaz' ve ba'dehû esbine süvâr ve reseni dünbâline bağlayup **[35b]** bu hal üzre beher şeb kat'ı çok kâfir esîr ederlerdi ve bazıları taşra çıkmadan urganı unk edüp esfel-i nîrâna nicesinin dahi cân-ı habîsleri irsâl ve hatta esirin kesretinden Kefe şehrinde çektirmelere pek güzide kızağı altmış yetmiş kuruşa bey' olunurdu Ordu-yı Tatar hânde yirmi kuruşa kadar bey' u şirâ olundu. Çünkü Gözleve cisrine gelüp ba'dehû ubûr etdikde Gözleve'yi dahi bir mikdâr ihrâk-ı bi'n-nâr etdi. Hân-ı ulüvvü'ş-şân hazretleri ahz etdiği esirlerden

yedi sekiz yüz mikdârı mîrî için vezîr-i müşârunleyh hazretlerine irsâl edüp ba‘dehû Hân hazretleri tarafından bir sultân saferü’l-hayrın sekizinci pazar günü gelüp, çünkü ince donanma dahi geldi bir mikdâr dahi imdâdımıza asker ve bir iki balyemez top zirâ toplarımız şâhî olduğundan tabura kâr etmez ba‘dehû cümle çektirmelerden birer bayrağıyla on beşer adam ve firkate ve kancabaşların askerinin nısıf mikdârı ve Kefeli’den dahi bir mikdâr âmâde olunup iki bin mikdârı dilâver alaylar ve Gülbank-ı Muhammedî ve senâlar ile cümle halk bekā ederek **[36a]** çürük taşrasında nüzûl-i hıyâm olduklarında bir kaç gün meks ve toplara araba binâ edüp ba‘dehû askeri donanma-i hümâyûn birle serasker-i sultân azm-i râh edüp hakka teveccüh etdiler Allah azîmü’ş-şân asker-i İslâm’a nusret ve kâfir-i bî-dini azametiyle makhûr ve hazelân ve perîşân eyleye ba‘dehû bir kaç gün mürûrunda donanma askeri varınca kâfir dahi Bahçesaray kurbünde tabur-ı menhûsun kurup ertesi gün Bahçesaray’a yirmi beş bin mikdârı piyâdesiyle tabur gönderüp ve bir mikdâr hânelerin ihrâk etdikde meydan bendedir zu’m-ı fâsıkınca bazı saraylarda kendi fıskında baş kâfirleri olmakla donanma dilâverlerinden bin beş yüz piyâde ve zü‘amâ ve sipahiden bir kaç yüz süvâri ve bin mikdâr serdengeçdi askeriyle yeniçeri dilâverleri iki koldan Gülbank-ı Muhammedi ref’ ederek hücûm bi-inâyetillah-i’l-meliki’l-kahhâr yedi sekiz yüz mikdârı piyâdesinden askeri menhûsu tu‘me-i şemşir ve bakiyyeti’s-süyûf rû-gerdân tabur-ı menhûsuna gidüp ve beş pâre topu zapt ve bir bayrağı alınmış iken tekrâr küffârı hakîsar taburundan **[36b]** askeri menhûsu çıkarup asker-i İslâm’ın Tatar ve piyâdegân tavâif-i askeriye yürümeyüp ileri giden dilâverler yalnız kalmakla hele ceng u cidâl ederek bir musanna’ topu ihrâc ve dördünü yine zabt etdi. Üç dört saat muhârebe ve mukâtele olunmuştur. Bu cenk Allah-ı azimü’ş-şânın lütuf [u] ihsânı olmuşdur. Yoksa bunca bu cengde bi-hamdillah-i teâla asker-i İslâm’dan fakat bir serdengeçti ağası şehîd ve bir kaç mecrûh ve şehîd dahi oldu çokluk zarar isabet etmedi kâfir-i bî-din humbarayı ve gülleyi bârân misali yağdırdı ve bu mukâteleden sonra Kefe şehrine şaykalar ile acem tarafından iki yeniçeri ortası gelüp anlar dahi bila te’hir asker-i İslâm’a râhî olundular ba‘dehû Bahçesaray’dan küffâr-ı makhûr hareket **[37a]** ve Kalgay Sultân hazretlerinin hükümetinde olan Akmescid nâm mahalle azîmet etmekle devletlu Hân-ı al-i şân hazretleri dahi

Tatar askeriyle mahal-i mezbûra doğru izi sıra gidüp birkaç defa asker yürüyüş etmekle devletlu şecâatlu Hân-ı âlişân hazretlerinden izin taleb etdiklerinde buyurdular ki; Osmanlı askeri beş bin yahud altı bin ancak varsız yüz bin kâfire yürüyüş etmek şer'i değildir. Tatar yürüyüş etse olurdu ve lâkin yürümek ihtimâli yoktur dilâverlerim sizlere gadr-ı küllî olur ba'dehû kâfir-i bî-din Akmescid'e karîb tabur-ı makhûrunu kurup ve bir mikdâr kâfir hânelerin ihrâk edüp hakaret etmek kasdında iken bi-avnillâh'i-l melikü'l-mennân Nogay Tatarı Kalgay Sultân hazretleriyle şehrin derûnuna girüp kemânkeşler tirleriyle küffârı berbat edüp küffâr mukâvemete kâdir olmayup rû-gerdân taburuna kaçarlar. Fakat çingene mahallesin ihrâk etmişdi ba'dehû Rebîü'l-evvelin ikinci salı günü kâfire kemâl-i mertebe za'af vâki' olduğundan bi'z-zaruri girizâne girizân oldukda Tatar askeri küffârın **[37b]** ardı sıra ve yeniçeri ve donanmacı ve zu'âma ve sipâh dahi giderlerdi Amma küffâr-ı hâkisâr mukaddemâ geldiği minvâl-i meşrûh üzere aheste giderdi ve geldiği yol Gözleve idi. Avdetinde diğer râhtan mürûr etdiği yolu üzerinde olan karyeleri ihrâk etmek kastı için idi bu esnada küffâr-ı hâkisâra bir mertebe iç ağrısı müstevlî oldu ki kaldığı mahalden beş yüz altı yüz bazı mahallerde bin mikdârı kâfirin lâşesini bulurlardı bir mertebe hastalık ve kaht var idi ki bir mertebe vasf olunmaz. Hazâ min fadl-i rabbi. Sürûr-ı azîm olmuşdur ve bu esnada Nogay mirzalarından ba'dehû mat'unen vefat eden Gāzî Horoz Mirzâ Or'un taşrasında bir mikdâr Nogay dilâverleriyle kâfir-i bî-dine zahîre gelen arabalarına mülâkî olduklarında küffârın dahi bir mikdâr cengâver soltatı olmakla arabalarını metris edüp azîm cenk ve mukâtele etmişlerdi. Hele bi-hamdillâhi Teâlâ zahîresin ve bir mikdâr hayvanın ve yüz kadar kâfirin ahz idüp kusûru rûgerdân Or kal'asına firâr etmişlerdi vâfir akçe arabaları da olup **[38a]** ganimet oldular. Ve her bar Nogay Tatarı Or'un taşrasına çıkıb âyende vü revende olan kefereleri ahz-ı şikâr ederlerdi. Allah-ı azimü'ş-şânın lütf [u] ihsânıyla çok kâfir esir alınup ve kat'ı çoğu helâk olmuşlardı. Çünkü gün be gün geri giderdi ihtimâldir. Kal'a-i Cedîde râhî olur yahud Rubat'a uğrar. Çünkü Azak kal'asını kâfir-i bî-din vire ile aldığı haberini Kırım'da olan cenerale tahrîr etmekle küffâr-ı hâkisâr istimâ' etdiği gibi bir mertebe şenlik topların ve tüfeklerin ateş edüp azîm müteellim olundu. Allah-ı azîmü'ş-şân mâlikü'l-mülkdür. Karîben feth ile asker-i

İslâm'ı şâdümân eyliye amin. Kırk sekiz senesi Zilka'desinin on dokuzuncu Cum'aertesi ale's-seher küffâr-ı hâkisâr zuhûr idüp Ten'de olan küçük kaleyi zapt edüp ve iki burçları dahi elde etdikte üç gün kal'a-i Azak ile ceng etmeyüp metrislerin ve âlât-ı menhûsun düzüp ba'dehû muhâsara ve cenge mübâşeret olundukda tarafeyinden elçi irsâl olunmuştur asker-i İslâm tarafından varan elçinin **[38b]** mefhûmu "âl-i Osman şevketlu padişahımız kralınız Moskov çariyle henüz sulhu bozmadılar bizim haberimiz yoktur biz sizi henüz dost bilüp çünkü dostluğu ve sulhu men etdiginiz niçin üzerimize bîlâ haber geldiniz. Kralınıza düşer mi" deyü tahrîr etmişlerdi. Küffâr dahi redd-i cevâb etdi ki gerçi Âl-i Osman padişahı mukaddemâ kralımız ile dost ve sulhları olup amma biz iki senedir tedârikteyiz siz istimâ' etmediniz mi? Bâhusûs iki seneden beri Hân-ı âlişân karyelerimizi ne mertebe urub rencide etdiğini bilmezler mi? Kırım üzerine dahi tabur gitti cengimiz vardır hem erlik on demişler dokuzuncusu hiledir hemen kal'ayı teslim edin deyü etdikte haşr olunca cümlemiz ceng ederiz dediklerinde cenge mübâşeret olundu. Küffâr-ı hâkisâr kırk güne kadar on bin kadar ancak olurdu. Bir kaç defa asker-i islâm yürüyüş edüp meterislerden kâfirleri süzüp ve nicesini ta'ma-i şimşir idüp amma asker-i İslâm bi'l-cümle kılıc ve tüfenge kâdir üç bin ancak olurdu meterislere vaz' edecek adamları olmadığından yine kâfir **[39a]** ardlarından gelüp meterislere girerdi bu hal üzere üç defa yürüyüş olup on bin kâfire üç bin ehl-i İslâm dilâverleri lütf [-ı] hak ile cevâb verüp ve bir iki bin mikdârı kâfir yürüyüşlerde helâk ve esfel-i nîrâna cân-ı nâ-pakleri revân olmuşdur. Hak budur ki etdikleri ceng gerek dost gerek a'dâ pesendîde edüp hakkan demişlerdir kâfir bile böyle cengâver asker görmedim demişdir ve lâkin çünkü küffâr bu mertebe askeri menhûsuyla cevâba kādir olmadığından ve nicesini helâk etmeleriyle kırk gün mürûrunda ol kadar kâfir cem oldu ki rivâyât-ı muhtelife üzere yüz altmış bin kâfir oldu ve günden güne terakki üzere olup mûr misali yer yüzünü tutardı tarafeynden top ve humbara dâim ateş olunurdu amma bundan sonra ol mertebe oldu ki gece gündüz humbarayı yağmur misali yağdırdı asker-i İslâm tarafından bir adam imdada gitmedi. Mevcûd bulunan askerden dahi şehîd ve mecrûh bin mikdârı olmakla bundan ma'da cebhânesine humbara **[39b]** düşüp ateş almakla cümleden kat-ı nazar her ne ahvâl ise karadan kal'a-i Azak

kavî ve hem sarb olduğundan lütf [-ı] hak ile cevâb verirlerdi. Ve lâkin sal üzerinde dokuz pâre tabya misali gemisi olur çay ile indirup kal‘a önüne günde üçü gelir üçü yine gider bir garib şeyi kal‘adan gülle ile darb etdiklerinde asla kar etmezdi zirâ içi yün ile mülemma imiş hatta kâfirin ne mertebe kuvveti var imiş ki bir günde bin sekiz yüz humbarayı gemilerinden attı. Kal‘anın derûnunda sağ hâne asla kalmayup yer ile yeksân olmuşdu kati mübâlağa top ve humbarayı ateş ederdi. Ba‘dehû mezbûr gemilere çit ördü ki deryâ tarafından yürüyüp etsin. Lâ ilaç asker-i İslâm muztar olmakla doksanıncı yevm-i cum‘a ve Safer’in yirminci günü vire etdiler. Ba‘dehû üç gün mühel kâfir kal‘aya girmeyup pazar günü lağımlara adam koyup ve on gün ol tarafta asker-i İslâm meks edüp gerek Azak Paşasına, defterdarına ve iş erlerine ceneral ziyafetler edüp ve askere i‘zâz ve ikram etdi sizler gibi cengâver asker görmedim **[40a]** padişahınızın etmeği sizlere helâldir ve lâkin küçük kal‘ada ve burçlarda olanları esir ederim. Zirâ benim ile asla cenk etmediler. Padişahlarına hâinlerdir deyü ceneral söyledi. Ba‘dehû Azaklılara cümle eşyalarını bilâ kusûr verüp ve mîrî olanı ahz ve kendilerine nehir ile getirdiği kayıklardan kayıklar verüp ve vaz‘ eyleyüp ve cümlesine yemin verdirdi ki bu sene kâfir ürerine kılıc çekmiyeler. Havfî Kırım’a varup cenk etmesünler için. Ba‘dehu kayıklar ile Açuk’un üzerinde Ahter Pahter tabir olunur mahalle çıkardı. Ve Paşasını ve bazı deryâdan gitmeyenleri karadan irsâl ve üzerlerine topal İvan kâfiri ma‘an sınırından çıkınca kimse rencide etmesün deyü irsâl etdi. Allah azîmü’ş-şân karîben yine asker-i İslâm’a nasîb eyleye amîn. Bu haberler Kefe’ye geldikde Kal‘a-i Cedîd’e gelmesün deyü rebî‘ü’l-evvelin onbirinci perşembe günü ümerâ-yı deryâdan kapûdân-ı deryâ olan Süleyman Paşa hazretleri ve Osman Paşa hazretleri Süleyman Paşazâde Mustafa Paşa **[40b]** ve Maryollar beş pâre çekdiri Yeni kal‘a muhafazasına ta‘yin olundular. Yevm-i mezbûrda kalkup Kal‘a-i Cedîd’e râhî oldular. Bir kaç gün mürûrunda kal‘a-i Cedîd’e vusûllerinde dört çektiri irsâl olunup Kefe’de Baştarda-i Hümâyûn ve merhûm Lâlâ Mehemmed Paşa tersâne kethüdası olduğu takrîb, Delibeyzâde sefinede kalmış idi. Küffâr-ı hâkisâr Rubat üzerine gider mülâhazasıyle vezîr-i mükerrem kapûdan Paşa hazretlerinden buyuruldu irsâl olundu ki münâsip ise Rubat’a çekdirmeler gideler. Münâsip görülmeyüp gidilmedi. Ve bu esnada

Kızılhisarî Serasker Mustafa Bey dahi kal‘a-i Cedîd’e irsâl olundu. Kâfir-i bî-din kemâl mertebe zayıf olup yolunu Rubat’a göstermiş iken doğru Or cânibine azm-i râh edüp Çetele suyu ta‘bîr olunur mahal ki Or kal‘asına altı Tatar saati mesafeye gelüp tabur-ı makhûrunu kurup bir kaç gün meks edüp Tatar mahal-i mezbûrda vâfir ganâim oldular. Ba‘dehû küffâr kal‘a-i Or’ a dâhil ve taşrasında taburun kurup meks ve yirmi bin mikdârı süvâri **[41a]** ve piyâdesini ve onbeş yirmi şâhî toplariyle üç bin yahud tecâvüz ve noksan araba ile Or’dan tuz almak için Tuzla’ya irsâl, ba‘dehû arabalara nemek vaz‘ederken yeniçeri ve donanmacı ve tatar leşkeri ve sipâh istimâ‘ etdiklerinde der‘akap küffâr-ı hâkisâr niyetiyle cümlesi süvâr olup Tuzla’ya vardıklarında kâfir aldığı kadar alup ve beşyüz mikdârı arabasına bırakub Or kal‘asi bir buçuk saat mikdârı olmakla hem gider ve hem toplarını ateş eder. Yevm-i mezbûrda dahi bir kaç yüz esir ahz olunmuştur. Ba‘dehû küffâr-ı hâkisâr kararını firâra tebdîl edüp Rebî‘ü’l-evvelin yirmidokuzuncu pazarertesi günü Or kal‘asını mümkün mertebe hedm ve lağımların ateş edüp Or’un taşrasına çıkup tabur-ı menhûsunu kurdu. Tabursuz yürümezdi kendi diyarına azm-i râh etdi. Esfel-i neyrâna değin gitsün. Amma şöyle tahmin olunmuşdı ki küffâr-ı hâkisâr yüz binden mütecâviz leşkeriyle Kırım’a geldi. Çıkdıkda hemen nısfı çıktı. Yâhud nısfından cüz'i ziyâdesi selâmet buldu. Kâfir kim düş **[41b]** görmedi. Gerçi bir iyice yürüyüş olup ta‘ma-i şimşîr olmadı ve lâkin Allah-ı zü’l-celâl kılıcına ve hışmına uğradı. Otuz bin mikdârı ber-vech-i tahmin mürt ve yirmi bin mikdârı esir ahz olunduğuna iştibâh yoğ idi. Küffâr-ı hâkisâr Or’a vardıkda Kefe’ye dahi Âsitâne-i sa‘âdetden tahrîr ve irsâl etdikleri on bin mikdârı kalyoncu askeri gelmeğe mübâşeret ve kal‘a-i mezbûrı hedm etdiği esnâda Kefe şehrinin taşrasından on beş bin mikdârı kalyoncu ve yeniçeri ve Mısır-ı Kahire askeri olurdu. Kul kethüdâsı dahî gelmişti. Kâfir-i bî-din istimâ‘ etdikte bir saat meks etmedi, firâra yüz tuttu. Ancak mezbûr asker lütf-ı hak ile kâfire mülâki olsalar dil çıkmazdı. Ancak takdir böyle imiş. Asker-i İslâm hıyâmlar ile Çorak taşrasında olurdu. Vezîr-i mükerrem Kapûdân Paşa hazretleri mukaddema Hediyye-i Mülûk kalyonunu Sinop havâlilerine irsâl edüp üç dört yüz mikdârı adam ahz idüp götürmüş idi. Mezkûrlar cenge yetişmişler idi Çünkü Kırım’ın ahvâli ve Azak ahvâli Âsitâne-i Sa‘âdete **[42a]** mukaddemâ

tahrîr ve i‘lâm olunmuştu. Sâhib-i devlet ve kesîrü’l-mürüvvet hazretleri mâh-ı Muharremü’l-haramın sekizinci yevmi pencşenbe saat üçte iken sancağı resûlullah ile cümle erbâb-ı devlet ve yeniçeriyân ve topçuyân ve cebeciyân ocakları kanun u kadîm üzere her biri başka başka alayların düzüp duâ ve senâlar olunarak her bir esnâf san‘atın iş‘âr ederek Edirne kapusından taşra Davut Paşa sahrâsına nüzûl-ı hıyâm buyurduklarında kusûrların görünce meks ba‘dehû elli altmış binden mütecâviz asker-i İslâm ile tiz-perver top cebehâne ve bi’l-cümle sefer-i hümâyûn âlâtıyle bî-kusûr İsakçı’ya azîmet ve hareket olunup yollarda bazı mahallerde oturarak olarak Edirne vesâir mahallerde ba‘dehû İsakçı nâm mahalle bi-hamdillah-i Teâlâ orduyu hümâyûn dâhil oldukda devletlu sâhib-i devlet es-seyyid Mehemmed Paşa hazretleri yeniçeriyân ağası ve cebecibaşı ve bi’l-cümle ocak ihtiyarlarıyla ve erbâb-ı devlet ile müşâvere olundu ki işbu sene-i mübâreke geç oldu sefer vakti değildir, zirâ Ağustos karîb oldu henüz Özi **[42b]** suyundan geçince ve Kırım’a varınca Ağustos dahi geçer ve küffâr dahi durmaz hemen menâsıbı bu tarafda meksdir demişler zîrâ Âsitâne’den İsakçı’ya varınca iki ay mürûr etdi zîrâ orduyu hümâyûn ahvâli ehline ma‘lumdur gelelim donanma-i hümâyûn ahvâline çünkü kâfir-i bî-din firâr etdi ve kal‘a-i Cedîd’de olan çektirmelerden Ömer Bey ve Ali Paşazâde Süleyman Paşa Özi tarafına irsâl olundular. Ba‘dehû Rebî‘ü’l-âhırın onuncu ve Ağustos’un altıncı cum‘a günü bi’l-külliye firkate ve kancabaşlar kal‘a-i Cedîd’e gelüp şenlikler iderek ve her sefinenin adamları seferden geldiler. Ve kapûdân-ı deryâ vezîr-i mükerrem hazretlerinden buyuruldu gelup çekdirileri Daman’da ta‘mir edeler ve firkate ve kancabaşlar Kal‘a-i Cedîd muhafazasında kalsunlar. Yevm-i mezbûrda ikindi mahalli Kal‘a-i Cedîd’den hareket ve Kerş’in açığında demir alınup ale’s-seher Daman’a varıldıkda ta‘mir olunacak re’y-i amel-i kesireye muhtaç olmakla birkaç gün lenger-endâz olup mahal-i mezbûrda iken Hân ma‘zûl ve kalgay Hân olduğu istima‘ olunmuştı. Üç gün azîm fırtına çekildi. **[43a]** Ba‘dehû vezîr-i mükerrem kapudân Paşa tarafından buyuruldu ile Küçük Mehemmed irsâl olunup Rebî‘ü’l-ahırın ondokuzuncu ve Ağustos’un onbeşinci yevm-i pazar Taman’dan dahi hareket ve Kerş karşusunda demirlenup ba‘dehû ale’s-seher salpa gemici lisanı üzere rüzgar sertçe olduğundan der’akab Yelken kayası karşılığına gelinüp

ba‘dehû firkateler Tuzla’da yatarlardı. Onlar dahi hareket edüp beyne’s-salaveteyn Kefe şehrine Baştarda-i Hümâyûn donanma mülâki olduk da tamam kırk gün olmuşdu. Ve kırk gün dahi Kefe şehrinde meks olunmuştu ve Eğriboz’dan on dokuz günde Âsitâneye duhûl ba‘dehû on bir gün mürûrunda Cum‘aertesi Muharremin dokuzuncu ve Mayıs’ın sekizinci günü ince donanma ile Tersâne-i Âmîre’den hareket ve altı gün Karataş’ta meks ba‘dehû Cum‘a günü Karataş’tan hareket Ereğli, Çitroz, İnebolu, İstefan, İnceburun diyerek karşıya İnceburun’dan salındı ve yevm-i Salı yirmi altıncı Muharrem’in engine râhî ba‘dehû beşinci cum‘aertesi gecesi Kefe’ye dâhil olundu bâlâda zikr olunmuşdu ki **[43b]** elli gün olur. Gelelim avdet ahvalimize dört gün dahi donanma-i hümâyûn birle Kefe’de meks olunup ba‘dehû donanmanın vakti tamam olup kâfir dahi makhûren firâr etmekle cum‘a akşam namazı Ağustos’un yirmisi ve Rebî ‘ü’l-ahırın yirmi dördü donanma-i hümâyûn ile Âsitâne-i sa‘âdete azîmet olundu. Kapûdân Paşa hazretleri kalyonda idi. Ba‘dehû pazar günü Balıklava kurbuna gelmiş iken deryâ ejderhâ olup bizi geri döndürüp gece Yalta’ya demirlenup gece salıntı ziyâdelenup kalkup Sudak altına gidildi. Ba‘dehû ertesi günü alaşta ve mahalli mezbûrdan Yalta ve bir gün meks ve Cemâziye’l-evvelin üçüncü cum‘aertesi günü karşıya azîmet olundu. İzn-i fermân henüz gelmemişdi. Ve lâkin iş olmadığından gönderdikleri kalyoncular gemilere vaz‘ olunmuştu. Bi-hamdillâh-i te‘âlâ selâmet birle bi’l-cümle donanma-i hümâyûn engini geçüp Ereğli’ye dâhil oldular. Çekdirmeler salı günü dâhil oldular. Ba‘dehû onbirinci salı günü ve Eylül’ün beşinci günü şevketlû pâdişâh-ı alem-penâh hazretlerinden **[44a]** hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn dâhil oldu ki düstur u mükerrem vezîrim kapudân Paşa işbu sene-i mübârekde Kırım cezîresini bırakup gelmek bir vechle münâsib değil iken istima‘ oldu ki ol taraftan azm-i râh etmişsiz. İmdi donanma-i hümâyûnum ile bulunduğun mahalde meks edüp âhir hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum gitmeyince bulunduğun mahalden hareket etmiyesiz. Ba‘dehû bir kaç gün meks olundukdan sonra izn-i fermânı ile Haseki ağa gelüp hatt-ı hümâyûn kırâ‘at olundukdan sonra azîm şenlikler olup ertesi pazarertesi günü Cemâziye’l-evvelin ondokuzuncu günü serasker Mustafa Bey firkatesine vaz‘ olunup ve hizmetini Kapûdân Paşa hazretleri ziyâdesiyle ikrâm etdi ve geri kibr u dûdenk

şaykalarıyla kalyoncu askeri şaykalardan ihrâc olunup tekrâr çekdirilere vaz‘ olundu. Zirâ Âsitâne’de güft ü güyâ bâ‘is olmuş. Vezîr-i mükerrem kapûdân Paşa hazretleri kalyondan çıkup Baştardaya girdiler. Çarşamba günü hareket olundukda rüzgar muhâlif olmakla kalyonlar gitdiler. Bastarda ile çekdiriler yine Ereğli’ye **[44b]** geldiler. Cuma günü dâhil olunup birkaç kere kalkup yine gerü Kevkene ba‘dehû azîm fırtına. Ve bir kaç firkate ve kancabaş şîkest olup bir hafta mürûrunda akşamdan hareket ve cum‘a günü ale’s-seher fenerlerin karşusına gelinüp ba‘dehû Kavak’a gelünüp şenlikler olundu. Sarıyer önünde kalyonlar dahi yatarlardı. Kalyonları çekdirmeler yedeğe alup ince donanma dahi seraskerlerin ardları sıra gidüp bu hal üzere Beşiktaş önüne geldiğimizde Kapûdân Paşa hazretleri saray-i hümâyûna da‘vet içün Haseki ağa gelüp içeri girdikte ard kapudan Bostancı başının kancabaşına vaz‘ ve fenere irsâl ve Kütahya’ya îsâl olunması içün ferman sadır olup ve bi’l-cümle sefînede olan malını mîrîye ahz etdiler. Kapûdân Paşa vekîli Süleyman Paşa hazretleri nasb olundu. Cemâziye’l-evvelin selhi ve Eylül’ün bağ bozumu taşralarda ta‘bir olunur yirmi dördüncü günü idi. Ba‘dehû cum‘aertesi kanun-ı kadîm üzre Sarayburnu’nda huzur-ı hümâyûna karşı şenlikler ve azîm alaylar olunup çekdiri **[45a]** Paşaları teşrîfât üzere kaftanlar giyüp ba‘dehû donanma-i hümâyûn Tersâne-i Âmireye lenger endâz olup bahr-i siyah seferini bi-avnillâh edâ ve selâmet geldiler. Gurre-i Cemâziye’l-âhir olup Karataş’tan hareket ve bahr-i siyaha varup gelince tamam yüz otuzdört gün olmuş ve bizim Eğriboz’dan hareketimiz yüz yetmiş gün olmuş idi ve Kefe şehrinden donanmanın hareketi otuzyedi gün idi. Ba‘dehû cum’a günü Teşrîn-i evvel duhûl etdi ki mâh-ı mezbûrun yedinci günü idi. Devletlû vezîr-i mükerrem kaymakam Köprülüzâde Ahmed Paşa hazretleri bir kaç def’a tersâneye gelüp ve Acem elçisi ile sulh ve salâh olunduğu ecilden donanma-i hümâyûn tezyîn etdirüp Eyüb Ensâri’ye ziyâfete gittiler ve kapûdân Paşalık sadr-ı merhûm kapûdâne Laz Ali Paşa’ya müstahak görülüp ihsân olunmuş kalyon ile Akdeniz’de olduğundan da‘vete Devlet-i aliyye tarafından irsâl olunup ba‘dehû sa’âdetle geldiklerinde bir kaç eyyâm mürûrunda müceddeden bina olunan üç kantarlı leb-i deryâya nakl etdirdiği gün şevketlû kudretlû pâdişâh-ı âlem-penâh **[45b]** hazretleri üç anbarlı kalyondan nekrân edüp azîm şenlikler, seyirler oldu.

Cümle erbâb-ı devlet ve kapûdân ve kaymakam Paşa hazretleri dahi mevcûd bulunup dua vü senâdan sonra huzur-ı hümâyûnda kürk giyüp iki tuğlu kapûdân Paşa oldu. Koronluzâde'nin sefînesiyle gelmiş idi. Ba'dehû ümerâ-yı deryâdan kışlası olanlar izin talep etdiklerinde bir mikdâr sabr edin deyü redd-i cevâbı olup bir kaç gün mürûrunda Pazar günü Receb-i şerîf duhûl ve üçüncü salı günü dahi kasım sicil olunup ve pencşembe günü ferman olundu ki umûmen sefâin kışlaya Tersâne-i Âmire'ye rabt oluna bilcümle çekdiriler kürek bırakup tersâneye rabt olundu. Tersâneye duhûlumuzun otuzdördüncü günü idi ve Eğriboz'dan azîmetimiz tamam iki yüz üç gün idi. Sefinelerin Âsitâne'de kışlasına sebep çünkü devletlû sahib-i devlet, Babadağı'nda kışla etmekle askerin dahi kimi Babadağı'nda ve kimi İsakçı'da kışla etdiklerinden donanma dahi Âsitâne'de kışlamak iktiza etdi ve kapûdân Paşa **[46a]** Ordu-yu hümâyûna müşâvere içün vardıkda Tersâne emini saadetlû Murtezâ Efendi vekîl oldu. Orduya varup geldikten sonra hastalanup Ramazân-ı şerîfin üçüncü cum'a günü merhûm oldukda ümerâ-i deryâdan Süleyman Paşa hazretleri iki tuğ ile kapûdân olup ve lâkin bir tuğ dahi va'd olunup kapûdânlık ihsân-ı hümâyûn oldu. Kışın bir kaç kalyon taşra çıktı ve Midilli'de olan kalyonlar deryâya nakil ve Âsitâne'ye geldiler. Şitâda firkateler bina olunur idi. Bu mertebe muhtasar kırk dokuz senesinin cengi ve muharebesi, ve donanmanın ahvâli işaret olunmuştur ki vakt-i hâcette ma'lûm oluna ve bi-lûtfillâh-i Teâlâ sene-i âtiye dahi zikr olunur ve işbu evrâkta demir bırakılan mahaller donanma-i hümâyûn birle ve Eğriboz'dan donanmaya mülâkî oluncaya kadar, inşallahu Teâlâ zikr ve beyân ve tasrîh olunur.

[47a] Eğribozdan hareket sene 1148

Aymana,

Talande,

Ergice,

Karataş,

Bülbülce,

İşkotos,

İşkopolos,

Çamlıca,

Keçi Limanı,

Bozbaba,

Limni'de Mendez,

Bozcaada,

Boğazağzı,

Paşa Limanı,

Ereğli,

Bozukhisar,

Çitroz,

İnebolu,

İstefan,

İnceburun,

Kefe Limanı,

Kerş,

Kerş Limanı,

Kal'a-i Cedîd,

Taman,

Kerş,

Kefe Limanı,

Yalta ve Sudak,

Aloşta,

Balyata,

Ereğli Limanı,

Kevken Limanı,

Beşiktaş,

Tersane.

B. KEYFİYET-İ RUSYA İKİNCİ SEFER

[47b] Hamd [-i] bî-had sena-i bî-aded ol hâlik-i cinn [u] inâs ve Rezzâk u cemî'u ecnâs padişah-ı bî-enbaze olsun ve dahi salavât-ı nâmütenâhiyât ol fahr-i mevcûdât ve şefî'u'l-ursat resul u büzürgvâr hazretlerinin ravza-i mutahharına ve evlâd u ashâbı kîramı üzerlerine olsun rıdvânullahi te'âlâ aleyhîm ecma'în. Amma ba'd çünkü şitâda donanma-i hümâyûn çekdirmeleri Âsitânede olduğundan şitâda azîm ince donanma tedâriki görülüp ve Mart'dan on gün akdem acele birle Baştarda-i hümâyûn ve çekdirmeler bi'l-cümle kalafata mübâşeret ba'dehû trinkete direkleri vaz' ve bağlanup ve ba'dehû Martın ikinci ve mâh-ı Zilka'de-i şerîfin yirminci pencşembe günü iskeleler bırakulup ve kürek üzerine bi'l-cümle çekdirmeler çıkup şenlik topları atılup ve ba'dehû tenbîh ve te'kîdler olundu ki kusûrlarını göreler. Ba'dehû bir hafta Tersâne-i Âmire'de **[48a]** lenger endâz ve bi'l-cümle firkate ve kancabaşlar âmâde olunup kürek üzerine çıktılar ve dört pâre kalyon âmâde olunup kapudâne-i Gazâli Bahrî ve Şehbâz-ı Bahrî ve Sarı Kuşaklı ve Tonbaz kalyonu idi. Sarayburnu'na çekildiler ve kanun-ı kadîm üzere kurşunlu mâhzen önünde Baştarda-i hümâyûn tezyîn olunup ve Pazarertesi günü filândıra vaz' olunup ve yüzseksen pâre firkate ve kancabaşlar bî-kusûr olmakla binyüz kırk dokuz Zilka'de-i şerîfin yirmiyedinci yevm-i pencşenbe tenbîh-i hümâyûn olunduğundan saati ikide iken Baştarda-i hümâyun mâhzen önünden hareket ve sancaklar küşâde ve filandıralar dahi her çekdirmede ve direkbaşı sancakları ile tezyîn olundukdan sonra alaya dizildiler. Alay köşkünden şevketlû padişahımız padişah-ı âlem-penâh nazar buyurup karşuluğuna varıldıkta kanun-ı kadîm üzere lenger bırakulup saâdetlû kapûdân Paşa ve bi'l-cümle ümerâ-i deryâ huzur-ı hümâyûnda libâs-ı fâhireler ile ilbâslandıklarında herkes çekdirmelerine gidüp ve Baştarda-i hümâyûna kapûdân Paşa hazretleri ve kaymakam-ı **[48b]** sadr-ı âlî Köprülüzâde Vezîr ibni Vezîr Ahmed Paşa dahi geldikte demir alınup ve mehterhâne-i âhenge mübâşeret olunup top ve tüfek şenlikleri olup ba'dehû Tophâne karşısında demir endâz olunmuştur. Zirâ yevm-i mezbûrda azîm ve şedîd poyraz rüzgârı vâki' ve hava bârânlu ekseri çekdirmelerin Baştarda ile ma'ân rüzgâr şiddetinden gelemediler.

İnce donanma dahi perakende geldiler. Ba‘dehû ertesi gün Beşiktaş’a azîmet ve pazarertesi günü gurre-i Zilhicce-i şerîf olmak ihtimâli vardır bir kaç gün meks olunup ba‘dehû Yeniköy’de dahi donanma peksimadın alınca iki gün meks ve kalyonlar muvâfık rüzgâr ile Karataş’a gittiler. Mahall-i mezbûrdan dahi bi-avnillâhi Teâlâ hareket ve bi’l-cümle donanma Büyükdere ve Sarıyar mahallerde lenger endâz olduklarında hikmet-i hüdâ rüzgâr-ı azîm ile şedîd furtuna zuhûr etmekle bir kaç firkateler su ile memlu olup ve şikest olup hasâret vâki‘ olmuşdur. Furtuna teskîn oldukda firkateler ihrâc ve meremmât olundular. Ve pencşenbe günü ‘iyd-işerîf vâki‘ **[49a]** olmağın yevm-i savmukum yevm-i ‘iydikum fehvâsı üzere olsa çeharşenbe gerekdi ve lâkin pencşenbe olundu, bu esnada bir mertebe şitâ vâki‘ olduki güya pınar içinde olan şitâ ola ve selc yağup berd-i azîmden bazı kimesneler helâk olmuşlardır. Çünkü kışın hükmü henüz vardır ve donanma-i hümâyûn ber vechile Bahr-i Siyah’a bu esnada azm u râh etmesi münâsib görülmeyüp meks iktizâ etdi ve Tersâne kethüdâsının cedîd sefînesi Sakız tarafından gelüp donanmaya mülhak oldu ve firkateler seraskeri Kızılhisari Akdeniz’de bina olunan on pâre firkate ile ve mükemmel firkatesiyle gelüp mülhak ve ba‘dehû İsmail Paşa cedîd sefînesiyle Midilli tarafından gelüp mülhak oldular. Baştarda-i hümâyûn ile onüç çekdirme Tersâne-i Âmire’den hizmet-i tersâne için rabt olunmuştu ve iki çekdirme Özi tarafında kışladıklarından ol tarafta yine iktizâları olduklarından bir mikdâr firkateler ile ol havâliye me’mur oldular. Çeharşenbe günü mâh-i muharremü’l-harâm duhûl ve elli senesine kadem basıldı. Hak sübhânehu ve Teâlâ meymûn ve mübarek eyleye. **[49b]** Bu esnada kalyonlar Bahr-i Siyah’a râhi oldular. Ba‘dehû çekdirmeler ve ince donanma dahi Karataş’a varup ve birkaç gün meks ba‘dehû mâh-ı Muharrem’in altıncı pazarertesi ve Abril yani Nisan’ın on yedinci günüdür ki bi’l-cümle donanma-i hümâyûn Karataş’tan hareket ve bi-‘avnillâhi Teâlâ Bahr-i Siyah seferine azm-i râh kılınmıştır. Tersâne-i Âmire’den hurûcumuzun kırkıncı günü olmuşdu. Yevm-i mezbûrda Kevken limanına duhûl ba‘dehû Ereğli ve bir kaç gün nizâm-ı donanma için meks ba‘dehû kalkup rüzgar nerm olduğundan ba‘de salâti’l-mağrib hareket kürek ile gidilüp sabah oldukda rüzgar muhâlif olduğundan Bartın çayının altında demirlenup ba‘dehû sabaha karîb

hareket olundukda azîm kaza defolundu. Zirâ hava gayet pus olduğundan kıyılar altımızda olup birden burun üzerimize çıkdı. Hele bi-lûtfullâhi Teâlâ bir zarar olmadı. Yevm-i mezbûrda Amasra ve Çitroz karşısından geçilüp Karaağaç nâm mahalle demirlenüp bir gün meks ba‘dehû Kerbine burnuna azîmet ve burunun iç tarafında lenger bırakulup ve ertesi gün muvâfık lodos rüzgârı olduğundan **[50a]** hareket olundukda bâdbânlar küşâd olundukda bütün gün gidilüp akşama karîb cum‘a gecesi Sinop burnunun Karakumlar ta‘bir olunur mahalline ki şehre karîbdir demir bırakulup gece firkate ve kancabaşlar dahi gelüp cem‘oldular. Ale’s-seher yevm-i cum‘a Baştarda-i Hümâyûn ileride mehterhâne ve sancaklar küşâd şenlikler ile Sinop altına duhûlümüz müyesser oldu. Mâh-ı mezbûrun onyedinci ve Âsitâneden hareketimiz oniki gün olmuşdu. İki günde Sinop’ta meks, cum’aertesi ikindi mahall-i hareket ve Karakumlar’da lenger-endâz olunup pazar günü kuşluk vakti rüzgâr gündoğrusu olmakla ve cümle firkatelerin nizâmı verilüp Baştarda-i hümâyûnda göç boruları çalınup ve salpa yani demirler alınup bâdbânlar küşâd yaltup engine râhî oldular. Pazarertesi beyne’s-salâteyn Kırım’ın Sudak dağları göründü. Yevm-i salı kuşluk vakti Kefe burnuna geldikte rüzgar yıldız poyrazı baştan serd olmağla demirlenüp ve geride kalan sefîneler geldikte hareket ve Kefe limanına dâhil olundu. **[50b]** Bi-hamdillâhi Teâlâ emen ve sâlim kolayca sene-i âtiyeden âsân geçildi. Muharrem’in yirmibiri ve Mayıs’ın ikinci günü olup ba‘dehû dört gün Kefe şehrinde meks olunmuştur, amma duhûlümüz günü saadetlû Kapûdân Paşa hazretlerine bir tuğ dahi ihsân olunup ve fermânı haseki ağa ile ordu-yu hümâyûndan gelmiş donanmaya nâzır imiş, çünkü vezâret ihsân-ı hümâyûn olundu. Fermânı kırâat olundukda azîm şenlikler olunmuştur. Ba‘dehû cum‘aertesi Kefe’de donanma-i hümâyûna meks etmek müstahsen görülmedi ki Kal‘a-i Cedîd’in düşmanı bî-dinden muhâfazası lâzımdır ve hem Kefe şehrinde vezîr-i mükerrem serasker Mehmed Paşa ve kul kethüdâsı ve vâfir yeniçeri askeri olduğundan Kal‘a-i Cedîd’e azîmet olundu velâkin rüzgâr muhâlif olduğundan açıkta demirlenüp ve pazar günü kürekle giderken öğle mahalli tersâne kethüdâsı Lâlâ Mehmed Paşa mukaddemâ hasta olmakla vefât etdi. Râhmetullahi Teâlâ aleyh yine rüzgârlar muhâlif olduğundan demirlenüp pazarertesi ikindi mahall-i Kires’in karşusına gelindikte merhûmun cenazesi

defnolunmuştur ve salı günü ale's-seher Kal'a-i cedîde duhûl ve-azîm şenlikler **[51a]** olunup ve cum'a günü mâh-ı Saferü'l-hayr duhûl ve tersâne kethüdâlığı ümerâ-i deryâdan İsmail Paşa'ya verilüp ve Kal'a-i Cedîd valisi vezîr-i mükerrem merhûm Osman Paşa damadı vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa olmağın donanma-i hümâyûn dahi lenger-endâz ve otuzbir gün ikâmet üzere iken Rubat dili tarafından bir mikdâr küffâr zuhûr etmekle kal'a-i mezbûrun dizdârı, Kırım seraskeri vezîr-i mükerrem silahdâr Mehmed Paşa hazretlerine i'lâm ve müşârünileyh hazretleri dahi donanma-i hümâyûnun ol havalilere varılmasını münâsib görüp tahrîr ve deryâ kapûdânı vezîr-i aristo tedbir Süleyman Paşa hazretleri dahi firkate seraskeri Kızılhisarî Mustafa Bey'i ta'yin ve mûmâileyh dahi bahri iskandil ile taharri ederek kal'a-i mezbûra vardı. Zirâ bir tarihte donanma-i hümâyûn ol havaliye varmış değildi. Mûmâileyh gereği gibi keşf u nazar etdikte donanma-i hümâyûnun ol tarafa varılması imkânda olduğunu ilâm ve mâh-ı Saferü'l-hayrın selhi cum'a günü donanma-i hümâyûn delâlet-i tevfîk-i Hüdâ-i refîk ile Kal'a-i cedîd önünden kalyonlar çekdirmeler boğaza çeküp ve lâkin sarı **[51b]** kuşaklı Kerç burnundan geçemediğinden Kefe'ye mukaddemâ irsâl olunmuştur. Yevm-i mezbûrda bi'l-cümle ince donanma dahi boğaza çekildiler. Cum'aertesi Rebîü'l-evvelinin gurresidir. Bi-avn-i Hüda-i müteâl Baştarda-i hümâyûn ve umumen sefâin hareket ve bâdbân küşâ-yı azîmet ve akşama karîb Kazgan dibi açuğunda beş kulaç bahirde lenger-endâz ve ikinci gün kal'a-i Rubat'a duhûl ve lenger-endâz olduklarında küffârın tabur-ı makhûru kal'a-i mezbûrun boğaz İnceki tarafına geçüp tahminen onbeş Tatar saati mesafede olduğunu kal'a-i mezbûrun ahâlisi haber vermeleriyle Rubat kal'asının hendeği üsârâ ve nesâr ile tathîre mübâşeret olunmuşdu ve tekrâren firkateler seraskerin ahz-ı haber için deryâ kapûdânı vezîr-i mükerrem tarafından bir kaç defa ta'yîn ve tabur-ı menhûsundan gereği gibi haber alınmamakla bir kaç gün meks olunup ba'dehû mâh-ı mezbûrun dokuzuncu pazar günü umûmen donanma-i hümâyûn kal'a-i mezbûrdan hareket ve ahşama karîb demirlenüp ertesi gün kalkup ve firkateler seraskeri çarhaya me'mûr ve geşt u güzâr ederken Rubat dilinde berren küffârın karakolları görünüp süvârisinden Kalmok **[52a]** ve Moskov Kazağ'ı tahminen üç binden mütecâviz firkatelere karşı gelüp ve

serasker Mustafa Bey dahi dilirâne muhârebeye şurû‘ ve topların sadâları geldikte donanma-i hümâyûn şahinveş sürat ile çekdirmelere varup birbuçuk saat muhârebe ve mukâtele olunup kafirin her tarafta tahminen bir saat tuli mesafede gürûh gürûh süvâri ve piyâdesi biner ve ikişer bin kafir toplarıyle durup çekdirmeler dahi kıyılara top menzilinden karîb varup koğuş eyvan toplarıyle muhârebe ve küffârın topları kimi üzerlerimizden ve kimi yanlarımızdan deryâya düşüp bi-hifzillâh-i Teâlâ kimseye zarar isâbet etmeyüp ve firkateler dahi hallerine göre top menzilinden ceng ederlerdi ve lâkin Kızılhisarî Mustafa Bey cümleden ileri girüp ziyâdesiyle dilirâne ceng etmişdir. Kalyonlar geldikde demir endâz etmişlerdir. Zirâ sular ma‘lûm olmadığından top altına girmege havf olundu ki ihtimâldir sığ ola. Ve cümle çekdirmelerde tirenkete dediklerinde sancaklar küşâde ve kıçlarında kezlik olup kancabaşlar kimi kıyıya karîb varup toplarına saçma ta‘bir olunur ateşler edüp ve kimi gerüde **[52b]** ve kimi henüz gelmede. Bu hâl üzere akşama değin ceng olunmuştur ve lâkin ceng esnasında bizim sefînemizde topun biri ateş alup doldururken levendin biri şehîd olmuşdur ve firkatelerden birkaç kimse mecrûh ve şehîd oldu. Ve lâkin koğuş toplarına küffâr sabr edemeyüp ateş-endâz olundukda oluk oluk ederdi ve küffârın tabur-ı makhûru Kırım içine girenden ma‘âdâ donanma-i hümâyûn ile ceng eden otuz binden mütecâviz süvâri ve piyâdesi lâ ala vechi’l-mübâlaga olmak gerekdi ve dört yüz mikdârı sağîr ve kebîr kayıkları ile İnceki nâm mahalde deryâ kenarında toprağa girüp meterisleri zâhir ve müşâhede olunup akşam olmakla ol şeb küffârın karşusında lenger-endâz ve ertesi Salı günü bi’l-cümle donanma-i hümâyûn hareket ve küffâra körlük; çekdirmelerin filuka ve sandalları ve kalyonları dahi donatılup kancabaşlar ile ma‘ân kıyılara karîb kurşun mezilinden açukça ve firkateler dahi taşrasından ve çekdirmeler kalyonları yedeklen çeküp Baştarda-i hümâyûn ilerüde sancaklar küşâde **[53a]** ikiyüz elli pâre mikdârı yelken alaylar ile tahminen iki mil mikdârı ileri gidilüp kafirin ekseri cemîiyyet yeri ve meterisleri ki toprak yığdığı yer biayni gûya bir palanka şekli olup donanma-i hümâyûn karşulığında lenger-endâz olup ba‘dehû akşama karîb azîm sâika zuhûr ve lâkin bi-lutfullâhi Teâlâ demir ahz olunmakla bir zarar olmadı. Ve küffâr-ı hâkisâr madem ateşler yakub, meğer duhânı alâmeti için müşekki

sefileneleri Azak tarafından geldikte olduğu mahalle müşâdehede etsünler. Çeharşenbe günü deryâ tarafından küffârın kayıkları görünüp, firkateler seraskeri ile Akdeniz firkateleri üzerlerine varup kayıklar dahi gördükde kıyıları isteyüp taburuna doğru firar ederlerken tekneler dahi dört câniplerin alup ardlarından sür'atle şahinveş kürek yelken ve toplarına ateş edüp cümleden ilerü Serasker Kızılhisârî Mustafa Bey irsâlen gibi cümleden ilerü gidüp ve şakârımdır fehvâsı üzre vardıkta kâfirlerin cânları leblerine gelüp hülâsa kemal mertebe cidd u sâ'y ile **[53b]** firar ittüginü donanma-i hümâyûndan dahi nazar olundukda der-akab Baştarda-i hümâyûn tente bozup demir alınup ve bi'l-cümle çekdirmeler dahi hareket eyleyüp rüzgâr dahi baştan olmakla sür'atle kürek çekdirilüp üzerlerine doğru azîmet etdiğimizde kâfirler kayıkalariyle ne tarafa firâr edeceklerin dahi şaşırup Kızılhisarî önümüzde olmakla der-akab bir tonbazı feth ve ba'dehû birine dahi çatup feth u nusret ve diğer firkateler dahi birbirine çatup ve lâkin kayığın birinde kırk soltat kâfiri olmakla nısıf saat muhârebe eyleyüp ve lâkin geriden dahi gemiler gitmeleriyle tekrâren çatup yine mezbûr tekne fethetdi. Bi-hamdillâhi Teâlâ dokuz kıt'a kayıkların toplariyle ve ikiyüz nefer keferesin ahz olunup fütûhâtdan ibâd-ı müslimîne sürûr ve hubûr hâsıl olup Baştarda-i hümâyûndan bi'l-cümle donanmadan küffâr-ı hâkisâra karşu şenlik topları attırılmakla izhâr-ı sürur u şâdümânı olunup küffâr taburunda me'yûs ve makhûr olmuşdur. Hazâ min fadl-i rabbi hak sübhânehû ve Teâlâ şevketlû padişah-ı encâm u haşm hazretlerinin baht-ı hümâyûnların ve ferr u şevket **[54a]** iclâllerin dâima efzûn ve eynâma kânû a'dasını makhûr ve serengûn eyleye amin. Ertesi yevm-i pençşenbe üç kıt'a kalyonlarımız tabur-ı makhûrun üzerine nerm hava ile varup iptidâ kapûdâne-i Gazâl-i Bahrî kalyonu alabanada topların sağub andan sonra Tonbaz kalyonu hasmına göre hakîmâne hareket ile el-ibtidâ alabanda toplarını atup ba'dehû Şehbâz-ı Bahrî kalyonu anlardan ziyâde varup üç defa alabanda topların nâr-ı aşk etdiklerinde danelerin küffârın kati vâfirlerinin cânı nâpâklerini esfel-i nîrâna revân ve kalyonların şecâatleri zâhir oldukda Baştarda-i hümâyûn bi'l-cümle donanma-i hümâyûn ile tabûr-ı makhûr üzerine gelüp tertib üzere sancaklar küşâde ve mehterhâne çalunup Baştarda ortada olup sağ cânibinde tersâne kethüdâsı izettlü İsmail Paşa ve Rodos valisi izzetlü Abdülkadir

Paşa ve mahdûmu Kapûdân Paşa hazretleri izzetlü Mustafa Paşa ve Maryolzâde Ali Paşa ve Yedek Delibeyzâde ve Mankozâde Ali Paşa altı pâre çekdiri ve sol tarafında Paşazâde izzetlü Osman Paşa hazretleri ve Halil Bey ve Koronluzâde **[54b]** Ali Bey ve merhûm lâlâ Mehmed Paşa ve Ebubekir Bey ver Serhoşzâde Ahmed Bey olmakla altısı baştardenin yemini ve altısı şimâli tarafında birer kol olup ve firkate ve kancabaşların bir kaçı birer kol ve kimi perâkende iş bu üslub üzere cenge şürû‘ olundukda öğle mahalli idi. Firkateler serakeri ve ümerâ-i deryâdan bazı Paşalar dilir u şecâat-i nişan ziyâdece varup koğuş ve yan topların nâr-ı aşk etdiklerinde dûdâhî ayyuka çıkup ve bi’l-cümle çekdirme koğuşları ve yan topları daneleri bidriğ küffârın katı vâfir keferesinin cân-ı nâ-pâklerini hâk ile yeksân ve hatta mukaddemâ cengimizde süvâri ve piyâdeleri topun karşısında açıkta durup top atarlardı ve bundan kat-ı nazar çadırları deryâya karîb olduğundan top daneleri varup nicesini hedim ve nice kâfiri mürd ve mecrûh etdiğini ba‘dehû ahz olunan kayıktaki diller haber vermişlerdir. Ol sebep bu defaki cengimizde ne hıyâmları görünürdü ve ne çokluk. Kâfir meteristen çıktı. Meğer hıyâmların geri çekmiş ve bu hâl üzere olduğundan çekdirmeler iyice kıyılara girüp ve kayıklar arasında **[55a]** olan gizli kâfirlere ve kayıklarına ve meterislerine doğru her kimi murâd olundu ise kimi kayıklara ve meterislere her çekdirme onbeş ve yirmişer koğuş ve kimi ziyâde yan topların atup küffârın gerek kayıkların ve meterislerin nicelerinin cân-ı habîsleri berbâd ve mecrûh olduğunda var kuvveti bazuya getürüp bi’l-cümle topların ve şahîlerin ve kayıkların topları ve meteriste olan toplarını bi’l-cümle bir fitilden bir mertebe ateşler saçup bi-hifzillâh-i Teâlâ donanma-i hümâyûn nısf saat duman içinde kalup minvâl-i meşrûh üzere iki saat keremâ kerem muhârebe ve mukâtele olup donanma-i hümâyûna bu mertebe ateşler saçup bi-hifzillâh-i tealâ gülleleri yanımızdan geçüp bârân misali iken kimseye zarar isâbet etmeyüp fakat baştardaya bir güllecik darb etdi ve lâkin zararsızdı ve birkaç firkatelere el humbarası top ile atup ve içlerine düştü zarar olmadı birkaç şehid oldu. Elhamdülillâhi’l-melikü’l-müteâl celle-şânühû vahdaniyetine hamd ü senâ olmuşdur. İşbu muhârebeden sonra iki saat takib olunup kâfir-i bî-din dahi piyâdesin bi’l-cümle tüfenkler ile alây gösterdi on beş **[55b]** bin mikdârı tahminen veyâhûd ziyâde ve noksan ola ve kâfirlerde

kesret-i bayrak vardı. Zirâ on kâfire bir bayrak verir ve büyük bayrakları dahi vardı. Süvârisi beş altı bin ancak kalmış idi. Leşker-i küffâr Çongar nâm mahal geçid yerinden geçüp Kırım derûnuna azîmet etmiş ol sebebten hemen bıraktığı küffârı kendi kayıkları muhâfazasıçün idi. Mukaddemâ küffârın hilesi Rubat'a gitmek olduğu ecilden İnceki'den Rubat diline geldi. Ve lâkin donanma-i hümâyûn ber vechile Rubat'a gelmesi mutasavver değildir çünkü donanma-i hümâyûn ol havaliden dahi ileri gittiğini küffâr müşâdehe etmekle bu hile olmaz Rubat önü sık mahaldir, kal'adan ve deryâdan donanma bizi berbâd eder deyü Çongar'dan Kırım derûnune azîmet idugi ma'lûm olmakla yevm-i mezbûrda donanmayı kıllet eden çok kimseler *ab-ı bahri nûş teşneleb* olduklarında edâ-yı salâti'l-mağrib Rebîü'l-evvelinin on dördüncü cum'a gecesi Rubat cânibine avdet olunup ve deryâda demirlenüp sabah oldukda rüzgâr yıldız sert olup bir mikdâr gemilere dik **[56a]** idi hele hareket olunup ba'dehû kolaylayup ve bütün gün azmi râh olunup cum'a ertesi gecesi işâ vakti Rubat önüne lenger-endâz olunup sabah oldukda rüzgârın şiddetinden deryâ tarafından küffârın bir kayığı görünüp birkaç kancabaşla ve Şehbâz-ı Bahrî filikasına dahi kalyoncu dilâverleri girüp mezbûr kayığı onsekiz nefer keferesiyle ve iki kıt'a toplarıyle ahz bir defa dahi sürûr olundukdan sonra Kırım Seraskeri vezîr-i mükerrem Silâhdar Mehmed Paşa hazretleri maiyyetinde olan kul kethüdâsı ve yeniçeriyân vesâir piyâdegân ile Kefe'den hareket ve Rubat'a dört saat menzil olmakla yevm-i mezbûrda Rubat'a duhûl ve nâgâh Çongar tarafından küffârın süvârisinden Kalmok Tatarı ve Nogay Tatarı ve Potkalı Kazağı ve Hoşoy ve aded-i nâ-ma'lûm rivâyât-ı muhtelife üzere yirmi beş bin yahud ziyâde ve noksan süvârisi geçüp Kırım karyelerinden onbeş karye bi'l-külliye gârât ve sübyânların esir ve bir taraftan piyâdesin ve topların geçirüp Küçük Karasu nâm mahalde rivâyât-ı muhtelife üzere yetmiş bin askeri menhûsu ile **[56b]** taburun kurup anda olduğu müşâhede ve haber verdiklerinde celâdetlü fetih Giray Hân âlişân hazretleri Or kal'asından hareket ve tabur-ı makhûrun olduğu mahalle seksen bin Tatar askeriyle gelüp ve husus-ı mezbûru serasker Paşa hazretlerine tahrîr ve müşârünileyh hazretleri dahi kul kethüdâsı ve deryâ kapûdânı vezîri mükerrem hazretleriyle olan yeniçeriyân ve eyaletler müşârünileyh hazretleriyle küffâr-ı hâkisâra karşu varılması münâsib görülüp ve

göç tedârikine ve araba cem'ine meşgul oldular. Çünki donanma-i hümâyûndan kıllet-i ab olduğundan ümerâ-i deryâdan Elçipaşazâde Osman Paşa hazretleri ve dört çekdiri dahi Kazan dibine varup gereği gibi su aldılar. Ve birkaç pâre firkate kalafât edüp ve mâh-ı mezbûrun yirminci yevm-i perçenbe yine Rubat'a donanma-i hümâyûn mülhak olunduklarında herkes su aldıktan sonra firkateler seraskeri bir mikdâr firkateler ile ve Şehbâz-ı bahri kalyonu ceng etdiğimiz İnceki nâm mâhellere ve Taygan taraflarina geşt ü güzâr için me'mûr oldular. Azm-i râh edüp birkaç gün mürûrunda ceng **[57a]** olunan mâhelle dahil ve ertesi gün fecr-i sadıkta İnceki burnunun boğazından küffârın bir kebir Keç ta'bir olunur sefînesi, oniki pâre top çeker birbuçuk kantar havaî humbara ve yetmiş nefer keferesiyle zâhir olup firkateler ve Şehbâz-ı Bahrî kalyonu filikasına kalyoncu dilâverleri girüp mezbûr sefîneye kande gidersin şikârımızsın deyü bi'l-cümle süratle varırlarken humbarasın firkatelere doğru ateş edüp ber-hava oldukda firketeler bu hâleti görüp bir mikdâr levâzımı ba'dehû sefîne-i mezbûr kalyonu gördükde ber vechile mukavemete tab-ı aver olamayup sıhhat ümidini dahi kat' ve kapûdânı Üngürüs keferesi olmakla sefîneyi baştan kara ve ihrâk-ı binnâr ve kapûdân-ı mesfûr ve birkaç kefere ile sefînede ihrâk baki kalan kefeleri berren firâr ve ol mahalde kalyoncu dilâverleri erişüp beş nefer keferesin ahz ve birkaç kefelerin dahi ta'ma-i tiği biderig ve firketeciler dahi on iki nefer keferisin ahz ve sekiz aded topların deryâdan çıkarup ve mezbûr humbara havanın yüz aded humbara ile ve iki lenger demirin ve iki kıt'a topların **[57b]** kalyon sandalı çıkarup kalyonda vaz' olmakla; bundan akdem esna-i muhârebede taburun derûnunda küffârın kat'ı vâfir kefereleri mürd ve mecrûh olanları Azak cânibine sefîneler ile irsâl eylediği ihrâk-ı binnâr olan sefînesinden ahz olunan diller haber vermileriyle bu haber-i meserret eser-i cemîle bahş olup andan Yalısıra taraflarına azîmet ve muhâlif ruzgâr ile engine çıkup iki gün sahiller görünmeyüp ve ertesi gün gördüklerinde aya Yalısıra yahud Taygan mıdır deyü günâ gün tasavvurlar el-Hac Abdulkerim kapûdân ahz-ı haber için kancabaş günderülüp sahillere vardıkta kat'ı vâfir siyâmarlar görüp Anadolu sahilleri olduğun marden müşâhede olunup ondan kalyon geriye avdet ve firkateler ile seraker Mustafa Bey üç gün akdem donanma-i hümâyûna Rubat'a mülhak ba'dehû kalyonlar dahi geldi şenlikler

olunup izhar-ı sürûr olmuşdur. Seraker Kızılhisarî Mustafa Bey donanma-i hümâyûna mülhak olduğunu gün mukaddem sahib-i devlet hazretlerinden kapûdân-ı deryâ hazretlerine fermân gelüp Özi tarafına kırk elli **[58a]** pâre fikate irsâl olunmasıçün işaret ve tahrîr olunmakla yevm-i mezbûrda kırk elli pâre firkate ve kancabaş ve Tombaz kalyonu ve Kefe'de olan Sarıkuşaklı ta'yin ve irsâl olundular. Ve yevm-i mezbûrda haber alındı ki Özi kal'asını kâfir-i bî-din Rebîü'l-evvel'in onuncu günü muhâsara edüp ve cebehânesine iyâzen billah-i Teâlâ humbara düşüp ve kal'anın etrafı hedm ve ihrâk olduğundan cenge liyâkat kalmayup küffâr-ı hâkisâr iki yüz binden mütecâviz olup azîm taburu ve kuvveti olmakla hemen kal'aya yürüyüş edüp kal'a derûnunde on binden mütecâviz ehl-i İslam olmakla Boşnak ve Arnavud Paşaları leşkerleriyle Allah Allah sadâsıyla kafirle mahlût olup ol mertebe kılıc cengi etmişlerdi ki yakın zaman da olmuş değildi. Leşker-i İslâm ekseri şehid olmuşdu. Esir cüz'i oldu ve seraskerleri vezîr-i mükerrem Yahya Paşa esir oldu ve birkaç Arnavut ve Boşnak beylerbeyiler esir olunup onbeşinde mâh-ı mezbûrun kal'ayı zapt istimâ' olundukda herkes elem ve keder etmişdir. **[58b]** Allahu azîmü'ş-şan yine fethini müyesser eyleyüp ve azametiyle kâfir-i bî-dini makhûr ve hezalân eyleye amin ve Özi altında olan çekdirme ve firkateler kal'a altından selâmet çıktılar. Kâfir-i bî-din Özi kal'asın dahi sene-i âtiyyede Azak'ı aldığı gibi hile edüp bugün sulh oluruz, yarın oluruz deyü devlet-i aliyeyi sefer tedârikinden ihmal ve müsamâha etdirüp ordu-yu hümâyûn dahi Babadağı'nda hareket etmemekle böyle zuhûr etdi. Yoksa ordumuz hareket etse avn-i hüdâ-i müteâl birle olmazdı, hoş takdir böyle imiş tedbir dahi böyle olur. Hulâsa-i kelâm çünkü mâhı Rebîü'l-evvelinin yürmi dördüncü pazarertesi günü Çongar cânibinden zuhûr eden tabûr-ı makhûr suikasdıyla Karasu nâm kasabaya yürümek üzere hareketi olduğunu vezîr-i mükerrem serasker Paşa hazretleri maiyetlerinde olan asker-i islâm piyâde ve süvâri on iki bin mikdârı olup Rubat kal'asından hareket ve tayy-ı merâhil ederek Karasu nâm menzile varup nasb-ı hıyâm nüzûl buyurduklarında küffârın bir iki **[59a]** bin mikdârı süvârisi görünüp ve tabur-ı makhûru dahi nehrin karşusında olduğu müşâhede olundukda serasker Paşa hazretlerinin silahtarı Bosna dilâverlerinden olmakla bir mikdâr iç ağası ve eyalet-i Erzurum sipâhilerinden bir

mikdâr sipâhi ve yeniçeri dilâverlerinden vesâir piyâdegân-ı tevâif-i askeriye ayakları toziyle küffârın süvârisi üzerine yürümek üzere tertib ve ref-'i gülbank-ı Muhammedi ile üç koldan hücum, bi-inâyetillâh-i'l-melükü'l-kahhâr süvarisinden dörtyüz mikdârı askeri menhûsu ta'ma-i şimşîr ve bakiyyeti's-süyûf rûgerdân tabur-ı menhûsuna girüp ve ertesi gün asker-i islâm iki kıt'a balyemez topların götürüp onsekiz kıyye danelerin tabur-ı makhûrun derûnuna birkaç defa endâz etdiklerinde asker-i İslâm yürüyüş etmek murad etmeleriyle sene-i mâziyeden beru Tatar askeri vehhâm olmakla ber vechile yürüyüş etmekle Hân-ı âlişân hazretleri ve Serasker Paşa hazretleri rıza vermeyüp ol arada asker-i islâmın şecâatlerinden ve balyemez topların daneleri darbından küffârın tab-ı tuvânı **[59b]** kalmayup kasaba-i mezkûrun birkaç hânesini ihrâkı bi'n-nar edüp bi'z-zarurî kerizan oldukda Tatar askeri küffârın ardı sıra ve yeniçeri dilâverleri vesâir asker-i İslâm piyâde olmakla irişemeyüb küffâr kalkar asker-i İslâm konar bu hal üzere Çongar nâm geçide vardıklarında küffâr-ı hâkisâr ârâm etmeyüp iki aded cesirleri olmakla karşuya geçüp âzim top şenlikleri edüp ba'dehû asker-i İslâm avdet ve mâh-ı Rebîü'l-âhirin yedinci pazar gününe değin cisirden kâfir ubûr etmiş, Hân-ı âlişân hazretleri Or cânibine ve serasker Paşa hazretleri Kefe'ye doğru râhî oldular ve kal'a-i Cedîd'de olan vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa fermân ile ordu-yu hümâyûn tarafına da'vet olunup ve bir vulik ile râhî oldu. Çünkü küffâr-ı hâkisâr Çongar'dan taşra çıktı. Hân-ı âlişân ve Serasker Paşa başka başka kapûdân-ı deryâ vezîr-i mükerrem hazretlerine tahrîre İnceki boğazına gelen küffârın kayıkları ahz olunur mülahâzasiyle işaret buyurmalarıyle. Çünki Rebîü'l-ûlânın yirmi altıncı Çeharşenbe günü Rubat önünde donanma-i hümâyûn âzim fırtuna çekup ve sekiz **[60a]** çekdirinin ve baştarda-i hümâyûnunun kayalığı şikest olup ve birkaç kancabaş karye gark olduğu sebebten tekrâr İnceki'ye gitmek bir mikdâr muhâtara gibi göründü amma ve fetevekkel alellâh fehvâsı üzere mâh-ı Rebîü'l-âhirinin sekizinci pazarertesi ba'de edâ-i salâti'l-magrib avn-i hüdâ-i müteâl birle tekrâr Rubat önünde baştarda-i hümâyûn ve bi'l-cümle geri kalan ince donanma ve iki kalyon hareket ve Ömer beyzâde Ahmed Bey'in çekdirmesinin trinkete direği şikest olmakla bi'z-zaruri kal'a-i Cedîd'de irsâl ve Mankozâde hasta olduğunda ma'ân irsâl olunmuşdu ve birkaç dermansız tekneler

Kazgan dibine irsâl olunmuşlardı. Hasılı Salı günü rüzgâr yıldız poyraz olduğundan bir mikdâr küreklere girilüp ba‘dehû demirlenüb ve Çeharşenbe günü Kapûdâne giderken oturub hele çekdiriler yedeğe alup çıkardılar. Tekrâr yine yol buldu. Hele bi-hamdillâhi Teâlâ kurutuldu zararsız ve lâkin kıyılara girdiğimizden bir tabak olduğu ecilden bir kulaç su bulduk. Hele yevm-i mezbûrda meks ve pençşenbe mukaddemâ ceng etdiğimiz mahallin üzeri ahz olunup öğle mahalli yine hareket olunup ve İnceki boğazında yine duhân **[60b]** çıkardı. Gerçi kâfir gitti ve lâkin sazlığa ateş etmek manası verildi Ba‘dehû İnceki boğazı geri kalup muvâfık rüzgâr dahi olduğundan ve Yalısıra havalileri arzusiyle azîmet olunup ve işâ vaktine değin gidilüp ba‘dehû demir endâz olunup Deveboynu nâm mahal tabir olunur ve sabah oldukda Cum‘a günü mâh-ı Rebîü’l-âhirin on ikinci günü donanma-i hümâyûn demir üzerinde yatarlar iken küffâr süvârini ve piyâdesin berren Azak tarafına gönderüp ve ikiyüz kıt‘a sefînesine ziyâde topların ve bar-ı bengâhın koyup Azak tarafına giderken ve beş kıt’a büyük kalyonlar Keç ta‘bir olunan sefîneleri dahi ma‘ân olup ihrâk olunan sefînesinin refîkleri imiş tahminen deryâdan Taygana ikiyüz mil ve berren yirmi beş saat mesafe mahalde sahiller tarafından sefîneleri zâhir ve donanma-i hümâyûnu görünce şahinveş üzerlerine varırlarken küffâr-ı makhûr deryâdan mukavemete cirâ’at edemeyüp sefînelerin dibi düz olmakla baştan kara edüp sahillerde dahi yüksek yarlar vâki‘ olmakla **[61a]** tasviri aşağıda işaret olunmuştur. Sefînelerine vaz‘ eylediği topların ve alât-ı menhûsun çıkarup ve der‘akab meterisleri bina ve donanma-i hümâyûn ikindi mahall-i vardıkta rüzgâr kıyılardan lodos gibi olduğundan çekdirmeler top menziline vardıklarında demirleyüp ve demirlerini kıçlarına aldıklarında kaloma tabir olunur yani halatı boş bırakup ve küreklen ileri varup koğuş toplarına nâr-ı aşk edüp ve bazıları yan topları dahi ateş endâz ve koğuş topları güzel varup kafirin büyük Keçlerine çoğu darb etmişdir. Ve kafir dahi gemilerden ve taşrada olan topların atardı. Donanma-i hümâyûna gülleri ererdi. Ve birkaç defa havaî humbara atmışdır. Henüz iri topların kafir-i bî-din sefînelerinden ihrâc etmediğinden attığı şâhi idi. Firkateler dahi toplardı. Evvelki cengten karîb eden bu hal üzre muhârebe ve mukâtele olunurken firkateler seraskeri ve ümerâ-i deryâdan bazı paşalar dilir u şecâ‘at-şân

ziyâdece koğuş toplarıyla keremâ kerem muhârebe ve mukâtele ederlerken akşama karîb Gazâl-i Bahrî kalyonu dahi gelüp ve sular derin olduğundan **[61b]** top altına varup birkaç defa alâbanda topların sagup küffârın karşısında lenger-endâz ba'dehû Şehbâz-ı Bahrî iki aded bâdbân ile ziyâdece ve urm [u] aram etmeksizin küffârın topuna top, danesine dane ile azîm ceng u cidâl etmişdir. Kalyonlarımıza kâfirin vâfir güllesi darbetdi. Ve lâkin bi-fadlillâh-i Teâlâ kimseye isâbet etmeyüp fakat Şehbâz-ı Bahrî kalyonunda kâfirin bir sigarı esire darb edüp mürd olmuşdur ve iki kalyoncu zahimdâr olmuş ve lâkin zararsız olup, akşam namazından sonraya değin ceng u cidâl olunmuştur. Ve esnâ-i muhârebede küffârın sefînelerinden kıyıya yetişemeyüp geri kalmış bir kayığı firkatelerden Bozcaadalı varup vâfir ceng edüp yirmi beş nefer keferesiyle mezbûr kayığı ahz ve birkaç keferisini tig bî-dirig eylemişlerdir ve fırtateden iki şehid oldu. Ve ertesi cum'a ertesi Cânım Hoca Mehmed Paşa hazretlerinin bina eylediği Kapûdâne Gazâl-i Bahrî kalyonu varup top menzili mahalde lenger-endâz ve muhârebeye şürû' ve dokuz saat lâ yenkati küffâr topuna top ve danesine dane ile **[62a]** keremâ kerem muhârebe ve mukâtele etmişdir ki vasfı mümkün değildir. Zirâ kalyonumuz demir üzerinde olup kâfirin attığı toptan asla pervâ etmeyüp ve niceleri darb idüp kal'a misali metânet etmişdir. Andan sonra Şehbâz-ı Bahrî kalyonu dahi varup on defa alâbanda topların sağub muhârebe ve mukâtele olunmakla elhamdüllâhi Teâlâ ibâd-ı müslimînden kimseye zarar isâbet etmeyüp donanma-i hümâyûnun topları daneleri darbından küffârın kat'ı vâfirlerinin cismi nâ-pâkleri gida-i mârmûr olmuşdur. Yevm-i mezbûrda bârân-ı azîme yağup çekdirmeler tekrâr hareket ve toplamak üzere olduklarında şiddet-i bârândan hareket olunmamıştır. Ve müşâvere ve tenbîh olunmuştu ki her çekdirmeden ve firkate ve kancabaşlardan ve klayonlardan taşra adam çıkarmak üzere iken kafir gereği gibi meterislenüp ve topların taşra çıkardığı nümâyân ve beş altı bin mikdârı kafir olduğu müşâhede olundukda karaya dökecek askerimiz ol mertebe olmadığından tekrâr ferâgat olunup ve Serasker Mustafa Bey ve firkateler kalyonun ardında taşra âmâde durup ve dökülmek üzereler iken kâfir göze kestirilmediğinden **[62b]** feragat olundu. Taşra çıkaracak adamımız olsa lûtf-ı hak ile feth olunurdu. Pazar günü kâfir-i bî-din beş aded kalyonların başını ol mertebe

bayraklarla tezyîn etmişdir ki cümle çarmuklarına ve direğine yüzden mütecâviz bayrak vaz‘ günâgûn olmakla ve filandıraları her biri açup ve ale’s-seher tüfenk şenlikleri ve def‘a def‘a top şenlikleri edüp ve tanburlasını çalup küfrüne başlayup ve kayıklarına dahi bayraklar vaz‘ eyledikte Moskov ve Üngürus ve Flemenk bayrakları olup çünkü ertesi gün Ağustos dühûlü idi küfrüne sebep imiş. Mâh-ı Rebîü’l-âhirin on dördüncü günü idi. Her ne hal ise akşama değin meks olunup ve ahzolunan dillerden haber alındıki bi’l-cümle çırnık ve tonbaz ve kayıkları bin kıt‘a olurmuş ve lâkin birkaç yüzü fırtına helâk eyleyüp ve mukaddem cengimizde topun daneleri kati vâfirlerini delüp ve helâk etdiği tasrîh üzere aşağıda zikr olunur ve bir mikdârı Azak cânibine gidüp kusûru bunlar imiş. Donanma-i hümâyûnda yine firkate ve kancabaşlarda kıllet-i âb vâki‘ olup ve kâfir **[63a]** dahi deryâya çıkması muhâl olduğundan ba‘de salâti’l-mağrib mahall-i mezkûrdan bi’l-cümle donanma-i hümâyûn ile hareket ve gece Kal‘a-i Cedîd’e doğru azîmet olunup kıble keşişlemeye gidildi. Sabah oldukda pazarertesi günü Kazgandibi açuğunda sabahlandık. Ağustos duhûl eyledi ba‘dehû boğaza doğru poyraza gidilüp ve öğle mahalli rüzgar poyraz olduğundan muhâliflenüp kâh volta kâh kürek gidilüp akşam oldukda gece dahi gidilüp sabaha karîb Kal‘a-i Cedîd’in burnunda demirlenüp ve ale’s-seher donanma-i hümâyûn birle Kal‘a-i Cedîd’e selâmet-i nusret ile dâhil olundukda şenlikler olunmuştur. Mâh-ı mezbûrun onaltıncı günü olduğundan Kal‘a-i Cedîd’den hareketimiz tamam kırkyedi gün olmuşdu. Yevm-i mezbûrda Mankozâde Ali Paşa merhûm oldu. Râhmetullahı aleyh. Ba‘dehû kal‘a-i mezbûre Tatar Paşalarından birine verilüp ve gelmiştir. Hulâsa Kal‘a-i Cedîd’de onaltı gün meks ve onyedinci pencşenbe ki Mâh-ı Cemâziye’levvelinin üçüncü günüdür. Ve Ağustos’un onsekizinci günü Kal‘a-i Cedîd’den ikindiden mukaddem hareket olunup Kerş karşısında **[63b]** demirlenüp ve Kapûdâne mukaddem geçmişlerdi. Şehbâz-ı Bahrî ve firkateler Serakeri Kal‘a-i Cedîd muhâfazasıçün meks *Sezâdır medhine bedâ edersem bismirahmânî. Ata kıldı bize hak böyle bir Paşa-i zişânı. Zehî devlet-i saadet bir müdebbir-i âkil ve dânâ. Şecâ‘at hatemi destinde budur âsatı sânî. Felek saflar yürürdü kapûdân paşalığın sadrın. Ana teslim idüp şimdi oturdu yerine cânı Bu sadra edecek teşrîf dediler ehlehu hakka. Süleyman gibi gâlib rüzgâr hükm ü*

fermânı. Feleklerden dahi â'lâ olursa rütbesi lâyık yücelerde olur daim olan bahrin nigahbanı. Donanma-i hümâyûn-birle kalkup kal'a-i tudan olup zevrek süvâr ol kâmikâr gösterdi cevelânı arab atı gibi felegin sürüp erdi arabatı Arabatın harabatın yapup genc etdi viranı. Çıkardı cümleten taşra üserâ-i nasarayı ki hendek kazdurup yaptı adüvden hıfz içün anı. Harabattan dahi kalkup donanma birle o server donattı yasemenveş yelkeniyle bahr-i ummanı. Ki açtırdı [64a] direklerde alemler. Ol imadüddin açıldı devlet dinin yine gülü gülüstanı. Akın saldı aduvvunun semtine ol server-i mümtâz adüv kastlarına hazır merdi ceng-âver diliranı varup Genceke burnunda hasmı taburunda yakub yıktı atınca topu ateş-barı süzanı. Duhânı topu bulut oldu güya hasmı din üzere kaza-i âsumânı gibi yağdı gülle bârânı. Magan takat götürmeyüp bu nârı şiddet engize sefer nârına ısındı zaruri anların cânı. Misâli kû-yi meydan güllerle kelleler galetân adûnun başına tenk oldu şöyle Areke meydanı. Adûnun üstüne heybet çeküp oturdu güya asa kaçup gitdi diyarına ben-i esfer-i cinârânı. Uyutdu düşmanın fitne-i ye'cucu me'cucunu. İskender gibi seddetdi zehi azag ve toyganı. Kuş uçmaz etdi kat'a kesti deryâdan yolun hasmın koydu emniyet üzere kıldı âsûde Tatar Hânı. Arıttı çerki a'dâdan Kırımı gerçi deryâdan ahâli-i Kırım olsa ne ola anın senahânı. Şikâr etdi dokuz tek tekne keştiha-i düşmandan. [64b] Bihamdillâh bihamdillâh bu da bir fazl-ı rabbânî. Karadeniz'de etdi bunca yüz aklığını ol âsâfı zalâm Küfrü mahv etdi şua-ı tig-ı berrânî. Denildi şânına gazi Süleyman Paşa'dır zatı kudumunda hüdâ gösterdi bunca lûtf-ı ihsânı. Bu her bahr-i şecaatte bulunmaz dürrü yektadır. Budur mümtâz şîr-i padişah-ı Âl-i Osmani. Esed burcunda zâhir tali'i ol husrev-i bahrin. Musafa girse Rüstem gibi nerm ede nerimânı. Melek suret özi devlet veli kahraman seyret. Mükabil olucak hasma alur cânı döker kanı. Hazer ebyâdla ta'bîr evsâfı beyân olmaz. Edemem binde birini kalır bir nice noksanı. Garez arzı ubudiyetdir sultânıma. Yoksa ne mümkündür ki katre şerh ide deryâ-i ummânı. Dua etmek idi kastın yeter ey Tal'ati kasret. Çün yoktur vasf-ı zâtî pâkinin hiç hadd ü pâyânı. Cihân durdukca var olsun benim devletli sultânım. Terakki üzere olsun daima devletle ünvânı. Bu tebyîz-i vücuhı işitenler dediler tarih çu bahrinin o şâhi kâmkâri hem süleymanı. ***[65a]*** olunup cum'a günü ale's-seher hareket ve sene-i sâbıkta gidildiği üzere

rüzgâr muvâfık olduğundan der-akab Yelken Kayası ve Tuzla'dan mürûr beyne's-salâteyn Kefe'ye duhûlümüz müyesser oldu. Ve Serasker Paşa hazretleri Çoruk taşrasında olurlardı. Donanma-i hümâyûn Kefe'de izn-i fermânına muntazır iken duhûlümüzün onyedinci pazar günü ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin yirmisi ve Eylül dahi pencşembeden olmakla dördüncü günüdür ki kapûdân-ı deryâ vezîr-i mükerrem hazretlerinin ordu-yu hümâyûn tarafından adamı gelüp ve fermân-ı âlişân dahi getirdügi donanma-i hümâyûn birle Baştarda-i hümâyûnun Âsitâne-i saadete varması hususuçün şevketlû hünkârımıza telhis olunmuştur. Birkaç gün dahi ol tarafta meksedüp ba'dehû Âsitâne-i saadete râhî olursız ve Kırım ahvâli ma'lûm olmakla halka teselli olmak için beş pâre çekdiri ve kırk elli mikdârı firkate ve kancabaş kışlaya bırakup ve Rodos Paşası **[65b]** izzetlû Abdülkadir Paşa fermân ile serasker üzerlerine vaz' ve diğer bir fermân dahi olup Hân-ı âlişân ma'zûl olup Rodos'ta olan Menli Giray Hân-ı âlişân olup ordu-yu hümâyûna gelmekle ma'zûl Hân'a çekdirme tayin olunmasıçün dahi bir kıt'a fermân olmağın ve sahib-i devlet tahkîk-i azil olup Muhsinzâde saadetlû Abdullah Paşa hazeretlerine mühür ihsân-ı hümâyûn olunmuş ve halisa Osman kethüdânın katli için izzetlû kapucılar kethüdâsı Ahmed Ağa gelüp ve ser-i maktûlini alup gitmiştir ve sahib-i devlet hazretlerine sâbıka tezkireci kethüdâları olup Devlet-i Âliyede bir mikdâr tebdîl ve tağyîr vâki' olduğu istimâ' olundu ve kaymakam vezîr-i mükerrem Köprülüzâde Ahmed Paşa hazretleri sefere serasker tayin ve kaymakam gümrükçü Yeğen Mehmed Ağa'ya vezâret ihsân ve kaymakam zaz olduğu iş'âr ve bazı müvahhiş Nemçe keferesi hareket ve Moskov çariyle Nemçe kıralı yekdil ve Boğdan reâyâsı Nemçe'ye tab'iyyet ve Niş kal'asını Nemçe keferesi muhasara ve buna dair muvahhiş haberler zuhûr eyledi. Encâmı hayır ola. Ve yevm-i mezbûrda kalyon ve firkateler Kal'a-i Cedîd'ten **[66a]** gelüp donanma-i hümâyûna mülhak oldular ve mukaddemâ ceng etdiğimiz İnceki de küffâr kayıkların ne mikdâr ihrâk olduğu beyân için Serasker Paşa hazretlerinin kapıcılar kethüdâsı ve bir firkate kapûdânı bir mikdâr amele ile berren mahall-i mezbûra irsâl olunmuşlardı Anlar dahi geldikte onaltı kıt'a kayık topları ve kırk mikdâr dökme lenger demirleri ve bir mikdâr mühimmât-ı saire getirdiler ve tahkîk add edüp henüz pârekende olmayup lâşle kayık ikiyüz

addolunmuş bi-hamdillâhi tealâ kâfir kati hasarete uğramış ve gülleleri mizden kimi delinmiş ve kimi bâlâda zikr olunan Rubat önünde donanma-i hümâyûnun çektiği fırtınada helâk olmuşlar. Hulâsa-i kelâm iki gün daha meks olunup ve salı günü ma‘zûl Hân’a ümerâ-i deryâdan elçi Paşazâde saadetlû Osman Paşa hazretleri ve sarı kethüdâ izzetlû Ebubekir Bey tayin olundular ki Balıklavadan Hân-ı âlişânı alup fermân olduğu mahalle götüreler. Öğle mahalli demir alınup azm-i râh etmişlerdir. Cum‘a günü ale’s-seher Balıkova limanına vüsûlümüz müyesser oldu ve Özi tarafında olan Boruzâde izzetlû Süleyman Paşa’nın sefînesi **[66b]** liman-ı mezbûrda idi Kalga sultânı ordu-yu hümâyûndan nakletmiş. Ve Balıkova limanına gelmezden bir gün akdem Ayya dağı altında kırkbeş kulaç suda demir bırakup ve azîm sâika çekildi. Ve yevm-i mezbûrda Kefe’den Baştarda-i hümâyûn donanma birle hareket ve Yalta’ya geldiklerinde doğru Ereğli’ye azîmet etdiler. Kapûdân Paşa hazretleri kalyonlar ile geri kaldı. Ba‘dehû duhûlümüzün dördüncü günü pazarertesi ma‘zûl Hân Fetih Giray hazretleri gelüp Balıkovaya vusûl ve Çeharşenbe günü Eylül’ün ondördü ki kestane karası ve gece ve gün ma‘ân olduğu ve gurre-i mâh-ı Cemâziye’l-âhir olmak ihtimâldır. Fırtına olmak ihtimâline meks. Ve pazar günü mâh-ı mezbûrun beşidir. Hân-ı âlişân çekdirmeye girüp ve Kalgay Sultân ve Nureddin Ebubekir Bey çekdirmesine girmeleriyle ale’s-seher yevm-i isneyn ki Eylül’ün ondokuzudur. Ve tevekkeltu alellâh fehvâsı üzere hareket ve liman-ı mezkûrdan taşra çıkılup ve Süleyman Paşa dahi ma‘ân hareket ve firkateler birkaç olmakla anlar dahi azm-i râh etdiler. Ba‘dehû Boruzâde vedâ topun atup Ereğli yoluna azm oldular kıble rüzgarına gittiler. Hân-ı âlişân **[67a]** Vize tarafına gidecek olmakla Rumilinde Bergos iskelesi olduğundan taraf-ı rum arzu ve batı rügârına gidilüp Kılıgra kertesine vaz‘olunup beş yüz mil mikdârı engin olmakla der‘akab bâdbânlar küşây olunup bi-tevfikillâhi’l-Meliki’l-Ma‘bûd Teâlâ keşişleme rüzgarı zuhûr ve gûya cinâheyn üzere pervâz ederek akşamdan mukaddem Kırım dağları ve Felenk burnu külliyet ile zâyi‘ olup şeb dahi minvâl üzere gidilüp ve Salı öğle mahalli lodosa vardıkta me‘yûs ve münkesîr kalb üzere âyâ ahvâlimiz neye müncer olur derken atâ sahibi olan Mevlâ yine der‘-akab yıldız rüzgarı ihsân edüp ve ziyâdece şedîd olduğundan yıldırım misali giderken kumlar ziyâdelenüp

ba‘dehû işâ vakti oldukda bi-lûtfillah-i Teâlâ teskîn olup ve poyraza meyletmekle ol şeb dahi berk-i hâtıf gibi gidilüp ve ertesi çeharşenbe Varna ile Kilifre burnu beyninde sabahlanup hamd u senâ kılınmıştır. Ba‘dehû rüzgar muvâfik olduğundan hemen doğru Bergoz Arzu ve Kısır üzre burnu ve Misivri **[67b]** Ahyolu kasabaları karşısından geçilüp akşama karîb Bergos kasabası karşusunda demir endâz olunup Hân-ı âlişân taşra çıktılar. Ve vâfir şayka sefîneleri iştirâ yüküne yatmışlar Poroz’da ve Çingene iskelesinde volklar ve şaykalar var idi. Donanma-i hümâyûn dahi yevm-i mezbûrda İslambol boğazına dâhil oldukları istimâ‘ olundu. Ve iki gün mahall-i mezbûrda meks olunmakla azîm salıntı çekülüp ve bârân yağup denizaltı olduğundan, cum‘a ertesi pazar günü hareket ve Süzebolu’ya gelünüp demir endâz olunup üç gün meks olunup Çeharşenbe günü akşam namazı mahall-i mezbûrdan hareket ol şeb ve ertesi Pencşenbe gidilüp akşama karîb boğazın fenerleri ayân görünüp ba‘dehû işâ vaktinden sonra boğaza girilüp Sariyer altında demir endâz olunmuştur. Mâh-ı Cemâziye’l-ahirenin ertesi cum‘a günü onyedisidir ve Eylül’ün selhî tamam otuzu idi. Kuşluk vakti hareket olunup Arnavut köyünde demirlenup meğerkim donanma-i hümâyûn bir gün akdem pencşenbe kapûdân-ı deryâ vezîr-i mükerrem Baştarda-i hümâyûn birle azîm şenlikler ile donanma-i hümâyûn Tersâne-i **[68a]** âmireye duhûl buyurmuşlar. Ve Kapûdâne Gazâl-i Bahrî kalyonu ile kapûdân-ı deryâ vezîr-i mükerrem çekdirmelerden birkaç gün sonra teşrîf buyurup. Ba‘dehû Baştardaya İstinye’de süvâr olup Tersâne’ye teşrîf buyurdular. Şehbâz-ı Bahrî kalyonu kasım sicilline değin Kefe’de meks üzere bırakılmış ve Abdülkadir Paşa ve Halil Bey Koronluzâde üç çekdirme kışlaya rabt olunmuş. Ve Borızâde Süleyman Paşa henüz gelmemiş. Balıklava’dan ma‘ân hareket etmişdi. Anadolu sahillerinde kapanmış. Yevm-i mezbûrda Balıklava’dan hurûcumuz on iki gün olmuşdu. Yevm-i mezbûrda Arnavutköy’ünde meks ve nısfü’l-leyl vakti hareket ve Tersâne’ye vüsûlumuz müyesser oldu. Cum‘aertesi ale’s-seher şevketlû padişah-ı âlem-penâh Eyyüb Ensâri’ye göç buyurdular. Ve yevm-i mezbûrda orta gün yani Teşrin-i evvel duhûl etdi. Ba‘dehû bir hafta mürûrunda Boruzâde Süleyman Paşa dahi geldi. Tersâne-i Âmire’de onbir gün meks olunup ve mâh-ı mezbûrun selhî çeharşenbe günü ale’s-seher izn-i buyruldumuz alınmakla Tersâne-i Âmireden

hareket ve Arnavutköyünde demir endâz ve **[68b]** ol gün meksolunmakla. Bi-fadlillâhi Teâlâ akşama karîb Niş kal‘asının miftâhı Devlet-i Aliyye’ye gelüp ve azîm şenlikler olmuşdur Köprülüzâde vezîr ibn-i vezîr Ahmed Paşa hazretlerine vire ile teslim etmiş. Bi-hamdillâhi Teâlâ salât-ı cum‘ayı derûnunda edâ etmişler. Karîben Azak ve Özi kal‘alarımızın dahi fethi müyesser ola. Ve kafir-i bî-din Nemçe birkaç defa Bosna üzerine varup ve azîm leşker-i menhûsu ta‘ma-i şimşir ve Vidin’de dahi makhûren firar etdugi ümmet-i muhammede hayat bahşolmuşdur. Hulâsa-i kelâm nısfü’l-leyl vakti hareket ve vatan-ı asliyemize râhî kılınmıştır ki yevm-i pençşenbedir. Mâh-ı Receb-i şerîf duhûl ve Teşrin-i ûlânın onüçüdür. Kuşluk vakti Çekmece-i Kebir önünde muhâlif rüzgar olduğundan demir-endâz ve üç gün meks. Dördüncü Pazar günü yıldız rüzgarı zuhûr etmekle hareket ve bütün gün gidilüp Marmara’dan dahi mürûr ve gece saat beşte Gelibolu’ya vusûl. Ve Emeksiz kapûdânın firkatesiyle Adalar ağası mahalli mezbûrda idiler. Âsitâne’ye giderlerdi. Kuşluk vakti pazarertesi hareket olunmakla birkaç bezirgân klayonları **[69a]** dahi Akdeniz’e giderlerdi. Beyne’s-salâteyn boğaza varılup ve kanun üzere top ve haber verdikten sonra geçülüp akşama karîb Damlacık limanına demir endâz olunup ve açıkça iki beylik kalyon yatarlardı. Biri Egriboz’a katran nakline me’mûr olmuş ve birkaç bezirgân kalyonları boğazdan taşra var idi. Ba‘dehû salı günü ale’s-seher hareket ve Bozcaadası’nın poyraz limanında demirlenüp ve Eski İslâmbol karşısında şitâda İslâmbol’a gelen Trablus kapûdânesi yatardı. Çeharşenbe ale’s-seher Bozcaadası’ndan dahi hareket ve limanlık olmakla küreklen gidilüp nısfü’l-leylde Limni’nin Mondros limanı taşrasında demirlenüp ve ale’s-seher hareket ve içeri giderken ellibir kalyonu taşra çıkardı. Mezbûr kalyon dahi kolosa iştirâ sefînelerin nakl-i Egriboz’dan cümle tayin olmuş yevm-i mezbûrda mahall-i mezbûrda meks ve nısfü’l-leylde hareket ve karşu arzu kılınmakla cum‘a günü gidilüp akşama karîb Şeytan cezîresi kurbünde idik. Ba‘de’l-‘işa Keçi ceziresinin Kavata ta‘bir olunan limanına duhûl ve ale’s-seher hareket ve öğle mahalli **[69b]** küreklen Çamlıca’nın subaşına demirlenüp ve pazar günü ale’s-seher hareket ve İşlokoloz’un Palarma limanına vusûlümüz müyesser oldu. Ve ol gün meks ve pazarertesi nıfsü’l-leylde hareket ve ale’s-seher İşkâtoz cezîresinin Cuhud limanı

ta‘bîr olunan mahalde lenger bırakılup ba‘dehû beyne’s-salâteyn mahal-i mezkûrdan hareket ve ba‘del işâ Bülbülce limanına vusûl ve lenger bırakılup ve yevm-i Salı meks ve nısfü’l-leylde hareket olunmakla Rumeli kıyılarından gidilüp ve çeharşenbe öğle mahalli orman altında demir-endâz kılınmıştır. Eğrihor altında Mısır-ı Kahire[ye] gidecek neccâr kalyonu yatardı ve Egriboz’dan hacca gidecek yolcuları olmakla henüz gelmemişlerdi ve ellibir kalyonu içeri girmiş. Hulâsa-i kelâm yevm-i mebuda kasım sicilli olduğu gündür. Ve mâh-ı receb-i şerîf’in ondördüdür. Yevm-i mezbûrda ve ertesi pencşenbe mahall-i mezbûrda meks olunup cum‘a gecesi nısfü’l-leyl vakti hareket kılınmakla Litata cezireleri geru kalup Ergice burnuna karîb kaldıkta bi-emri hüdâ bir mertebe yıldız rüzgârı **[70a]** ve fırtına zuhûr ve azîm sâika olduğundan hele ne hâl ise ale’s-seher Talanda ceziresi ahz ve demir endâz olunup ve şiddeti rüzgârdan üç gün Talanda ceziresinde meks ve pazarertesi subh-i sadıkta hareket ve öğlenden mukaddem saat altıda Eğriboz limanını vusûlümüz müyesser oldu. Teşrîn-i ûlânın hurûcudur ve Receb-i şerîf’in ondokuzudur ve mezbûr iki beylik kalyonu liman-ı mezbûrede lenger-endâz edilir. Sefîne dahi kürek bırakup kışlaya rabt olundu.

C. BOA MÜHİMME DEFTERLERİ

1) MD. 143 s. 7 h. 6

Emr-i şerîfi unvânına mûcebince amel oluna deyü hatt-ı hümâyûn şevket-makrûn keşîde kılınmışdır.

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Senki vezîr-i müşârun-ileyhsin bundan akdem nakz-ı ahd-i hümâyûn ile Kırım memleketine müstevli olan Moskov keferesi melâ‘ininin bi-inâyetillahi'l-meliki'l-kahhâr kahr u dimâr ve def‘ ü şerr ü mazarrlarıyla ol havâliden tard u ib‘âdlariçün bi'l-cümle donanma-i hümâyûnun ricâliyle sen küfür tarafına me'mur ve emrine takviyet içün Âsitâne-i sa‘âdetimden Tersâne-i Âmirem tarafından yarâr ve bahâdır ve cenk ü harbe kâdir tüvânâ yiğidlerden iki bin levendân ve ordu-yı hümâyûnum tarafından dergâh-ı mu‘allâm yeniçerilerinden üç bin nefer yeniçeri ve bin nefer cebeci ve topçu min haysü'l-mecmû‘ dört bin nefer olmak üzere Varna iskelesinden sefâin ile ve İran tarafından Âsitâne-i sa‘âdetim cânibine avdet eden dergâh-ı mu‘allâm yeniçeri ocağının kulkethüdası ma‘iyyetinde olan odalu ve yamakân neferâtıyla ve dergâh-ı mu‘allâm cebecileri ocağı kethüdası yanında olan ortaların mevcûd bulunan cebeci neferâtıyla ve dergâh-ı mu‘allâm topçuları ocağı kethüdası ve kethüda yanında olan ortaların mevcûd bulunan topçu neferâtıyla Sinop iskelesinden cânib-i bahirden sefâin ile tarafına varup erişüp ve kulkethüdası vardıkdan sonra yanında bulunan odalu ve yamakân yeniçeri neferâtını ol tarafda tashîh ve be-dergâh ile iki bin nefere ve cebeciler kethüdası neferâtını beş yüz nefere ve topçular kethüdası dahi iki yüz elli nefere tekmîl eylemeliriçün hatt-ı hümâyun-ı şevket-makrûnumla mu‘anven emr-i şerîfim sâdır ve anlardan mâ-adâ İran tarafından Trabzon iskelesine gelen Mısır askeri dahi kezâlik hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnumla mukdim ve mübrim mübâşir ma‘rifetiyle sâdır olan emr-i şerîfimle iskele-i mezbûreden sefâine süvâr ve anlar dahi serî‘an bir gün evvel ve bir saat mukaddem tarafına varmak üzere her birine tenbîh ve te’kid ve iktizâ eden top ve mühimmât-ı cebehâne ve tophâne ve sâir udde ve atâd ve zehâir dahi Âsitâne-i sa‘âdetimden

gemilere tahmîl ve serî‘an ve âcilen tarafına irsâl olunduğunu müş‘ir mukaddemâ sana hitâben mufassal ve meşrûh sâdır olan emr-i şerîfimle ifhâm olunduğundan gayri el-yevm ol taraflara asâkir-ı nusret medârımın tevkîr ve teksîri ve ihtişâd ve ictimâ‘ı ziyâde ehem ve elzem olduğuna binaen Tersane-i Âmiremde dahi müceddeden üç bin nefer tüfenk-endâz kalyoncu neferâtına ve Karadeniz sevâhiline semt ve karîb olan kazalardan dahi dergâh-ı mu‘allâm kapucubaşılarından Ömer dâme mecduhu mübâşeretiyle ve dergâh-ı mu‘allâm yeniçeri ocağından Turnacıbaşı olan Ali zîde mecduhu ma‘rifetiyle üç bin nefer dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri tashîh ve be-dergâh ve bir gün evvel cümlesi Sinop iskelesinden sefâine teşhîn ve kendüleriyle ma‘an tarafına varmak üzere me'mûrlar kılınup ve sen vüzerâ-yı izamımın umûr-dîde ve nâmdâr ve erşedi ve hüsn-i tedbîr ve şecâ‘at cihetlerinden etmem ve emcedi olup bi-avni sübhânehu ve te‘âlâ ol taraf ve havâliden düşmen-i dinin kahr u dimârları ve def‘ ü şerr ve mazârlarıyla tard u ib‘âdlarında senden gayret ve hamiyet me'mûl ve muntazır olup ve cenâb-ı emâret-meâb ve eyâlet-nisâb-ı sa‘âdet-iktisâb bi'l-fi‘l Kırım Hânı olan Kaplan Giray Hân dâmet me‘âliyehunun taraf-ı bâhirü'ş-şerîfleriyle dahi dâimen haberleşüp ve muktezây-ı vakt ve hâle göre hareket ve avn-i inâyet-i vâcibü'l-harâm-ı kuvvet-i kıbel ile berzâh-ı dâmen-i gayret ve hamiyet ve muktezâ-yı hüsn-i tedbîr ve iktizâ-yı re'y-i isâbet-pezîr ile melâ‘in-i duzeh-mekînin kahr u tedmîrleri ve ol etraf ve havâliden tard u ib‘âd ve def‘-i mazârrlarına ziyâdesiyle ihtimâm ve bu emr-i vâcibü'l-ikdâm devlet-i aliyyemin ecell-i umûr-ı aliyyesinden olmağla ez-derûn-ı kemâ-yenbagî ikdâm-ı tâmm ve senden me'mûl ve muntazır olduğu üzere bu husûsda isticlâb-ı rızâ-yı hümâyûnuma sa‘y-i mâlâ-kelâm eyleyüp ve vech-i meşrûh üzere tarafına ceste ceste varan tavâif-i askeri ve zehâir ve mühimmât ve cebehâne ve tophâneyi dahi sınıf ve ecnâsı ile sıhhati üzere ve sâir ahvâl ve asârı dahi peyderpey ucâleten ve memhûren rikâb-ı hümâyûnuma arz ve i‘lâm eylemen bâbında ferman-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

fî evâhir-i Ra sene 149.

2) MD. 143 s.10 h. 7

Sinop kadısı ve civârında olan kadılara ve zikrolunan kazaların kethüda yerleri ve yeniçeri serdârları ve Sinop gümrüğü emîni ve sâir iskelelerin emînleri ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Kırım tarafına müstevli olan düşmen-i din ü devlet-i aliyyemin kahr u tedmîrleriçün ol tarafda asâkir-i zafer-measirimin tevkîr ve teksîri ehem ve elzem olduğuna binâen Bolu ve Kastamonu ve sâir ol havâlilerden dergâh-ı mu‘allâm kapucubaşılarından iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim Ömer dâme mecduhunun mübâşereti ve dergah-ı mu‘allâm yeniçerileri ocağında Turnacıbaşı olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-a‘yân Ali zîde mecduhunun ma‘rifetiyle üç bin nefer dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri neferâtını tashîh ve be-dergâh ve serian ve âcilen Sinop iskelesine tesyîr ve anda dahi sefâine teşhîn ve tahmîl olunmak üzere fermânım olmağla siz ki mûmâ-ileyhimsiz işbu emr-i şerîfim vusûlünde bi-tevfikihi te‘âlâ kapucubaşı mûmâ-ileyhin mübâşereti ve Turnacıbaşı mûmâ-ileyhin ma‘rifetiyle neferât-ı merkûm Sinop iskelesine varıncaya dek anda olan tüccâr sefînelerinin ahar mahalle gitmeyüp ve firâr etmemek üzere şimdiden cümlesinin dümenlerin alup gereği gibi zabt u rabt edüp ve eğer neferât tahmîline vâfi iskele-i mezbûrede sefâin mevcûd bulunmamak ihtimâli olur ise ol tarafda olan iskelelerden dahi kifâyet mikdârı sefâini kezâlik şimdiden zabt ve anların dahi dümenlerini ahz ve inşaallahu te‘âlâ neferât-ı merkûme Sinop iskelesine geldikleri gibi bir an meks ve te'hir etdirmeyüp bir saat evvel sefînelere teşhîn ve tahmîl savb-ı me'mûre irsâllerinde ziyâde ihtimâm ü dikkat eyleyesiz bu husûs devlet-i aliyyemin ziyâde mühim ve müsta‘cel ve vâcibü'l-ikdâm olan umûr-ı lâzimü'l-ihtimâmından olmağla şöyle ki neferât-ı merkûme iskele-i merkûmeye vusûllerinde kendilerine kifâyet mikdârı sefâin hâzır ve mevcûd bulunmayup iyâzen billahi te‘âlâ anda meks ve tevkiflerine bâ‘is ve bâdi olacak hâlet zuhûr etmek ihtimâli olur ise sonra bir dürlü özr ve cevâbınız ısgâ olunmayup bunun gibi emr-i mühim ve müsta‘cel umûrun te'hir ve ta‘tiline bâ‘is olduğunuz içün her biriniz ukûbet ile mu‘âkab olacağınızı yakînen ve tahkîken ma‘lûm edinüp ana göre bu husûsa kemâl-i ihtimâm ile ikdâm-ı tâmm eyleyüp hilâfından ve emr-i

şerîfime mugâyir vaz‘ u hareketden gâyetü'l-gâye ihtirâz ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki. fî evâhir-i Ra sene 149.

3) MD. 143 s.12 h. 9

Kapudan Paşa'ya hüküm ki;

Mûcebince amel oluna deyü hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşîde kılınmışdır.

Özi kal‘ası tarafının bi-avnihi te‘âlâ düşmen-i dinden muhâfaza ve muhâresesi ehemm-i mehâmm-ı devlet-i aliyyemden olup ve ol tarafın düşmen-i dinden muhâfazası donanma-i hümâyûnum sefâininden birkaç kıt‘a sefîneye muhtâc olmağla senki vezîr-i müşârun-ileyhsin emr-i şerîfim vusûlünde vech-i meşrûh üzere Özi tarafının muhâfazasiçün maiyyetinde üzere donanma-i hümâyûnum sefâininden levendât ve forsası mükemmel iki kıt‘a çekdiri sefînesine ve levendât ve takımı mükemmel beş kıt‘a firkate ve beş kıt‘a kancabaşı donanma-i hümâyûnumdan ifrâz ve Özi kal‘ası tarafına ta‘yîn ve irsâl edüp bu husûsda kat‘a bir dürlü te'hir ve tevakkuf ve bir güne özr ve bahâne etmeyüp bi-eyyi-hâlin fermanım olduğu üzere zikrolunan çekdiri ve firkate ve kancabaşları bir gün evvel göndermeğe ihtimâm ve dikkat eyleyesin şöyleki sâlifü'z-zikr Özi kal‘asının tarafeyni beher hâl muhâfaza ve muhâreseye muhtâc olup ve bu husûsu bir dürlü özr ve illet kabûl eder mevâddan olmayup elbetde ol mikdâr çekdiri ve firkate ve kancabaşının ol cânibe gönderilmesi ziyâde mühim ve muktezi olmağla emr-i şerîfime mugâyir bir güne Özir ve illet olunmayup elbetde ve elbetde emr-i şerîfim vardığı saat ta‘cilün ale't-ta‘cîl zikrolunan çekdirileri ve firkate ve kancabaşıları fermanım olduğu vech üzere mükemmel ve forsası ve levendât ve takımlarıyla donanma-i hümâyûnumdan ifrâz ve savb-ı me'mûra irsâl ve bi-avnihi te‘âlâ ol havâlinin muhâfaza ve muhâresesinde ve sâir iktizâ eden hidemât-ı aliyyemde istihdâm olunmalariçün ta‘yîn ve irsâl eylediğin çekdirilerin Paşalarına ve firkate ve kancabaşların rü'esâ ve zâbitânına muhkem tenbîh ü te’kid eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdumki.

fî evâil-i R sene 149.

4) MD. 143 s.12 h.10

Hâlâ Kefe cânibinde olan asâkir-i islâma başbuğ ta‘yîn olunan vezîr Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin hâlâ Kırım memleketinde Or-kapusu üzerine müstevli olan Moskov melâ‘ininin bi-avnihi te‘âlâ ve kudretihi kahr ve tedmîrleriyle bir gün evvel ol tarafdan tard u teb‘îdleri ehemm-i vâcibât-ı diniye ve akdem-i levâzımât-i saltanat-ı seniyyemden olup ve sen Kefe cânibinde olan asker-i nusret-encâmımın üzerlerine başbuğ nasb ü ta‘yîn kılınduguna binâen senin bir gün evvel savb-ı me'mûra varup mevcûd bulunman ziyâdesiyle ehemm ve elzem olmağla işbu emr-i şerîf-i vâcibü'l-imtisâlim vusûlünde kat‘a te'hir ve tevakkuf eylemeyüp me'mûr kılınduğun üzere bulunduğun mahalde mükemmel ve müretteb kapun halkı ve güzîde ve müstevfî adamlarınla kalkup İsmail Geçidi ve Kili iskelelerinde sefâine süvâr ve bir gün evvel ve bir saat mukaddem Kefe'ye varup erişüp ol tarafda olan asâkir-i nusret-encâmımın üzerlerine başbuğluğa kıyâm ve cümlesini ma‘iyyetine cem‘ ve istishâb ve cenâb-i emâret-me'âb-ı eyâlet-nisâb-ı sa‘âdet-iktisâb bi'l-fiil Kırım Hânı olan Kaplan giray Hân dâmet me‘âliyehu ile dahi haberleşüp ittifâk ve ittihâd ve gönül birliği ve bi'l-cümle asâkir-i İslâm ile melâ‘in-i makhûrenin üzerlerine varup avn ü inâyet-i bârîye istinâden kahr u tedmîrleriyle Or kapusundan tard u ihrâc ve ib‘âdlarında vüs‘ u kudret eyleyesin zikrolunan melâ‘in-i müşrikînin bir gün evvel ol tarafdan tard u teb‘îdleriyle kahr u tedmîrleri ehemm-i metâlib-i pâdişâhânemden olmağla şöyle ki işbu emr-i şerîfim vürûdunda fermanım olduğu üzere mükemmel ve müretteb kapun halkı ve güzîde ve müstevfî adamlarınla bir gün evvel ve bir saat mukaddem savb-ı me'mûrına varup erişmeyüp üzere hareket ve yollarda ayak sürüyüp ol tarafda olan asâkir-i mansûremin intizârlarına ve takviyet-i vakt-i fırsat ile düşmen-i dinin ziyâde ferce bulmalarına bâ‘is ve bâdi olmak ihtimâli olur ise sonra hiçbir vechile cevâba kâdir olamayacağını mukarrer ve muhakkak bilüp ana göre ziyâde basiret ve intibâh üzere hareket ve bir gün evvel ve bir saat mukaddem mükemmel ve müretteb kapun halkı ve güzîde ve müstevfî

adamlarınla savb-ı me'mûra varup vâsıl olmağla gereği gibi ihtimâm ve dikkat ve hakkında müsteclib-i avâtıf-ı pâdişâhânem olur harekât-ı sa‘îde ve hidemât-ı pesendîde vücûda getürmeğe bezl-i vus‘ u kudret eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

fî evâil-i R sene 149.

5) MD. 143 s.22 h.22

Sâbıkan Tersâne-i Âmirem emîni olup Midillü'de mîri kalyonlar inşâ ve tekmîline me'mûr olan Mehmed zîde mecduhuya hüküm ki;

Donanma-i Hümâyûnum kalyonları Devlet-i Aliyyemin a‘zam-ı add ü adâdından olup ve bâ-husûs levâzım ve mühimmâtı ekmel ve evfer olmağla şimdiye değin tekmîl ve tenmimine takayyüd ü ihtimâm olunmak akdem-i umûr-ı din ü devlet-i aliye ve levâzım-ı saltanat-ı seniyyemden iken bu ana değin tekmîl olunmayup bu emr-i lâzimü'l-ihtimamda senin tekâsülün ve tegâfülün nümâyân olmağla müstehakk-ı itâb ve ikâb olmuşsundur. İmdi seni rakde-i gafletden ikâz ve tehbih içün işbu emr-i şerîf-i vâcibü'l-imtisâlim isdâr ve irsâl olunmuşdur. İnşaallahu te‘âla vâsıl olduğu gibi bu husûsda kat‘â bir dürlü ihmâl ve tekâsüle cevâz göstermeyüp bir an evvel ve bir saat mukaddem zikrolunan kalyonları tekmîl ve tetmîm hâzır ve âmâde edüp bir an akdem Tersâne-i Âmiremde hâzır ve müheyyâ eylemekde dikkat-i tâmm ve ihtimâm eyleyesin şöyle ki bundan sonra bu emr-i vacibü'l-ihtimamda bir güne tehâvün ve tekâsülün nümâyân olur ise aslâ bir dürlü özr ve cevâbın ısgâ olunmayup eşedd-i ikâb ile muahaze ve mu‘âteb olacağını emr-i mukarrer ve muhakkak bilüp ana göre bu husûsda damen dar-miyan ikdâm ve şemşîr-i sâ‘id ihtimâm eyleyüp mikdâr-ı zerre tehâvün ve taksirden bu emr-i mühimi te'hir ve teşvîşden gâyetü'l-gâye ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

fî evâil-i S. Sene 1149.

6) MD. 143 s.28 h. 33

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Senki vezîr-i müşârun ileyhsin hâlâ Âsitâne-i sa‘âdetimden Varna iskelesine irsâl olunan on yedi kıt‘a sefâin iskele-i mezbûreden derûnlarına tahmîl olunan asâkir-i mansûre ve cebehâne ile bâd-ı şurta-i tevfîk ile Kefe iskelesine varup vusûl buldukda derûnlarında olan asâkir ve cebehâneyi tamâmen ihrâc ve tarafına teslîm ve itmâm-ı hidmet eylediklerinden sonra rüesây-ı sefâinin vusûlleriyle itmâm-ı hidmetlerini rikâb-ı hümâyûnuma i‘lâm ve zikrolunan on yedi kıt‘a sefâin İstanbul işler zehâir sefînelerinden olmağla bir an evvel ol tarafda meks ve te'hir etdirmeyüp ucâleten avd ve inhiraflarına izn ü ruhsat verüp hilâfına bir dürlü cevâz göstermemek bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

fî evâsıt-ı S. Sene 1149

7) MD.143 s.28 h.34

Kapudan vezîrü'l-hâcc Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Düşmen-i din ü devlet-i aliyyem olan Moskov melâ‘ini bundan akdem nakz-ı ahd ü peymân ve tabur-ı makhûruyla gelüp Kırım memleketi muzafatından olan Or-kapusu ve ol havâlilere istilâ etmekle bi-avnillahi te‘âlâ ol etrâf ve havâlinin melâ‘in-i Moskovdan muhafaza ve muharesesi ve kahr u tedmîrleriye memleket-i islâmiyeden tard ü ib‘âdları ve keyd ü mazarratlarından bilâd ve ibâdın te'mîn ve tahlisi ehemm-i mehâmm-ı vâcib-i diniye ve akdem-i levâzım-ı saltanat-ı seniyyemden olup ve senki müşârun-ileyhsin sen vüzerâ-yı izamının a‘kel ve erşedi ve vükelâ-yı kirâmımın umûr-dîde ve kârgüzârı ve şecâ‘at-şi‘ârı olmanla bu husûsda senden sıdk-i bende-i ra‘iyyet ve tedâbir-i hasene ile düşmen-i dinden ahz u intikâm ile din ü devlet-i aliye ve ırz ve namus-ı saltanat-ı seniyyeme muvâfık hareket me'mûl ve muntazır tab-ı hümayunu safa-makrun-ı pâdişahânem olup ve emrine bâ‘is-i takviyet içün Âsitâne-i sa‘âdetimden Tersâne-i Âmirem tarafından yarâr ve bahadır ve cenk ve harbe kâdir müntehab ve mümtaz ve meydân-ı ma‘rekede serbâz ve serfirâz bin nefer güzîde ve tüvânâ

levendân ve ordu-yı hümâyûnum tarafından dahi dergâh-ı mua‘llâm yeniçerilerinden üç bin nefer yeniçeri ve bin nefer cebeci ve topçu neferâtı min-haysü'l-mecmû‘ dört bin nefer olmak üzere Varna iskelesinden sefîneler ile ve İran tarafından Âsitâne-i sa‘âdetime avdet eden dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ocağının Kulkethüdası dahi ma‘iyyetinde olan odalu ve yamakan neferâtıyla ve dergâh-ı mu‘allâm cebecileri ocağı kethüdası yanında olan ortaların mevcûd olan neferâtıyla ve dergâh-ı mu‘allâm topçuları ocağı kethüdası dahi kezâlik yanında olan ortaların mevcûd olan topçu neferatıyla Sinop iskelesinden cânib-i bahirden sefâin ile Kırım adasına varup erişüp ve kul kethüdası vardıkdan sonra yanında bulunan odalu ve yamakân-ı yeniçeri neferâtı ol tarafda tashîh ve be-dergah ile iki bin nefere tekmîl ve cebeciler kethüdası neferatını beş yüz nefere ve topçular kethüdası dahi kezâlik neferatını iki yüz elli nefere tekmîl eylemeliriçün hatt-ı hümâyûn-ı celâdet-makrûnum ile mu‘anven emr-i şerîfim sâdır ve anlardan mâ-adâ İran tarafından Trabzon iskelesine gelen Mısır askeri dahi kezâlik hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnumla mu‘anven sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince iskele-i mezbûreden sefâine süvâr ve anlar dahi bir gün evvel ve bir saat mukaddem tarafına varup re'y-i sevâb-didin ile hareket eylemeleriçün tenbîh ve iktizâ eden top ve mühimmât-ı cebehâne ve tophâne ve sâir udde ve atâd dahi Âsitâne-i sa‘âdetimden gemilere tahmîl serî‘an ve ucâleten tarafına irsâl olunmağla imdi bu emr-i şerîf-i vâcibü'l-imtisâlim vusulünde bu bâbda ziyâdesiyle gayret ve hamiyet ve gerek donanma-i hümâyûnum ricâlini ve gerek ma‘iyyetine varan sâir tavâif-i askeriyeyi iktizâsına göre i‘mâl ve cenâb-ı emâret-me'âb hâlâ Kırım Hânı Kaplan Giray Hân dâmet me‘âliyehuya irsâl olunan nâme-i hümâyûn mülatefet-i makrûnumuzda tavsiye olunduğu üzere müşârun-ileyh ile dahi haberleşüp tarafından top ve asker ve mühimmât-ı cebehâne ve topçuyân taleb eder ise iktizâsı mertebe irsâl ve bi-avni sübhânehu ve te‘âlâ ittifâk ve ittihad ve gönül birliğiyle melâ‘in-i duzeh-mekînin kahr u tedmirleriyle ol etraf ve havâliden tard u ib‘âd ve şerr ü mazarratlarından ziyâdesiyle ihtimâm ve senden me'mûl ve muntazır olduğu üzere istihsân-ı rızâ-yı hümayunuma sa‘y u ikdâm eyleyesin ve'l-hâsıl bu vakt sâir evkâta kıyas olunmayup sebîl-i din ü mübînde cân ve başlar fedâ edecek leyl ü nehâr hâb u rahatı kendüye haram edecek vakit

olmağla şöyleki a‘dâ-yı dinin kahr u tedmirleriyle ol havaliden tard u ib‘âd ve şerr ü mazarratlarından yanına me'mûr olan asâkir-i mansûremi ve sâir donanma-i hümâyûnum ricâlini gereği gibi i‘mâl ve istihdâm etmeyüp veyahud Hân-ı müşârun-ileyhe dahi adem-i muvafakat ile melâ‘in-i çasarinin def‘ ü mazarr ve kahr u tedmîrinde kat‘â bir dürlü kusûr ve fütûrun ve rehâvet ve tekâsülün zuhûr etmek ihtimâli olur ise sonra bir dürlü cevâba kâdir olamayup mazhar-ı ikâb ve itâb olacağını emr-i mukarrer ve muhakkak bilüp ana göre bu husûsda ziyâde basiret ve intibâh ile hareket ve kat‘â bir güne tehâvün ve tekâsül eylemeyüp elbetde ve elbetde fermânım olan husûslara ziyâdesiyle ihtimâm ve dikkat eyleyüp ser-i mû hilâfından tehâvün ve taksîrden hazer ve mücânebet eyleyüp mazmûn-ı emr-i şerîf eylemen bâbında emr-i şerîf yazılmışdır.

fî evâil-i S. Sene 149

8) MD. 143 s. 41 h. 38

Sinop kâdısı ve civârında olan kâdılara ve zikrolunan kazalarda vâki‘ Sinop iskelesi ve sâir iskele emînleri ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Bi-avnihi te‘âlâ Kırım memleketi muzafatında olan Or-kapusu tarafının ve havalisinin düşmen-i dinden muhafaza ve muharesesi ve melâ‘in-i duzeh-mekînin kahr u tedmîrleriçün ol tarafda ecnad-ı kazâ-i itibarın tevkîr ve teksîri ile a‘dâ-yı din ü devlet-i aliyyemin tard u teb‘îdleri ve keyd ü mazarratlarından ibâdullahın te'mîn ve tahlîsi mehâmm-ı lâzimü'l-ihtimâmdan olup ve hâlâ İran cânibinden Âsitâne-i sa‘âdetime avdet eden dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ile ve dergâh-ı mu‘allâm cebecileri ocağının kethüdası olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-a‘yân zîde mecdûhu yanında olan ortaların mevcûd olan cebeci neferâtıyla ve dergâh-ı mu‘allâm topçuları ocağının kethüdası olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân zîde kadruhu dahi yanında mevcûd olan topçu neferâtıyla bulundukları mahalden bir gün evvel ta‘cilün ale't-ta‘cîl Sinob'a varup anda olan sefînelere süvâr ve Karadenizden Kırım adasına güzar ile a‘dây-ı li‘am def‘ ü ref‘leri husûsunda anlar dahi ihtimâm etmeleriçün hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnumla mu‘anven evâmir-i şerîfemle me'mûrlar olmağla siz ki mûmâ-ileyhimsiz asâkir-i merkûme

Sinop iskelesine varıncaya dek anda olan tüccâr sefînelerinin ahar mahalle gitmeyüp ve firâr etmemek üzere şimdiden dümenlerin alup gereği gibi zabt u rabt edüp ancak zikrolunan asâkirin tahmiline vâfi iskele-i mezbûrede sefâin bulunmamak ihtimâli dahi olmağla etrafda olan iskelelerden dahi kifâyet mikdârı sefâini kezâlik şimdiden zabt ve anların dahi dümenlerin alup ve inşaallahu te'âlâ asâkir-i merkûme Sinop iskelesine geldikleri gibi bir an meks ve te'hir etdirmeyüp bir saat evvel sefinelere tahmîl ve savb-ı me'mûra irsâllerinde mezîd ihtimâm ü dikkat ve kemâl-i basîret üzere hareket ve hilâfından gâyetü'l-gâye ihtirâz ve mücânebet eylemeniz bâbında ferman-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

fî evâsıt-ı S. Sene 1149.

9) MD. 143 s.38 h. 41

Kapudan vezîrü'l-hâcc Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Senki vezîr-i müşârun-ileyhsin hâlâ Âsitâne-i sa'âdetimden ve Sinop ve Trabzon iskelelerinden gerek asâkir ve gerek mühimmât-ı cebehâne ve zehâir tahmîl olunan sefâin muvafakat nesîm-i avn ü inâyet-i bâri ile tarafına varup vusûl buldukda derûnlarında olan asâkir ve mühimmât-ı cebehâne ve zehâiri tamâmen ihrâc olundukdan sonra zikrolunan sefâinin ekseri İstanbul'a işler zehâir sefînelerinden olmağla bir an evvel tarafında meks ve te'hir etdirmeyüp bir saat mukaddem ucâleten avd ve inhiraflarına izin ve ruhsat verüp emr-i şerîfime muğayir harekete bir dürlü cevâz göstermemek bâbında ferman-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

fî evâhir-i S sene 1149.

10) MD. 143 s. 42 h. 45

Sâbıkan Azak defterdârı olan Süleyman zîde mecduhuya hüküm ki;

Bahr-i siyah cânibinde olan asâkir-i mansûrem içün gerek mukaddem ve gerek bu def'a irsâl olunan dakîk ve peksimad ve sâir mühimmât-ı cebehâne ve tophâne sefâinden ihrâc olundukda vezn ve sefâin rüesâsının yedlerinde olan

irsâliyeleri ve mühimmât-ı mezbûrenin üzerine ta‘yîn olunan mübâşirlerinin yedlerinde olan müfredat defterleri mûcebince ahz u kabz edüp bir mahfûz mahalle vaz‘ ve hîn-i iktizâda sarf eylemek üzere bir mu‘temedün-aleyh kimesne nasb ve ta‘yîn olunmak muktezâ-yı hâlden olmağla senki mûmâ-ileyhsin sen müstakîm olmanla sâdır olan ferman-ı âlî üzere mahalline varup gerek mukaddem ve gerek sonra gönderilen zehâir ve mühimmât-ı cebehâne ve tophâne inşaallahu te‘âlâ mashûben bi's-selâm varup vâsıl oldukda tamâmen ahz u kabz ve bir danesi zâyi‘ ve telef olmamak şartıyla hîn-i iktizâda tevzî‘ ve sarf olunmak içün bir mahalle vaz‘ ve me'mûriyetin içün divân-ı hümâyûnum tarafından emr-i şerîfim tahrîri bâbında rikâb-ı hümâyûnum defterdarı Sadullah zîde uluvvuhu i‘lâm etmeğin mûcebince yazılmışdır.

fî evâhir-i sene 1149.

11) MD. 143 s. 70 h. 104

Sâbıkan Tersane-i Âmire emîni olup bundan akdem Midilli'de kalyonları inşâsına me'mûr olan Mehmed zîde mecduhûya hüküm ki;

Senki mûmâ-ileyhsin inşaallahu te‘âlâ inşâ ve tesyîrine me'mûr olduğun kalyonları alat u pusatlarıyla tekmîl ve Midilli limânından ihrâc ve Boğaz'a doğru tesyîr ve irsâl eylediğinden sonra tarafına gönderilen menzil ahkâmı mûcebince Gelibolu'dan berren menzile süvâr ve bir saat evvel Âsitâne-i sa‘âdetime vusûle müsâra‘at eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

fî evâsıt-ı C. Sene 149

12) MD. 143 s.162 h. 251

Karadeniz'in Rum[ili] kıyısında vâki‘ Bergos ve Köstence ve Mankalya ve Varna ve Balçık ve Kavarine ve Karaharman kâdılarına ve zikrolunan kazalarda vâki‘ kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları ve iskele emînleri ve a‘yân-ı vilâyet ve sâir iş erlerine hüküm ki;

Hamden lillahi te‘âlâ ol taraflarda hınta ve sâir zehâirin kesret ve vefreti olup bu ana değin sefâin ile peyderpey Âsitâne-i sa‘âdetime zehâir-i kesîre gelür

iken biraz zamandan berü münkatı‘ ve kıllet üzere tevârüd etmekle bunun aslı nedir ve kıllet üzere gelmesine bâ‘is ü badi kimlerdir mahallerinden teftîş ve tefahhus ve sıhhati üzere rikâb-ı hümâyûnuma arz ve i‘lâm olunması fermanım olunup ve husûs-ı mezbûr içün mübâşir ta‘yîn ve irsâl olunmuşdur. İmdi işbu emr-i şerîfim vusulünde sizki mûmâ-ileyhimsiz bu husûs Âsitâne-i sa‘âdetim sevâkin ve ahâlisinin akvât-ı zarûriyelerine usret ve zucretlerine bâ‘is ve bâdi olan hâletden olmağla kemâ-yenbagî mübâşir-i mûmâ-ileyh ma‘rifetiyle teftîş ve tefahhus ve vech-i meşrûh üzere taht-ı kazalarınızda vâki‘ iskelelerde peyderpey Âsitâne-i sa‘âdetime hınta ve sâir ecnâs-ı zehâir yüklü sefâin gelmemesinin aslı nedir ve gelmemesine bâ‘is ve bâdi kimlerdir sıhhati ve hakikatı üzere ucâleten rikâb-ı hümâyûnuma arz ve i‘lâm ve hilâfından be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eyleniz bâbında ferman-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

fî evâhir-i Ca sene 150.

13) MD. 143 s.227 h. 404

Karadeniz'in Rum-ili kıyısında vâki‘ Bergos ve Köstence ve Mankalya ve Varna ve Balçık ve Kavarine ve Karaharman kâdılarına ve zikrolunan kazalarda vâki‘ kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları ve iskele emînleri ve a‘yân-ı vilâyet ve sâir iş erlerine hüküm ki;

Anadolu yakasından taht-ı kazâlarınızda vâki‘ iskelelere sefâin gelüp yanaşup hınta ashâbından beşer onar para ziyâdeye hınta iştirâ ve Anadolu tarafına nakl edecekleri bundan akdem ihbâr olundukda ba‘de'l-yevm zikrolunan iskelelerden Anadolu yakasından sefâin ashabına gerek hınta ve gerek ecnâs-ı zehâirden bir nesne verilmeyüp men‘-i külli ile men‘ ü def‘i bâbında gedikli dergâh-ı mu‘allâm müteferrikalarından kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim Telhîsî Mehmed zîde mecduhu mübâşeretiyle size hitâben mü'ekked ve müşedded ve mufassal ve meşrûh emr-i şerîfim şeref-yafte-i sudûr olmuşdu. Husûs-ı mezbûrdan ziyâdesiyle takayyüd ve ihtimâm-ı ehemm ve elzem olmağla te'kid husûsu ve size tenbîh içün işbu emr-i şerîf-i vâcibü'l-imtisâlim dahi ısdâr ile irsâl olunmuşdu. İmdi inşaallahu te‘âlâ vusûlünde bu husûsa kemâ-yenbagî takayyüd

ve ihtimâm ile kıyâm ve vech-i meşrûh üzere mukaddemâ ve hâlâ fermanım olduğu üzere taht-ı kazâlarınızda vâki iskele ve sâir mahaller gereği gibi zabt ve ol makule Anadolu yakasından gelen sefâine min-ba‘d hınta verilmeyüp men‘-i külli ile men‘ ü def‘ ve hınta ashâbına dahi muhkem tenbîh ü te'kîd ve dahi men‘lerinde her biriniz kemâl-i mertebe dikkat ve ihtimâm eyleyesiz. Bu husûs Âsitâne-i sa‘âdetim sâkin ve ahalisinin akvat-ı zarûriyelerinde usret ve zucretlerine bâ‘is ve bâdi olan hâletden olmağla şöyle ki bundan sonra bu husûs sırren ve alenen tecessüs ve tefahhus etdirilüp taht-ı kazâlarınızda vâki‘ iskele ve sâir mahallerden Anadolu yakasından gelen sefâine hınta ashâbı hınta ve sâir ecnâs-ı zehâirden bir nesne fürûht eyledikleri zâhir olur ise elbette haber alınur sonra kat‘a bir dürlü özr ve cevâbınız ısgâ olunmayup ve fürûht edenler eşedd-i ukubet ile muakab olduklarından mâ-adâ siz dahi iğmâz-ı ayn veyahud tehâvün ve tekâsülünüze hamlolunup her biriniz mes'ûl ve mu‘âteb olacağınızı emr-i mukarrer ve mahakkak bilüp ana göre kemâl-i basîret ve intibah üzere hareket ve hilâfından gâyetü'l-gâye hazer ve mücânebet etmeniz bâbında fermân yazılmışdır.

fî evâhir-i Ca sene 1150

D. BOA CEVDET BAHRİYE

1) C.BH. 10664

Ma‘rûz-ı kullarıdır ki;

Ashâb-ı arz-ı hâl on yedi nefer ümerâ-i deryâ kulları işbu sene-i mübârekede bahr-ı siyah’a seferber olduğundan nâşî ber-vech-i mu‘tâd virülügelen gülle daneleri ihsân buyurulmak bâbında arz-ı hâl ederler. Merkûmlardan Kasım Paşa-zâde Mustafa Paşa ve Kara Murta-zâde Nu‘mân Paşa kulları bâ-fermân-ı âli Tersâne-i Âmire hidmetinde kalmalarıyla seferber olan on beş neferin sefînelerinde i‘mâl eyledikleri topların çaplarına göre her birine üçer yüz aded gülle dânesi Tophâne-i Âmire mevcûdundan ihsân buyurulmak bâbında emr ü fermân devletlü sultânım hazretlerinindir. Arz-ı mûcebince verile deyü buyuruldu. 25 Ra. sene 149.

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Ümerâ-i deryâdan ashâb-ı arz-ı hâl on yedi nefer ümerâ-i deryâ kulları işbu sene-i mübârekede bahr-i siyâh cânibine ta‘yîn kılınup lakin ümerâ-i mûmâ-ileyhimlerden Kasım Paşa-zâde Mustafa Paşa ve mezbûr Murta-zâde Nu‘mân Paşa kulları bâ-fermân-ı âlîyye Tersâne-i Âmire hidmetinde kalmalarıyla seferber olan on beş nefer ümerânın süvâr oldukları sefînelerinde i‘mâl olunan topların çaplarına göre her bir çekdiri sefînesine üçer yüz yuvarlak dânesi muktezi olduğu kapudan Paşa kulları memhûr i‘lâm eder. Zikrolunan on beş nefer ümerâ-i deryânın çekdiri sefînelerinde i‘mâl olunacak toplariçün beher çekdiri sefînesine Tophâne-i Âmire mevcûdundan topların çaplarına göre üçer yüz aded yuvarlak dâneleri verilmesiçün fermân-ı âlîleri ısdârı bâbında fermân devletlü sa‘âdetlü sultânım hazretlerinindir. Sûret verile. Sûret verildi, fî gurrei Ra sene 150.

İzzetlü Defterdâr Efendi tarafından i‘lâm oluna deyü buyuruldu

Baştarda-i Hümâyûn:

350 aded

Mermer gülle: 14 kıyye; 50 aded

Yuvarlak: 3 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1 kıyye, 100 aded

Abdulkâdir Paşa:

300 aded

Yuvarlak: 7 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 5 kıyye, 100 aded

3 kıyye, 100 aded

Derviş Ağa-zâde İsmâil Paşa:

300 aded

Yuvarlak: 11 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1 kıyye, 200 aded

Tersâne-i âmire Kethudâsı Lala Mehmed Paşa:

300 aded

Yuvarlak: 14 kıyye, 10 aded

Yuvarlak: 11 kıyye, 15 aded

Yuvarlak: 9 kıyye, 80 aded

Yuvarlak: 1 kıyye, 195 aded

Elçi-zâde Osman Paşa:

300 aded

Yuvarlak: 5 kıyye, 150 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 150 aded

Süleyman Paşa-zâde Mustafa Paşa:

300 aded

Yuvarlak: 5 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 200 aded

Menko-zâde Ali Paşa:

300 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 250 aded

Yuvarlak: 0,5 kıyye, 50 aded

Ömer Paşa: 300 aded

Yuvarlak: 7 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 200 aded

Maryol-zâde Ali Paşa: 300 aded

Yuvarlak: 9 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 200 aded

Ebubekir Bey: 300 aded

Yuvarlak: 5 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1 kıyye, 50 aded

Yuvarlak: 0,5 kıyye, 50 aded

Halil Bey: 300 aded

Yuvarlak: 9 kıyye, 50 aded

Yuvarlak: 1 kıyye, 250 aded

Koronlu-zâde Ali Bey: 300 aded

Yuvarlak: 7 kıyye, 50 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 200 aded

Yuvarlak: 0,5 kıyye, 50 aded

Ömer Paşa-zâde Ahmed Bey: 300 aded

Yuvarlak:3 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1,5 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 1 kıyye, 80 aded

Yuvarlak: 0,5 kıyye, 20 aded

Deli Bey-zâde: 300 aded

Yuvarlak: 7 kıyye, 100 aded

5 kıyye, 100 aded

3 kıyye, 100 aded

Ali Paşa-zâde Süleyman Bey: 300 aded

Yuvarlak: 7 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 5 kıyye, 100 aded

Yuvarlak: 3 kıyye, 100 aded

El-makbûz, an-mevcûd-ı Tophâne-i Âmire an-yed-i izzetlü Mehmed ağa vekîl-i ser-topcıyân-ı dergâh-ı âlî, berây-i lâzime-i kadırga-i ümerâ-i deryâ bâ-fermân-ı âlî ve şerîf, fî 28 Ra. sene 1149.

Mermer gülle: 14 kıyye, 50 aded. Yuvarlak: kanol: 4.450 aded. Vech-i meşrûh üzere seferber olan on beş kıt‘a kadırgalara tevzî‘ olunması fermân buyurulan dört bin dört yüz elli aded yuvarlak ve elli aded mermer gülleleri bâlâda tahrîr olunduğu üzere mevcûd-ı Tophâneden hâliyâ harekât mevsimi ki ser-vekîli Mehmed Ağa yedlerinden tamâmen ahz u kabz eyledüğüm ecilden işbu memhûr verildi, fî 28 Ra. sene 1149 Bende Lala Mehmed Paşa, kethüdâ-i Tersâne.

Devletlü sa‘âdetlü merhametlü Sultânım sağ olsun. Bu kulları ümerâ-i deryâdan olup bu sene-i mübârekede fermân-ı âlî bahr-i siyâh cânibine me’mûr olmağla süvâr olduğumuz çekdiri sefînelerinin toplarının yuvarlakları olmayup merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki her birimize kifâyet mikdâr-ı gülle ihsân buyurulmak bâbında Topcıbaşı ağa kullarına fermân-ı âlîleri niyâz olunur bâkî fermân devletlü sa‘âdetlü merhametlü sultânım hazretlerinindir.

2) C. BH. 10261

Kocaeli sancağı mutasarrıfı izzetlü Paşa ve şerî‘at-şi‘âr İznikmid kâdısı efendi zîde fazluhu ve kıdvetül emâcid ve’l-a‘yân İznikmid’de ağa vekîli olan zîde mecduhu inhâ olunur ki; mukaddemâ Tersâne-i Âmirede binâ ve inşâsına mübâşeret olunan donanma-i hümâyûn kalyonunun ucâletü’l-vakt inşâ ve tekmîli ehemm-i mehâmm-ı devlet-i aliye ve elzem-i levâzım-ı umûr-ı diniyyeden olduğuna binâen kalyon-ı mezbûr içün bundan akdem İznikmid havâlisinden kat‘ ve nakli fermân olunan ecnâs-ı kerestenin bir saat mukaddem ve bir kadem akdem Tersâne-i Âmireme nakli mühimm ve muktezi olmağla imdi sâlifü’z-zikr keresteden hâlâ İznikmid iskelesinde mevcûd ne-mikdâr kereste var ise kat‘a te’hîr ve tevakkuf olunmayup çekleve ile nakl olanacaklarını iskele-i mezkûrede olan çeklevelere ve piyâde kayıklarıyla nakl olunacaklarını kezâlik kayıklara tahmîl eyleyüp ceste ceste Tersâne-i Âmire tarafına irsâl ve tesyîre ihtimâm-ı tâmm ve sa‘y-i mâ-kelâm eyleyesiz. Şöyleki bu husûs devlet-i aliyye-i ebed-peyvendin umûr-ı mehâmm-ı akdem ihtimâmından olmağla hılâf-ı fermân-ı âlî ser-i mû izhâr-ı tehâvün ve tekâsül ile haraketiniz zuhûr edecek olur ise bir dürlü

özr ve illetiniz ısgâ olunmayup mu'âhaze ve mu'âkab olacağınızı muhakkak bilüp ana göre hareket ve işbu emr-i celîlü'l-kadrın mazmûnunu tenfîz ve icrâya müsâra'at eyleyesiz deyü buyruldu.

24 Ra sene 149.

3) C. BH. 5472

Yazıla. Kefe cânibi defterdâr-ı el-hâcc Süleyman zîde mecduhuya hüküm ki;

İşbu sene-i mübâreke evvel baharında hâlâ deryâ kapudan-ı Ali Paşa dâme ikbâlehunun ma'iyyetiyle bahr-i siyâh cânibine ihrâc olunacak ince donanma sefînelerinin levendân ve kapudanları me'kûlâtlariçün altışar aylık olmak üzere iktizâ eden on sekiz bin iki yüz yirmi kantar peksimedden üçer aylık olmak üzere dokuz bin yüz on kantarı der-i sa'âdetimde donanma-i hümâyûnum kalyonlarının etmekci-başısı el-hâcc Nûreddin tarafından verilüp ve küsûr üçer aylık dokuz bin yüz on kantarı dahi sen ki defterdâr-ı mûmâ-ileyhsin Kefe ve Kırım cânibleri nden şimdiye dek bi'd-defe'ât îsâl olunan peksimedlerden ma'rifetinle kapudanlarına teslîm olunmak fermânım olmağla imdi işbu emr-i şerîf-i âlîşânım vusûlünde inşaallahu Te'âlâ zikr olunan ince donanma sefîneleri kapudanı mûmâ-ileyh emr-i şerîfle vâsıl oldukda irsâl olunan memhûr ve mümzâ sûret-i defter mûcebince üçer aylık olmak üzere mârru'z-zikr dokuz bin yüz on kantar peksimetlerini Kefe ve Kırım cânibleriçün şimdiye dek bi'd-defe'ât teslîm ve makbûzları olduğunu müş'ir yedlerinden memhûr senedât alup hisâbına mahsûb olmak içün işbu emr-i şerîfimle ma'an hıfz ve ihmâl ve müsâmahadan hazer etmen bâbında fermân-ı âlîşânım sadır olmuşdur. Muhâsebe-i L.Fî 26 B. sene 1149.

4) C. BH. 11350

Hâlâ Akkirman muhâfazasında olan vezir Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Özi tarafından selâmet ile gelüp Akkirman'a dâhil olan on üç kıt'a mîrî firkatelerin elli bir senesi rûz-ı hızırına varıncaya dek levendân ücretleri ve

kapudanları salyâneleri tamâmen taraf-ı mîrîden verilmiş olduğuna binâen cümlesini Akkirman muhâfazasına kıyâm etdirilüp iktizâ eden hidemât-ı mühimmeden a‘mâl ve istihdâm eylemek fermânım olmağla imdi sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin işbu emr-i şerîf-i âlîşânım vusûlünde mârru’z-zikr on üç kıt‘a firkatelerin levendân ve kapudanlarından bir neferi firâr ve gaybetdirmemek şartıyla cümlesini firkateleriyle Akkirman muhâfazasına kıyâm etdirdüp re’y ü ma‘rifetin inzimâmıyla iktizâ eden hidemât-ı mühimmeden a‘mâl ve istihdâm etmen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyruldu.

5) C. BH. 3912

Rusçuk kâdısına ve Yergöğü nâibine dergâh-ı âlî gedüklülerinden olup Ruscuk mübâya‘acısı olan Ebubekir zîde mecduhuya ve mübâşir ta‘yîn olunan zîde kadruhuya hüküm ki;

Hâlâ İsakcı’da mevcûd olan üstü açıklardan mâ‘adâ iktizâ-yı vakt ve hâle göre bazı hidemât-ı mühimmeden a‘mâl ve istihdâm içün ucâleten yirmi mikdârı üstü açık sefîneleri dahi inşâ ve techîz etdirilmesi mühim ve muktezî olup ve bundan akdem Eflâk voyvadası ma‘rifetiyle Yergöğü iskelesinde inşâ etdirilen tonbazlar ile üstü açıklardan fazla kalmış ve hâzır mevcûd kereste olduğu ihbâr ve bir kıt‘a üstü açık sefînesi altmış aded yalpa tahtası ve elli beş aded kavrak ile inşâ olunagelmeğle bu hisâb üzere yirmi kıt‘a açık sefâinine bin iki yüz aded yalpa tahtasıyla bin yüz aded kavrak iktizâ etmeğin ol mikdâr tahta ve kavraklardan Yergöğü iskelesinde her ne kadarı mevcûd bulunursa ahz ve kusûru dahi Yergöğü ve Rusçuk iskelelerinde tüccâr yedlerinde mevcûd bulunanlardan si‘r-i râyici üzere mübâya‘a olunup ale’l-acele İsakcı iskelesine nakl etdirilmesi fermânım olmağla imdi senki mübâya‘acı-i mûmâ-ileyhsin mübâşir-i merkûm ile işbu emr-i şerîf-i âlîşânım vâsıl olduğu saat karşu Yergöğü iskelesine geçüp vech-i meşrûh üzere bundan akdem Eflâk voyvodası ma‘rifetiyle müceddeden yapdırılan tonbazlar ile üstü açıkların kerestelerinden iskele-i mezbûrda her ne kadar fazla kalmış yalpa tahtası ve kavrak mevcûd bulunur ise ma‘rifet-i şer‘le defter ederek ahz u kabz eyledikden sonra bâlâda tahrîr olunduğu üzere yirmi

kıt‘a üstü açık sefâinine iktizâ eden bin iki yüz aded yalpa tahtası ve bin yüz aded kavrakların tekmîline her ne kadar tahta ve kavrak iktizâ eder ise si‘r-i râyici üzere lâzım gelen bahâların ber-vech-i nakd ashâbına edâ ve teslîm eyleyerek Yergöğü ve Ruscuk iskelerinde tüccâr yedlerinde mevcûd bulunan keresteler dahi mübâya‘a ve tekmîl ve cümlesin bir kıt‘a mı yoğsa iki kıt‘a mı olur borazan sefînelerine veyahud sâir münâsib sefînelere tahmîl mübâşir-i merkûm ile ber-vech-i müsâra‘at İsakcı’ya irsâl ve binâ emîni Abdi zîde mecduhuya teslîm etdirmeğin mezîd ihtimâm ve dikkat ve Yergöğü mevcûdundan mâ-adâ tüccâr yedlerinde her kaç kıt‘a tahta ve kavrak mübâya‘a eder isen ma‘rifet-i şer‘le bahâlarına defter edüp taraf-ı mîrîden sana verilmek içün memhûr defterlerin kereste ile ma‘an irsâl eyleyesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun ber-vech-i muharrer ol mikdâr tahta ve kavrakları gerek mevcûddan ve gerek müsâya‘a vechi üzere mübâya‘acı mûmâ-ileyhe tamâmen tedârik etdirüp ale’l-acele bir gün evvel İsakcı’ya nakl ve tesyîr eylemeğin bezl-i vus‘ ve kudret ve ihmâl ve müsâmahadan be-gâyet ihtirâz ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olumşudur, buyruldu. Muhasebe-i L. fî-gurrei R sene 1150.

6) C. BH. 3026

Deryâ kapudanı Süleyman Paşa’ya ve Tersâne-i Âmirem emîni el-hâcc Murtezâ zîde mecduhuya hüküm ki;

İnşaallahu Te‘âlâ evvel baharda ma‘rifetinle Karadeniz’e ihrâc olunacak ince donanma sefînelerinden kırk kıt‘a vulika sefâinine zahîre tahmîl olunup Kefe iskelesine tesyîr olunmaları ehemm ve elzem olmağla imdi işbu emr-i şerîfi âlîşânım vusûlünde Bolayır ve İkşamile ve Bandırma iskelelerinden dersa‘âdetime nakl olunacak şa‘îr ve dakîk şimdiye dek nakl ve Tersâne-i Âmirem anbârlarına vaz‘ ve teslîm olunmamış ise zikr olunan vulika sefînelerine Tersâne-i Âmirem emîni mûmâ-ileyh Murtezâ zîde mecduhu ma‘rifetiyle tahammülleri mertebede şa‘îr ve dakîk tahmîl ve eğer zehâir-i merkûme henüz dersa‘âdetime nakl olunmamış ise sefâin-i mezbûreyi doğru Bergos iskelesine irsâl edüp iskele-i merkûmda mübâya‘acı olan dergâh-ı mu‘allâm

gedüklülerinden Monla Hasan-zâde Ali zîde mecduhunun zimmetinde mevcûd olan şa‘îr ve dakîkden tahmîl etdirdüp Kefe iskelesine tesyîr ve avn-ı hak ile iskele-i mezbûra vusûllerinde bilâ-tevakkuf boşaldup devr-i keyl etdürerek Kefe cânibi defterdârı Süleyman zîde mecduhuya teslîm ve makbûz olduğunu müş‘ir mikdârlarını tasrihiyle yedinden memhûr temessük ahz etmen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki;

Dergâh-ı âlî gedüklülerinden Bergos mübâya‘acısı Monla Hasan-zâde Ali zîde mecduhuya hüküm ki;

Hâlâ deryâ kapudanı Süleyman Paşa dâme ikbalehunun ma‘iyyeti ile inşaallahu te‘âlâ evvel baharda Karadeniz’e ihrâc olunacak ince donanma sefînelerinden kırk kıt‘a vulika sefîneleri Bergos iskelesine gönderilüp hâlâ iskele-i mezbûrda senin zabtında olan mîrî zehâirden cümlesine tahammülleri mertebede şa‘îr ve dakîk tahmîl ve Kefe cânibine nakl ve tesyîr olunmak üzere tertîb ve fermânım olmağla imdi işbu emr-i şerîf-i âlîşânım vusûlünde deryâ kapudanı mûmâ-ileyh tarafından zikr olunan sefîneler avn-i hak ile Bergos iskelesine geldiklerinde kat‘a te’hîr eylemeksizin zabtında olan mîrî zehâirden cümlesine tahammülleri mertebede şa‘îr ve dakîk tahmîl ve kabzına me’mûra teslîm edüp mikdârı tasrîhiyle yedlerinden memhûr temessük ahz eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki. fî 6 Za. Sene 1149.

7) C. BH. 7117

Bin yüz elli senesinde bahr-i siyâh seferine tertîb olunup irsâl olunan fırkalardır, fî 3 Z sene 1150.

Tersâne-i Âmire’de inşâ ve gerek mevcûd olup gönderilen

Firkate: 53+6= 59 kıta‘ât

İşkanpavya: 20 kıta‘ât

Kızıl-hisârı ma‘rifetiyle bahr-i sefîd cânibinde inşâ ve merkûm ma‘rifetiyle bahr-i mezbûre kılâ‘ında olan atîk ile ma‘an

Firkate: 10 atîk+20 cedîd= 30 kıta‘ât

İşkanpavya : 10 kıta‘ât

Yekûn: Firkate: 89+27=62 kıta‘ât, İşkanpavya: 30 kıta‘ât, Tuc top: 196-54=142 kıta‘ât, Timur Top: 12 an-cânib-i nehr-i Tuna ta‘yîn şud

Minhâ-ı teslîm-i mahzen-i sürb-i Tersâne-i Âmire gayr ez teknehâ-i Kızıl-hisârı Tuc top: 77 an-firkate-i tertîb+17 an-firkate-i sâire= 94 kıta‘ât.

Âhen top: an-firkate-i tertîb: 7 kıta‘ât

Kızıl-hisârı ma‘rifetiyle inşâ olunan kırk kıt‘a tekne topu merkûmdan su’âl ve tahkîk olunmak iktizâ eder.

Bin yüz elli senesinde bahr-i siyâh cânibine irsâl olunan firkate ve İnce donanmadır, fî 17 Z sene 1151.

Tersâne-i âmire

Firkate: 22 kıta‘ât

İşkanpavya: 17 kıta‘ât

Tophâ

Tuc: mevcûd-ı tersâne 34+mevcûd-ı Kefe havâle şud 24=58 kıta‘ât

Âhen: mevcûd-ı tersâne: 3 kıta‘ât

Minhâ be-teslîm-i mahzen-i sürb-i Tersâne

Tuc top: 52 kıta‘ât

Âhen top: 3 kıta‘ât

an-firkate-i Kızıl-hisâri Mustafa Bey

Firkate: 30 kıta‘ât

Bunların topları kırk dokuz ve elli senelerinde verilen toplarıdır.

Minhâ: der mahzen-i sürb-i Tersâne-i âmire

Tuc top: 111 kıta‘ât

Âhen top: 10 kıta‘ât

Bâlâda tahrîr olunduğu üzere defe‘âtle bahr-i siyâh cânibine irsâl olunan ince donanma toplarının ne mahalde olduğu tahkîk ve tefahhusu iktizâ eden

Tuc top: 196 kıta‘ât. Âhen top: 5 kıta‘ât

Nehr-i Tuna cânibine mukaddemâ irsâl olunup Tuna kapudanı tarafından mevcûdu su’âle muhtâc olan

Firkate: kıta‘ât: 27, an-Âsitâne ta‘yîn şude. 8 an-İsakcı ta‘yîn şude.

Tuc top: 70 kıta‘ât

Nehr-i mezbûrdan zikr olunan fırkalar bir mahalle ta‘yîn olmamağla topları ol havâlîde mevcûd olmak iktizâ eder.

Zîrde tahrîr olunduğu üzere Kırım cânibinde kalan ve gark olan bir fırkadan mâ-adâ yirmi yedi fırka mühimmât ve toplarıyla ma‘an mîr-i merkûm tarafından ta‘yîn olunan kapudanları yedinde olup ve ne mahalde oldukları dahi ma‘lûmu olmağla yine mîr-i merkûm ma‘rifetiyle tahsîl ve teslîm-i mahzen etdirilmek iktizâ eder.

Kızıl-hisârî Mustafa Bey ma‘rifetiyle Bahr-i sefîd cânibinde inşâ olunan fırka topları kapudanları yedinde olduğu mîr-i merkûm haber verdiğinden mâ-adâ verdiği defteri nâtıkdır.

Firkate: kıta‘ât

30, ma‘a tophâ, der-Kırım mânde

2 an-İsakcı ta‘yîn şude

28-1 ma‘a top-ı gark ve nâ-bedîd şud

Top: 54 kıta‘ât. 8 teslîm be-mahzen-i sürb

Zîrde tahrîr olunduğu üzere kapudanları merkûm tarafından ta‘yîn ve ne mahalde oldukları ma‘lûmu olmağla mîr-i merkûm ma‘rifetiyle tahsîl olunmak iktizâ eder.

Kızıl-hisâri ma‘rifetiyle inşâ ve kapudanları tarafından ta‘yîn olunan İşkanpavyalardır.

İşkanpavya: kıta‘ât

10, ma‘a tophâ, der-Kırım mânde

Tuc top kıta‘ât: 8. 1 teslîm be-mahzen-i sürb

İşbu sene-i mübârekede Kefe ve Balıklava cânibinde mevcûd bulunması lâzım olmağla meştâye ta‘yîn olunmuşdur.

Firkate: 8 kıta‘ât. İşkanpavya: 7 kıta‘ât. Kancabaş: 15 kıta‘ât. Tophâ: 23 kıta‘ât

Zîrde tahrîr olunan gark olduğu cümle kapudanlar haber verdiler. Âsitâne firkatelerinden bin yüz elli bir senesi Âsitâne’ye gelür iken cümlenin ihbârıyla vâki‘ olan bir fırtına-i azîme sebebiyle gark olan

Firkate: 1 firkate-i Çaka Halil Kapudan. 1 firkate-i Davud oğlu Kapudan

Telef olan top: 4

Zîrde tahrîr olunan sevâhilden Anadolu cânibi Ereğli'den Sinop'a varınca ve Rum-ili cânibinde olan sevâhil Akkirman ve Kerş ve Kefe'ye varınca top ve mühimmâtlarıyla ma'an ta'mîr olunmağa muhtâcdır.

Âsitâne firkatelerinden bin yüz elli bir senesi Âsitâne'ye gelür iken vâki' olan fırtına-i azîme sebebiyle bi-hasebi'l-iktizâ Rum-ili ve Anadolu sevâhiliyle Kerş'de ve mahal-i mezbûrede top ve mühimmâtlarıyla vâki' olan İnce donanmadır. İnce donanma: kıta'ât: 22, der-sevâhil-i Anadolu. 35, der-sevâhil-i Rum-ili

İktizâ eden tophâ: kıta'ât: 44 tuc. 5 âhen

Vech- meşrûh üzere bin yüz kırk sekiz senesinden bin yüz elli iki senesine gelince sinîn-i mezkûrede bahr-i siyâh cânibine ta'yîn olunan ince donanma teknelerine verilen toplardan işbu defterde tahrîr olunduğu üzere Tersâne-i Âmire'ye teslîm olunandan mâadâ taşralarda kalup tefahhusu iktizâ eden mahalleri ve topların mikdârı terkîm olunduğu vech üzere iktizâ eder. Fermân devletlü sa'âdetlü efendim sultanım hazretlerinindir. fî 25 L. sene 1152.

Mezbûr teknelerden on iki kıt'ası Akdeniz'e meştâlarına gelmişlerdir.

Âsitâne-i Sa'âdet'e gelüp lenger-endâz olan sefâin: kıta'ât

Firkate: 32

06 İşkanpavya

Mezbûr teknelerin kapudanlarından on üç neferi meştâda kalup kuûru Âsitâne'ye gelmişdir.

Kırım ve Kefe ve Balıklava'da meştâya rabt olan sefâin: kıta'ât

08 firkate

07 İşkanpavya

15

Mezbûr teknelerden kapudanları ve neferâtıyla Âsitâne'ye gelmişlerdir.

Âsitâne'ye gelür iken şiddet-i rüzgar ve furtuna-i azîme ile gerüye dönep Kefe'ye ve Balıklava'ya çekilen sefâin: 14 kıta'ât

Mezkûr teknelerden beşi gark ve biri şikest olup forsaları ve neferâtları taşra çıkup Âsitâneye gelmişlerdir.

Âsitâne'ye gelür iken şiddet-i rüzgardan Anadolu sevâhiline dönüp karaya çekilen sefâin: kıta'ât

16 karaya çekilen

06 şikest

Yekûn-ı kıta'ât

106 fi'l-asl tertîb olunan

005 techîz olunmayan beş kıt'a Kancabaş

Akkirman tarafına ta'yîn kılınan bir kıt'a firkate ve yirmi kıt'a kancabaşdan bazı mahalle ta'yîn olundukda esnâ-yı râhda şiddet-i rüzgardan dokuz kıt'ası şikest ve küsûru Rum-ili sevâhilinde Akkirman ve Süzebolu'ya karaya çekilmişlerdir.

Akkirman cânibine me'mûr kılınan sefâin: kıta'ât

01 fırka

20 kancabaş

Ma'rûz-ı kullarıdır ki; Kırım ve Kefe ve Özi câniblerine ta'yîn kılınan ince donanma-i hümâyûn sefâinlerinden firkate İşkanpavya ve kancabaşların oldukları mahalleri sâdır olan fermân-ı âlî mûcebince ma'lûmu olanlardan gereği gibi tefahhus ve istintak olundukda bâlâda zikr olunduğu vech üzere haber verdikleri ma'lûm-ı devletleri bulundukda ol bâbda emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultanım hazretlerinindir. Bende Süleyman Kapudan.

Kırk sûret yazıla

Berr ü bahr-i siyah tarafına giden ince donanma teknelerine Tersâne-i Âmire tarafından verilen tuc ve timur topların fi'l-asl mikdârı ve ba'dehu tekneler ile gelüp Tersâne'ye teslîm olunanların adedi ve el-yevm taşradan kalyoncu iktizâ eden gemi mühimmi tedârik oluna deyü ol vechile başka başka Tersâne-i Amire defterlerine kayd oluna.

Bin yüz kırk sekiz senesinde Özi cânibine ibtidâ ta'yîn olunan firkatelerdir.

Der-def'a-i evvel, fî 2 Z sene 1148

Firkate: 4 kıta'ât

Der-def‘a-i sânî, fî 13 R sene 1149

Firkate: 10 kıta‘ât

Yekûn

14-13=1 kıta‘ât

Tuc top: 28-26=2 der-Özi mânde

Zikr olunan on üç firkate elli tarihine gelince Özi cânibinde kalup ancak bir firkate topu Tersâne-i Âmire’ye gelmişdir.

Bin yüz kırk sekiz senesinde deryâ kapudanı Hâmi Mehmed Paşa zimemâtında bahr-i siyâh tarafına irsâl olunan, fî 28 Z sene 1149.

Firkate: 18 kıta‘ât

Tuc top

36 kıta‘ât

Minhâ

Der-hîn-i avdet

Be-teslîm-i mahzen-i sürb-i Tersâne

Top: kıta‘ât

36

02 mukaddem Özi’ye gönderilen bir kıt‘a firkate topudur

Bin yüz kırk dokuz senesinde Bahr-i seyâh cânibine irsâl olunan, fî 5 Z sene 1149.

Tesânede mevcûd ve müceddeden inşâ olunan

Firkate: 57 kıta‘ât

Kızıl-hisârî Mustafa Bey ma‘rifetiyle Bahr-i sefîd cânibinde inşâ olunan

Firkate: 10 kıta‘ât

Yekûn

Firkate

67

27 der-cânib-i Kefe mânde

40

08 der-cânib-i İsakcı mânde

32

11 der-cânib-i Akkirman mând

Tuc top

143

054 der-cânib-i Kefe mânde

80

16 der-cânib-i İsakcı mânde

64

22 der-cânib-i Akkirman mânde

42

Minhâ, der-avdet-i âmed an-Âsitâne

Firkate: kıta‘ât

21

10

11

Top

42

20 Kızıl-hisârî ma‘rifetiyle Bahr-i sefîd’de kışlamak üzere ta‘yîn olunmuşdur.

22

Be-teslîm-i mahzen-i sürb-i Tersâne

Tuc top: kıta‘ât

22 an-firkate-i tertîb

04

An firkate-i sâire

26

8) C. BH. 3857

Yazıla

Hüdavendigar sancağı mutasarrıfı Paşaya, İznikmid kâdısına ve İznikmid’de kereste emîni olan zîde mecduhuya hüküm ki;

Tersâne-i Âmiremde müceddeden inşâ olunup donanma-i hümâyûnum ile bahr-i siyâh cânibine ihrâcı fermân olan iki kıt‘a karavele kalyonları ucâleten itmâm u tekmîl olunmak gâyet mühim ve muktezî olup zikr olunan kalyonların a‘zam-ı lâyıkasından olan keresteden bu def‘a tedâriki ziyâde elzem olan iki yüz aded parçol-ı kebîr İznikmid cânibinde kat‘ etdirilen keresteden beş on gün içinde rencber kayıklarıyla bir gün evvel Âsitâne-i sa‘âdetime nakl ve teslîm-i Tersâne-i Âmirem etdirilmek fermân olmağın imdi senki kereste emîni mûmâ-ileyhsin işbu emr-i celîlü’l-kadrım vardığı gün te’hîr ve tevakkufa ruhsat ve cevâz göstermeksizin zikr olunan iki yüz aded parçol-ı kebîr kerestelerin gönderilen çaplarına göre alâ-eyyi hâl tedârik ve İznikmid cânibinde vâki‘ iskelelerde mevcûd bulunan rencberân kayıklarına tahmîl ve bir gün akdem Âsitâne-i sa‘âdetime nakl ve teslîm-i Tersâne-i Âmirem etdirmeğin mezîd-i dikkat ve ihtimâm eyleyesin şöyle ki; donanma-i hümâyûnumun ihrâcı vakti karîb ve bu inşâ olunan iki kıt‘a kalyonun tekmîli behemehâl bu kerestenin gelmesine muhtâc olduğu ma‘lûmunuz olup ana göre beş on güne dek rencberân kayıklarıyla Âsitâne-i sa‘âdetime irsâl ve teslîm-i Tersâne-i Âmirem etdirmeğe gâyetü’l-gâye cidd ü sa‘y edüp ihmâl ve müsâmahadan be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşân sâdır olmuşdur. Mevkûfât fî 18 L sene 1150.Yazılmışdır.

9) C.BH.3879

Telhîs mûcebince hüküm. İzzetlü defterdâr efendi tarafından i‘lâm oluna deyü buyuruldu. Arz-ı kullarıdır ki;

Sâhib-i arz-ı hâl Mustafa Bey kulları ma‘rifetiyle Sinop iskelesinde inşâsı fermân olunan iki kıt‘a donanma-i hümâyûn kalyonlarının icrâ-yı lâzimesinden olup Samsun ve Kumcağaz ve Küprüağzı ve ol havâlide vâki‘ iskelelerde mevcûd etdirilen keresteleri Ünye ve Samsun ve ol havâlide vâki‘ olan iskelelerde bulunan tehî sefîneler ile Sinop iskelesine nakl ve tahmîl etdirilmesiçün emr-i şerîf verilmek recâsıyla arz-ı hâldir. Sefer-i hümâyûn nusret-makrûn içün zehâir ve mühimmât-ı sâire tahmîli ile meşgûl olmayup hâli bulunan sefâin ile îcâb eden nakl-ı sefînesi kalyon inşâsına me’mûr edilen.

Devletlü merhametlü Sultanım hazretleri sağ olsun.

Arz-ı hal-i kulları budur ki; hâliyâ Sinop iskelesinde bina ve inşâsına me'mûr olduğumuz iki kıt'a donanma-i hümâyûn kalyonlarının cüz'-i a'zamından olan keresteleri Samsun ve Kumcağaz ve Küprüağzı ve ol havâli iskelelerinde mevcûd etdirilüp nakli husûsu beher-hâl sefîneye muhtâc olmağla Ünye ve Samsum ve Sinop ve havâlisi iskelelerine etrâf-ı erba'adan gelüp dâhil ve tehî ve mevcûd bulunan sefîneler varup birer ikişer nevbet kereste tahmîl ve Sinop iskelesine nakl etdirilmek mu'tâd olmağın mercûdur ki zikr olunan kalyonlar içün ol havâlide mevcûd etdirilen kalyonlar kerestelerini Ünye ve Samsun ve Sinop ve havâlisi iskelelerinde tehî ve mevcûd bulunan sefîneler birer ikişer nevbet varup tahmîl ve Sinop iskelesine nakl eylemeleri bâbında ekber ve şedîd hidemât-ı âlî ihsân buyrulmaları bâbında emr ü fermân lutf u ihsân sultanım hazretlerinindir. Bende Mustafa nâzır-ı kalyon-ı hümâyûn-ı Sinop.

Berây-ı ücret-i kat' ve nakl-kerden-i ecnâsı kerestehâ-i mütenevvi'a an-cânibi kazâ-i Sinop ve havâliha berây-ı lâzime-i kalyonhâ-i cedîd, der-iskele-i Sinop Mustafa Bey inşâ şude fermûde el-vâki' der sene 1150, be-mûceb-i defter-i hazîne-i âmire, der-rikâb-ı hümâyûn.

Kalyonhâ: 2 kıta'ât, fî beher kalyon: 53 aded

Ecnâs-ı kerestehâ: 40.152 kıt'a, 1.535796 para, 38.394,5 guruş, 16 para

Ale'l

10.000 guruş, an-hazîne-i âimre

15.000 guruş an-mâl-i cizye-i eyâlet-i Sivas, vâcib sene 1151

25.000

Berây-ı tezkire-i hazîne kâime-dâde fermûde, fî 8 Receb sene 1150

Vech-i meşrûh üzere Sinop iskelesinde iki kıt'a kalyon inşâsı içün kereste tertîb ve ol mikdâr guruş Rikâb-ı hümâyûn tarafından kâimesi verildiği defterde mukayyeddir fermân devletlü sultânım hazretlerinindir, fî 12 Z sene 1150.

an-nakd ashâb-ı sefâine verilmek şartıyla zikr olunan iskelelerde mevcûd etdirilen sefâinin tahmîl ve Sinop iskelesine nakl etdirilmesi içün emr-i şerîf tahrîri emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultanım hazretlerinindir. Tezkire-dâde, fî 19 R sene 1150.

10) C. ASK. 43675

Kapudan Paşa'ya hüküm ki;

Senki vezîr-i müşârun-ileyhsin bundan akdem nakz-ı ahd ü peymân ile Kırım memleketine müstevli olan Moskov keferesi melâ'ininin bi-inâyetehi'l-hâliku'l-kahhâr kahr u dimâr ve def-i şerr ve mazârlarıyla ol havâliden tard ve ib'âdları içün bi'l-cümle donanma-i hümâyûnum recâ ile sen Kefe tarafına me'mûr ve emrine takviyyet içün Âsitâne-i sa'âdetimden Tersâne-i âmirem tarafından yarar ve bahâdır ve cenk ve harbe kâdir tüvânâ yiğitlerden iki bin nefer levendân ve ordu-yu hümâyûnum tarafından dergâh-ı mu'allâm yeniçerilerinden üç bin nefere yeniçeri ve bin nefer cebeci ve topcu min-haysü'l-mecmû' dört bin nefer olmak üzere Varna iskelesine sefâin ile varılan tarafından Âsitâne-i sa'âdetim cânibine avdet eden dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri ocağının kul kethüdâsı ma'iyyetinde olan odalı ve yamakan neferâtı ile dergâh-ı mu'allâm cebecileri ocağı kethüdâsı yanında olan ortaların mevcûd bulunan cebeci neferâtı ile dergâh-ı mu'allâm topcuları ocağı kethüdâsı kezâlik yanında olan ortaların mevcûd bulunan topcu neferâtı ile Sinop iskelesinden cânib-i bahirdan sefâin ile tarafına varup erişüp ve kul kethüdâsı vardıkdan sonra yanında bulunan odalı ve yamakân yeñçeri neferat-ını ol tarafda tashîh ve be-dergâh ile iki bin nefere ve cebeciler kethüdâsı neferâtını beş yüz nefere ve topcular kethüdâsı dahi iki yüz elli nefere tekmîl eylemeleriçün hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnumla mu'anven emr-i şerîfim sâdır ve anlardan mâ-adâ İran tarafından Trabzon iskelesine gelen Mısır askeri dahi kezâlik hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnumla mukdim ve mübrim mübâşir ma'rifetiyle sâdır olan emr-i şerîfimle iskele-i mezbûreden sefâine süvar ve anlar dahi serî'an bir gün evvel ve bir saat mukaddem tarafına varmak üzere her birine tenbîh ve te'kîd ve iktizâ eden top ve mühimmât-ı cebe-Hâne ve top-Hâne ve sâir özr ü inâd ve zehâir dahi Âsitâne-i sa'âdetimden gemilere tahmîl ve serî'an ve âcilen tarafına irsâl olunduğunu müş'ir mukaddemâ sana hitâben mufassal ve meşrûh sâdır olan emr-i şerîfimle ifhâm olunduğundan gayri el-yevm ol tarafda asâkir-i nusret-medârımın tevfîr ve tesyîri ve ihtişâd ve ictimâ'ı ziyâde ehemm ve elzem bulunduğuna binâen Tersâne-i âmiremde dahi

müceddeden üç bin nefer tüfenk-endâz kalyoncu neferâtı ve Karadeniz sevâhiline semt ve karîb olan kazâlardan dahi dergâh-ı mu‘allâm kapucu-başılarından iftihâru’l-emâcid ve’l-ekârim Ömer dâme mecduhu mübâşereti ve dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ocağında Turnacı-başı olan kıdvetü’l-emâcid ve’l-a‘yân Ali zîde mecduhu ma‘rifetiyle üç bin nefer dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri tashîh ve be-dergâh ve bir gün evvel cümlesini Sinop iskelesinden sefâine teşhîn ve kendüleriyle ma‘an tarafına varmak üzere me’mûrlar katılup ve sen vüzerâ-yı izâmımın umûr-ı dîn ve nâmdâr ve erşedi ve hüsn-i tedbîr ve şecâ‘at cihetlerinden fehîm ve emcedi olup bi-avnihi sübhânehu te‘âlâ ol etrâf ve havâliden düşmen-i dînin kahr u dimârlarını ve def‘-i şerr ve mazârlarıyla tard ve ib‘âdlarında senden gayret ve hamiyet me’mûl ve muntazır olup cenâb-ı emâret-me’âb ve eyâlet-nisâb-ı sa‘âdet-ihitsâb bi’l-fi‘l Kırım Hânı olan Kaplan Giray Hân dâmet me‘âliyehunun taraf-ı bâhirü’ş-şerefleriyle dâimâ haberleşüp ve muktezâ-yı vakt ve hâle göre hareket ve avn ü inâyet-i vâhibü’l-ihsâna kuvvet-i kalb ile berzah-ı dâmân-ı gayret ve hamiyet ve ber-muktezâ-yı hüsn-i tedbîr ve iktizâ-yı re’y-i isâbet-pezîr ile melâ‘in-i duzeh-mekînin kahr ve tedmîrleri ve ol etrâf ve havâliden tard u ib‘âb ve def-i mazârrlarına ziyâdesiyle ihtimâm ve bu emr-i vâcibü’l-kadrım devlet-i aliyyemin ecell-i umûr-ı âliyesinden olmağla ez-derûn-ı kemâ-yenbağî ikdâm-ı tâmm ve senden me’mûl ve muntazır olduğu üzere bu husûsda isticlâ-ı rızâ-i hümâyûnuma sa‘y-i mâ-lâ-kelâm eyleyüp vech-i meşrûh üzere tarafına ceste ceste varan tavâ’if-i asâkiri ve zehâir ve mühimmât-ı cebehâne ve tophâneyi dahi sınıfı ve ecnâsı ile sıhhati üzere sâir ahvâl ve âsârı dahi peyder-pey ucâleten ve memhûren rikâb-ı hümâyûnuma arz ve i‘lâm eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki; fî-Evâhir-i R sene 149.

11) C.BH.5477

Yazıla. Hâlâ deryâ kapudanı Ali Paşa’ya hüküm ki;

Ümerâ-i deryâ kapudan Paşalar ma‘iyyeti ile bahr-i sefîd ve siyâh taraflarına sefere me’mûr olduklarından mükemmel forsalarından mâ-adâ cenkci

olmak üzere yüz ellişer nefer levendân tahrîr edüp süvâr oldukları çekdirme sefînelerine istishâb eylemeleri kavâ‘id-i kadîmeden olmağla sen ki kapudan-ı mûmâ-ileyhsin inşaâllâh u te‘âlâ işbu sene-i mübâreke evvel bahârında ma‘iyyetinle Karadeniz seferine me’mûr olan ümerâ-i deryâ dahi mükemmel forsalarından mâ-adâ kâ‘ide-i kadîmesine her birisi yüz ellişer nefer cenkci levendân tahrîr ve sefînelerinde mevcûd eylemeleri fermânım olmağla imdi işbu emr-i şerîf-i âlîşânım ile der-sa‘âdetime varup gelen ber-vech-i muharrer işbu sene-i mübâreke evvel bahârında ma‘iyyetin ile Karadeniz seferine me’mûr olan ümerâ-i deryâ mükemmel forsalarından mâ‘adâ kâ‘ide-i kadîme üzere her birisi yüz ellişer nefer tâmmü’s-silâh ve tüvânâ cenkci levendân tahrîr ve bir neferi noksan kalmamak üzere tekmîl edüp sefînelerine istishâb ve Mart duhûlüne değin ba‘de kusûr hâzır ve âmâde eylemeleri içün iktizâsına göre tarafından mü’ekked buyruldular ile kendilere tenbîh ve te’kîd eyleyesin şöyle ki fermân-ı hümâyûnuma mugâyir içlerinde bazılarının ol mikdâr neferâtın tahrîr ve tekmîl eylemekde tekâsül ve müsâmahaları zuhûr eylemek ihtimâli olur ise o makulelerin sefîneleri taraf-ı mîrîden girift ve sâlyâneleri ahara tevcîh ve kendüleri ahz u habs ve gereği gibi gûşmâl ve te’dîb olunacakları muhakkak olduğu her birisine bir hoşca tefhîm edüp bi-eyyi hâl sefînelerine yüz ellişer nefer güzîn ve müntehab cenkci levendân tahrîr ve istishâb ve Mart duhûlüne değin hâzır ve âmâde eylemelerine mezîd ihtimâm ve dikkat eylemen bâbında emr-i âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Muhâsebe-i L. fî 26 sene 1149.

Mûcebiyle yazıla.Hâlâ deryâ kapudanı Ali Paşa’ya hüküm ki;

İnşâallâh u te‘âlâ işbu sene-i mübâreke evvel bahârında ma‘iyyetinle Karadeniz tarafına ihrâcı tertîb olunan ince donanma sefînelerinden mâ-adâ donanma-i hümâyûnum kalyonlarından dahi dört kıt‘a ve tüccâr kalyonlarından iki kıt‘a kalyon techîz ve ihrâc olunmasına re’y-i savâb-dîden üzere irâde-i vâcibü’l-müte‘âl-i pâdişâHânem ta‘alluk etmekle zikr olunan dört kıt‘a donanma-i hümâyûnum kalyonlarının hâlâ mevcûd olan sekiz yüz yetmiş iki takım nefer levendânı üzerine yüz yirmi dört nefer levendân zammı ile cümlesi bin üç yüz nefere iblâğ ve iki kıt‘a tüccâr kalyonlarına dahi dört yüz neferden sekiz yüz nefer

levendân tahrîr ve vaz‘ olunması sen ki kapudan-ı mûmâ-ileyhsin İstanbul'da tertîb eylemen ile mûcebince hisâb olundukda iki kıt‘a kalyonun mecmû‘ı neferâtı ile bin dört yüz nefere bâliğ olup ve tevârîh-i muhtelife ile mevâcibleri ve kapudanları sâlyâneleri ve mîrî esirlerinin ulûfeleri hekîm sandukaları ve edviye bahâsıyla ma‘an altmış iki bin beş yüz kırk dört buçuk guruş etmeğin meblağ-ı mezbûr inşaallahu te‘âlâ kalyonların techîzleri tekmîlinden sonra verüp tevzî‘ olunmak şartıyla şimdiden ol mikdâr kalyonun techîzine ve müceddeden tahrîri iktizâ eden levendânın tahrîrine mübâşeret eylemen fermânım olup ve tertîb edilecek defterin bir kıt‘a memhûr ve mümzâ sûreti ihrâc olunmağla imdi işbu emr-i şerîf-i âlîşânım ile Âsitâne-i sa‘âdetime vardığın saat ihrâc olunan memhûr ve mümzâ sûret-i defter mûcebince zikr olunan kalyonların techîzlerine ve müceddedden tahrîr olunacak levendânın tâmmü’s-silâh ve tüvânâ ve cenk eder yiğitlerden intihâb ve tahrîrine mübâşeret ve kemâl mertebe ihtimâm ve dikkat eyleyüp mukârenet-i tevfîk-i Bârî ile cümlesi Mart dühûlüne dek tekmîl ve hâzır ve âmâde eylemeğe bezl-i cidd-i evfer ve mûceb-i avk ve te’hîr olmak vaz‘ ve hâletden mezîd tehâşi ve hazer eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki. Muhasebe-i L. fî 26 B. sene 1149.

Yazıla.Rikâb-ı hümâyûn kaimakamı Vezîr Ahmed Paşa’ya ve rikâb-ı hümâyûn defterdârı el-Hâcc Sa‘düddin ve Tersâne-i Âmire emîni el-hâcc Murtezâ zîde mecdühümâya hüküm ki;

İnşâallâh u Te‘âlâ işbu sene-i mübâreke ibtidâ-i bahârında bahr-i sefîd cânibine donanma-i hümâyûnum kalyonlarından yedi kıt‘a kalyon ve bahr-i siyâh tarafına dahi iki kıt‘a tüccâr kalyonlarıyla ma‘an altı kıt‘a kalyon ve ki yüz bir kıt‘a ince donanma sefîneleri ihrâc ve tesyîr olunmasına irâde-i aliye-i pâdişâHânem ta‘alluk etmeğle donanma-i hümâyûn kalyonlarından Sungur-ı Fethî ve Kapudâne-i Hümâyûn ve Tayyâr-ı Bahrî ve Patrona-i Hümâyûn Riyâle-i Hümâyûn ve Sarıkuşaklı ve Nehenk-i Bahrî altı kıt‘a kalyon ile sâbık kapudan-ı deryâ Cânım Hoca Mehmed Paşa’nın İstanköy cezîresinde inşâ eylediği cedîd kalyon ile ma‘an yedi kıt‘a kalyon Akdeniz tarafına ve Karavele-i Gâzâlı ve Hediyetü'l-mülûk ve Karavele-i Şehbâz-ı Bahri ve Tonbaz ile dört kıt‘a kalyon dahi Karadeniz cânibine seferber olmak ve Özi’de kışlakda olan on iki kıt‘a

fırkalar ile hâlâ fırkalar başbuğu olan Kızıl-hisârî Mustafa kapudanın kendü süvâr olduğu bir kıt‘a fırkasından mâ-adâ atîk ve cedîd seksen dört fırkalar ve Karadeniz’e me’mûr dört kıt‘a kalyonlar levendânından donatdırılacak dört kıt‘a kancabaş ile ma‘an yüz kıt‘a kancabaş dahi mârru’z-zikr dört kıt‘a kalyonlar ile ma‘an Karadeniz seferine me’mûr kılınmak üzere tertîb ve ol mikdâr firkatenin on kıt‘asını bahr-i sefîd cânibinde mûmâ-ileyh Kızıl-hisârî Mustafa kapudan inşâ eylemek üzere başka emr-i şerîfimle me’mûr olmağla anlardan mâ-adâ yetmiş dört kıt‘a firkateler ile yüz kıt‘a kancabaş sefînelerinin Tersâne-i Âmiremde şimdiden techîzlerine mübâşeret olunmak içün hâlâ deryâ kapudanı olan Ali Paşa dâme ikbâlehu arz ve mûcebince fermân-ı âlîşân sâdır olmağla imdi sen ki vezîr-i müşârun-ileyh ve defterdâr-ı mûmâ-ileyhsin işbu emr-i şerîf-i celîlü’l-kadrım vusûlünde kat‘a te’hîr ve tevakkuf etdirilmeyüp bâlâda tafsîl olunduğu üzere bahr-i sefîd ve siyâh câniblerine ihrâc olunacak kalyonlar ile İnce donanma teknelerinin kapudan-ı mûmâ ileyh nezâret ve Tersâne-i Âmirem emîni ma‘rifetiyle şimdiden Tersâne-i Âmiremde techîzlerine mübâşeret etdirdesiz ve sen ki emîn-i mûmâ-ileyhsin fermânım olduğu üzre mârru’z-zikr kalyonlar ile İnce donanma teknelerinin heman şimdiden techîzlerine mübâşeret ve bir an üzerlerinde tekâsül olunmayup bi-tevfikihi sübhânehu ve te‘âlâ Mart duhûlünde müstecmi‘ cümlesi itmâm ve tekmîl eylemeğe bez-i vus‘ ve kudret ve lüzûmundan ziyâde bîhûde mahalde akça sarfıyla beytü’l-mâl-i müslimîni itlâf ve izâ‘atden ve mûceb-i avk ve te’hîr olmak vaz‘ ve hâletinde mezîd ittikâ ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur. Muhâsebe-i L. fî 26 B sene 1149.

Mûcebince yazıla.Hâlâ deryâ kapudanı Ali Paşa’ya hüküm ki;

İnşâallâhu Te‘âlâ işbu sene-i mübâreke evvel bahârında Bahr-i sefîd muhâfazasiçün donanma-i hümâyûnum kalyonlarından re’y-i savâb-diden üzere yedi kıt‘a kalyon techîz ve ihrâc etdirilmesine irâde-i kâtı‘-i hüsrevânem ta‘alluk etmekle hâlâ mevcûdları olan iki bin dokuz yüz nefer takım levendânın üzerine üç yüz doksan bir nefer levendân zammı ile cümlesi üç bin üç yüz nefere iblâğ ve tekmîl olunması sen ki kapudan-ı mûmâ-ileyhsin İstanbul'da ve tertîb eylemen ile mûcebince ol mikdâr levendâtın tevârîh-i muhtelife ile mevâcibleri ve

kapudanları sâlyâneleri ve mîrî esirleriyle ulûfeleri Baş-muhâsebe'den hisâb olundukda hekim sandukaları edviye bahâsıyla ma'an mecmû'u doksan iki bin kırk yedi guruşa bâliğ olmağın meblağ-ı mezbûr inşaalluhu te'âlâ kalyonların techîzleri tekmîlinden sonra Âsitâne-i sa'âdetim hazînesinden verilüp tevzî' olunmak şartıyla şimdiden ol mikdâr kalyonun techîzlerine ve müceddeden tahrîr olunacak levendânın tahrîrine mübâşeret eylemen fermânım olup ve tertîb edilecek defterin bir kıt'a memhûr ve mümzâ sûreti ihrâc olumağla imdi işbu emr-i şerîf-i âlîşânım ile Âsitâne-i sa'âdetime vardığın saat ihrâc olunan memhûr ve mümzâ sûret-i defter mûcebince sâlifü'z-zikr kalyonların techîlerine ve müceddeden tahrîr olunacak levendânın tâmmü's-silâh ve tüvânâ ve cenk eder yiğitlerden intihâb ve tahrîrine mübâşeret ve kemâl-i mertebe ihtimâm ve dikkat edüp bi-tevfikihi subHânehu te'âlâ Mart duhûlüne dek cümlesi tekmîl ve hâzır ve muheyyâ eylemeğe sarf-ı cidd-i evfer ve tehâvün ve taksîrden be-gâyet ictinâb ve ittikâ eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki. Muhâsebe-i L. fî 26 B sene 1149.

Yazıla. Âsitâne-i sa'âdetde Kalyonlar Etmekci-başısı el-Hâcc Nureddin zîde kadruhuya hüküm ki;

İnşâallâhu Te'âlâ evvel bahâr-ı hüccet-âsârda hâlâ Kapudan Ali Paşa dâme ikbalehunun ma'iyyeti ile bahr-i siyah tarafına ihrâc olunacak dört kıt'a donanma-i hümâyûnum kalyonlarıyla iki kıt'a tüccâr kalyonlarının levendânları me'kûlâtiçün iktizâ eden beş bin yirmi dört kantâr peksimet ve kezâlik ince donanma sefâinelerinin levendânları me'kûlâtlariçün iktizâ eden bin iki yüz yirmi kantâr peksimetden üçer aylık olmak üzere dokuz bin yüz on kantâr peksimet ve Akdeniz'e ihrâc olunacak yedi kıt'a donanma-i hümâyûnum kalyonları levendânının me'kûlâtlariçün dahi tertîb olunan yedi bin elli altı kantâr peksimetden yalnız bin beş yüz kantâr peksimet ki mecmû'u on beş bin altı yüz on dört kantâr peksimetler sen ki merkûm hacı Nureddin zîde kadruhusun mukaddemâ ve bu def'a tabhına me'mûr olduğun peksimetden verilüp kapudanlarına teslîm olunmak fermânım olmağla imdi işbu emr-i şerîf-i âlîşân vusûlünde irsâl olunan memhûr ve mümzâ dört defâtir mûcebince ol mikdâr peksimet taraf-ı mîrîden mukaddemâ ve bu def'a tabhına me'mûr olduğun

peksimetden verüp kapudanlarına teslîm ve makbûzları olduğunu müş‘ir mikdârları tasrîhiyle yedlerinden memhûr senedât alup hisâbına mahsûb olunmak içün işbu emr-i şerîfim ma‘an yedinde hıfz eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

Yazıla. Gelibolu nâibine hüküm ki;

İnşâallâh u Te‘âlâ evvel bahâr-ı hüccet-âsârda bahr-i siyah tarafına ihrâc olunacak yedi kıt‘a donanma-i hümâyûnum kalyonlarının levendânları me’kûlâtiçün iktizâ eden yedi bin elli altı kantâr peksimetden beş bin beş yüz iki kantârı Gelibolu’da peksimetci Bulgar oğlu Zimmi ma‘rifetiyle taraf-ı mîrîden tabhı fermânım olan peksimetden verilmesi fermânım olmağla imdi sen ki nâib-i mûmâ-ileyhsin işbu emr-i şerîf-i âlîşânım vusûlünde irsâl olunan memhûr ve mümzâ sûret-i defter mûcebince ol mikdâr pesimetleri zimm-yi mesfûr Bulgar oğlunun taraf-ı mîrîden tabhına me’mûr olduğu peksimetleri kapudanlarına teslîm ve makbûzları olduğunu ve mikdârları tasrîhiyle yedlerinden memhûr senedât aldırdup işbu emr-i şerîfimle ma‘an zimmî-i mesfûrun yedinde hıfz etdirmen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur. Muhâsebe-i L. fî 28 B sene 1149.

12) C.BH.9545

Nişân oldur ki;

Çün hazret-i mâlikü’l-mülk ve hüvellezi sehhare’l-bahre li-tecriye’l-fülkü celle şânuhu ve fâzze birruhu ve ihsân-ı muhît-i feyz vücûdundan benim zât-ı übbehet-simâtımı dürr-i deryâ-yı saltanat ve şehriyâri ve azze-i sîmâ-yı hilâfeti bahtiyârî kılup kevn-i kerem-i kifâyetimi kefîl-i erzâk-ı âmme-i berâyâ ve engüşt-i dürr-i pâş-ı nâşirü’l-inâyetimi emvâc-ı bahr-i in‘âm ve atâyâ etmişdir. Hazâ min fazli rabbî vallahu zu’l-fazli’l-azîm sırrul-hamd ve’l-minne ki zamân-ı hilâfet-i nasfet-unvânımda emvâc-ı bahr-i zehhâr-ihsânım mütetâbi‘ ve mütevâsıl olmağla gavvâsân-ı deryâ-yı şecâ‘at tehtegân-ı ummân-ı şehâmet olan donanma-i hümâyûnum ricâlinin her biri alâ-kadri istihkâkihim deryây-i berr-i bî-hemtâ-yı âtıfet-i şâHâne ve bihâr-ı fesîhati'l-ercâ-yı mekremet-i mülûkânem müstağrak olup cevâhir-i âbdâr-ı inâyetim ile behre-ver olagelmişlerdir. Binâen alâ-zâlik

mîrî-mirânlık ile hâlâ deryâ kapudanı olan râfi‘-i tevkî‘-i refî‘-i ferhunde fal-i şehriyârî ve nâkil-i yarlığ-ı belîg huceste-me’âl-i tâcdârî düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü’l-âlem müdebbir-i umûru’l-cumhûr bi’l-fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmi’l-enâm bi’r-re’yi’s-sâ’ib mümehhid-i bünyânü’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyidü erkâni’s-sa‘âde ve’l-iclâl el-mahfûf bi-sunûfi avâtıfi’l-meliki’l-a‘lâ vezîrim Süleyman Paşa edâmallahu Te‘âlâ iclâlehu yarar ve emekdâr ve sâdık ve kârgüzâr ve hidemât-ı aliyyemde sarf-ı iktidâr edeceği bedîdâr olup kendüden her vecihle tekmîl hidemât-ı celîle me’mûl ve matlûb olmağla hakkında bihâr-ı zehhâr-ı mekremet-i mülûkânem mevc-engîz ve nîsân-ı sihâb-ı berr ü ihsânım mezâri‘-i âmâle feyizyâb olup müsteî‘nen billâhi Te‘âlâ bu sene-i mübârekede me’mûr olduğu hidemât-ı aliyyemin küllîsinde etvâr-ı pesendîde zuhûra getürmeğin ciddu mevfûr ve sa‘y-i bî-kusûr eylemek şartıyla işbu sene tis‘a ve erba‘în ve mi’e ve elf Zilka‘desinin gurresinde şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum mûcebince rütbe-i vâlâ-yı vezâret ihsânım olmağla işbu misâl-i bî-misâl-i sa‘âdet-me’âl ve menşûr-ı fâizü’s-sürûr-ı atûfet-iştimâli verdüm ve buyurdum ki; sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnûm mûcebince müşârun-ileyh ba‘de’l-yevm rütbe-i sâmiye-i vezâret ile deryâ kapudanlığına mutasarrıf olup şöyle ki; merâsim hidemât-ı mebrûre-i pâdişâhî ve şerâit-i vezâif-i meşkûre-i şehinşâhîdir kemâ-yenbagi mer‘î ve mü’eddâ kıla ve eyâlet-i Cezâyir’in kuzât ve hükkâmı ve alaybeyleri ve zü‘amâ ve erbâb-ı tımârı ve mustahfızân-ı kılâ‘ı ve bukâ‘ı ve bi’l-cümle Tersâne-i âmiremin ümerâ ve kapudanları ve rüesâsı ve sâir vazî‘ ve refî‘i ve sagîr ve kebîri müşârun-ileyhi üzerlerine vali ve emrini nâfiz ve câri bilüp deryâ kapudanlığına müteretdib ve müteferri‘ olan cüz‘î ve küllî umûr ve kazâyâlara müşârun-ileyhe mürâca‘at idüp ta‘zîm ve ikrâm ve tefhîm ve ihtirâmatda dakîka fevt etmeyüp sÖzine muhâlefet ve emrine mu‘âvenetden hazer edüp kelâmını sem‘-i kabûl ile isgâ ve emrini bilâ-tevakkuf icrâ eyleyeler ve müşârun-ileyh dahi tabakât-ı mahlûkâtı alâ-kadri derecâtihim ri‘âyet ve himâyet eyleyüp zu‘afâ cânibine ayn-i inâyet ve fukarâ ahvâline nazar-ı merhamet ile nâzır olmakdan hâlî olmayup hâssaten umûr-ı siyâset icrâ-yi evâmir ve hükûmet dahi bir an ihmâli câiz görmeyüp câdde-i adâletden udûl ve inhirâf göstermeyüp şöyle ki; kısâs-ı şer‘-i

kavîm ve mikyâs-ı kânûn-ı müstakîmdir anıla amel edüp zâlimlere iHânet ve mazlûmlara i‘ânet eyleyüp kimseye zulm ve te‘addî eylemeye ve etdirmeye ve bi’l-cümle kapudanlığa dâir olan hidemât seniyyemin itmâm ve temşiyetinde bezl-i makdûr ve sa‘y-i nâ-mahsûr eyleyüp etvâr-ı hamiyet ve harekât-ı pesendîde ile mesâ‘î-i cemîletü’l-âsâr vücûda getürmekde bezl-i iktidâr eyleye şöyle bile alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. fî-evâil-i Z. Sene 149.

13) C.BH.9546

Kapudan Paşa’ya hüküm ki;

Bundan akdem nakz-ı ahd eden Moskov melâ‘ini Nemçe mehâzili birbirleriyle şerr-i nifâk-ı ittifâk ve sâirden dahi istinsâr ve istihzâr ile güzâr-ı memâlik-i islâmiyyeye îsâl-i hâr-i ihrâr kasdıyla evkât-güzâr olduklarından ve “câhidû fî sebîlillah” hakk-ı cihâda emr-i şerîf-i vâcibü’l-imtisâline i’timânen cenâb-ı hudâvend kalem ü tekvîn celle şânuhu ammâ yeşâ hazretlerinin avn ü inâyetiyle tevekkül ü server-i kâinât ve mefhar-i mevcûdât Muhammedü’l-Mustafa aleyhi efdali’s-salâvât ve ekmeli’t-tahiyyâtın rûh-ı mukaddeslerine tevessül ile berren ve bahren üzerlerine varılup küffâr-ı dûzeh-karârın def‘-i mekâyid ü mazârr ve kahr u dimârları ve memâlik-i aliye sânihallahu te‘âlâ ani’l-âfâti ve’l-beliyye hudûduna karîb mahallerden tard ve teb‘îd ile bi’lcümle sügûr-ı islâmiyye tanzîf ve tathîr olunmak ehemm-i mehhâmm-ı diniye ve etemm-i zarûriyyât-ı yakîniyyeden oduğuna binâen bu sene-i mübârekede donanma-i hümâyûnumun tertîb-i mühimmât ve i‘dâd-ı a‘dâd-ı levendânın hadden efzûn mâl ve hazîne harc ve sarf esfâr-ı sâbıkadan ziyâde ihtimâm u dikkat olunup bi-fazlilallâhi Te‘âlâ bir vechile kusûru olmayup esbâb-ı zâhiresi tamâm olmağla senki vezîr-i müşârun-ileyhsin sen ve vüzerâ-yı izâmımın yarâr ve nâmdâr ve vükelâ-i fihâmımın umûr-ı dîn ve kârgüzârı ve sadâkat ve istikâmet ve gayret ve hamiyet ve rüşd ve sedâd ile cümlenin ma‘lûmu olup senin re’y-i rezîn-i isâbet-karînine ve sadâkat ve istikâmetine i‘timâd-ı hümâyûnum ve geçen sene düşmen-i dîn-i dûzeh-mekîn üzerlerine hamle ve iktihâmın ve merdâne ve delîrâne hareket ile muhârebe ve mukâteleden sarf-ı miknetin ve bi-avnihi Te‘âlâ küffâr-ı hazelân-

âsârın donanma-i menhûselerini iğrâk ve girdâb-ı helâk ü bevâr ve ihrâk-ı âteş-i top-ı ra‘d-âsâr kahr ve dimârlarında bezl-i iktidâr-ı vus‘-ı bî-şumârın ma‘lûm-ı hümâyûnum olup gayûrâne sünûh ve zuhûr eden hidemât-ı meşkûren muktezâsınca envâr-ı iltifât-ı şâHâne ve teveccühât-ı pâdişâHânem ile hâl ve şânın taltîfi ve tenvîr olunmuş idi. Zamân-ı sa‘âdet-encâm ve hengâm-ı meymenet-fercâmımda bir dürlü hidemât-ı şâHâne zâyi‘ olmayup semeresi zâhir u âşikâr olmak âdet-i dîrîne-i şâHâne ve seciyyet-i vâlâ-yı menkabet-i mülûkânem idüği zâhir ve be-dîdâr olup bundan sonra dahi senden ve ma‘iyyetinde olan ümerâ-i deryâ ve sâir rü’esâdan dîn-i mübîn ve uğur-ı hümâyûnumda fi‘le gelen hidmetleriniz kat‘a zâyi‘ olmayup nice dürlü avâtıf-ı aliye-i mülûkâne ve avârif-i seniyye-i şehinşâHânem ile mültefit ve mu‘teber ve du‘â-yı hayr-ı icâbet-eser-i hidivâneme mazhar olmanız muhakkak ve mukarrer olmağla i‘lâm-ı li’âm-ı nuhûset-encâmın def‘-i mekâyid-i mazârr ve kahr u dimârlarında ma‘iyyetine me’mûr mûmâ-ileyhim ile mekr ve hiyel-i düşmen-i dîn-i dûzeh-mekîni dâimâ fikr ve müzâkere ve husûsan hayr-hâh-ı devlet-i aliyyem olan cenâb-ı emâret me’âb-ı eyâlet-nisâb-ı sa‘âdet iktisâb bi’l-fi‘l Kırım Hânı olan Mengli Giray Hân dâmen me‘âliyehu ve hâlâ Kefe seraskeri düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü’l-âlem vezîrim Mehmed Paşa edâmallahu te‘âlâ iclâlehu ile muhâbere ve mükâtebe ve umûr-ı harbiye ve sınâyi‘-i darbiyyede te‘âzud ve müşâvere tarîkiyle a‘dâ-yı nuhûset-encâmın def‘-i mekr ve muzırlarında şerr-i nifâk-ı dikâk ve teşmîr-i sâk-ı istimâd ve ittifâk ile harekât-ı mergûbe ve hidemât-ı mebrûre senden matlûb olmağla mukaddemâ ve hâlâ me’mûr olduğun üzere savb-ı me’mûrene bir an evvel ve bir saat mukaddem erişüp küffâr-ı dûzeh-karâr semtine dîn-küşâ-yı basîret ve iktizâ eden hidemât-ı aliyyeme kıyâm içün hâb ve râhatı kendüne haram ve ziyâde dikkat ve ihtimâm ve donanma-i hümâyûnum kalyonlarından Akkirman boğazına irsâli fermânım olan iki kıt‘a kalyon ile ince donanma-i hümâyûnum sefâininden Akkirman ve Tuna taraflarına irsâl olunacak sefâinin vakt ve zamânıyla îsâlinde ve sâir fermânım olan kâffe-i hidemât-ı dîn-i mübînde kemer-bend-i gayret ve hamiyet eyleyüp me’âsir-i cemîleye masdar ve rızâ-i hümâyûn-ı meymenet-makrûn-ı pâdişâHâneme mazhar ve emrinde müstakil ve müstebîd olması içün sana ruhsat-ı

hümâyûnum erzânî ve yedine hatt-ı hümâyûn-ı mevhibet-makrûnum ile mu‘anven ve müzeyyen fermân-ı celîlü’l-kadrım inâyet ve ihsânım olup murâfakatda nesîm-i şurta-i tevfîk-i rabbi’l-izzet ile bâdibân-küşâ-yı azîmet müddet-i vâfire olup henüz savb-ı maksûda vusûlünden bir haber ü eser olmayup bir gün evvel ve bir saat mukadem vusûlün mühimm ve muktezî ve ma‘iyyetine me’mûr olan kapudanlardan ve sâir rü’esâ-i ricâl-i donanma-i hümâyûnumdan re’yine muhâlefet ve emrine itâ‘at edenlerin azl ve nefiyleri ve tertîb-i cezâlarında ve bi’l-cümle lutf ve kahrları husûsunda ruhsat-ı kâmile-i hümâyûnum kemâ-hiye erzânî kılınup vech-i meşrûh üzere donanma-i hümâyûnum kalyonlarından Akkirman boğazına irsâli fermânım olan iki kıt‘a kalyon ile Akkirman içün tertîb ve techîz olunan ince donanma-i hümâyûnum sefâini dahi Kızılhisârî Mustafa Kapudan başbuğlugu ile mahal-i merkûma irsâl ve senin dahi bir an evvel savb-ı me’mûrene ucâleten erişmeni düstûr-ı mükerrem müşîrü’l-mufahham nizâmü’l-âlem nâzım-ı menâzım-ü’l-ümem vezîrü’l-a‘zam hamiyet-perver ve serdâr-ı ekrem ve emcedim Mehmed Paşa edâmallahu te‘âlâ iclâlehu vezâif-i bi't-te’yîd-i ikbâlehu ve iktidârehu tarafından tahrîr olunmağla işbu fermân-ı celilü’l-unvânım isdâr ve irsâl olunmuşdur. İnşaalluhu te‘âlâ vusûlünde sen ki vezîr-i müşârun-ileyh-i hamiyet-perverimsin zâtında merkûz tîniyetinde mermûz olan sadâkat ve şecâ‘at muktezâsı ve senden me’mûl ve melhûz-ı pâdişâHânem olduğu üzere uhde-i ihtimâmına ihâle kılınan Akkirman boğazına gönderilecek iki kıt‘a kalyon ile Akkirman cânibi içün sâir tertîb ve techîz olunan ince donanma-i hümâyûnum sefâini dahi Kızıl-hisârî Mustafa Kapudan başbuğlugu ile ve Tuna tarafına irsâl olunacakları dahi karafından mukdi ve mübrim mübâşir ta‘yini ile irsâl ve sen dahi ucâleten savb-ı me’mûrene erişüp düşmen-i dîn-i hazelân-karînin def‘-i mekâyid ve mazârr ve kahr u dimârlarında ve hudûd-ı memâlik-i islâmiyyeye karîb mahallerden tard u teb‘îd ile sügûr-i islâmiyyenin hâr-ı düşmenden tanzîf ve tathîrinde ve ol havâlide sâir iktizâ eden hidemât-ı hümâyûnumun küllisinin temşiyyet ve tekmîlinde ve lâzımü’l-inhâ olan husûsları peyderpey rikâb-ı kâmyâb-ı mülûkâneme arz ve i‘lâm eyleyüp ugur-ı dîn ve devlet-i aliyyemde bez-i tâb ve tüvân ile sebt-i sahâyif-i i‘tibâr olacak me’âsir-i cemîleti’l-âsâr vücûda getirup du‘â-yı hayr-ı icâbet-âsâr-ı pâdişâHâneme mazhar olmağa sarf-ı nakdîne-i

iktidâr eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki. Kayd şud. evâhir-i M. sene 151.

14) C.BH.4083

Berây-ı fürûht şude mühimmât-ı firkate-i Hâcı Süleyman kapudan-ı firkatehâ-i mîrî ki der-hîn-i avdet an-sefer-i Bahr-i siyâh der sene-1152 firkate-i mezbûre der-iskele-i Gözleve ve mühimmateş be-mahall-i mahfûz ve şude femûde ve hâlâ gayr ez top ve saçma ve enik ve gayri ki Âsitâne-i sa‘âdet nakl şude fermûde in kadar mühimmât der-cânib-i Gözleve ve havâlihâ fürûht ve hâsıleş be-Âsitâne-i sa‘âdet nakl ve teslîm-i hazîne-i âmire şude fermûde el-vâki‘ der sene 1153 ber-mûceb-i i‘lâm Mevlânâ es-Seyyid Mehmed kâdı-yi Gözleve ve bâfermân-ı şerîf.

Gamane: 2 aded. Yelken: 2 aded. Âlât: 22 kıt‘a. Tente: 3 aded. Varil: 10 aded. Manitne: 14 aded. Silon ve seren: 1 takım. Dümen : 1 takım. Kürek: 20 aded.

Gözleve kâdısı Mevlânâ Seyyid Mehmed Efendi’nin i‘lâmı mûcebince bin yüz elli iki senesinde bahr-i siyâh seferi avdetinde mîrî firkatelerden hacı Süleyman nâm kapudanın süvâr olduğu firkate Gözleve iskelesinde karaya düşüp derûnundan ihrâc ve mahfûz mahalle hıfz olunan mühimmâtdan Âsitâne-i sa‘âdete nakli fermân olunan top saçma ve enik ve kebîr yuvarlaklardan mâ-adâ bâlâda mezkûr gamane ve yelken ve mühimmât-ı sâire ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifeti ve ma‘rifet-i şer‘le Gözleve ve havâlisinde tâliblerine değer-bahâlarıyla fürûht ve hâsıl olan bahâlarını Âsitâne-i sa‘âdete nakl ve teslîm-i hazîne-i âmire olunmak içün bâ-fermân işbu sûret verildi.

15) C.BH.4084

Berây-ı fürûht-ı mühimmât-ı mezkûrîn an-mühimmât-ı firkatehâ ve kancabaş ve işkanpavya an-sefâin-i ince donanma ki der avdet-i bahr-i siyâh der sene 1152 sefâin-i mezkûre der-cânib-i Balıklava şikest ve be-sâhil-keşîden ve

mühimmât-ı sefâin-i mezkûre be-Ali dizdâr-ı kal‘a-i mezbûre teslîm şude bude ve hâlâ gayr ez-tophâ ve gayrihi ku be-Âsitâne-i sa‘âdet nakl şude fermûde kusûr in kadar mühimmât-ı mezkûrîn der-cânib-i Balıklava ve havâliha ve tâlibâneş fürûht ve hâsıleş be-Âsitâne-i sa‘âdet nakl ve teslîm-i hazîne-i âmire şude fermûde el-vâki‘ der-sene 1153 ber-mûceb-i defter-i mümzâ ve mahtûm-ı kâdı ve mehûr-ı dizdâr-ı merkûm ve bâ-fermân-ı şerîf.

Gamane: 11 aded Telmâr: 1 aded yelken: 12 aded Tente: 11 aded Tente lete: 5 aded Silon ve seren ma‘a takım: 8 aded Varil: 19 aded Manihte (?): 30 aded Kürek: 58 aded Dümen ma‘a takım: 2 aded Balta: 1 aded Pusula: 1 aded Kugoli kapağı: 45 aded Âlât: 7 parça Elvâh oturak: 28 aded

Bin yüz elli iki senesinde Bahr-i siyâh seferi avdetinde mîrî ince donanma sefînelerinden Balıklava’da şikest olan iki kıt‘a Kancabaş ve karaya çekilen üç firkate ile bir İşkapanavya ki mecmû‘u altı kıt‘a mîrî sefînelerin derûnlarından ihrâc ve Balıklava kâdısını mümzâ ve mahtûm ve dizdârının memhûr defteri mûcebince Balıklava Dizdârı Ali’ye teslîm olunan mühimmâtdan Âsitâne’ye nakli fermân olunan top ve saçma ve neki ve gayrilerinden mâ-adâ bâlâda mezkûr gamane ve telmâr ve yelken ve mühimmât-ı sâire ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifeti ve ma‘rifet-i şer‘le Balıklava’da değer bahâlarıyla tâliblerine fürûht ve hâsıl olan bahâların Âsitâne-i sa‘âdete nakl ve teslîm-i hazîne-i âmire etdirilmek içün işbu sûret verildi. fî 27 S. sene 1153.

16) C.BH 4085

Berây-ı fürûhte şuden-i mühimmât-ı mezkûrîn an-mühimmât-ı firkate ve işkanpavya-i mîrî ki der-avdet-i sefer-i bahr-i siyâh der-sene 1152 der-cânib-i Kefe şikest ve be-sâhil keşîden ve mühimmât-ı sefâin-i mezkûre be-es-Seyyid İbrahim dizdâr-ı Kefe teslîm şude fermûde ve hâlâ gayr ez top ve mühimmât sâire ki be-Âsitâne-i sa‘âdet nakl şude fermûde in kadar mühimmât-ı mezkûrîn der-cânib-i Kefe ve be-tâlibâneş fürûhte ve hâsıleş be-Âsitâne-i sa‘âdet nakl ve teslîm-i hazîne-i âmire şude fermûde el-vâki‘ der-sene 1153 ber-mûceb-i temessük-i memhûr-ı dizdâr-ı merkûm ve bâ-fermân-ı şerîf.

Yelken: 3 aded Tente: 4 aded Gamane: 6 aded Âlât: 6 parça Kürek: 34 aded Silon ve seren: 4 aded Dümen: 1 aded

Bin yüz elli iki senesinde Bahr-i siyâh seferi avdetinde İnce donanma sefînelerinden Kefe'de şikest olan bir kıt'a firkate ile karaya çekilen bir kıt'a işkanpavya sefînelerinin derûnlarından ihrâc olunup kalyon ile Âsitâne'ye nakl olunanlarından mâ'adâ Kefe dizdârı Seyyid İbrahim memhûr temessükü mûcebince teslîm olunan mühimmâtlarından ta'yîn olunan mübâşir ma'rifetiyle bu def'a dahi sefîne ile Âsitâne-i sa'âdete nakli fermân olunan top ve saçma ve enik ve mühimmât-ı sâireden mâadâ bâlâda mezkûr üç aded yelken ve dört aded tente ve altı aded gamane ve mühimmât-ı sâire ol cânibde tâliblerine değer bahâsıyla fürûht ve ma'rifet-i şer'le defter olunup hâsıl olan bahâları Âsitâne-i sa'âdet'e nakl ve teslîm-i hazîne-i âmire etdirilmek içün bâ-fermân işbu sûret verildi. fî 27 S. sene 1153.

17) C.BH. 3375

Başmuhâsebe'ye kald olunup sûret verile. Sûret verildi. Fî 6 Ca sene 149.

Hazîne ile me'mûr olan harbendelere verilen sekiz aded çadır idhal oluna.

an-Cânib-i mevcûd-ı mehter-Hâne berây-ı lâzime-i piyâde-i tüfenk-endâz-ı levendân-ı kalyoncıyân teslîm şude makbûz-ı Abdullah Hoca.

Müsta'mel sekbân çerkesi: 3 aded Müsta'mel çadır: 3+4=7 aded Harbende. 12+10 Müsta'mel çeşme: 6 depeli+4 açık=10

Bâlada tahrîr olunan 10 aded müsta'mel çerke ve çadır ve on çeşme mevcûd-ı mehter-Hâneden ahz olunmağla işbu mahalle şerh verildi. fî 21 Ra sene 149Abdullah Hoca.

an-cânib-i mevcûd-ı mehter-Hâne berây-ı lâzime-i piyâde tüfenk-endâz-ı levendân-ı kalyoncıyân teslîm şude makbûz-ı İbrahim Hoca be-dest-i Mehmed vekîl-i harc-ı neferât-ı merkûmûn

Müsta'mel sekbân çerkesi: 3 aded Müsta'mel çadır: 3+4=7 aded

Harbende. 12+10 Müsta'mel çeşme: 10 depeli

Bâlada tahrîr olunan üç aded sekbân çerkesi ve çadır ve on aded çeşme mevcûd mehter-Hâneden neferât-ı merkûm içün ahz olunmağla işbu mahalle şerh verildi. fî 23 Ra sene 149. Mehmed ibni Hasan.

an-Cânib-i mevcûd-ı Mehter-Hâne berây-ı lâzime-i piyâde-i tüfenk-endâz-ı levendân-ı kalyoncıyân teslîm şude berây-ı Hâcı Kasım Paşalı Mehmed kapudan an-yed-i vekîl-i har el-Hâcc İsmail.

Müsta‘mel sekbân çerkesi: 3 aded Müsta‘mel çadır: 4+3=7 aded

Harbende. 12+10 Müsta‘mel çeşme: 6 depeli+4 açık= 10

Bâlada tahrîr olunan olma üzere çerke ve çadır ve çeşme mevcûd mehter-Hâneden ahz olunmağın işbu mahalle şerh verildi. fî 23 Ra sene 149. Mehmed.

an-Cânib-i mevcûd-ı Mehter-Hâne berây-ı lâzime-i piyâde-i tüfenk-endâz-ı levendân-ı kalyoncıyân an-takım-ı Şaban Beyzâde Mehmed kapudan neferan: 250

Müsta‘mel çerke: 2 çerke+3 bayağı çadır=5 aded, yalnız beşdir Çeşme: 5 aded

Bâlâda tahrîr olunan iki aded çerke-i müsta‘mel ve üç aded bayağı çadır mevcûd-ı mehter-Hâne ancak bunlar bulunmağla çerke ve çadır beş aded olmak üzere mezbûr kapudanın iki yüz elli takımı içün ahz olunmak mühimm-i zarûridir. Bende Mehmed Kapudan, Şaban Beyzâde. Bende el-Hâcc Abdullah Hoca.

berây-ı lâzime-i neferât-ı kalyoncıyan bâfermân-ı âlî be-cânibi bahr-i siyâh takım-ı Top-Hâneli Hasan kapudan der sene 149, fî 28 Ra.

Müsta‘mel çerke-i sekbân: 3 adedMüsta‘mel çadır: 7 aded Depeli çeşme: 10 aded

Bâlâda tahrîr olunan üç çerke yedi çadır on çeşme mehterHâne tarafından ahz olunduğu ecilden işbu ilimühaber tahrîr olundu. Bende Kapudan Tophâneli Hasan. Bende Kuzu Mehmed Hoca. Mehmed.

Berâ-yı lâzime-i piyâde-i tüfenk endâzân-ı levendân-ı kalyoncıyân ki der-def‘a-i sâlise bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn der-Tersâne-i âmire müceddeden kalyonhâ be-cânib-i bahr-i siyâh irsâl ve tesyîr şude fermûde el-

vâki‘ der-sene 1149 be-mûceb-i arz-i hâl-i kapudanân-ı süvâriyân ve telhîs ve fermân-ı âlî fî 16 Ra sene 1149 ve bâfermân-ı şerîfi sûreteş dâde fermûde
an-Mevûd-ı Mehter-Hâne-i çeşme-i hâssa dâde fermûde
Çerke sekbân: 60 aded Çeyme: 60 aded

Vech-i meşrûh üzere def‘a-i sâlisede hatt-ı hümâyûn-ı şevket makrûn ile Tersâne-i Âmire’de müceddeden tahrîr ve bahr-i siyâh cânibine irsâl ve tesyîri fermân olunan üç bin nefer tüfenk endâz-ı kalyoncu levendânını mühimmât-ı lâzime-i seferiyyelerinden olmak üzere altmış aded çerke-i sekbân ve altmış aded çeşme verilmek içün süvari kapudanları arz-ı hâl ve istid‘â-yı inâyet etmeleriyle yalnız altmış aded sekbân çerkesi ve yalnız altmış aded çeşme mehter-Hâne-i çeşme-i hâssa tarafından verilmek bâtelhîs ve bâfermân-ı âlî sâdır olmağın mûcebince başmuhâsebe’ye kayd olunup mehter-Hâne-i âmire tarafına işbu sûret verildi. fî 19 Ra sene 1149.